

Doktori (PhD) értekezés

Mátyás Botond Hunor százados

2025

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

Mátyás Botond Hunor százados

**A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály felállítása és harctéri
alkalmazása**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Csikány Tamás dandártábornok

Budapest, 2025.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Előszó.....	4
1.1.	Releváns szakirodalom.....	6
1.2.	A tudományos probléma megfogalmazása	8
1.3.	Hipotézisek.....	9
1.4.	Kutatási célok.....	10
1.5.	Kutatási módszerek.....	11
1.6.	Köszönetnyilvánítás.....	12
2.	A rohamtűzér csapatnem rendeltetése.....	14
2.1.	A rohamtűzértség szükségessége körüli elméleti vita a magyar hadtudományi szakirodalomban.....	14
2.2.	A rohamtűzértség szerepe és harctéri jelentősége.....	29
3.	Az 1. rohamtűzér osztály felállítása.....	37
3.1.	Magyarország belépése a második világháborúba.....	37
3.2.	Az első rohamtűzérek kiválasztása	40
3.3.	A rohamtűzér kiképzés helyszínei.....	42
3.4.	Az első rohamtűzér tiszti tanfolyam	45
3.5.	Az 1. rohamtűzér osztály állományának feltöltése	55
3.6.	A 40/43M Zrínyi-II rohamtarack rendszeresítése és haditechnikai jellemzői.....	60
4.	Az 1. rohamtűzér osztály harctéri alkalmazása.....	76
4.1.	Részvétel a galíciai harcokban.....	76

4.2.	Az erdélyi hadszíntéren.....	97
4.3.	Budapest védelmében.....	99
5.	Az 1. rohamtüzér osztály értékelése.....	114
5.1.	Szervezettség és vezetettség szerinti értékelés.....	114
5.2.	Hadtörténelmi tanulságok az új csapatnem megszervezéséről.....	121
6.	A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály tisztikara.....	127
6.1.	Tiszti életrajzok.....	127
6.2.	A rohamtüzér tisztek életrajzaiból levonható következtetések.....	198
7.	Összegzett következtetések.....	213
8.	Új tudományos eredmények.....	217
9.	Ajánlások.....	218
10.	A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága.....	219
11.	Levéltári források	220
12.	Felhasznált irodalom.....	225
13.	Képmelléletek.....	233

1. ELŐSZÓ

„Nem tudtuk elképzelni, hogy a fejünk felett lóg már a „Damoklész” kardja és hiába minden „ész, erő és akarat”! Fiatalok voltunk, lelkesek és kitűnően felszerelve a legkorszerűbb fegyverekkel, Zrínyikkel, Botondokkal! Azt hittük: vagy elesünk a harcmezőn, akkor úgyszemint, vagy becsületesen harcolva megmaradunk; túléljük az átmeneti időket, az esetleges hadifogságot. Utána, mint tisztességes magyar emberek, jól képzett tisztek, tagjai maradunk a Honvédségnek. Előttünk állott az első világháború utáni összeomlás és az azt követő kibontakozás. A „becsülettel élünk és halunk” fogadalmunkat komolyan vettük. Emelt fővel, mosolygó szemmel szerettünk volna egymással találkozni sok-sok év után is. Aki nem csak szavakban, de tetteinkben is magyarok voltunk akkor, amikor lényegesen nehezebb volt a ránk kényszerített harcot vállalni, mint beteget jelenteni, civil ruhát húzni! Avagy kétkulacsos kalandor politikusokkal titokban tárgyalni és a kétes kimenetelű jövőnket egyengetni. Mi nem foglalkoztunk vagyongyűjtéssel, senkit nem bántottunk vagy kínoztunk. Az anyagi előnyöket elutasítottuk, reményünk sem volt egy gyors előrejutásra. Mi csak a kötelességünket teljesítettük. Valamilyen megmagyarázhatatlan belső akaratnak engedve hittük azt, hogy a tisztességünknek is lesz jutalma. Ha egy bajtársunkkal találkozunk: nem kell lesütött szemmel az utca másik oldalára átmennünk, felhúzott gallérunk mögé rejtett arccal, köszönés nélkül arrébb állnunk. Bennünket könnyű volt kiismerni és kijátszani, mert mi egyenesek és cselekedeteinkben előre kiszámíthatók voltunk és maradtunk! Csak ennyit reméltünk!”¹

Jelen doktori értekezés célja bemutatni a második világháborús magyar rohamtüzérség megszervezésének okait és folyamatát, valamint az 1. rohamtüzér osztály harctéri alkalmazását. A történész kollégák joggal kifogásolhatnák, hogy a munka java részét a magyar levéltári anyagokra épül, hiányosak a szövetséges hadseregek forráscsoportjai, ahogy a szovjet iratanyag is. Ennek oka, hogy a disszertáció keretei nem tették lehetővé a külföldi levéltári anyag teljeskörű beépítését, így ezen forrásanyag feldolgozása további lehetőséget ad a kutatás folytatására. Jelen értekezés célja és rendeltetése a katonai szakirodalom gazdagítása,

¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Buszek Lőrinc hadnagy visszaemlékezései

ugyanakkor nem titkolt szándékom a méltánytalanul elfeledett csapatnemet² újra beilleszteni a hazai hadikrónikába.

A kutatás során számomra nagyon fontos volt a személyes motiváció. Történész kollégák joggal tehetik ezt szóvá, hiszen az objektivitás, a kutatott téma kívülről szemlélése elvárt követelmény minden történeti munkánál. Mégis úgy gondolom, megosztom a tisztelt olvasóval azt a lélektani háttérrel, ami a kutatás és a mű megírása során hajtott. Emlékszem arra a pillanatra, amikor az objektív kutatásból küldetés vált. Arra a momentumra, amikor elkezdtem kötelességemnek érezni az 1. rohamtüzér osztály történetének és katonáinak bemutatását. A Rohamtüzér Bajtársi Kör iratanyagát néztem át 2018 decemberében. Nem tartottam a kutatás szempontjából fontos iratanyagának, csak amolyan érdekességnek. A bajtársi kör az 1990-es évek első felében működött aktívan. Fő célkitűzése a rohamtüzérség történetének feldolgozása és az elhunyt bajtársak emlékének ápolása volt. Az 1994. júliusi összejövétel alkalmával a tagok elhatározták, hogy a rendelkezésükre álló források alapján összeállítják és könyv formájában megjelentetik a csapatnem történetét. Az októberi ülésen elkészült a tartalomjegyzék, 1995 januárjában pedig kijelölték az egyes fejezetek megírásáért felelős személyeket. Az 1996. február 15-én keletkezett jegyzőkönyv már az alábbi bejegyzést tartalmazza: „Az elmúlt majdnem két év bebizonyította, hogy az eddigi módszerrel a tanulmány a mi életünkben nem készül el.”³ 1998. január 12-én pedig ezt: „Összejöveteleink már nem emlékeztetnek a múltbéli „értekezletekre”, mert a főprogram: beszélgetés poharazgatás közben.”⁴ 1999 októberében Mányoki István összegyűjtötte a bajtársi kör tagjaitól az elkészült anyagokat, azokat rendszerezte, és átadta a Hadtörténelmi Levéltárnak. A jegyzőkönyvekben található utolsó bejegyzés így szól: „Ezzel befejeződik a Bajtársi Kör rohamtüzér gyűjteményének bővítésére kezdeményezett tevékenysége.”⁵

A jegyzőkönyvekben eleinte érezhető lelkesedés és lendület szépen lassan elfogyott, és átadta helyét a csalódott beismerésnek, hogy az ügy, mely az egykori rohamtüzérek számára oly fontos volt, hogy a nyilvánosság elé tárják saját és hősi halált halt bajtársaik történetét, nem valósul meg. Ekkor tűztem ki magam elé a célt, hogy azt a munkát, amit ők elkezdtek és életükben már nem fejezhettek be, az egykori kiváló honvédtisztek iránti tiszteletből – legjobb tudásom szerint – befejezem én.

² A csapatnem kifejezés helyett a mai katonai terminológia a fegyvernem szót használja. Mivel a disszertáció a második világháború hadtörténetének egy apró szeletét dolgozza fel, úgy gondoltam, hogy érdemes a korabeli fogalmakat használni, így a rohamtüzérséget csapatnemként említem. A disszertációban előforduló, azóta már nem használt kifejezéseket lábjegyzetben magyarázom.

³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 1. doboz, 10. sz. Rohamtüzér Híradó

⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 1. doboz, 18. sz. Rohamtüzér Híradó

⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 1. doboz, 20. sz. Rohamtüzér Híradó

1.1. RELEVÁNS SZAKIRODALOM

A második világháborús magyar rohamtüzérség története a mai napig feldolgozatlan, csak egyes résztémákról jelent meg szakirodalom. A következőkben ismertetem, hogy a rendelkezésre álló szakirodalom milyen téren nyújt segítséget a rohamtüzérség történetének vizsgálatához.

A magyar fejlesztésű és gyártású 40/43M Zrínyi-II rohamlöveg haditechnikai jellemzőiről Bonhardt Attila jelentetett meg monográfiát 2015-ben magyarul *Zrínyi-II rohamtarack. A Magyar Királyi Honvédség páncélosai*,⁶ címmel. A munka alaposan bemutatja a harcjármű technikai adatait, illetve rövid összefoglalót is nyújt az 1. rohamtüzér osztály harctéri szerepléséről. Kerekes András angol nyelven jelentetett meg tanulmányt a Hadmérnök folyóiratban *The role and creation of the Royal Hungarian assault artillery, and the Zrínyi-II assault howitzer*⁷ címmel. A munka jelentősége abban rejlik, hogy a téma iránt érdeklődő külföldi kollégák számára is érthető nyelven ad leírást a magyar rohamlövegről.

Billnitzer Ernő altábornagy, a rohamtüzér csapatok felügyelőjének önéletrajzi írását Bonhardt Attila publikálta.⁸ Billnitzer tábornok önéletrajza a Hadtörténelmi Levéltárban kéziratban maradt fenn. Kéziratában Billnitzer ismertette a rohamtüzér osztály állományát, szervezetét, a rohamtüzér osztályok békehelyőrségeit és parancsnokainak nevét, illetve néhány oldalas terjedelemben a harcok során betöltött szerepüket, részvételüket az ország védelmében. A munka értékelésekor számításba kell venni, hogy a legtöbb magyar tábornokhoz hasonlóan Billnitzer altábornagyot is meghurcolták a második világháború után, így bizonyos forráskritikával kell illetni az – igencsak kalandos – életéről szóló írását.

Barankay József százados, a rohamtüzérség megszervezésével megbízott tiszt életrajza – magas katonai kitüntetése okán – Illésfalvi Péter, Kovács Vilmos és Maruzs Roland közös művében található meg, mely „Vitézségért”. *A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel kitüntetettek a második világháborúban* címmel jelent meg.⁹ A szerzők komoly levéltári kutatásának köszönhetően az egykori osztályparancsnok életrajza részletesen fel lett dolgozva és publikálva.

⁶ BONHARDT 2015b.

⁷ KEREKES 2015.

⁸ BILLNITZER 2017.

⁹ ILLÉSFALVI–KOVÁCS–MARUZS 2011.

A rohamtüzérség harctéri szerepvállalásáról több hadtörténeti munka is közöl részleteket.

Az 1. rohamtüzér osztály harctéri alkalmazásáról Kovácsházy Miklós jelentetett meg tanulmányt 2014-ben a Haditechnika folyóiratban.¹⁰ Ez átfogó ismertetését nyújtja az 1. rohamtüzér osztály harcainak.

A galíciai harcokról Szabó Péter és Számvéber Norbert munkája, A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945¹¹ ad áttekintést. Az 1. rohamtüzér osztály szerepéről nem tesz említést a munka, de nagyon fontos segítséget nyújt a hadműveletek áttekintése szempontjából.

A 3. üteg erdélyi harcairól Illésfalvi Péter, Szabó Péter és Számvéber Norbert Erdély a hadak útján 1940-1944¹² című könyve tartalmaz rövid leírást.

A rohamtüzérség és azon belül az 1. rohamtüzér osztály Budapest védelmében vívott harcairól Számvéber Norbert írásaiban lehet rengeteg értékes információt találni. Ezek közül a legfontosabb, legtöbb rohamtüzérséget érintő adatot tartalmazza a Páncélosok a budapesti csatában – 1944. október 29. – 1945. február 13.¹³ című könyve. Ez a munka a Budapest elfoglalásáért indított szovjet offenzíva kezdetétől a főváros védelmének elestéig közli napi bontásban az eseményeket teljes alapossággal, a harcoló felek elérhető levéltári anyagait feldolgozva. Bár a szerző leírta, hogy nem célja sem a magyar páncélos alakulatoknak, sem pedig a rohamtüzér osztályoknak a főváros ostroma során nyújtott szerepét vizsgálni, ennek ellenére igen hasznos részleteket közöl ezek tevékenységéről. A főváros ostromáról tartalmaz rövid összefoglalást A sarló és a kalapács között¹⁴, ami a Nagy csaták sorozat 11. köteteként jelent meg. Az ismeretterjesztő mű néhány rohamtüzérséggel kapcsolatos információt is közöl. Az Ad acta. A Hadtörténelmi Levéltár évkönyve 2000 című tanulmánykötetben közölt Számvéber Norbert egy akkoriban Ausztriából előkerült forrást¹⁵, ami a budapesti hídfőben körülrzárt magyar csapatok harcértékét tartalmazta 1944. december 20-án. A forrásközlés relevanciája az, hogy nem tartalmaz adatot a rohamtüzér osztályokat magába foglaló Billnitzer-csoportról.

Ungváry Krisztián Budapest ostroma¹⁶ című, első alkalommal 1998-ban kiadott könyve foglalkozik először a rohamlővegek szerepével a főváros védelme során. A részletes, komoly

¹⁰ KOVÁCSHÁZY 2014.

¹¹ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003.

¹² ILLÉSFALVI-SZABÓ-SZÁMVÉBER 2005.

¹³ SZÁMVÉBER 2018.

¹⁴ SZÁMVÉBER 2012.

¹⁵ SZÁMVÉBER 2001.

¹⁶ A szerző a nyolcadik kiadást használta l. UNGVÁRY 2021.

levéltári kutatáson alapuló monográfia a rohamtüzérség történetének kutatásakor elengedhetetlennek számít.

Kamen Nevenkin a Budapest elleni szovjet támadó hadművelet bevezető szakaszáról¹⁷ írt, szovjet, német és magyar levéltári forrásokra támaszkodó művében érintőlegesen említi a rohamtüzérek szerepét is, mint a védelemben részt vevő, számottevő harcértékkel bíró magyar alakulatot.

A magyar tüzérség 100 éve (1913-2013)¹⁸ című kiadvány röviden említi a rohamtüzérséget, mint a tüzérséghez tartozó, speciális rendeltetésű csapatnemet.

A rohamlőveg, mint haditechnikai eszköz feladatköréről és a kísérő tüzérség fontosságáról a magyar hadtudományi szakirodalomban komoly és pezsgő vita alakult ki a két világháború között a Magyar Katonai Közlönyben és a Magyar Katonai Szemlében, erről külön fejezetben esik majd szó.

1.2. A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A magyar királyi 1. rohamtüzér osztállyal kapcsolatos kutatás legnagyobb problémája, hogy kevesen foglalkoztak a témával, így történetének összefoglalása nem létezik.

A kutatás sokszor nehézségekbe ütközött. A Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár gyűjteményében az 1. rohamtüzér osztály fennmaradt iratanyaga többszörösét teszi ki a többi hét rohamtüzér osztályénak, de még így is nagyon töredékes és kevés. A 7. sümegi és 13. csongrádi rohamtüzér osztályoknak például szinte semmi levéltári anyaga nem maradt fenn. Ugyanakkor a rohamtüzérséggel kapcsolatos vizsgálatok kiinduló pontja lehet az 1. rohamtüzér osztály történetének, működésének és harctéri szereplésének feldolgozása, hiszen az 1. rohamtüzér osztályt szervezték meg először, majd ez szolgált mintaként a többi rohamtüzér osztály felállításakor. A későbbi rohamtüzér osztályok tisztikarát is Hajmáskéren képezték ki, az 1. rohamtüzér osztály bázisán, ahol később külön rohamtüzér kiképző központot is létrehoztak. Szintén ezt a katonai szervezetet töltötték fel először a hazai fejlesztésű és gyártású 40/43M Zrínyi-II rohamlőveggel, és ezt vezényelték először a keleti hadműveleti területre, ahol a csapatnem – ennek az alakulatnak a révén – átesett a tűzkeresztségen. Így véleményem szerint az 1. rohamtüzér osztály a legalkalmasabb arra,

¹⁷ NEVENKIN 2014.

¹⁸ KOVÁCS 2014.

hogy a második világháborús magyar rohamtüzérség szervezési és működési jellegzetességeit, valamint harci alkalmazását vizsgáljuk.

A források tekintetében nehézséget jelentett, hogy a Honvéd Vezérkar főnöke által kiadott iratanyag is igen hiányos, valamint azoknak a magasabb egységeknek a forrásanyaga is jórészt megsemmisült, melyek alárendeltségében az osztály harcolt. A főváros ostromának utolsó fázisában az 1. rohamtűzér osztály anyagát elásták, hogy megmaradjon az utókornak, azonban később nem került elő, így a forráshiány nagyon megnehezítette a kutatást.

1.3. HIPOTÉZISEK

Amikor elkezdtem az 1. rohamtűzér osztállyal kapcsolatos kutatást, több hipotézist is megfogalmaztam:

A magyar rohamtüzérség felállítását hosszú és pezsgő tudományos vita előzte meg. A későbbiekben az a Billnitzer Ernő lett a rohamtűzér csapatok felügyelője, aki ebben a vitában aktívan részt vett. **Hipotézis:** Feltételeztem, hogy az új csapatnem megszervezését megelőző szellemi munka sok gyermekbetegségtől kímélte meg a rohamtüzérséget.

A fennmaradt forrásokban az osztályparancsnok személyét erős rajongás és tisztelet övezi. Ebből kitűnik, hogy a rohamtüzérség későbbi harctéri tevékenységére nagy hatással volt Barankay József százados személye, akit a csapatnem megalakításával bíztak meg. Komoly szűrést végzett a leendő osztályparancsnok a rohamtüzérséghez jelentkezők körében, így azoknak, akiket az a megtiszteltetés ért, hogy a rohamtűzér jelvényt viselhették, bizonyítaniuk kellett rátermettségüket. **Hipotézis:** Feltételeztem, hogy a harctéren tanúsított bátorság és vitéz magatartás háttérében a rohamtűzér tisztikar és legénység kiválasztásakor alkalmazott magasabb követelményrendszer alkalmazása állt.

Az egykori rohamtűzér tisztek visszaemlékezéseit olvasva és a rohamtűzér tisztek által kiérdemelt kitüntetések alapján, számomra a rohamtüzérség egy kiemelkedő harcértéket képviselő, elit csapatnemnek tűnt. **Hipotézis:** Feltételeztem, hogy a rohamtüzérség a Magyar Királyi Honvédség egyik legütőképesebb csapatneme volt.

A naplók és emlékiratok alapján a rohamtarackok többsége nem harc közben semmisült meg, hanem a helytelen alkalmazás miatt fellépő műszaki okok miatt kellett megrongálva hátra

hagyni. **Hipotézis:** Feltételeztem, hogy a technikai veszteségek hátterében a magasabb parancsnokok részéről tanúsított nem megfelelő alkalmazás állt.

A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály rövid idő alatt elhíresült a honvédségen belül a magas fokú harci szellemről, áldozatvállalásról, ugyanakkor az összetartásról és bajtársias hangulatról. **Hipotézis:** A rohamtüzér osztály hatékonysága nagyban múltott a tisztikar felkészültségén és elkötelezettségén, aminek képesek is voltak megfelelni.

1.4. KUTATÁSI CÉLOK

A doktori disszertáció megírásával az volt a célom, hogy az elérhető forrásanyag felhasználásával a lehető legalaposabban feldolgozzam az 1. rohamtüzér osztály történetét az első tisztek kiválasztásától az osztály megszűnéséig. Célom volt továbbá, hogy bemutassam a tiszti állományt a rohamtüzér osztályhoz akár csak rövid ideig tartozó személyek életrajzainak felvázolásával, hiszen a személyes történetekből is lehet következtetéseket levonni. Munkámnak fontos eleme, hogy mintegy esettanulmányként az olvasó elé tárjam, hogy a Magyar Királyi Honvédségnél miként rendszeresítettek egy új csapatnemet. Nem utolsó sorban megvizsgáltam, hogy miként alkalmazták a rohamtüzérséget a harctéren. Tehát azon túl, hogy kezdetben milyen szerepkört szántak az új csapatnemnek, bemutatom, hogy a valós harci körülmények között hogyan alkalmazták azt a parancsnokok és döntéseiknek milyen következményei lettek.

1.5. KUTATÁSI MÓDSZEREK

A kutatás során törekedtem az 1. rohamtüzér osztályról fellelhető teljes forrásanyag felkutatására és feldolgozására. Ennek során először a Honvédelmi Minisztérium (HM) Hadtörténeti Intézet és Múzeum (HIM) Hadtörténelmi Levéltárban (HL) található Rohamtüzér gyűjteményt néztem át. Ez a forráscsoport az egykori Rohamtüzér Bajtársi Kör tagjai által összegyűjtött iratokat, valamint az egykori rohamtüzérek által megírt visszaemlékezéseket tartalmazza. A Rohamtüzér gyűjtemény alapján rekonstruáltam első körben az osztály tiszti állománytábláját.

Ezt követően a HM HIM Központi Irattár anyagából kerestem ki a rohamtüzér tisztek személyi anyaggyűjtőit, melynek során további személyek és események kerültek napvilágra. Ebben segítettek a személyi anyaggyűjtőkben található önéletrajzok, melyeknek részét képezte a harcokban való szerepvállalás és az egykori bajtársakkal való kapcsolattartás.

Sajnos a tiszteken kívül szinte egyáltalán nem ismerjük az osztály személyi állományát. A naplók és visszaemlékezések említenek egy-egy altisztet, vagy legénységi állományú katonát, de ők is többnyire hősi haláluk kapcsán kerültek szóba. Hozzá kell tenni azt is, hogy a Hadtörténeti Intézet és Múzeum által közzétett hősi halott adatbázisnak köszönhetően az elesett katonák listája nagy pontossággal összeállítható.

Az osztály személyi állománya részben megjelenik a rendszerváltás után megszervezett Rohamtüzér Bajtársi Kör jegyzőkönyveiben is, azonban ezek esetében is kitűnik, hogy főként a tisztikar tartotta egymással a kapcsolatot, a legénység csak igen elenyésző arányban képviseltette magát.

A kutatás következő fázisában egykori rohamtüzér tisztekkel készült interjúk magnószalagra rögzített felvételeit tanulmányoztam, amiből újabb személyek kerültek elő, így nagy valószínűséggel sikerült a teljesség igényével összeállítani az 1. rohamtüzér osztály állományába tartozó tisztikart.

Végül a Honvédelmi Minisztérium nyilvántartó és veszteségi osztályainak anyagát tekintettem át, ahol a harc közben elesett, megsebesült, megbetegedett vagy eltűnt katonákról sikerült adatokat találni.

Disszertációmban feldolgoztam a két világháború közti hadtudományi szakirodalmat, a Magyar Katonai Közlöny és Magyar Katonai Szemle hasábjain megjelent, rohamtüzérséggel kapcsolatos tanulmányokat.

1.6. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Mindenekelőtt köszönetet szeretnék mondani konzulensemnek, Dr. Csikány Tamás dandártábornok úrnak, aki nyomon követte a kutatás előrehaladását és rendszeresen hasznos tanácsokkal látott el. A tapasztalt kutató szemléletmódja több alkalommal segített újabb lendületet adni, amikor elakadtam volna a munkával és olyan szempontokra, kutatói kérdésekre is felhívta a figyelmemet, melyekre magamtól nem biztos, hogy gondoltam volna.

Szintén köszönöm Dr. Tölli László úrnak és Dr. Maruzs Roland ezredes úrnak, hogy nagy szerepet játszottak a kutatás elkezdésében. Katonai pályám elején hadisírgondozóként példaként nézhettem fel rájuk úgy katonái, mint kutatói tekintetben. A katonahősök iránti tisztelet nagyban befolyásolta ennek a disszertációnak a megszületését.

Szeretném megköszönni a támogatást a levéltári kutatás során Dr. Bonhardt Attila ezredes úrnak, majd nyugállományba vonulását követően Dr. Számvéber Norbert alezredes úrnak, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár és Térképtár vezetőinek, illetve a levéltár dolgozóinak, akik rendelkezésemre bocsátották az intézményben fellelhető, rohamtüzérséggel kapcsolatos teljes anyagot.

Nem kevésbé tartozom hálával a HM HIM Központi Irattár vezetőjének, Dr. Bolla Viktória alezredes asszonynak, valamint munkatársának, Gál Attilának, akik sokat segítettek a személyi anyaggyűjtők és a sebesülési, valamint veszteségi kartonok kutatása során. Sokszor együtt próbáltuk megkeresni a tűt a szénakazalban, és a legtöbbször siker koronázta ezt a keresést.

Hatalmas köszönettel tartozom Palásthy András úrnak, aki az 1985-től 2006-ig terjedő évek során felkutatta az egykori rohamtüzéreket és interjúkat készített velük a kiképzések és a harcok során szerzett emlékeikről. Olyan értékes forrásanyag született ennek az interjúkutatásnak az eredményeképpen, ami – a rohamtüzér osztályok iratanyagainak elpusztulása miatt – pótolhatatlan információkat tartalmaz a rohamtüzérség múltját illetően. Palásthy András a beszélgetéseket diktafonnal rögzítette, majd a felvételeket Kátay Aladárné és Molnárné Kovács Mária gépelték le, így a már kutathatatlan eredeti hangfelvételek írott formában megőrződtek. Az összegyűjtött emlékek alátámasztják és sokszor kiegészítik, pontosítják a fennmaradt hivatalos anyagokat, parancsokat, hadműveleti naplókat.

Végül, de nem utolsó sorban nagy hálával tartozom feleségemnek és családomnak a támogatásért, és hogy elviselték a kutatással együtt járó távolléteimet. A megszállott kutatói kíváncsiság sokszor nagyobb terhet ró az ember környezetében élőkre, mint magára a kutatóra. Ezért nem lehet elég hálásnak lenni.

2. A ROHAMTÜZÉR CSAPATNEM RENDELTETÉSE

2.1. A ROHAMTÜZÉRSÉG SZÜKSÉGESSÉGÉNEK KIALAKULÁSA A MAGYAR HADTUDOMÁNYI SZAKIRODALOMBAN

A trianoni békeszerződés következtében nem maradt más mód arra, hogy a magyar tisztikar lépést tarthasson a nemzetközi fejlesztésekkel, mint elméleti síkon, tudományos szintén foglalkozni a modernizáció lehetséges irányjaival. Ahogy dr. Wagner János őrnagy írta 1934-ben megjelent cikkében, *„nekünk kizárólag más hadseregekben végzett kísérletek [sic!] eredményeiről kiszivárgott adatok állanak rendelkezésünkre és így sajnos csak elméleti megfontolás és elképzelés alapján szólhatunk e fontos kérdéshez.”*¹⁹ A magyar katonai szakfolyóirat, a Magyar Katonai Közlöny (majd 1930-tól Magyar Katonai Szemle) kiadása az első világháború alatt szünetelt, majd 1920-ban indult újra. Ez vált hát a hadtudományi vita fő fórumává. A békeszerződés általi korlátozások eredményeképpen a két világháború között igen élénk és gyümölcsöző tudományos élet zajlott a katonai szakfolyóirat hasábjain, ami fontos és érdekes forrásként szolgál a két világháború közti katonai gondolkodásról.

A rohamtüzérség történetének előzményeként lehet tekinteni arra, hogy mi módon képzelték el a kor tüzértisztjei az első világháború során felismert fegyvernemi hiányosságok kiküszöbölését. A Nagy Háború harcterein ugyanis azt a tapasztalatot szűrték le, hogy a tábori tüzérség nem tudja minden esetben hatásos tűzzel támogatni a gyalogságot támadás közben. A kritikus időszakban, amikor a támadó gyalogság már 200 méterre megközelítette az ellenséges állásokat, a tüzérségnek át kellett helyeznie a tüzet az ellenség mélységében lévő célokra, nehogy a saját gyalogságot is pusztítsa. A tüzérségi előkészítést túlélő nehézfegyverek ekkor megszólaltak, és a rohamozó gyalogság körében óriási pusztítást végeztek. Erre a problémára Európa számos országában a kísérő tüzérség megalakításában látták a megoldást a hadtudománnyal foglalkozók. Magyarországon a Magyar Katonai Közlönyben, illetve a Magyar Katonai Szemlében zajlott a kísérő tüzérség témakörében a hadtudományi vita, mely végül a rohamtüzér csapatnem megalakításának elméleti megalapozásához vezetett.

Bangha Imre tüzértörzskari őrnagy az első világháború során megjelent új haditechnikai eszköz, a harckocsi elleni hathatós védekezés érdekében felvetette, hogy a tüzérséget

¹⁹ WAGNER 1934. 44.

mobilizálni kell. Ennek oka az, hogy a harckocsik a gyalogság vonalát gyorsan áttörik, így a tüzekek védtelenül maradnának. Javasolta, hogy a lófogatolás helyett helyezték a lövegeket motorizált járművekre, vagy legalább gépi vontatással lássák el őket.²⁰

1921-ben S. néven publikált egy tüzértiszt, aki rámutatott, hogy szükséges olyan tüzérési elem kikülönítése a gyalogsághoz, ami folyamatosan kíséri a támadó erőket, és szükség esetén közvetlen irányzással semmisíti meg az ellenséges nehézfegyvereket és erősítéseket. A kísérő csoport állna nehézgéppuskásokból, könnyű aknavetőkből, közepes aknavetőkből és hegyiágyúkból. Ennek a kísérő tüzércsoportnak szoros kapcsolatot kell fenntartania a támogató tüzérséggel, akik nagyobb romboló erővel rendelkezve, a kísérő csoport által megjelölt célokat megsemmisítik. S. meglátása szerint gyalogezeredenként egy négy hegyiágyúból álló ütegre, és egy négy, 14 centiméteres aknavetőből álló ütegre lenne szükség.²¹

Ferjentsik Ottó vezérkari szolgálatot teljesítő (a továbbiakban: vkszt.) ezredes a támadás helyes végrehajtásának elemzésekor részletesen kitért a tüzérség szerepére. Véleménye szerint teljesen elképzelhetetlen, hogy egy modern hadsereg a gyalogsággal együtt mozgó tüzérség nélkül hajtson végre támadást. Mivel a támogató tüzérség nem képes olyan tökéletes tűzhengert löni, ami teljesen elpusztítaná az ellenséges tűzgépeket (sic!), ezért szükség van a gyalogezerdek szerves részét képező gyalogsági kísérő ágyúkra.²²

Demény Géza vkszt. ezredes 1922-ben a tüzérfelderítő és úgynevezett tüzérközvetítő járőrök fontosságát hangsúlyozta. A gyalogsággal való összeköttetést ezen csatornák segítségével lehet biztosítani, így a tüzérosztály parancsnoka rendelkezni fog azokkal az információkkal, melyek szükségesek a hatásos tűz lövéséhez.²³

Rákosi Béla tüzer százados a gyalogsági támadás tűzzel való támogatására azzal a javaslattal állt elő, hogy gyalogsági ágyút, gyalogsági aknavetőt, valamint rohamkocsiba beépített rohamkocsi-löveget kell rendszerbe állítani. Szerinte a hegyi ágyúk alkalmazása kísérőtüzérséggént nem megoldás, hiszen a hegyi ágyú nem erre a feladatra lett kifejlesztve, így nem is tökéletesen alkalmas rá. Javasolta egy teljesen új közelharclöveg megalkotását, melyet kizárólag közelharcra, közvetlen irányzással lehet használni. A gyalogsági ágyú és gyalogsági aknavető a gyalogsághoz kell, hogy tartozzon, míg a rohamkocsi-lövegeket 6-8 lövegből álló üteggént hadosztályközvetlen elemként kell besorolni. A szerző a gyalogsági

²⁰ BANGHA 1920. 88-97.

²¹ S. 1921a. 54-58.; S. 1921b. 258-263.; S. 1921c. 690-695.

²² FERJENTSIK 1921. 417-438.

²³ DEMÉNY 1922. 129-136.

aknavetővel szemben támasztandó követelményként azt fogalmazta meg, hogy rohamkocsik és páncélgépkocsik elleni alkalmazhatósága érdekében szükséges megoldani a kerekes lövegtalpra való szerelhetőségét, így lapos röppályán is tüzelhetne. Javasolta továbbá, hogy jelentések hátra juttatásához „jelentő-aknával”²⁴ is lássák el. A rohamkocsi-löveggel szembeni elvárásként fogalmazta meg, hogy a gyalogság előretörését közvetlenül tudja támogatni az azt veszélyeztető erődítések és ellenséges erők pusztításával. Mivel nagyon hatásos és az ellenség által veszélyeztetett (megjelenésekor fő célponttá válik) tüzeszköz, nem szabad szétforgácsolni, hanem csak tömegesen vethető be a legszükségesebb terepszakaszokon. Mivel az ellenségnek fő célpontja lesz ez az eszköz, így mozgékonynak és jól manőverezhetőnek kell lennie. Kiegészítésként rohamkocsi-elhárító löveg hadrendbe állítását is szorgalmazta, mely egyben alkalmas lenne repülőelhárításra is. Ennek a feladatnak a megoldására javasolta, hogy a légvédelmi ágyút tegyék alkalmassá alacsony röppályájú tüzelésre, így rohamkocsielhárításra is megfelelő lehet.²⁵

Módy Zoltán vkszt. ezredes a francia hadsereg példáján keresztül mutatta be 1923-ban megjelent cikkében a gyalogságot kísérő tüzérség fontosságát. A francia hadsereg 37 mm-es gyalogsági ágyút, 81 mm-es aknavetőt, valamint a tüzér csapatoktól kikülönített kísérő tüzérségi eszközöket alkalmaz, mivel a kísérő tüzérséggel szemben támasztott elvárásoknak nem tudott megfelelni egyetlen fegyver sem. A francia szabályzat szerint minden esetben, amikor a gyalogság és a tüzérség összekötése nem szavatolható, kísérő tüzérséget rendeltek a támadó gyalogság mellé, melynek feladata az ellenállási fészkek, közeli lövegek és harckocsik leküzdése volt. Módy szerint a német hadsereg példája nyomán az tűnik ki, hogy ők nem használnak kísérő tüzérséget, hanem a gyalogsági ágyúra és az aknavetőre bízták az ellenséges nehézfegyverek és harckocsik pusztítását. Következtetésként leszögezte, hogy a magyar honvédség nem rendelkezik annyi löveggel és aknavetővel, mint a németek, illetve a rendszeresített eszközök sem olyan korszerűek. Ebből kifolyólag a magyar hadsereg nem hagyatkozhat a német példára, hanem szükség van modern kísérőtüzérség kialakítására.²⁶

Badinszky László a világháború során megszületett három új tüzérségi eszköz, az aknavető, a kísérő löveg (gyalogsági ágyú) és a „tankelhárító” löveg (mai katonai terminológia szerint páncéltörő löveg) témakörét vizsgálta. Mivel a gyalogságnak a világháborús

²⁴ Az aknavetőkhöz olyan gránátot használtak, ami nem tartalmaz robbanótöltetet, így a gránáthéjban papírra írt jelentést lehetett elhelyezni, valamint azt eljuttatni a kívánt helyre.

²⁵ RÁKOSI 1922. 304-314.

²⁶ MÓDLY 1923. 292-303.

tapasztalatok alapján szorosabb tüzérségi támogatásra volt szüksége, így megoldásként azt látta a szerző, hogy közvetlen támogatás kell a támadás során, vagy javítani kell az összeköttetés és a kommunikáció hatékonyságán. A szerző véleménye szerint az összeköttetés javításánál sokkal hatásosabb a kísérő tüzérség jelenléte a támadás során. Értekezése szerint a legideálisabb az lenne, ha sikerülne a három vizsgált eszköz helyett kifejleszteni egy olyan löveget, mely mindegyik feladatot kiválóan ellátná. Badinszky szerint erre a célra egy kis űrméretű, 40-50 milliméteres, nagy kezdősebességű és átütőerejű löveg lenne alkalmas, mely páncéltestbe lenne építve ugyan, de védelmét elsősorban nem a páncélzat, hanem mozgékonyasága adná.²⁷

Friedrich Heigl osztrák őrnagy a *Militärwissenschaftliche und Technische Mitteilungen* folyóiratban német nyelven megjelent tanulmányát Ajtay Endre fordította magyarra. Heigl őrnagy a tüzérségi eszközök világháborús fejlődése kapcsán áttekintette a lövegek alkotóelemeinek korszerűsítését, majd a lövegtípusok változását mutatta be. Értekezése zárásaként arra a következtetésre jutott, hogy „valószínű azonban, hogy a jövő a motoros lövegeké.”²⁸

Vitéz Marton Gábor ezredes fordította le és magyarázta Buchalet francia tüzérezredes cikkét, ami a *Revue d'Artillerie* 1927. júliusi számában jelent meg. Buchalet szerint senki nem vonja kétségbe, hogy szükség van olyan tüzérségi eszközre, ami a támogató tüzérséggel ellentétben közvetlenül kíséri a gyalogságot és leküzdí azokat az erődített célokat, amik az előkészítő tűzben nem pusztultak el. Buchalet ezt a feladatot főleg aknavető alkalmazásával látta megoldhatónak.²⁹

G. néven írt ismertetőt egy szerző a már említett John F. C. Fuller brit ezredes és Hans Seisser német alezredes tanulmányáról, melynek témája a motorizálás hatása a modern háborúra. A külföldi szerzők nyomán az író arra jutott, hogy a jövő háborújában a harckocsi fogja játszani a fő szerepet, és a gyorsan mozgó csapatok fogják kivívni a győzelmet. Mivel a harckocsi gyorsan tör előre, szükség van a tüzérség motorizálására is, ami folyamatosan tudja követni a harcoló egységeket, és támogatni a mozgó háborúban a csapatokat. Emellett a harckocsik által vívott háborúban új feladatként jelenik meg a páncélelhárítás, ami szintén a motorizált tüzérségre hárul.³⁰

²⁷ BADINSZKY 1926. 237-243.

²⁸ HEIGL 1927. 571-585.; HEIGL 1927b. 639-659.; HEIGL 1927c. 742-759.; HEIGL 1927d. 933-938.

²⁹ MARTON 1927. 180.

³⁰ G. 1927. 923-933.

Dr. Friedrich Heigl osztrák őrnagy 1928-ban a páncélelhárítás témakörét boncolgatva érintette a gyalogsági lövegek kérdését, melyek feladatrendszere – a világháborús tapasztalatok alapján – kiegészül a „tankelhárítással” is. Heigl őrnagy főleg a rendszerbe állított eszközök ismertetését adta közre, nem bocsátkozott jövődölésekbe. Így szerinte a kisűrméretű, önműködő, hosszúcsövű gyalogsági lövegek a legalkalmasabbak a harckocsik elleni védekezésre.³¹

Czigler István a harckocsidandár tüzérségi támogatásáról írt rövid tanulmányt. Kiinduló pontként feltételezte, hogy hamarosan kifejlesztenek egy megfelelő „tankelhárító” ágyút, mely alacsony kialakítású, 60 fokos vízszintes oldalirányzási lehetőséggel rendelkezik, és a páncéltörő gránátot nagy csőtorkolati sebességgel, alacsony röppályán lövi ki, így a harckocsiknak hatásos ellenszere lehet. Ebben az esetben szükség lenne olyan tüzérségi eszközre, mely közvetlenül kíséri a páncélosok támadását, hiszen megosztott tűzvezetéssel nem lehet elég gyorsan elpusztítani a felbukkanó lövegeket. A kísérő tüzérségi ágyú kezelő személyzetének megóvása érdekében az eszközt páncélozni kellene, azonban ez hasonlatossá tenné a harckocsihoz. Mivel így az önjáró löveg a harckocsi feladatait – a gyalogság pusztításán kívül – el tudná látni, hatásosabb lenne a nagy harckocsi helyett több kisebb eszköz (önjáró lövegek és páncélozott géppuskák) rendszeresítése, hogy az ellenséges páncélelhárítóknak is nehezebb legyen a dolga.³²

Suhay Imre tábornok a motorizálás kérdésköre kapcsán vetette fel az önjáró tüzérség kifejlesztésének lehetőségét, de el is vetette, mivel szerinte csak jól kiépített utakhoz kötve tudna mozogni.³³

Markó Árpád Gustav Däniker svájci százados Allgemeine Schweizerische Militärzeitungban megjelent tanulmányáról írt alapos ismertetőt. Ezek szerint Däniker a kísérő tüzérség problémakörének megoldására egy könnyű ágyútarackot javasolt rendszerbe állítani, mely könnyen szét- és összeszerelhető, és alkalmas erődítmények, tűzfészek és harckocsik leküzdésére, hogy így biztosítsa a gyalogsági támadás sikerét. Däniker százados is felvetette annak lehetőségét, hogy a kísérő gyalogsági ágyút lánctalppal lehetne felszerelni és páncéllal védeni, viszont el is vetette ezt a gondolatot, hiszen szerinte így harckocsi jönne létre, ami nem lenne képes a célként kitűzött feladat megvalósítására. Szerinte kizárólag ember vagy ló által

³¹ HEIGL 1928. 277-298.

³² CZIGLER 1928. 492-496.

³³ SUHAY 1928. 583-592.

vontatott ágyú lehet a megoldás, legkiválóbb pedig egy 50 mm-es űrméretű löveg, ami harckocsik ellen is hatásos.³⁴

1929-ben Mayer-Csejkovics Károly nyugállományú vkszt. ezredes a jövő háborújáról írt tanulmányt. Véleménye szerint mozgó háborúban a gyalogságot folyamatosan kísérő tüzérségi eszköz feladatkörének ellátására egy 20-30 milliméter űrméretű gépágyú lenne képes.³⁵

Suhay Imre tábornok lefordította és értelmezte Liddell Hart brit százados munkáját az 1928. évi brit páncélos hadgyakorlatról. Hart már evidenciaként tekintett a páncélos csapatok mellé szervezett önjáró tüzérségre. A gyakorlaton a gépi vontatású tábori tüzérség mellett önjáró 18 fontos tarackok támogatták az előretörő harckocsik hadműveleteit.³⁶

Cziegler István a tüzérségi tűz pontosítását látta megoldásnak a gyalogság megfelelő támogatásának érdekében. Véleménye szerint a tűzmegfigyelés ennek a kulcsa. Minden hadosztály tüzérparancsnoknak rendelkeznie kell hang- és fénymérő századdal, tüzérrepülőkkal és léggömbökkel, valamint tökéletesíteni kell a kommunikációt. Ráadásul az egyes ütegek tüzeinek megkülönböztetése érdekében felvetette, hogy a gránátokat festékkel lehetne megjelölni, így a detonáció során szín alapján lehetne elkülöníteni az ütegek tüzét.³⁷

Gerbert Károly altábornagy ugyancsak az 1928. évi brit hadgyakorlatok kapcsán értekezett a korszerű páncélos csapatok összetételéről. Következtetései alapján a közepes- és könnyű harckocsikkal rendelkező gépesített dandárnak szerves részét kell képeznie egy gépesített tüzérosztálynak, mely 24, a szerző szóhasználata szerint támogató lövegharckocsiból állna. Ezek 10-12 tonnás, 80-90 milliméter űrméretű ágyúval felszerelt „hernyótalpas” harcjárművek, melyek négy, egyenként hat lövegből álló ütegbe lennének szervezve. A dandár gyors mozgásából és a lövegharckocsik jelenlétéből fakadóan tábori tüzérség támogatása nem is jöhet szóba.³⁸ A páncélosdandár harcászatának kifejtésekor leszögezte, hogy a lövegharckocsi a harckocsikhoz hasonlóan, közvetlen irányzással kell, hogy tüzeljen. Gerbert altábornagy ezeknek a gépesített tüzérségi eszközöknek a harckocsik harcának támogatását

³⁴ MARKÓ 1928. 1064-1073.

³⁵ MAYER-CSEJKOVICS 1929. 23-42.

³⁶ SUHAY 1929. 190-195.

³⁷ CZIEGLER 1929. 890-893.

³⁸ GERBERT 1929a. 973-984.

tűzte ki feladatnak, ugyanis harcérintkezéskor a lövegharckocsik hátra maradnának, és az arcvonalon áttörő ellenséges páncélosok kilövése lenne a dolguk.³⁹

1930-ban Cziegler István újabb tanulmányt jegyzett, melyben korábbi véleményével ellentétes nézeteket képviselt. Belátta, hogy a harckocsik elleni harchoz olyan gyalogságot kísérő lövegre van szükség, ami képes tartani a sebességet a páncélosokkal, így egy önjáró löveg a legalkalmasabb a célra. A harckocsielhárítás során a tüzérek számára kritikus fontossággal bír a türelem, valamint a lövegükben való bizalom. Ehhez egyedül az alapos kiképzés tudja a legénységet hozzásegíteni. Munkája végén szorgalmazta, hogy el kell kezdeni a harckocsielhárító tüzérek képzését a honvédségben is. Bár a korlátozások nem engedték a lövegek modernizálását, az elavult eszközökkel is meg lehet kezdeni a kiképzést, hogy később – az alapok birtokában – már csak a modern lövegre való átképzéssel kelljen foglalkozni.⁴⁰

Riedl Lajos nyugállományú altábornagy a gyalogságot közvetlenül kísérő tüzérséget két kategóriára bontotta. A gyalogsági löveg két könnyen mozgatható alkatrészből állna, amit a gyalogosok magukkal tudnának vinni, akár kúszva is. Minden gyalogos vinne magával hozzá 2-2 gránátot. A löveg 35-40 milliméter űrméretű, lőtávolsága 5-600 méter lenne, és gyalogzászlóaljanként 4 darabra lenne szükség. A gyalogságot kísérő löveg lóvontatású, de szükség esetén emberi erővel is mozgatható, 55-65 milliméter űrméretű és 2000-2500 méter hatásos lőtávolsággal rendelkezne. Gyalogezredenként egy ütegre lenne szükség a szerző szerint. Ezeken kívül olyan önműködő, harckocsik elleni lövegekre is szükség lenne, amik az arcvonalban sakktáblaszerűen lennének elhelyezve, és kifejezetten a támadó ellenséges páncélosok megsemmisítése lenne a feladatuk.⁴¹ A gyalogságot kísérő tüzérségnek akkor van a legfontosabb feladata, amikor a roham sikere folytán a gyalogság előretört, és túlhaladt a tábori tüzérség lőtávolságán. Ekkor a kísérő tüzérségnek kell biztosítania a gyalogságot esetleges ellentámadással szemben.⁴²

Horváth László vkszt. ezredes 1931-ben a harckocsi harcászati alkalmazásával, valamint a harckocsi kötelékek összeállításával foglalkozott. Véleménye szerint a páncélos dandár szervezeti felépítésébe „hernyóvontatású” tüzérséget kellene beosztani. Azonban, ahogy a gyalogság is, ezek is hátráltatnák a kötelék előrenyomulását, hiszen – okfejtése szerint – ezek utakhoz vannak kötve. A tüzérség motorizálását ő csupán motoros vontatóeszkővel vélte

³⁹ GERBERT 1929b. 1201-1213.

⁴⁰ CZIEGLER 1930. 436-448.

⁴¹ RIEDL 1930a. 548-565.

⁴² RIEDL 1930b. 1051-1063.

megvalósíthatónak. A harckocsik támadását a tüzérség támogatja az ellenséges vonal áttörésében, utána viszont lemarad, és a harckocsik tüzérségi tűztámogatás nélkül harcolnak tovább.⁴³

Kováts Kálmán őrnagy fontosnak érezte felhívni a figyelmet a tüzérség és a gyalogság harcának megfelelő összehangolására. Mivel a világháború emléke egyre halványult, és az akkori csapattisztek egyre nagyobb része távozott a honvédségtől, meglátása szerint kezdett feledésbe merülni a gyalogság tüzérségi tűztámogatásra való utaltsága is. Ennek kapcsán szorgalmazta a tüzérparancsnokok szakmai véleményét alaposabban megfontolni.⁴⁴

Gerbert Károly nyugállományú altábornagy újabb tanulmányt jegyzett a páncélos seregtestek harcászatról, melyben bemutatta az európai nagyhatalmak által képviselt irányokat a páncélos csapatok fejlesztése és alkalmazása terén. Ezek alapján egyedül a britek gondolkodtak abban, hogy a harckocsik mellé motorizált tüzérséget kell beosztani, a többi nemzet a harckocsit önállóan harcoló fegyverként kezelte. A cikk zárásaként a szerző igyekezett tanulságot levonni, melyben motor vontatású tüzérség mellett foglalt állást, azonban azokat nem kísérő tüzérségként javasolta alkalmazni, hanem egy napi lemaradással követnék – a gyalogsággal együtt – az előretörő páncélosokat.⁴⁵

Hazai Imre százados a gyalogsági ágyú alkalmazásának gyakorlati tapasztalatairól írt értekezést, melyben részletesen taglalta a löveg legmegfelelőbb elhelyezésének, az ágyúparancsnok pozíciójának és az ágyúkezelőkkel való kommunikációjának kérdéseit. Munkája végén a fogatolt vontatást dicsérte, és elvetette az önjáró, vagy gépi vontatású gyalogsági ágyú alkalmazásának lehetőségét.⁴⁶

Csatay Lajos alezredes a tábori tüzérség modernizálásának lehetséges irányairól értekezett. Véleménye szerint a repülőek elterjedése miatt az egyik legfontosabb követelmény egy modern löveggel szemben a mozgékonyság és a rejthetőség, valamint a harckocsik megjelenése miatt a nagyfokú oldalirányzási lehetőség. Ezen szempontok figyelembe vételével az olyan önjáró löveget tartotta legalkalmasabbnak, mely hatkerekű lövegtalpára könnyen

⁴³ HORVÁTH 1931. 17-31.

⁴⁴ KOVÁTS 1931. 19-29.

⁴⁵ GERBERT 1931. 14-25.

⁴⁶ HAZAI 1931. 41-50.

lehetne „hernyótalpat” felszerelni. Úgy gondolta, hogy a tábori tüzérség löveg anyagának minden más irányú fejlesztése csak átmeneti megoldásnak tekinthető.⁴⁷

Deák András százados a tüzérségi vontatók kérdéskörének szempontjából elemezte az európai fejlesztési irányokat. A fogatolt, gépi- és hernyótalpas vontatásokat összehasonlítva arra a következtetésre jutott, hogy leginkább a lófogatolású és – bizonyos esetekben – a kerekes terepjáró gépkocsi általi vontatás felel meg a tüzérség igényeinek.⁴⁸

Tarnay József nyugállományú ezredes Adolf Fischer német ezredes szakcikkét elemezte munkájában. Több pontban kritizálta Fischer véleményét a kísérő tüzérség szerepében alkalmazandó löveg kapcsán, és arra jutott, hogy több fajta eszközt kell rendszeresíteni az egyes tűzfeladatok teljesítésére. Ilyeténképpen réstörő-, harckocsi-elhárító- és közvetlenül támogató lövegek tartoznának a szervezetileg a gyalogezredek kötelékébe tartozó kísérő tüzérosztályok alá.⁴⁹

Németh József vkszt. őrnagy a gyorsan mozgó csapatokról írt munkájában arra az álláspontra helyezkedett, hogy tüzérségi eszközt páncéltestbe építeni értelmetlen, hiszen a tüzérség nagy hatótávolsága miatt az ellenséges gyalogsági tűz hatótávolságán kívülről is tud hatást kiváltani.⁵⁰

Peremartoni Virágh László százados a tüzérség motorizálásáról jelentetett meg írást. Összehasonlítva a lófogatolást és a gépi vontatást, a motorizálás pártjára helyezkedett. Ezen kívül foglalkozott az önjáró löveg kérdésével is. Arra jutott, hogy bizonyos különleges lövegek esetében hasznos lehet ez a megoldás, de a tüzérség általános használatára nem alkalmas.⁵¹

1932-ben Rákosi Béla őrnagy a tábori tüzérségre háruló aktuális harcfeladatokról írt tanulmányt. Véleménye szerint a harckocsik elterjedése és így a harc mozgékonyabbá válása szükségessé teszi önjáró lövegek kifejlesztését. Ezeknek főleg a harckocsielhárítás lesz a feladatuk, és így részben kiváltják a gyalogsági ágyúk feladatkörét. Ilyen önjáró lövegekből álló üteg kerülne szervezetileg minden gyalogezredhez, valamint egy vagy kettő közvetlenül a gyaloghadosztályokhoz.⁵²

⁴⁷ CSATAY 1931. 117-132.

⁴⁸ DEÁK 1931. 147-150.

⁴⁹ TARNAY 1931. 144-153.

⁵⁰ NÉMETH 1931. 29-49.

⁵¹ VIRÁGH 1931. 43-60.

⁵² RÁKOSI 1932. 33-44.

Árva Viktor őrnagy a harckocsik és tüzérség együttműködésének módozatait vizsgálva a harckocsi két lehetséges szerepét írta le. Egyik esetben a páncélosok a gyalogság harcát segítik, ilyenkor tábori tüzérség tudja támogatni a támadást. A másik esetben, amikor a harckocsik önálló harcfeladatot látnak el, a „messzehordó” tüzérség mellett támogató tüzérség beosztása is fontos. Ezek a lövegek traktorvontatásúak, vagy önjáróak lehetnek.⁵³

Osztovics Ferenc vkszt. százados 1933-ban, a gyalogsági támadás tüzérségi támogatása témájú munkájában hosszasan foglalkozott azzal, hogy hogyan kell a tüzérségi tűzhenger lövését és a gyalogság támadását legmegfelelőbben összehangolni. Azt azonban kijelentette, hogy a legtökéletesebb tűzhenger mellett is szükség van kísérő lövegekre, melyek a gyalogsági támadással együtt haladva küzdik le az esetlegesen sértetlenül maradó ellenséges erődítéseket és nehézfegyvereket.⁵⁴

A már említett Billnitzer Ernő őrnagy 1934-ben a gyalogsági- és lovassági ágyú szerkezetéről értekezett. Egy olyan löveg megalkotását javasolta a gyalogság és a lovasság részére, mely könnyen elemeire szedhető; kis tömegű, így akár gyalog is mozgatható; alacsony felépítésű a jó rejthetőség érdekében. Ezen gyalogsági- és lovassági ágyú mellett fontosnak tartotta harckocsiba épített löveg kialakítását, mely a gyalogsággal tartva elhárítja a gyalogságra és az önmagára veszélyes ellenséges célokat.⁵⁵

Gerbert Károly nyugállományú altábornagy következő tanulmányában a páncélosok alkalmazási lehetőségeit vizsgálta. A harckocsitípusok között említette a tüzérségi harckocsit, amit csak a britek fejlesztettek, valamint az oroszok tartják szükségesnek. Véleménye szerint a motorizált tüzérségi vontatók fejlődése feleslegessé teszi ezt az eszközt. A gyalogság támogatását abban az időszakban, amikor az ellenséges állásokba rohammal betör, és a saját erők veszélyeztetése miatt a tüzérség nem tudja segíteni, a harckocsik feladatának tekintette.⁵⁶

Vitéz Elekes Antal őrnagy a páncélos csapatok tüzérségi támogatásának kérdéskörével foglalkozott. Munkájában amellet érvelt, hogy páncélosokat csak olyan tüzérség tud hatékonyan támogatni, ami nyílt tüzelőállásból, közvetlen irányzással vezet tüzet az ellenséges célokra. Mivel ezt a tábori tüzérség csak hosszas előkészületek után és saját magát veszélyeztetve tudná megtenni, szükséges motorizált aljzatra épített tüzérségi löveg megalkotása. Ez az eszköz nem rendelkezne forgó lövegtoronnyal, hanem a menetirány

⁵³ ÁRVAY 1932. 121-126.

⁵⁴ OSZTOVICS 1933. 49-59.

⁵⁵ BILLNITZER 1934. 76-80.

⁵⁶ GERBERT 1934. 34-53.

változtatásával tudná célba venni az ellenséges eszközt. A lövegek közti kommunikáció nehézsége okán a tűzvezetés nem lehet az ütegparancsnok által meghatározott, hanem a lövegek személyzetének önállóan kellene a célokat felderíteni, meghatározni és leküzdeni. A lövegek a harckocsik mögött törnek előre, kissé lemaradva, mivel jóval gyengébben páncélozottak, mint a harckocsik. Kiegészítésül, a távolabbi célok leküzdésére gépi vontatású lövegekre is szükség lenne, melyek felváltva lőnének és változtatnának állást, hogy tartani tudják a páncélosok sebességét.⁵⁷

1935-ben vitéz Elekes Antal őrnagy újabb tanulmányt jelentetett meg, melyben a szegényebb országok által rendszeresíthető gyorscsapatok tűzérségi támogatásával foglalkozott. Eszerint a főleg kerékpáros és gépesített gyalogságból álló seregtesteknek zászlóaljanként közvetlen alárendeltségbe tartozó könnyű tűzérségi üteggel kell rendelkezniük, mely önállóan támogatja az előretörő gyorscsapat harcát, központi irányítás nélkül.⁵⁸

Vitéz Heszlényi József ezredes a motorizált⁵⁹ seregtestek tűzérségéről írt cikket. Véleménye szerint a motorizált, vagyis gépesített csapatok számára a gépi vontatású könnyű és közepes tűzérség (tarackos és ágyús ütegek) a megfelelő, míg a mechanizált,⁶⁰ vagyis páncélos alakulatok harcászati szükségleteinek az önjáró tűzérség felel meg legjobban. Mivel a harckocsik saját ágyúval rendelkeznek, így nem szükséges erős tűzérség beosztása. Harckocsi-zászlóaljanként egy önjáró könnyű tarackos osztály és 1-2 önjáró közepes ágyús üteg alárendelését javasolta.⁶¹

Mersich Jenő vkszt. százados büszke gyalogsági tisztként elvetette, hogy lenne létjogosultsága a gyalogságot kísérő lövegeknek. Véleménye szerint a gyalogság saját fegyvereivel (kiegészítve korszerű eszközökkel) képes a rohamtávolság legyőzésére, a többi fegyvernem feladata csak a körülmények kedvezőbbé tétele lehet.⁶²

1937-ben Saáry István őrnagy külön vizsgálta a gyalogság és a lovasság harcát támogató kísérő lövegek kérdéskörét. Arra az eredményre jutott, hogy a gyalogság számára kísérő lövegként a korábban alkalmazott 37 mm-es hegyi ágyú nem alkalmas. Helyette a gyalogság

⁵⁷ ELEKES 1934. 135-145.

⁵⁸ ELEKES 1935. 69-77.

⁵⁹ Az angol motorised szóból tükörfordítással átvett kifejezés a korszak katonai szakirodalmában a gépi vontatóeszköz által mozgatott (nem önjáró) fogalomnak felelt meg.

⁶⁰ Az angol mechanised szóból tükörfordítással átvett kifejezés a korszak katonai szakirodalmában az önjáró, vagyis saját gépi meghajtással rendelkező fogalomnak felelt meg.

⁶¹ HESZLÉNYI 1935. 144-160.

⁶² MERSICH 1935. 10-26.

szervezetszerű alárendeltségébe egy 25 mm-es löveg tartozna, valamint a támadó gyalogsági vonal mögött közvetlenül haladna előre egy tüzérségi kötelékbe tartozó 47 mm-es löveg. A lovasság esetében a lovas tüzérosztályok alá kellene szervezni egy-egy újabb üteget, melynek löveganyagát négyfogatú hegyiágyúk képeznék, amik önálló szakaszként közvetlenül a kisebb harccsoportokat kísérik.⁶³

1938-ban Billnitzer Ernő alezredes a gyalogság számára rendszeresítendő löveg és harckocsielhárító eszköz kérdéskörét vizsgálta. Véleménye szerint 47 milliméteres gyalogsági löveget kellene rendszeresíteni, mely a gyalogság szervezeti alárendeltségébe tartozna. Mivel ez a löveg sem oldana meg minden kívánalmat, mely a gyalogság részéről felmerül, így harckocsik ellen 20 milliméteres nehéz puskát is kellene a gyalogosoknak adni. Emellett, olyan célokra, melyeket a támogató tüzérség nem lőhet a saját erők veszélyeztetése nélkül, 81 milliméteres aknavetőt kellene rendszerbe állítani gyalogsági nehézfegyverként. Továbbá spanyol mintára kis kézi gránátvetőt is javasolt. Tehát a gyalogság részéről felmerült kívánalmak kielégítésére több, különböző eszköz rendszeresítését látta megoldásnak.⁶⁴

Zugi Aladár vkszt. százados a kísérőtüzérség feladatkörének betöltésére azzal a javaslattal állt elő, hogy úgynevezett gépcsoportokat kell szervezni a gyalogság támogatására. Az ötletet francia mintára dolgozta ki azzal a különbséggel, hogy a franciák harckocsik tömeges alkalmazására vonatkoztatták a kifejezést. Zugi százados szerint a gépcsoportoknak 2-4 géppuskából, 1-2 gyalogsági ágyúból és két aknavetőből kellene állni.⁶⁵

1939-ben vitéz Kováts Kálmán a szovjet tüzérség struktúrájáról jelentetett meg ismertetőt. Ahogy írta, a szovjetek gyalogzászlóaljanként két tüzér szakaszt szerveztek kísérő tüzérség gyanánt, az egyik aknavetővel, a másik vagy 37 milliméteres gyalogsági ágyúval, vagy 47 milliméteres önjáró löveggel van felszerelve.⁶⁶

1940-ben vitéz Benke József tábornok a jövő háborújáról írt. Meglátása szerint a jövő háborúját a szárazföldön olyan páncélos seregek fogják vívni, melyeket önjáró tüzérség és gépesített gyalogság kísér. Olyan kis országok, mint Magyarország, akik nem képesek anyagilag ilyen harckocsi hadsereget felállítani, főleg azok elhárítására kell, hogy felkészüljenek. Ennek érdekében gyalogezredenként szervezni kell egy hatlöveges gép- vagy lóvontatású (de terepen vágóban is mozogni képes) páncéljármű elhárító századot,

⁶³ SAÁRY 1937. 54-63.

⁶⁴ BILLNITZER 1938. 59-64.

⁶⁵ ZUGI 1938. 30-39.

⁶⁶ KOVÁTS 1939. 44-59.

hadosztályonként plusz egy gépvontatású századot, hadtestenként pedig még két-három századból álló osztályt (ebből egy önjáró, hernyótalpas aljzatú „tankvadász”).⁶⁷

Vitéz Bokross László alezredes tanulmányában amellett érvelt, hogy kis országok esetében tüzérséget szervezetenként közvetlenül a gyalogság alá rendelni felesleges, hiszen az drága, és a meglévő tüzérő elaprózását vonná maga után.⁶⁸ Szalay Tibor százados hasonló álláspontra helyezkedett azzal kiegészítve, hogy a zászlóaljzat is olyan nehézségek elé állítaná egy tüzérségi üteg, melyek harcában nagyban gátolnák.⁶⁹

Vitéz Horváth Sándor tábornok a páncélos seregtestek szervezésének témakörében publikált. Ennek keretében kifejtette, hogy páncélos hadosztályoknak olyan tüzérségi támogatásra van szükségük, ahol a tüzérség képes ugyanazzal a sebességgel haladni, mint a harckocsik. Mivel azonnali tűztámogatásra van szükség a gyors mozgás miatt, így a megosztott tűz nem jöhet szóba, csak a közvetlen irányzás. Így a tüzéreknek ott kell lenniük a harctéren, ami feltételezi, hogy lánctalpas önjáró lövegük legalább gyalogsági fegyverekkel szemben megfelelően van páncélozva.⁷⁰

1941-ben Praznovszky Kálmán főhadnagy a gyalogság korszerű fegyverzeti anyagával foglalkozott cikkében. Elsőként említette a gyalogságot támogató tüzérség fontosságát, és javasolta, hogy a gyalogságot szereljék fel aknavetőkkal, és nyílt állásból tüzelő gyalogsági ágyúkkal, rohamtüzérséggel. „Roham előtt helyi ellenállások leküzdése és a gyalogság közvetlen támogatása a mélységi övben, kívánatosá teszi a rohamtüzérség felállítását. A mai háború tanulságai azt bizonyítják, hogy nem szerénytelen a gyalogság, amikor ezt kéri.”⁷¹

1943-ban Láng Dénes főhadnagy a gépesített tüzérség fejlődési lehetőségeiről írt tanulmányt. Véleménye szerint a 100 milliméteresnél nem nagyobb lövegeket páncéltestbe fogják építeni, melyek így a terepen állandó készenlétben tudják kísérni a gyalogságot. Ezek a páncélozott lövegek közvetlen irányzással tüzelnek, elsősorban az ellenséges harckocsik ellen hatásosak. Mivel a lőszer a páncéltesten belül kell tárolni, így indokolt a kis löveg űrméret, a páncéltörés hatásossága miatt pedig a nagy lövedék kezdősebesség elérése.⁷²

⁶⁷ BENKE 1940. 31-41.

⁶⁸ BOKROSS 1940. 638-642.

⁶⁹ SZALAY 1940. 361-364.

⁷⁰ HORVÁTH 1940. 311-324.

⁷¹ PRAZNOVSZKY 1941. 568-579.

⁷² LÁNG 1943. 593-597.

Vitéz Góthay Artúr ezredes a megalakult rohamtüzérségről írt rövid ismertetőt. Ahogy írta, az első világháború óta fennálló igény lett kielégítve az új csapatnem megszületésével. A gyalogságot közvetlenül kísérő rohamlövegek leküzdik azokat a tábori erődítéseket, nehézfegyvereket, harckocsikat, melyek a támadó gyalogságra veszélyt jelentenének. A rohamtüzérség kifejezetten arra való, hogy súlyt képezzen egy támadási ponton, és így osztály, vagy üteg keretben alkalmazva magával ragadja a támadó gyalogságot. A lövegek lépcsőzetesen haladnak előre, lövéshez megállnak, és egymást védve törnek előre. A rohamlövegek harckocsielhárító eszközökkel szembeni védelmét a kísért gyalogság látja el.⁷³ Egy másik cikkében a páncélos seregtestek tüzérsége témakörét fejtegette. Véleménye szerint a gépesített lövészezredek támogatását gépi vontatású ütegek, míg a harckocsiezredekét önjáró tüzérütegek látnák el megfelelően. Ilyen szerepben az önjáró lövegek nem rohamtüzér és páncélvadász feladatokat látnának el, hanem a páncélos ezred mozgékony tüzérségi támogatói.⁷⁴

ÖSSZEGZÉS

A fentiekben időrendben ismertetett tanulmányok mindegyike azzal a céllal született, hogy gyakorlati tapasztalatok hiányában elméleti úton találjon megoldást a kor tüzérségének egyik legnagyobb problémájára. A vizsgált időszakban a meghatározott témában 49 tanulmány jelent meg, ezek nagy része 1927 és 1935 között. A gyalogsági roham tüzérségi támogatását a szerzők az alábbi táblázatban összefoglalt módokon látták megoldhatónak:

Megoldási javaslat	Cikkek száma
Önjáró löveggel	21 (+2 elveti)
Gyalogsági ágyúval	10
Gépesített vontatású löveggel	3
Lófogatolású löveggel	2

⁷³ GÓTHAY 1943a. 51-52.

⁷⁴ GÓTHAY 1943b. 239-242.

Gyalogsági ágyúval és nehézfegyverekkel	2
Gyalogsági ágyúval és önjáró löveggel	2
Tüzér felderítőkkal	2
Aknavetővel	1
Gépagyúval	1
Kiképzés javításával	1
Elvetette a kísérő tüzérség gondolatát	2

Az önjáró löveg gondolata a magyar katonai szakirodalomban 1926 előtt csak egyszer jelent meg, majd ezt követően egyre gyakrabban. Ennek oka valószínűleg abban rejlik, hogy a britek 1926-ban kezdtek el nyilvános hadgyakorlatokat tartani olyan mechanizált és motorizált dandárok bevonásával, melyeknek részben önjáró lövegek biztosították a tüzérségi támogatást. 1939-től kizárólag olyan cikkek jelentek meg, amelyek az önjáró tüzérség alkalmazását vizsgálták. Ennek hátterében a második világháborús német sikerek állhatnak, valamint az, hogy 1940-től a németek hatékonyan alkalmaztak rohamlövegeket a harctéren. Ugyancsak érdekes, hogy az 1938-ban meghirdetett győri fegyverkezési programot követően kevesebb tanulmányt publikáltak a tüzértisztek. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy megszűnt az elméleti síkra való kényszerítés állapota, és a szakemberek elkezdhettek a gyakorlati fejlesztésekkel foglalkozni.

A korszakban megjelent 49 cikk közül 16 foglalkozott az európai hatalmak által képviselt fejlődési irányokkal. A szerzők főleg a Franciaországban, Nagy-Britanniában és Németországban lezajlott haderőfejlesztésről és újan kiadott szabályzatokról értekeztek. Ezek mellett születtek munkák, melyek az osztrák, svájci, spanyol vagy szovjet elképzeléseket és modernizációs törekvéseket ismertették. Ez alapján tanulságként levonható, hogy legalább azon tisztek, akik fogékonyak voltak a tudományos vitára, érdeklődve fordultak a külföld felé, és igyekeztek elsajátítani a más országok által elért eredményeket.

A szerzők közül mindösszesen ketten zárkóztak el a kísérő tüzérség gondolatától, és még ketten vélekedtek úgy, hogy a hagyományos lófogatolású vontatás a helyes út a jövő hadviselése számára. A többiek az újítás, a modernizáció pártján álltak.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A fentiekben ismertetett cikkek alapján ki lehet jelteni, hogy a kor tüzértisztjeit komolyan foglalkoztatta az a kérdés, hogy mi módon lennének képesek a leghatásosabban megfelelni a tőlük elvárt harcászati feladatoknak. A tanulmányok íróinak nagy többsége fiatal tisztként harcolt az első világháborúban, és harctéri tapasztalataik alapján igyekeztek megoldást találni a kísérő tüzérség leghatékonyabb alkalmazásának módjára. A trianoni békeszerződés miatti korlátozások okozta kényszer felpezsdítette a tudományos életet, így arra az időre, amikor megteremtődött a lehetőség a rohamtüzérség megszervezésére, már több vitatott kérdésben konszenzus alakult ki.

2.2. A ROHAMTÜZÉRSÉG SZEREPE ÉS HARCTÉRI JELENTŐSÉGE

Az első világháború tapasztalatai alapján minden európai hatalom katonai gondolkodásában kialakult a vélemény, hogy a tábori tüzérség már nem tudja tökéletesen támogatni a gyalogság rohamát. A fogatolt és vontatott tábori tüzérség a harci helyzet folyamatos változása, az összeköttetés hiányossága és a tűzvezetéshez szükséges idő elégtelensége miatt nem tudott időben és megfelelő tüzet vezetni. Ebből kifolyólag merült fel a kísérőtüzérség kialakításának gondolata, mely közvetlen tűzvezetéssel képes támogatni az előre törő, vagy védelemben harcoló csapatokat. Szinte hasonló módon képzeltek el a probléma megoldását a különböző országok haderejének katonai gondolkodói. Az első világháborús somme-i brit páncélos egység korábbi parancsnoka, John F. C. Fuller elképzelése nyomán a britek az 1920-as években hadgyakorlatok során kísérleteztek a kísérőtüzérség rendszeresítésével.⁷⁵ Az amerikai Liddell Hart a brit Army Quarterly folyóiratban írt a hadsereg gépesítéséről, mint a modern haderő alapjáról. Ennek egyik legfontosabb állomásaként tekintette a tüzérség gépesítését.⁷⁶ A német Erich von Manstein ezredes 1935-ben levelet írt

⁷⁵ FULLER 1923. 160-167.

⁷⁶ HART 1924. 41.

Ludwig Beck tábornoknak, a német vezérkar akkori főnökének, melyben javasolta önjáró tüzérség felállítását, mely a harckocsiktól eltérően nem önálló harcfeladatra vethető be, hanem a gyalogság közvetlen tűztámogatására szolgál.⁷⁷ A szovjet stratégaseni, Mihail Nyikolajevics Tuhacsevszkij a „mély hadművelet” elméletének kifejtésekor fontos szerepet szánt az úgynevezett tüzérségi harckocsinak, mely páncélozottsága folytán nehezen sebezhető, de motorizáltsága miatt lépést tud tartani a támadó csapatokkal, és tűzerejével támogatja azok harcát.⁷⁸ Szintén ebbe a csoportba tartozik az a Billnitzer Ernő, aki 1943-tól a magyar rohamtüzér alakulatok főparancsnoka lett. Az ő munkásságát az előző fejezetben bemutatam.⁷⁹

A mobilizált tüzérség⁸⁰, vagy ahogy később elnevezték, a rohamtüzérség rendeltetése a gyalogság rohamának hathatós és folyamatos tűztámogatása, a kísérőtüzérség feladatkörének betöltése volt. A tábori tüzérségi felügyelő által a rohamtüzérség felállítása kapcsán ’A tábori tüzérség „Emlékeztető” című lőiskolai segédlet’ címmel kiadott anyagban a rohamtüzérség a folyó háború tapasztalatai alapján szervezett új, alkalmi tüzér csapatnem. Mivel a támadás sikerének titka még roham alatt sem a lökő erő, hanem a körülményekhez alkalmazkodni tudó, rugalmas, mozgékony, pontos és hatalmas tüzerő, amit általában a nehéz gyalogsági tűzfegyverek fejtenek ki, a tábori tüzérség tüze nem elégséges. A tábori tüzérség és a gyalogsági nehézfegyverek tüzét felfokozza a döntő helyen bevetett rohamtüzérség.⁸¹ Feladatainak meghatározása szerint a rohamlöveg nyílt tüzelőállásból vezet meglepetésszerű tüzet az ellenségre, majd ezt követően állást változtat, és új célpontot küzd le.⁸² A rohamlövegek feladata felszámolni azon – gyalogságot veszélyeztető – erődítéseket, vagy páncélozott célokat, melyek az előkészítő tüzérségi tűzben nem pusztultak el.⁸³ Kifejezetten alkalmas ellenállási fészkek, lövegek, figyelők, élőerő, harckocsik megsemmisítésére. A tábori tüzérségi felügyelő utasításában azt írta, hogy német vélemény szerint a rohamlöveg annyira súlypontfegyver, hogy földi zuhanóbombázó erőnek fogható fel.⁸⁴ A rohamlöveg előretörésével magára vonja az

⁷⁷ Erich Manstein 1936. június 8-án keltezett levele Ludwig Beck tábornoknak, a német vezérkar akkori főnökének, közli ANDERSON 2016. 11-16.

⁷⁸ ÖLVEDI 1969. 22.

⁷⁹ BILLNITZER 1934. 76-80.; BILLNITZER 1938. 59-64.; BUSZEK é. n. 2.

⁸⁰ Az az 1920-as évek katonai terminológiájában használt kifejezés. Később, a 30-as években a mobilizált tüzérségen fogatott, vagy emberi erővel mozgatott tüzérségi eszközt, a mechanizált tüzérségen robbanómotor által hajtott, önjáró tüzérséget értettek.

⁸¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtüzérségről emlékeztető

⁸² CSANÁDY 1978. 1/1.

⁸³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/el.n.I.-1943.; vö. BILLNITZER é. n. 1-2.; KERÉKES 2015. 76.

⁸⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtüzérségről emlékeztető

ellenség elhárító tüzét és nagy vérveszteség kockázatát vállalva segíti diadalra a gyalogsági rohamot a legkritikusabb pillanatban.⁸⁵

A rohamlöveg feladatának ellátása érdekében speciális kialakítású, magas páncélvédettségű, jó manőverező képességű, alacsony felépítményű, lövegtorony nélküli, önjáró harceszköz, melynek páncéltestébe tábori tüzérségi eszköz került beépítésre, ezzel közvetlen irányzású tűzzel támogatja a gyalogság harcát. Mivel lövegtoronnyal nem rendelkezett a harcjármű, így védelmét nem önmagának kellett ellátnia, hanem a kísérő gyalogságnak. Ez a fő tényező, ami a rohamtüzérséget megkülönbözteti a harckocsizó fegyvernemtől. A rohamlöveg jároszerkezetén fordul a megfelelő irányba és tüzeléshez meg kell állnia. A közvetlen tűzvezetésből fakadóan a legkedvezőbb lőtávolság 100-1000 méter között volt.⁸⁶ A rohamtüzérség kiemelkedő hatékonyságának az okai között említhetjük a hatalmas, gyors, rugalmasan vezethető és pontos tüzerőt. A nagyfokú mozgékonyág, a meglepetés ereje a harctéren kulcsfontossággal bírt az ellenséges erők lerohanásakor. A rohamlövegnek magas szinten páncélozotttnak kellett lennie, hiszen a tűzvonalban való megjelenésekor az ellenséges tüzérség, páncélosok és nehézfegyverek koncentrált tüzét kellett elviselnie, hogy a képzett kezelőszemélyzet biztonságban legyen. Az alegység szintű alkalmazás pedig elsöprő erőt jelentett, hiszen legalább üteg szinten alkalmazva vethették (volna) harcba a rohamtüzéreket, így tíz eszköz egyidejű tüze támogatta az előre törő gyalogságot. Az eddigiekhez járult még a magas erkölcsi erő, melyet a rohamtüzérek rohamtüzér szellemnek neveztek, vagyis megvetendőnek tartották a megadást és a rohamlövegek hátra hagyását.⁸⁷ A rohamtüzérség kizárólag gyalogságtámogató csapatnem, önálló harcfeladat megoldására nem alkalmas. A rohamtüzérség harctéri jelenléte a Magyar Királyi Honvédségben új és szokatlan dolognak számított, így a parancsnokok nem is feltétlenül tudták helyesen alkalmazni ezeket az eszközöket. Gyakran kezelték őket harckocsiként, ami a ritka és igen értékes technika elpazarlásához vezetett. „Sajnos mi még a kezdettől fogva, mondom az első bevetéstől fogva híre hamva sem volt a gyalogságnak, tehát mi, mint páncélosok működtünk és mindig majdnem mindig [...] még ha el is indultunk együtt, mindig lemaradtak.”⁸⁸

⁸⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/eln.1.oszt.-1943., Rohamtüzérségről emlékeztető

⁸⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/eln.1.oszt.-1943., Rohamtüzérségről emlékeztető

⁸⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/eln.I.-1943.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/eln.1.oszt.-1943., Rohamtüzérségről emlékeztető

⁸⁸ Interjú Regös 1994/I. 5.

A támogatott gyalogság nem kapott elegendő kiképzést arra, hogy hogyan rohamozzon rohamlővegekkel együtt. Mivel a harctéren a rohamlővegek jelentették az ellenség nehézfegyverei számára a legnagyobb veszélyt, így megjelenésük pillanatától minden tűzfegyver ezeket célozta. Ahogy Buszek Lőrinc hadnagy írja visszaemlékezésében, „Ennek előnyeit a támadó gyalogság tulajdonképpen szerencsésen kihasználhatta volna a maga javára, ahogy azt a két fegyvernem együttműködésének harcászati módszertanaként terjesztettük, ha emberei a támadó rohamlővegek térközeiben eloszolva nyomultak volna előre, ahol a tűzerősség lényegesen kisebb volt, mint a rohamlővegek közelében. Tapasztalataink szerint azonban a gyalogság erre a magatartásra nem volt kiképezve.”⁸⁹

A rohamtűzereknek is komoly nehézséget okozott, hogy az új csapatnemről és az új haditechnikai eszközökről sem a harctéri előjárók, sem a gyalogság nem rendelkezett megfelelő ismeretekkel. Ez megnehezítette a hatékony együttműködést, illetve minden támadás előtt fel kellett készíteni a gyalogságot arra, hogyan mozogjanak a rohamlővegekkel összhangban. Az 1. rohamtűzér osztályt 1944. április 27-én vetették először harcba, de csak július 13-15-én tartottak közös kiképzést a gyalogsággal, hogy azok megtanulhassák a rohamtűzerek harcászatiát. Sándor Dénes főhadnagy is kitért emlékiratában arra, hogy a gyalogság nem tudta, hogyan kellene a rohamtarackok közelében mozogniuk. A gyalogság jellemzően a rohamlővegek mögött próbált előre haladni, azonban a Zrínyik megjelenésekor az ellenséges nehézfegyverek tüze éppen rájuk koncentrálódott, ami a kísérő gyalogság körében komoly pusztítást végzett. Sokkal hatékonyabb lett volna, ha a rohamlővegek közti területen elszórva, szökellve törtek volna előre, így kevesebb ellenséges tüzet kaptak volna.⁹⁰

Az 1. üteg csak később, 1944 júniusában követhette az osztály többi részét a keleti hadműveleti területre, mivel június elején a kormányzó részvételével képesség bemutatót tartottak Hajmáskéren a honvédség vezetése számára.⁹¹ Persze ezen a bemutatón nem tudtak részt venni azok a magas beosztású parancsnokok, akik alárendeltségébe az 1. rohamtűzér osztály akkoriban tartozott, hiszen őket nem rendelték vissza a harcterről.

A rohamlőveg elsősorban támadó fegyver volt, legalábbis kifejlesztésekor és rendszerbe állításakor támadó szerepkörbe szánták. Ennek megfelelően a harcászati szabályzatok, illetve a kiképzésről szóló visszaemlékezések alapján az alábbi alkalmazási módokat írták elő:

⁸⁹ BUSZEK é. n. 3–4.

⁹⁰ SÁNDOR é.n. 6–7.

⁹¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. március 8., 168.szám/hdm.csf.-1944. Rotü. és gyal. együttműködésének és a sorozatvető tü. működésének bemutatása Hajmáskéren

Támadáskor a kijelölt alegység (ütege vagy osztály) tüzlépcső a készenléti helyen gyülekezett, míg az osztály-, üteg- és szakaszparancsnokok, valamint szükség és lehetőség szerint a lövegvezetők terepszemlét hajtottak végre. Ezután egyeztettek a támadásra kijelölt harccsoport parancsnokaival és megbeszélték a támadás menetét, majd a rohamlövegek elfoglalták helyüket a rohamállásban. Amikor az előkészítő tüzet a tüzéség előre helyezte, a támadásra kijelölt gyalogos egységekkel együtt kitörtek a rohamállásból a tüzelőállásba, ahonnan a legalkalmasabb célok (erődítések, páncéelhárító eszközök, harckocsik, géppuskafészek, nagyobb gyalogsági csoportosulások) ellen tüzet vezettek, majd a gyalogsággal együtt rohamozva törtek előre. A készenléti állás, rohamállás és az első tüzelőállás helyét, harcérintkezés vonalától való távolságát a szabályzatok nem határozták meg, ezeket a rohamtüzer alegység parancsnoka választotta meg a bevetési hely adottságaihoz alkalmazkodva. Roham közben a rohamlövegek közvetlen tűzvezetéssel támogatták a gyalogság harcát. A tűzvezetést rádióon keresztül a szakaszparancsnokok (3 löveg) és ütegparancsnokok (10 löveg) irányították.⁹² Alapvetően a szakaszparancsnokok jelölték ki a tűzfeladatokat, de ha szükséges volt komolyabb tűzősszpontosítás, akkor az ütegparancsnok összevonta mind a 10 rohamlöveg tüzt.⁹³ Ilyenkor a rohamtüzer üteg, vagy osztály vonalban állt fel, majd a rohamlövegek egymás tűzfedezete mellett legyezőszerűen törtek előre. Ezt szakaszonként hajtották végre úgy, hogy amíg egy szakasz terepszakaszról terepszakaszra haladt előre, addig az üteg másik két szakasza álló helyzetben tűzfedezetet biztosított számára. A szárnyakon elhelyezkedő szakaszok esetében ezt a harcmodort a szakaszon belül is alkalmazni kellett, vagyis egyszerre csak egy rohamtarack támadott, a másik kettő biztosította. A szárnyakon a szigorúbb biztosítást a magasabb veszélyeztetettség indokolta.⁹⁴

Védelemben való alkalmazás kizárólag támadó jellegű lehetett, vagyis készenlétkébe helyezve kellett tartani a rohamtüzereket, hogy a védőkörlet támogatására ellenlökést tudjanak végrehajtani. Helytelen felhasználásnak számított és a szabályzatokban nem volt engedélyezett a rohamtarackokat mozdulatlan, statikus tüzéségi eszközként használni, hiszen ilyenkor alkalmazásuk legértékesebb tényezőjétől, a nagyfokú manőverező képességtől és lendületes elsöprő képességtől fosztották volna meg azokat.⁹⁵ A statikus tüzéséggé váló alkalmazásra az egyetlen kivételt jelenthette az az eset, amikor a sikeres támadás vagy ellentámadás

⁹² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzer gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/eln.I.-1943.

⁹³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/eln.I.oszt.-1943., Rohamtüzéségről emlékeztető

⁹⁴ BUSZEK é. n. 19/2.

⁹⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzer gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/eln.I.-1943.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 25., 5588.szám/eln.I.oszt.-1943., Rohamtüzéségről emlékeztető

eredményeként a tábori tüzérség lemarad a gyalogságtól. Ilyenkor a rohamlövegek a védelemre berendezkedő gyalogság peremvonala mögül látják el a támogató tüzérségi feladatokat addig, amíg a tábori tüzérség a lehető leggyorsabban felzárkózik és visszaveszi szerepkörét. A rohamtüzérséget ilyenkor azonnal ki kell vonni, nehogy a ritka és értékes technika pusztuljon.⁹⁶

Különösen hatékony harceszközt jelentett a rohamlöveg az ellenség üldözésénél, valamint visszavonulásnál, hiszen ügyes harcjárművezetővel a hatalmas tűzerővel bíró rohamtarack igen jól tudta támogatni a harcoló erőket.⁹⁷

Beásott gyalogság elleni támadás esetén repeszgránátot alkalmaztak, melynek késleltetőjét úgy kellett beállítani, hogy a gránátok az ellenséges gyalogság állásai felett robbanjanak, így a repeszhatás végzett a katonákkal.⁹⁸

Megerősített, gyalogság által védett település elleni támadáskor (ahogy azt Bohorodchanyánál – ma Ivano-Frankivszk megye, Ukrajna – is történt) a megszokott harceljárás szerint páncéltörő gránáttal felgyújtották a település szélén álló házak zsúpfedelét, majd az égő házakból kimenekülő gyalogság ellen repeszgránátokat használtak.⁹⁹

Arra azonban ügyelni kellett, hogy a rohamtüzéreket a harccselekmény megvívása után a főellenállási vonalból ki kellett vonni pihentetésre, lőszer- és üzemanyag utánpótlásra, valamint a rohamlövegek karbantartására.¹⁰⁰

A rohamlövegeket csak üteg, vagy osztályszintű kötelékben lehetett bevetni, hogy ne aprózzák el a magas harcértéket képviselő fegyver adta harctéri előnyt. Ezzel szemben a magyar rohamtüzérség történetében sosem fordult elő, hogy osztályköteléket vetettek volna be, minden esetben valamelyik üteg, vagy – helytelenül alkalmazva – szakasz, esetleg önállóan egyetlen löveg támogatta a gyalogság harcát.¹⁰¹

Hadműveleti területen a mozgás biztosított menetben történt, a lövegek között 25-50 méteres távokzt tartottak a körülményeknek megfelelően.¹⁰²

A rohamlövegek magas szintű páncélvédettségének köszönhetően az ellenséges páncéltörő fegyverek nagy része nem tudott kárt tenni bennük. Ahogy azt a tapasztalatok mutatták, a legnagyobb veszélyt a láncaltp sérülése, valamint motorikus meghibásodás jelentette. A támadás sikeressége esetén az elakadt, vagy megbénult rohamtarackokat ki lehetett

⁹⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. december 20., 6674.szám/el.n.1. oszt.-1943. Rohamtü. alkalmazásának módosítása. Beküldője: Táb. tü. felügy.

⁹⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/el.n.I.-1943.

⁹⁸ BUSZEK é. n. 19/2.

⁹⁹ BUSZEK é. n. 19/2.

¹⁰⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/el.n.I.-1943.

¹⁰¹ MÁNYOKI é. n. 1.

¹⁰² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál 1985. szeptember 21-i levele Palásthy András számára

vontatni, és az üteg vagy az osztály javítóműhelye által könnyen javíthatók voltak, azonban visszavonulások alkalmával sok rohamlöveget volt kénytelen legénysége hátra hagyni.¹⁰³

Sajnos a forráshiány miatt nem tudtam vizsgálni a magyar rohamtűzerek hatékonyságát. Érdekességgént ismertetem Thomas Anderson kutatásának eredményeit, aki a német rohamtűzéségről írt művében vizsgálta annak harctéri hatékonyságát. Tizenegy német rohamtűzer osztály esetében hasonlította össze a kilőtt ellenséges és az elvesztett saját eszközök számát 1943 augusztusában. A 912. rohamtűzer osztály 21 ellenséges technikai eszközt semmisített meg, vesztesége nulla. A 226. rohamtűzer osztály 10 ellenséges eszközt pusztított el, és két rohamlöveget veszített. A 184. rohamtűzer osztály mérlege 27 kilőtt ellenséges harcjármű, míg vesztesége nem volt. A 190. rohamtűzer osztály 17 ellenséget lőtt ki veszteség nélkül. A 185. rohamtűzer osztály 87 ellenséges eszköz elpusztítása mellett 4 saját löveget veszített. A 189. rohamtűzer osztály 76 szovjet technikai eszközt semmisített meg és nem volt vesztesége. A 270. rohamtűzer osztály 62 kilőtt ellenséggel szemben 2 saját eszközt veszített. A 600. rohamtűzer osztály 18 harcjárművet pusztított el 1 saját veszteség mellett. A 904. rohamtűzer osztály 55 kilőtt ellenséges eszközt jelentett 7 saját rohamlöveg elvesztése árán. A 191. rohamtűzer osztály rohamtűzerei 7 harcjárművet semmisítettek meg, és 1 saját eszközt veszítettek el. A 210. rohamtűzer osztály mérlege 43 kilőtt szovjet harceszközhöz képest 1 saját veszteség. Összesítve ez a tizenegy alakulat a jelentések szerint megsemmisített egy hónap alatt 423 szovjet haditechnikai eszközt, amíg 18 rohamlövegük semmisült meg. Ez 2350 (!) százalékos pusztítási arányt jelent.¹⁰⁴ Az adatokat természetesen fenntartásokkal kell kezelni, hiszen a németek nem jelentettek veszteséggént olyan rohamlöveget, ami nem égett ki, még akkor sem, ha amúgy teljesen harcképtelenné vált, illetve képtelenek voltak a saját vonalak mögé vontatni. Ugyanakkor a szovjeteknek okozott veszteség esetében igen eltúlozták az okozott veszteségeket. A német parancsnokságok a beérkezett harctéri jelentésekben szereplő kilőtt szovjet harckocsi darabszámból húsz százalékot levontak, ugyanis előfordult, hogy többen is jelentették saját pusztításként ugyanazt a harckocsit. A német hadseregben így automatizmussá vált ez a korrekció.¹⁰⁵ Mivel a fent közölt számok a német rohamtűzer osztályok harctéri hatékonyságára sem szolgálnak hiteles információként, abból a magyar fegyvertársak eredményességére sem lehet párhuzamot levonni. Ennek ellenére mindenképpen figyelemre méltó tény, hogy a rohamlöveg, melynek rendszerbe állítását több évtizednyi tudományos vita előzte meg, gyakorlott kezekben igen hatékornak bizonyult.

¹⁰³ BUSZEK é. n. 4.

¹⁰⁴ ANDERSON 2016. 84-119.

¹⁰⁵ Számvéber Norbert kutatásai szerint, szóbeli egyeztetés alapján

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

Elmondható, hogy a rohamlöveg egy, a második világháború idején igen korszerűnek számító harcjármű volt, ami – megfelelő felkészítés és kiképzettség esetén – a gyalogsággal való kölcsönös támogatás és biztosítás révén komoly átütő erőt tudott jelenteni a támadás legvégső fázisa, a roham idején. A rohamlövegek kellő időben, jó terepviszonyok között való alkalmazás esetén döntő tényezőnek tudott bizonyulni.

3. AZ 1. ROHAMTÜZÉR OSZTÁLY FELÁLLÍTÁSA

„A Rotü (rohamtüzér – a szerző) szellem szerint mi nem végezhetünk félmunkát. Egész életünk rendkívüli körülmények közt zajlott le, és mi néhányan emberileg elkerültük önmagunk megbecstelenítését. Az elmúlt évtizedek igazolják, hogy emberségünket fogadjuk el alapigazságnak.”¹⁰⁶

3.1. MAGYARORSZÁG BELÉPÉSE A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBA

A trianoni békeszerződés az ország területének kétharmadát és lakosságának mintegy 65 százalékát csatolta el. Ezen kívül a gazdaság hagyományos struktúráját is tönkretette, valamint jóvátételre kötelezte Magyarországot, és katonailag is gúzsba kötötte a vesztes országot. A szerződés V. része tartalmazta a katonai határozványokat. Az általános védkötelezettség helyett 35.000 fős önkéntes, toborzott hadsereg fenntartását engedélyezte a békeszerződés. A hivatásos szolgálatot tovább nem vállaló tisztek nem részesülhettek semmilyen katonai továbbképzésben. A békeszerződés megtiltotta, hogy bármilyen háború előkészítésére vagy csapatvezetésre alkalmas szervezet – a hadosztályparancsnokságok kivételével – legyen a honvédség hadrendjében, így annak vezérkara sem lehetett. Ráadásul megtiltották a modern, korszerű fegyverek hadrendben tartását. Nem lehetett légierő, harckocsizó- és vegyi csapatok, nehéz- és légvédelmi tüzérség az engedélyezett hadrendben. A gyaloghadosztály alárendeltségébe egy tábori tüzérezred tartozhatott, ami törzsből és három ütegből, ütegenként négy tábori vagy hegyi ágyúból, vagy tarackból állhatott. A lovashadosztály és a vegyesdandár egy tábori vagy hegyi tüzérosztállyal rendelkezhetett. A tüzérség esetében pontosan megszabták a lövegek darabszámát és technikai paramétereit. Ezer katonánként három, összesen 105 darab löveget (tábori vagy hegyi ágyú, illetve tarack) engedélyezett a békeszerződés, melyek ürmérete nem haladhatta meg a 105 millimétert. Egy tüzérezred nyolc darab négylöveges ütegből állt fel, így összesen három és fél tüzérezred lövegállományát állíthatta ki az ország. Az engedélyezett lőszer mennyiség eszközönként ezer lövés volt. Ezek a megkötések szoros keretek közé szorították a tüzer fegyvernemet, és kizárták, hogy a győztes hatalmak által rohamosan fejlesztett haditechnikai újításokból a Magyar Királyi

¹⁰⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Garád Róbert levele Wácsek Fedor főhadnagynak

Honvédség is részesüljön. A határozványokat a békeszerződés életbe lépését követő három hónapon belül kellett végrehajtani.¹⁰⁷

Az 1920-as években a békeszerződés értelmében a Szövetséges és Társult Hatalmak részéről létrehozott Szövetségek Közi Katonai Ellenőrző Bizottság tartotta figyelemmel, hogy Magyarország betartja-e a katonai korlátozásokat. A 30-as évektől a honvédség fokozatosan játszotta ki a bizottságot és rejtetten elkezdődött a minőségi és mennyiségi fejlesztés is. Mivel Németország egyre inkább erősödött politikailag, gazdaságilag és katonailag is, így egyre kevésbé tartották be a békeszerződés rájuk vonatkozó feltételeit. A békeszerződés határait feszegető Németország példáját követve Magyarország is megkezdte a honvédség felfegyverzését.¹⁰⁸

Az Európában az 1930-as években lezajlott politikai változások, és a háború előszeleként érezhető események hatására a magyar kormányzat eltökélte, hogy a honvédséget alkalmassá teszi az elsőszámú külpolitikai cél, a revízió megvalósítására. A második világháború előestéjén kezdődött el a magyar hadtörténet egyik dinamikus haderőfejlesztési programja, a győri program. Darányi Kálmán miniszterelnök 1938. március 5-én hirdette meg a programot Győrben, a Nemzeti Egység Pártja gyűlésén, melynek keretében öt év alatt egymilliárd pengő értékű haderőfejlesztést tervezett a kormány. A törvényjavaslatot az országgyűlés megszavazta, és 1938. évi XX. törvényként 1938. június 2-án emelkedett jogerőre.¹⁰⁹

Az 1932-es Huba-hadrenden alapuló terv 107 ezer fős békelétszámú hadsereg felállítását tartalmazta. A honvédség három hadsereg-parancsnoksággal és a trianoni béke utáni hadszervezet hét vegyesdandárából felállítandó hét hadtest-parancsnoksággal rendelkezett volna. A hadtestek hadkiegészítési területe alapján hét honvédkerületet szerveztek. A revíziós területszerzések nyomán később két újabb hadtestet és honvédkerületet szerveztek. Minden hadtest három – egy ezredből álló – dandárral rendelkezett volna. Mozgósítása esetén pedig az ezredek ikreződéssel duplázódtak volna.¹¹⁰ A honvédség keretében felállítottak továbbá egy lovashadosztályt, két páncélosadosztályt, két hegyidandárt, egy határvadászdandárt, egy folyamdandárt és két repülődandárt is. A Honvéd Vezérkar elképzelése szerint ez az erő egy

¹⁰⁷ RAVASZ 2003. 39-43.; GOSZTONYI 1992. 11-12.; 1921. évi XXXIII. tv. 104-119. cikkely. forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=92100033.TV> (letöltve: 2022.01.25. 17:13)

¹⁰⁸ BONHARDT 2015b. 3.

¹⁰⁹ RAVASZ 2003. 50-51.

¹¹⁰ UNGVÁRY 2005. 16-17.; GOSZTONYI 1992. 14.; RAVASZ 2003. 51.

rövid, támadó jellegű háborúra lett volna képes.¹¹¹ A Huba-I. program célja volt a seregtestek felállítása 1941 októberéig, a Huba-II-é a gyorsdandárok, a tüzérség és a légierő modernizációja 1943 augusztusáig, a Huba-III-é pedig a dandárok három ezredes hadosztályokká való fejlesztése 1945-re.¹¹²

Később a haderő fejlesztésének irányvonalára komoly hatást gyakorolt a zajló háború, illetve a magyar 2. hadsereg Don mentén elszenvedett veszteségei. Ezért 1943 augusztusában kidolgozták a Szabolcs-hadrendet. Ennek keretében a honvédség hadrendje nyolc, egyenként három gyalogezredből és 12 tüzérütegből (4 tüzérosztály) álló hadosztályt, egy (székely) könnyűhadosztályt, két hegyidandárt, két páncéloshadosztályt, 1 határvadászdandárt, egy lovashadosztályt, egy folyamördandárt, három légvédelmi tüzérdandárt és három repülődandárt tartalmazott. További nyolc, harcos létszámban a hadosztályokkal megegyező, de gyengébben felszerelt tartalék hadosztály (három tüzérosztállyal) felállítását is tervezték. A hadsereg- és hadtestparancsnokságokat ezen felül számos közvetlen csapattesttel látták volna el. Célként tűzték ki a páncélelhárító képesség erősítését. Minden gyaloghadosztály alá szervezetileg tartozó rohamtüzér osztály felállítását tervezték az ütőképesség növelése érdekében. Ez a változtatás a magyar gyaloghadosztályok létszámát mintegy 30 százalékkal növelte meg, de azok még így is kevesebb katonával rendelkeztek, mint egy német hadosztály.¹¹³

A trianoni békeszerződés által korlátozott számú és képességű magyar haderőt ezzel, az 1938-ban meghirdetett kezdeményezéssel kívánta a kormányzat felkészíteni a küszöbön álló, új európai háborúra. Nagyon fontos megjegyezni, hogy a magyar haderő fejlesztése nem egy nagyhatalom ellen viselt háború megvívását célozta, hanem a Magyarországgal hasonló súlycsoportba tartozó kisantant országokkal szembeni hatékony fellépést a revízió érdekében.¹¹⁴ Az ország német szövetségben lépett be a második világháborúba, és immár a Szovjetunióval szembenálló hadviselő féllé vált. A keleti nagyhatalommal a magyar haderő természetesen nem tudta hatékonyan felvenni a harcot. A Magyar Királyi Honvédség éppen a modern háborút eldöntő – légierő haderőnem alá tartozó, valamint a páncélos és tüzér – fegyvernemek kialakításában volt lemaradva a korabeli hadviselés elvárásaihoz képest. Ezeket a területeket a győri program során – későn – kezdték el fejleszteni.

¹¹¹ DOMBRÁDY-TÓTH 1987. 111.

¹¹² UNGVÁRY 2005. 16-17.

¹¹³ UNGVÁRY 2005. 233, 237.

¹¹⁴ UNGVÁRY 2005. 16-17.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A második világháború harci eseményei megmutatták, hogy a haditechnikai lemaradást nem tudják ellensúlyozni a katonai erények, a katona az alkalmas fegyver nélkül nem képes feladatát teljesíteni. Elengedhetetlen tehát a hadsereg állandó fejlesztése, a korszerű haditechnika hadrendbe állítása. A második világháború során jelent meg a rohamtüzérség, mint korszerű és ütőképes csapatnem. A keleti hadszíntéren szerzett tapasztalatok vezették a katonai döntéshozókat, hogy német mintára a Magyar Királyi Honvédség szervezetén belül is megszervezzék ezt az új tüzér csapatnemet.¹¹⁵

3.2. AZ ELSŐ ROHAMTÜZÉREK KIVÁLASZTÁSA

A kassai VIII. hadtest parancsnoksága javaslatot dolgozott ki 1941. február 25-én, hogy a Wehrmacht által alkalmazott mintára célszerű lánctalpas harckocsialvázra épített löveg rendszeresítése a gyalogság harcának támogatására. Ezt a javaslatot a Honvéd Vezérkar még nem vette figyelembe az 1941. október 1-jén életbe lépett új hadrendben.¹¹⁶

A következő évben, 1942 júliusában a Honvédelmi Minisztérium 3/b. osztálya vetette fel a gondolatot, hogy a honvédséget önjáró tüzérséggel kellene felszerelni, mely tudja követni akár a harckocsik lendületes támadását is, valamint tervezetten 105 milliméteres lövegével hatékony tűztámogatást is tud biztosítani.¹¹⁷ Ezzel kezdődött meg a magyar rohamtüzérség felállításának története. A rohamlöveg kifejlesztésének folyamatával a 3.6. fejezetben foglalkozom, először a személyi állományról esszen szó.

Mivel a rohamtüzérség új csapatnemenként jelent meg a Magyar Királyi Honvédség hadrendjében, így kézenfekvő, hogy felállításához tapasztalatokat kellett szerezni a német szövetségesektől. Ennek érdekében a honvédelmi vezetés 1943. január 12-én a harctéren szerzett sebesüléséből éppen felépült vitéz nemes barankai Barankay József századost, valamint Gömbös Gyula korábbi miniszterelnök fiát, vitéz jákfai Gömbös Ernő főhadnagyot küldte a németországi Jüterbogba, a rohamtüzér kiképző táborba rohamtüzér tanfolyam elvégzésére. Ugyancsak a jüterbogi kiképző táborban vett részt német tüzér tiszti tanfolyamon

¹¹⁵ MÁTYÁS 2020. 208–221.

¹¹⁶ BONHARDT 2015b. 3.

¹¹⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 1942. október 28., 3825.szám/elh.1.oszt.-1942. Roham-löveg típusok megtekintésére bizottság kiküldése

dunaszentgyörgyi Wácsek Fedor főhadnagy és Becsey Gábor hadnagy is, ugyanis a Honvéd Vezérkar főnökének döntése eredményeként a szövetséges német haderővel való sikeres harctéri együttműködés érdekében, valamint a harcászati eljárásmódok egységesítése érdekében a magyar 2. hadsereg tüzér alakulataitól – több váltásban – 40 fős honvéd tábori tüzértiszti csoportok tanultak Németországban. Barankay százados 1937 és 1941 között a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia nevelőtisztje és tüzér oktatója volt, így tanította a két tisztet, akik találkozva egykori tanárukkal, érdeklődést mutattak a rohamtüzérség iránt. A rohamtüzér tanfolyam 1943. február 24-i befejezését, és hazatérésüket követően Barankay századost bízták meg végül a felállítandó rohamtüzérség megszervezésével, aki kérte, hogy Gömbös főhadnagy, Wácsek főhadnagy, Guthy Béla főhadnagy és Becsey hadnagy kerüljenek át a megalakuló rohamtüzérség állományába. Barankay százados a frissen összeállt kiképző keret számára első feladatként a további személyi állomány kiválogatását és a speciális harcmódorra való kiképzését határozta meg. Barankay százados Gömbös főhadnagyt a harckocsivezető kiképzéssel, Wácsek főhadnagyt a lövésszaki és harcászati kiképzéssel, Guthy főhadnagyt a híradó kiképzéssel, valamint Becsey hadnagyt a gépkocsizó kiképzéssel bízta meg.¹¹⁸ Rajtuk kívül a kiképző keret állományához tartozott még hat hadapród őrmester, kilenc hivatásos tiszthelyettes, illetve legénységi hivatásos tisztes és 34 fő tisztes, illetve honvéd.¹¹⁹

Eszerint alakult meg Barankay József százados parancsnoksága mellett 1943. március elején a rohamtüzér kiképző keret. Állomáshelyül a hajmáskéri tüzér laktanyát jelölték ki számukra. Barankay százados és Gömbös főhadnagy elfoglalták a megjelölt körleteket és elkezdték a szükséges anyagok és járművek beszerzését. Eközben Wácsek főhadnagy és Becsey hadnagy a budapesti Weiss Manfréd Gyárba utazott, és négy héten át tanulmányozták a 40/43M Zrínyi-II rohamlöveg gyártását, valamint megtanultak harckocsit vezetni egy gyakorló Turánon a tétényi harckocsi gyakorló pályán.¹²⁰ Guthy Béla főhadnagy Budaörsön vett részt egy hathetes tüzér híradó tanfolyamon.¹²¹ Amikor mindenki végzett a szükséges ismeretek megszerzésével, bevonultak Hajmáskérre és belőlük szerveződött meg a rohamtüzér kiképző keret. A

¹¹⁸ CSANÁDY 1978. 1/1–1/3.; SCHWEIZ 1987. 1967-1968.

¹¹⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya

¹²⁰ A harckocsi vezető gyakorlatokon részt vett két tisztjelölt is, Egerszeghy Károly zászlós és Patay Gyula hadapród őrmester l. CSANÁDY 1978. 1/3.; ROHAMTÜZÉREK é.n. 12-13.

¹²¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Guthy Béla életrajza

járműparkot 2 darab Turán harckocsi, 2 darab személygépkocsi, 3 O.D. Rex oktatógépkocsi és egy Botond terepjáró rajgépkocsi alkotta.

Barankay ekkor feladatul szabta az állománynak, hogy tegyenek javaslatot a tiszti állomány összeállítására, majd készítsenek elő egy rohamtűzér tiszti tanfolyamot, kezdjék el a szükséges szabályzatok, kiképzési tervek és segédletek kidolgozását, az 1. rohamtűzér osztály állománytáblájának megtervezését, a szükséges anyagok összeírását és mielőbbi igénylését, valamint egy, a hatékony munkát elősegítő ütemterv elkészítését.¹²²

Barankay százados meghívta egykori tehetséges tanítványait Hajmáskérre egy rohamtűzér lögyakorlati bemutatóra, ahol igyekezett meggyőzni a résztvevőket, hogy jelentkezzenek a rohamtűzérsegreghez és vegyenek részt a későbbi tiszti tanfolyamon.¹²³

Komoly támogatást nyert az alakulóban lévő rohamtűzér keret 1943 júliusában, amikor kinevezték Billnitzer Ernő ezredest a magyar királyi honvéd rohamtűzér kiképző tábor parancsnokává.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A Honvéd Vezérkar főnöke a csapatnem megszervezésekor első lépésként egy karizmatikus vezetőt, rutinos parancsnokot választott ki, hogy a német rohamtűzér tanfolyamon elsajátítsa a fegyvertársak tapasztalatait, majd adaptálja a magyar viszonyokhoz, és maga köré szervezzen fiatal, tehetséges tiszteket.

3.3. A ROHAMTÜZÉR KIKÉPZÉS HELYSZÍNEI

Az első világháborút lezáró béke a katonai képzési rendszer változását is magával hozta. A hadapródiskolákat¹²⁴ meg kellett szüntetni, míg a katonai reáliskolákat a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium alá szervezték, de továbbra is a honvédség felügyelte rejtetten az oktatást. Ezekre az intézményekre feltétlenül szükség volt, hiszen a Magyar Királyi Honvéd

¹²² CSANÁDY 1978. 1/3.

¹²³ Interjú Mátyóki 2006/I. 2.

¹²⁴ A kiegyezéstől 1922-ig négyéves, középfokú tisztképző iskola. A tanulmányok végeztével a tanulóknak nem kellett érettségi vizsgát tenniük és hadapród tiszthelyettségé, majd zászlóssá léptették elő őket l. SIPOS-RAVASZ 1997.

Ludovika Akadémia fő utánpótlás forrását jelentették. A tüzértisztek képzése a két világháború között kizárólag a Ludovika Akadémián történt. Az 1920-as években évente 40 hadnagyot avattak a tüzérséghez, majd a korlátozások lazulásával ez a szám folyamatosan növekedett. A tüzérségi felügyelő Hajmáskéren hozott létre kiképző központot, ahol 1920-tól széles körű kiképzési rendszer szerint oktatták a tüzéreket. A 2-4 hónapos tüzer-lőiskolai tanfolyam lényege a lövéstani képzés volt, mely a tüzértisztek előmenetelénél is követelményként merült fel. Ezen a képzésen a résztvevők elsajátították az új eljárásokat és megismerték a modern eszközöket. Alapkövetelmény volt a tüzértisztekkel szemben a lovaglótudás, melynek érdekében szintén rendeztek szaktanfolyamokat. Tartottak továbbá felderítő és mérő-, összekötő szaktanfolyamokat, valamint anyag- és lőszerismertető képzéseket. Ezek a képzések nagymértékben járultak hozzá a tüzértisztek szakmai tudásának elmélyítéséhez. A tüzerképzés ezen fellegvára szolgált elsőszámú kiképzőhelyként a rohamtüzérség számára is.¹²⁵ A hajmáskéri laktanyában az E/1- es épületben helyezték el a rohamtüzer tiszt-jelölteket, a rohamtüzer kiképzőkeret irodái és a légénységi körletek pedig az E/53-as épületben voltak, valamint ez az épület szolgált később a „Zrínyi” Rohamtüzer Kiképző Központ Parancsnokság főhadiszállásaként is (lásd 1. képmelléklet, a rohamtüzer tanfolyam résztvevői mögött látható az épület száma és elnevezése).¹²⁶ A kiképző kerethez tartozó gépkocsik, harckocsik és rohamlővegek az E/30-as számú gépkocsi szinben lettek elhelyezve.¹²⁷ Hajmáskéren szerveztek rohamtüzer tiszti, tartalékos tiszti, tiszthelyettesi és tisztesi, Zrínyi rádiókezelő, Zrínyi vezető, Zrínyi irányzó, Zrínyi szerelő, árkász szakaszparancsnoki tanfolyamokat, továbbá képzéseket a híradó és a tüzer szakmai személyzet részére.¹²⁸

Sok rohamtüzért iskoláztak be a német rohamtüzérség kiképző központjába, Jüterbogba is. A német Tüzér Oktató Ezred, mely Jüterbogban állomásozott, 1936-ban kapott parancsot az új csapatnem felállítására. A jüterbogi tüzer iskola sok hasonlóságot mutatott a hajmáskérivel. A 19. században hozták létre egy kisvárosban, mely rövid idő alatt az ország egyik legnagyobb helyőrségévé vált. Az iskola mellett hatalmas gyakorlótér szolgált bázisul a különböző alakulatok kiképzéséhez. A rohamtüzer csapatnem felállításának kezdeti fázisaként üteg szintű szervezetet hoztak létre, melynek a technikai és szervezeti kérdések kidolgozása volt az első

¹²⁵ KOVÁCS 2014. 207-208.

¹²⁶ Interjú Mátyóki 2006/I. 3.

¹²⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzer gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya

¹²⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzer gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 69067.szám/eln.III.csf.-1943. Rotü. tanfolyamok

feladata. Szervezési struktúraként a tüzérségnél használt rendszert választották.¹²⁹ Ide küldték tanulmányútra Barankay József századost és társait, akik a német mintát vették alapul a magyar rohamtüzérség megszervezésekor.

1943 júliusában a Berlinton nyugatra fekvő Burg bei Magdeburgba telepítették át a Tüzér Oktató Ezredet, mivel a helyőrség nagy gyakorlóterülete és fekvése okán alkalmasabbnak bizonyult Jüterbognál. Ugyanekkor helyezték át Burgba az 500. Rohamtüzér Kiképző Zászlóaljat, melynek Tüzér Oktató Ezredbe történt beolvadását követően létrejött a Rohamtüzér Iskola közvetlenül a burgi repülőtér mellett. „Magdeburg mellett van egy szép kis város Burg bei Magdeburg. Ott volt a Neue Kasserne, az volt a nagy Német Birodalom rohamtüzér-kiképzőközpontja. Hát ott rendkívül híres alakok voltak, akiknek az életrajzát, arcképét a Signal, az akkori német katonai propaganda lap ismertette. Hát maga a parancsnok, a Hoffmann-Schönborg ezredes 26 éves volt és ezredes, akkor ott volt a Harberg¹³⁰, ott volt a Jaschke.¹³¹ Jaschke az foglalkozott a magyarokkal és még egy jó néhány ilyen nevezetes alak.”¹³² A rohamtüzérség további fejlesztésének színtere Burg lett, ami jól felszerelt műhelyekkel is rendelkezett, így nem csak javító, de kísérleti fejlesztő munkát is tudtak végezni. Az iskola foglalkozott a csapatoktól visszaérkezett tapasztalati javaslatokkal is, valamint kiképzési segédleteket és típusismertetőket is készítettek a harcoló csapatok számára. Az iskola folyamatosan tartotta a kapcsolatot a legnagyobb német rohamlőveggyártókkal, az Alkett (Altmärkische Kettenwerk GmbH.) és MIAG (Mühlenbau und Industrie AG) gyárakkal.¹³³

1944-től a magyar rohamtüzér tisztek és legénység felkészítésében is komoly szerepet kapott a burgi kiképző központ. Hathetes tanfolyamok során itt oktatták a különböző típusú rohamlővegek vezetését, a löveg irányítását, tűzvezetését, harcászátát.¹³⁴ A tanfolyamok tematikája teljes egészében megegyezett a német rohamtüzérek számára oktatott ismeretekkel.¹³⁵

Garád Róbert hadnagy visszaemlékezése szerint „kezdtek a vezetéssel, tudod, a járművek vezetésével. Akkor kaptunk ilyen német, nem egyenruhát, hanem ilyen szerelőruhát,

¹²⁹ ANDERSON 2016. 45-46.

¹³⁰ Rudolf Haarberg őrnagy, az oktató ezred parancsnoka

¹³¹ Fritz Jaschke százados, a szövetséges hadseregekből a burgi rohamtüzér iskolába vezényelt csoportokért felelős kiképzőtiszt

¹³² Interjú Zálnoky 1986. 3. Fritz Jaschke mellett a másik kiképzőtiszt, aki a magyar csoportokkal foglalkozott Rolf Werner főhadnagy volt

¹³³ ANDERSON 2016. 177-180.

¹³⁴ Interjú Doóry 1987/I. 5.; Interjú Éder 1986/I. 1.

¹³⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rolf Werner levelezése Palásthy Andrással

és akkor az első napokban ilyen kocsikat vezettünk. Ilyen harcokocsikat. Amikor az ment, amikor látták... terepen volt ez mind, akkor az ottani járműállományba minden fajta gépkocsival megint jártuk a környéket. Aztán voltak lögyakorlatok nagyon sok.”¹³⁶

Hanák Sándor százados, a szigetvári 10. rohamtüzér osztály parancsnoka is részt vett az első burgi tanfolyamon. „Mindent végig kellett csinálnunk, amit végig kell csinálni egy rohamtüzérnek. Tehát a töltőkezelőtől elkezdve a lövegvezetőig, ütegparancsnokig mindent, éles lőszerrel, ott a lőtérén végre kellett hajtani. És ezt mind végigcsinálta mindenki.”¹³⁷

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A magyar rohamtüzér tanfolyamot a németektől elsajátított módszerek és tematika alapján szervezték meg a kiképző keret tagjai. Mind a német mind a magyar rohamtüzér tanfolyam a harctéri körülményekre készített fel, a teljesítés nehéz volt és szűrték a résztvevőket. Rolf Werner főhadnagy, a Burg bei Magdeburg-i német rohamtüzér kiképző iskola oktatója tagja volt egy bizottságnak, ami megtekintette a hajmáskéri rohamtüzér tanfolyamot, és értékelése szerint tökéletesen megfelelt a németországi képzési követelményeknek.¹³⁸

3.4. AZ ELSŐ ROHAMTÜZÉR TISZTI TANFOLYAM

Az 1943. április közepére felállt törzsállomány kemény munkájának eredményeképpen 1943. július 18-a és augusztus 31-e között zajlott le az első rohamtüzér tiszti tanfolyam.¹³⁹ A tanfolyamon a tüzér alakulatoktól önként jelentkezett, harminc évnél nem idősebb, nőtlen tisztek vehettek részt. A jelentkezők életkorát később 42 évre emelték fel (lásd 2. képmelléklet).

A szervezés alaposságára példa, hogy minden beérkező tisztet gépkocsi várt a hajmáskéri vasútállomáson, ahol névre szóló borítékban kapták meg a szükséges tudnivalókat, mint az elhelyezési körlet szobabeosztását, a tanfolyam részletes levezetési tervét, a másnapi jelentkezés rendjét, a parancsnok és a kiképzőtisztek neveit, valamint az öltözeti utasítást. A

¹³⁶ Interjú Garád 1987/I. 4.

¹³⁷ Interjú Hanák 2006/I. 5.

¹³⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rolf Werner levelezése Palásthy Andrásal

¹³⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. július 3., 5374.eln.1.vkf-1943. I. Rohamtüzér tiszti tanf.-ra int.

részt vevő tisztek a hajmáskéri laktanya E/1. épület első és második emeletén kaptak elhelyezést.¹⁴⁰

Az első rohamtüzér tiszti tanfolyamon – szolgálati sorrendben – az alábbi tisztek vettek részt:¹⁴¹

- vitéz Henkey-Hönig József százados
- vitéz nemes harasztosi Török Pál százados
- Kulifay András főhadnagy
- Sándor Dénes főhadnagy
- nemes Csáthy Iván hadnagy
- nemes winkelsteini Kőszeghy Barnabás hadnagy
- Mányoki István hadnagy
- vitéz nemes nagylaki Rátz Tibor hadnagy
- Röder Vilmos hadnagy
- vitéz nemes Vértesy László hadnagy
- Dr. Zálnoky Jenő tartalékos hadnagy
- Buszek Lőrinc próbaszolgalatos¹⁴² zászlós
- Fóris Dezső próbaszolgalatos zászlós
- Névery László továbbszolgaló zászlós

A rohamtüzérség állományába 113 tiszt és tisztjelölt jelentkezett önként, közülük a résztvevőket főleg Barankay százados válogatta ki, aki – mivel négy évig nevelőtiszt és az 1. akadémikus ütegnél a Tüzérmérő szolgálat tantárgy oktatója volt a Ludovika Akadémián, valamint az alantos tiszti¹⁴³ tanfolyamon – ismerte az utolsó évfolyamokon végzetteket. Ez szám szerint azt jelenti, hogy a tanfolyamon résztvevő, és később rohamtüzér tisztté vált 10 fő hivatásos közül 8 főt tanított Barankay 1937 és 1941 között, Török Pált pedig akadémikus

¹⁴⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya

¹⁴¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. július 3., 5374.eln.1.vkf-1943. I. Rohamtüzér tiszti tanf.-ra int.; vö. A névsor tekintetében az egykori rohamtüzérek visszaemlékezései között vannak eltérések. Sándor Dénes főhadnagy nem említi a vezérkar főnöki parancsban szereplő Rátz Tibort és Buszek Lőrincet, míg felsorolja Bakó Barnabás századost, Silley Arnold főhadnagyot, Bodnár József zászlóst, Egerszeghy Károly zászlóst és Hetey Sándor zászlóst. I. SÁNDOR é.n. 2.; ROHAMTÜZÉREK é.n. 13.; Ágotay István hadnagy a vele készült interjúban azt említette, hogy őt is hívta Barankay százados és részt is vett az első rohamtüzér tiszti tanfolyamon I. Interjú Ágotay 1992. I.

¹⁴² Az 1945 előtti időszakban a kötelező sorkatonai szolgálat letelte után tényleges szolgálatot vállalni akarók számára megállapított, az alkalmasság megvizsgálása érdekében kijelölt időszak.

¹⁴³ Ütegparancsnoknál alacsonyabb beosztásban lévő, általában hadnagyi vagy főhadnagyi rendfokozatot viselő tiszt.

korukból ismerte. Egyedül Henkey-Hönig József századoshoz nem fűzte személyes ismeretség, valamint a négy tartalékos tiszthez.¹⁴⁴

Mivel az új rohamtüzérség különösen értékes, és ritka harceszközökkel lett ellátva, így fontos és elvárt követelmény volt, hogy az arra legalkalmasabbak kerüljenek az új csapatnem soraiba. Már ekkor gondolni kellett továbbá a harcok során keletkező személyi veszteség pótlására is. Bár a szigorú válogatás indokolt volt, és a hadvezetés is támogatta annak szükségességét,¹⁴⁵ mégis többször szemrehányást tettek Barankaynak, hogy kiválogatja a tüzértisztek színe virágát.¹⁴⁶

„Na most, ez a kiképzés ez ott nagyon kemény műszaki és elméleti feltételek közt zajlott. Ezek a tisztek úgy általában 8-10 (fő – a szerző) egy-egy csoportban, ugye nem tudom, nyolc vagy kilenc hadosztályt kezdtek később összeállítani, de ott a kiképzésnél a magtisztek, tehát akik a csoporthoz tartoztak, azok végigcsinálták mindazokat az alapkiképzési módokat, amit később a legénységgel csináltunk. Tehát először az egész állomány tiszt volt. Csak tisztből állt. És amikor a tisztek a kiképzést végigcsinálták, akkor ikresedtek, vagy sokasodtak, és akkor megalakultak ezek az osztályok ugye külön-külön.”¹⁴⁷

A tiszti küldöncök minden reggel 04:55-kor ébresztették a tanfolyam résztvevőit, majd a kiképzés testedzéssel kezdődött 05:10-06:10 között. Ezután átöltözés, tisztálkodás és reggeli következett. Június 19-én, az első kiképzési nap programja 07:30-10:15 között a Zrínyi rohamlőveg ismeretével folytatódott. 11:00-ig rövid pihenő következett, majd általános tudnivalók kihirdetése és a tanfolyam parancsnoka előtti jelentkezést követően 12:00-kor a tábori tüzér központi iskola parancsnoka tartott eligazítást. 12:30-tól kötelező ebéd volt az E/1 épület földszintjén. 14:00-15:50 tüzérismeretet oktattak a gépkocsi színben, 16:00-17:00 között pedig távbecslés gyakorlat volt a gyakorlótéren.¹⁴⁸ A hét további részében a kiképzési terv

¹⁴⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) V. fondfőcsoport V. fondfőcsoport, Barankay József személyi anyaga

¹⁴⁵ A honvéd vezérkar főnökének 1943/44. évre kiadott Kiképzési rendelete szerint a hadtest parancsnokságoknak figyelemmel kellett lenniük arra, hogy a rohamtüzérséghez történő vezényléseknél lelkiismeretesen járjanak el, nehogy hátrányt szenvedjen a gyalogság ütközésszerűségének emelése terén tett erőfeszítés l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. szeptember 3., 60000.szám/eln.5.vkf.-1943. Kiképzési rendelet az 1943/44. kiképzési évről

¹⁴⁶ CSANÁDY 1978. 3/2.; vö. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. október 15., 6244.szám/eln.1. oszt.-1943. Rohamtüzér keret felállításához vezénylés tbn. A légvédelmi erők parancsnoka a Honvéd Vezérkar főnökéhez fordult a légvédelmi tüzértisztek elvezénylése miatt (önként jelentkeztek rohamtüzérnek), ugyanis az elvezénylések akadályozzák a légvédelmi feladatok ellátását. Kérte továbbá, hogy ha újra felmerülne hasonló elvezénylés, előtte keressék fel a Légvédelmi Erők Parancsnokságát.

¹⁴⁷ Interjú Garád 1987/I. 1.

¹⁴⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya. Török százados június 19-én –

szerint volt rádiókiképzés, gyalogsági fegyvertan, gépkocsiforgalom és anyagi szolgálat, repülőfelismerés, mozielőadás, rohamtüzérség szervezete ismertetés, gépkocsi, Turán harckocsi és Zrínyi rohamlőveg vezetési gyakorlat, gyalogsági éleslövészet, gépjármű szerkezetan és szerelés, gépjármű karbantartás, valamint harcászat.¹⁴⁹ A pontos kiképzési terv a 3. képmellékletben látható. A többi hét terve alapvetően annyiban tért el az első héttől, hogy hétfőn délelőtt tüzérségi éleslövészetet hajtottak végre.¹⁵⁰

„A kiképzésnek szigorú napirendje volt. Az ébresztőt követően minden nap végig kellett menni a rohampályán. Ez egy körülbelül 400 méter hosszú akadálypálya volt. Első nap a kiképző keret tagjai bemutatták az akadályokat, elmondták, hogy hogyan lehet azokat leküzdeni, és be is mutatták a helyes végrehajtást. „Ez volt tulajdonképpen a rohamtüzéreknek a csuklógyakorlata.”¹⁵¹

„Nagyon-nagyon kemény és hosszú tanfolyam volt, ami már másnap hajnalban azzal kezdődött, hogy sorakozó az E1 előtt. Megjelent a Barankay tréningruhában, futás, 2 kilométer futás [...] Ott volt egy rohampálya, olyasmi, mint amilyen az ejtőernyősöknek. Csak olyan nagy ugrások nem voltak. Hát bizony én akkor is elég kövér voltam, megéreztem a dolgokat. De aztán belejöttem éppen úgy, mint a többiek. A többiek, azok jó sportolók voltak az én kivételemmel. Na aztán elmúlt egynéhány nap örökös izomláz. Minket arról ismertek meg, úgy mondták, Hajmáskérről a rohamosok, akik mindig koszosak és akik mindig alig tudnak mozogni. Ki voltunk készülve.”¹⁵²

A tanfolyam ismeretanyagának összeállításakor kiindulópontként, mintegy minimumként tekintettek a tüzértiszti ismeretekre, vagyis ezen tudásanyag birtoklását eleve feltételezték a jelentkező tisztek részéről, azt csupán bővítették a rohamtüzérségnél szükséges, speciális tudnivalókkal.¹⁵³ Mányoki István elmondása alapján a rohamlőveg vezetését és kezelését a Zrínyi prototípusán tanulták, illetve, hogy a lovakhoz szokott tábori tüzér tisztek belejöjjenek a harcjármű vezetésébe, egy Turán és egy Toldi harckocsi is rendelkezésre állt, mivel annak sebességváltója megegyezett a Zrínyiével. Ekkor még csak egy vasból készült

betegsége miatt – a reggeli testedzésen nem tudott részt venni, ezért neki 07:30-kor jelentkeznie kellett az E/30-as épület előtt.

¹⁴⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya

¹⁵⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya

¹⁵¹ Interjú Mányoki 2006/I. 6.

¹⁵² Interjú Zálnoky 1986. 2.

¹⁵³ CSANÁDY 1978. 3/2.

Zrínyi rohamlőveg állt rendelkezésre, hiszen a Weiss Manfréd Gyár csak augusztusban szállította az első öt páncélból készített darabot, így a kiképzés főként harcokcsikkal folyt.¹⁵⁴ „A Zrínyi rohamlővegnek a vezetése az olyan végtelenül egyszerű volt, hogy beültettek bennünket, elmagyarázták, mellénk ültek, és már tudtunk is vezetni. [...] Volt elsősorban vezetési gyakorlat, annak volt egy vezetési pályája. Abban az is elő volt készítve, le kellett csúsznunk egyes sebességgel, akkor ennek a pályának az alján el kellett fordítani a rohamlőveget, és utána elég meredeken fel kellett menni.”¹⁵⁵ A tanfolyamnak nem volt része a motorkerékpár, gépkocsi és traktor vezetése, ebből 1944. január-februárban kellett katonai jogosítványt szerezni a rohamtűzér tiszteknek a 101. gépkocsizó tanezrednél.¹⁵⁶

A tanfolyam ismeretanyagának része volt a rohamtűzéség harcászata és szervezete, és a rohamlőveg ismerete is. A közelharcot külön tanpályán gyakorolták a kiképzendők. Ehhez vasúti sínre helyezett, csörlőn vontatott szovjet harcokcsimakettet készítettek fából, és itt lehetett gyakorolni a harcokcsi elleni közelharcot kézigránáttal. „És akkor ez a másik pálya, ahol a távbecslést kellett megtanulnunk, úgyhogy a fő figyelőből becsülni kellett tudni azt, hogy ez 150 méterre van, ez 300 méterre van, 500 méterre, 1 kilométerre, ezt a Barankay tervezte meg, az ő elképzelése szerint. [...] Volt ilyen ütegparancsnok-kiképző pálya, ahol lőni nem lőttünk, teodolit volt ott, szögtávcső volt ott, vezényelni kellett, és ilyen gömbökkel kellett jelezni, hogy hova ment a lövés azokkal a löelemekkel, amiket a kiképzendő rohamtűzér tiszt vezényelt ezen a megfelelő méretarányban lekicsinyített táblából. [...] Közvetlen irányzást a lőpályán gyakoroltuk, a vas Zrínyivel is.”¹⁵⁷ Tanulmányi utat szerveztek a tanfolyamon résztvevők számára a Weiss Manfréd Gyárba is, hogy megtekinthessék a gyártás alatt álló rohamlőveget, valamint a gyár szakembereitől kapjanak tájékoztatót annak képességeiről és paramétereiről.¹⁵⁸

„Van ott Hajmáskéren egy szikla szakadék, egy olyan sziklás völgy, ott volt a nagy lövöldözés és hát rettentő marhaságokat csináltunk. Minél vadabb dolgokat. Ami a harcokcsivezetést, a rohamlővegvezetést illeti, hát egy rohamlőveg volt akkor csak még, de voltak harcokcsikk, közepes Turánok, Toldi is volt egy-kettő. Akkor, mit tudom én, mint mikor a sílesiklóknak szlalomozni kell, úgy kellett nekünk is, de nem kidönteni semmit. Dög meleg volt, de megszoktuk. Egyre tágasabb lett belülről a Zrínyi. Egyre jobban elfértünk benne,

¹⁵⁴ CSANÁDY 1978. 2/7.

¹⁵⁵ Interjú Mátyóki 2006/I. 3, 7.

¹⁵⁶ BUSZEK é.n. 11.

¹⁵⁷ Interjú Mátyóki 2006/I. 7-8.

¹⁵⁸ Interjú Bozsóki 1985. 8.

kezdett otthonossá válni. De úgy képzeld el, hogy az embernek a feneke alatt is lőszer volt, a válla mögött lőszer volt, háta mögött lőszer volt, száz szónak is egy a vége, megszoktuk.”¹⁵⁹

A híradó ismereteket Guthy főhadnagy oktatta, „morzézni is meg akartak bennünket tanítani, de az nem ment.”¹⁶⁰

Még a tanfolyam zárását megelőzően, 1943. augusztus 13-án adta ki a Honvéd Vezérkar főnöke újabb parancsát, melynek értelmében a tábori tüzér alakulatoknak tartalékos tiszti és tiszjelölti állományuk körében is fel kellett mérni a rohamtüzérséghez jelentkezni kívánók számát, és lehetőséget kellett biztosítani ezen tartalékosok átképzésre való jelentkezésére is (lásd 4. képmelléklet).¹⁶¹

Ennek oka az volt, hogy a hadvezetés látta a rohamtüzérség szervezésének sikerességét, és további hét rohamtüzér osztály felállítását határozták el,¹⁶² valamint fel kellett tölteni ezeket az osztályokat a békeállományon túli, hadi állománnyal is, hogy azokat minél előbb bevethessék a szovjetek elleni harcok során.

A tanfolyamra jelentkezett tisztek közül mindenki sikeresen végezte el azt. A tanfolyam végeztével még egyszer felkínálták, hogy aki meggondolta magát, és a rohamtüzérségnél várható magas veszteségi arány és az ott elvárt kiemelkedő harci szellem miatt visszalépne, az korábbi alakulatához visszatérhet. Ezzel a lehetőséggel senki sem kívánt élni.¹⁶³

A tanfolyamot sikeresen elvégzett hallgatók köréből, valamint a kiképző keret tagjaiból állt fel 1943. augusztus 1-jén a magyar királyi 1. rohamtüzér osztály, valamint a későbbi tanfolyamokat oktató kiképző keret. A rohamtüzér osztály tiszti állománytáblájának feltöltését személyesen Barankay százados végezte a frissen végzett rohamtüzér tisztekből. Ez az alábbiak szerint alakult:

Osztályparancsnok: Barankay József százados

Segédtsízt: Vértessy László hadnagy

¹⁵⁹ Interjú Zálnoky 1986. 3.

¹⁶⁰ Interjú Mátyóki 2006/I. 6.

¹⁶¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. augusztus 5., 5635.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtü. kiképzésre jelentkezési felhívás

¹⁶² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. március 24., 224.szám/el.n.hdm.csf.-1944. Roh. tü. oszt.-ok állománytestekké nyilvánítása

¹⁶³ CSANÁDY 1978. 3/4.

Törzsűteg parancsnok: Guthy Béla főhadnagy

Osztály felderítő tiszt: Mátyóki István hadnagy

Osztály gépkocsitiszt: Becsey Gábor hadnagy

Osztály híradótiszt: Kocsner László zászlós

Osztály orvosfőnök: Dr. Parczer József o. főhadnagy

Gazdasági hivatal¹⁶⁴ főnök: Móricz Ferenc gh. főhadnagy

Gépkocsi szertiszt: Takács Károly főhadnagy

Tűzer szertiszt: Kálmán Elemér főhadnagy

1. űteg parancsnok: Sélley-Rauscher Aurél százados

Elsőtiszt: Sándor Dénes főhadnagy

Gépkocsitiszt: Kőszeghy Barnabás hadnagy

1. szakaszparancsnok: Rákosi Béla hadnagy

2. szakaszparancsnok: Forintos István zászlós

2. űteg parancsnok: Kulifay András főhadnagy

Elsőtiszt: Röder Vilmos hadnagy

Gépkocsitiszt: Zálnoky Jenő hadnagy

1. szakaszparancsnok: Buszek Lőrinc hadnagy

2. szakaszparancsnok: Molnár József zászlós

3. szakaszparancsnok: Patay Gyula zászlós

¹⁶⁴ Gazdasági és közigazgatási végrehajtó szerv, amely az utalt szerv ruházati, felszerelési, természetbeni, élelmezési és pénzügyi ellátását végezte l. SIPOS-RAVASZ 1997.

3. üteg parancsnok: Wáczek Fedor főhadnagy

Elsőtiszt: Rátz Tibor hadnagy

Gépkocsitiszt: Névery László zászlós

1. szakaszparancsnok: Csáthy Iván hadnagy

2. szakaszparancsnok: Molnár Tibor Lóránt zászlós

3. szakaszparancsnok: Egerszeghy Károly zászlós

Tisztjelöltek, akiknek a pontos beosztása nem ismert:

Városy Péter hadapród őrmester¹⁶⁵

Patay Gyula hadapród őrmester

Buday Zoltán hadapród őrmester

Kelemen Béla hadapród őrmester

Szabó Béla hadapród őrmester

Az osztály számára szükséges gépjárművek és más szakanyagok az igénylések tekintetében elsőbbséget élveztek, így havonta 3-4 darab 40/43M Zrínyi-II rohamlöveg, kiképzési célra Turán és Toldi harcokcsik, anyagszállításra Botond, Opel Blitz és Klöckner teherautók, Krupp és Mercedes gépkocsik, BMW-700, Puch és Gilera motorkerékpárok érkeztek.¹⁶⁶

A megszervezett, hadrendi elemként működő rohamtüzér osztály feladata volt a sorállomány számára szóló kiképzés szervezése. A rohamtüzér osztály mellett a kiképzett

¹⁶⁵ A hadapród őrmester a tartalékos tiszti vizsgát tett karpaszományos honvédet jelentette. A hadapród őrmesteri rendfokozatot a vizsga után rövid ideig viselték, majd zászlóssá léptették elő a katonákat. A magasabb rendfokozatú altisztek nem voltak feljebbvalóik. Tiszti ruházatot viseltek őrmesteri rendfokozattal, ezüstgombokkal, valamint sárga karpaszománnyal I. SIPOS-RAVASZ 1997.

¹⁶⁶ CSANÁDY 1978. 4/1.

rohamtűzér tisztekkel felállt egy kiképző keret is, ugyanis Barankay József százados – a hadvezetőség döntése alapján – újabb hét rohamtűzér osztály felállítására kapott parancsot.¹⁶⁷

A Honvéd Vezérkar főnökének 1943-44. évi Kiképzési rendelete értelmében a hét rohamtűzér osztály állományának alapkiképzését le kellett folytatni 1943. október 1. és 1944. február 29. között, majd 1944. márciusában fel kellett állítani az új rohamtűzér osztályokat.¹⁶⁸ Ennek értelmében 1943. augusztus 30-október 2. között megtartották a második rohamtűzér tiszti tanfolyamot, szeptember 2-október 2. között az első tiszthelyettesi és tisztesi tanfolyamot, október 18-november 18. között a harmadik rohamtűzér tiszti tanfolyamot, október 1-december 18. között a második tiszthelyettesi és tisztesi tanfolyamot. Ezt követően szakmai képzések folytak Hajmáskéren, mint például Zrínyi irányzó, Zrínyi vezető, Zrínyi rádiós, Zrínyi szerelő képzés.¹⁶⁹ A Honvéd Vezérkar főnöke előírta azt is, hogy minden helyőrségben fel kellett készülni gyalogsággal való együttműködési gyakorlatra. Április hónapban mind a hét rohamtűzér osztálynak végre kellett volna hajtania ezeket az együttműködési gyakorlatokat, melyeket a magasabb csapattest parancsnokok és vezérkari tisztek szemléltetnek volna meg. Mivel a Zrínyi rohamlőveg gyártása lassú ütemben zajlott, így a felkészülés érdekében Toldi és Turán harckocsik átadását rendelte el a Honvéd Vezérkar főnöke. A rohamtarackok kímélésére külön felhívta a parancs a figyelmet, így azok 1944. október 1-ig csak 1500 kilométert tehettek meg lánctalpon, helyőrségek között vasúti szállítás volt engedélyezett.¹⁷⁰ Együttműködési gyakorlat megtartásáról csupán az 1. rohamtűzér osztály esetében van forrás, a többi rohamtűzér osztály – löveganyag hiányában – vagy nem tartott ilyet, vagy forrás nem maradt fenn róla.

A Honvéd Vezérkar főnökének 1944. március 24-én kiadott parancsa értelmében a rohamtűzérséghez későbbiekben kerülő személyi állomány rohamtűzér kiképzését az április 1-jével létrejövő 7., 10., 13., 16., 20., 24. és 25. rohamtűzér osztályok helyőrségében állomásozó tábori tűzérosztályok támogatásával az osztályoknak, illetve a pótkereteknek¹⁷¹ kellett végrehajtani.¹⁷² Közben 1944. május 20-án keltezett paranccsal a honvédelmi miniszter

¹⁶⁷ SÁNDOR é. n. 2–3.; Interjú Mányoki 2006/I. 9.

¹⁶⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. szeptember 3., 60000.szám/el.n.5.vkf.-1943. Kiképzési rendelet az 1943/44. kiképzési évre 5/1. melléklet

¹⁶⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 69067.szám/el.n.III.csf.-1943. Rotü. tanfolyamok

¹⁷⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. szeptember 3., 60000.szám/el.n.5.vkf.-1943. Kiképzési rendelet az 1943/44. kiképzési évre 5/1. melléklet

¹⁷¹ 1944-ben hozott Honvéd Vezérkar főnöki intézkedés alapján a csapattesteknek pótcapattesteket kellett felállítaniuk, melybe a béke állomány egy részét osztották be, valamint újoncokkal töltötték fel. A pótcapattesteket gyengén tudták felszerelni, így alacsony harcértékkel rendelkeztek I. SIPOS-RAVASZ 1997.

¹⁷² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. március 24., 224.szám/el.n.hdm.csf.-1944. Roh. tü. oszt.-ok állománytestekké nyilvánítása

rendszeresítette és azonnali hatállyal felállította a rohamtüzérség kiképzésének egységes irányítása és vezetése céljából a Magyar Királyi Honvéd Rohamtűzér Kiképzőtábor Parancsnokságot. A parancsnokság hatáskörébe tartozott a rohamtűzér alakulatok szakkiképzésének egységes irányítása, vezetése, a tartalékos tisztek képzése és átképzése, kihelyezések, együttműködési gyakorlatok és lögyakorlatok szervezése, valamint a rohamtűzér eljárásrendek korszerűsítésére vonatkozó javaslatok és előterjesztések kezdeményezése.¹⁷³ A március 24-én kiadott parancsot június 4-én módosították, és az újoncok kiképzését a Hajmáskéren felállított rohamtűzér kiképző tábor hatáskörébe utalták.¹⁷⁴ Természetesen a rohamtűzérek képzése ezt követően is folyamatos volt, több rohamtűzér tiszti és legénységi tanfolyamot is tartottak Hajmáskéren, valamint 1944. április 23. és június 3. között a németországi Burgban található német rohamtűzér központi iskolában szerveztek tanfolyamot magyar rohamtűzérek képzésére. Erre a tanfolyamra 16 tisztest, 24 lövegvezetőt és 8 szerelőt vezényelt Németországba a Honvéd Vezérkar főnöke.¹⁷⁵ A Honvéd Vezérkar főnöke augusztus 11-én kiegészítette a Rohamtűzér Kiképzőtábor Parancsnokság felállításáról szóló rendeletét azzal, hogy a szervezet önálló parancsnokság, melynek parancsnoka csapattest parancsnoki fegyelmi fenyítő jogkörrel rendelkezik. Becsületügyekben a területileg illetékes hadtest parancsnokához van utalva. A kiképzőtábor parancsnokának a fegyelmi fenyítő hatalmát nem csak a hozzá közvetlenül beosztottakkal szemben gyakorolta, hanem a kiképző táborba tanfolyamra vezényelteltekkel szemben is.¹⁷⁶

Mányoki István elmondása szerint a rohamtűzérek oktatása hasonló volt a modern „train the trainer” elven működő kiképzési rendszerhez, ugyanis a hajmáskéri Rohamtűzér Kiképzőtáborban a rohamtűzér osztályok tisztikarát, valamint az altisztek és legénység egy részét készítették fel, akik visszatérve saját helyőrségeikbe, továbbadták megszerzett tudásukat.¹⁷⁷

¹⁷³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. május 17., 385.szám/hdm.csf.-1944. Rohamtűzér központi kiképző tábor felállítása

¹⁷⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. május 17., 385.szám/hdm.csf.-1944. Rohamtűzér központi kiképző tábor felállítása

¹⁷⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. április 8., 263.szám/elh.hdm.csf.-1944 Rotü. személyzet vezénylése Németországba; A németországi kiképzések a későbbiekben is folytatódtak I. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. május 23., 6389.szám/elh.hdm.csf.-1944 Rotü. és lgv. tü. tisztek No.-ba való vezénylése

¹⁷⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. augusztus 30., 619.szám/elh.hdm.csf.-1944 A rotü.kik.tábor pk. fenyítő hatalma

¹⁷⁷ Interjú Mányoki 2006/I. 9-10.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A rohamtüzér tisztek kiképzésének fő szempontja az volt, hogy teljesítsenek minden olyan feladatot, amit egy rohamtüzértől később elvárhatnak, így a tisztek tudatában legyenek annak, hogy az általuk kiadott parancs milyen következményekkel, áldozatokkal járhat. A tanfolyam teljesítése nem volt könnyű, magas elvárásoknak kellett megfelelniük a résztvevőknek. Az osztályparancsnok már a felkészülés időszakában sem rejtette véka alá, hogy a csapatnem körében magasabb veszteségi arányokra kell számítani, mint máshol.

3.5. AZ 1. ROHAMTÜZÉR OSZTÁLY ÁLLOMÁNYÁNAK FELTÖLTÉSE

Miután a tisztikar felkészítése és beosztásba helyezése megtörtént, el kellett kezdeni feltölteni a rohamtüzér osztály állományát. Ezt főleg dunántúli tüzéralakulatok köréből önként jelentkezett legénységi katonákkal oldották meg. A Honvéd Vezérkar főnöke felhívására, bár a felső korhatárt 28 évben szabták meg, 113 tiszt és tisztjelölt jelentkezett.¹⁷⁸ A tisztekhez hasonlóan a tábori tüzér legénység körében is önként jelentkezést hirdettek meg, melynek eredményeként 1812 fő kérelme érkezett a Honvéd Vezérkar főnökéhez.¹⁷⁹ Ütegenként mintegy 50 újonc vonult be Hajmáskérre. A tisztikar úgy döntött, hogy tesztekkel mérik fel a jelentkező legénység alkalmasságát az értékes harceszköz használatára. Két lépcsős felmérést dolgoztak ki. Az első próba a hozzáállás és harci szellem volt. Ezt úgy mérték fel, hogy félkörbe állították az újoncokat, majd minden rohamtüzér beosztásról előadást tartott egy rohamtüzér a hozzá tartozó teljes felszerelésbe beöltözve, saját szavaival. Elmondta, hogy mi a feladata a rohamlővegben és azon kívül, majd közölte beosztásának előnyeit és nehézségeit. Ilyeténképpen beszámolt egy rohamlőveg-vezető, egy irányzó és egy rádiós, majd a kiszolgáló személyzetből egy gépkocsivezető, egy motorkerékpáros, egy rádiós, egy tisztilegény és egy szakács. Az összes ismertető végeztével egy éles lövészzel egybekötött harcászati bemutatót tartottak a katonák számára, hogy lássák a rohamlőveget bevetés közben. Ezt követően

¹⁷⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. augusztus 5., 5635.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtü. kiképzésre jelentkezési felhívás

¹⁷⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. augusztus 5., 5635.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtü. kiképzésre jelentkezési felhívás

mindenki kapott egy papírt, amire fel kellett írnia, hogy milyen beosztásba szeretné kérni magát. Három beosztást kellett megnevezni, rangsorolva.¹⁸⁰

Ezután egy műveltségi felmérő következett. Összeállítottak a parancsnokok egy húsz kérdésből álló feladatlapot, melyen egyszerű matematikai, történelmi, aktuálpolitikai és Magyarországgal kapcsolatos műveltségi kérdések szerepeltek. A feladatlapok kiértékelését a hadapródokra bízták, akik pontozták a válaszokat, majd összegezték az eredményeket.

Wácsek Fedor főhadnagy visszaemlékezése szerint a végeredmény lesújtó volt, ugyanis a műveltségi tesztre hibátlan megoldás nem született. Szinte senki sem tudta, hogy ki a miniszterelnök, vagy hogy ki volt Kossuth Lajos. A beosztások kiválasztása még tragikusabb eredményt hozott, ugyanis harcoló beosztásba, vagyis rohamlövég személyzetébe csupán 3 fő, a harclépcsőbe 9 fő jelentkezett, a többiek mind szakácsnak, vagy tiszt legénynek akartak menni.¹⁸¹ Ezek után le kellett vonni a megfelelő konklúziót, és az újoncok kétharmadát visszaküldték eredeti alakulataikhoz. Ezt a tisztek azzal magyarázták, hogy ha valakiben nincs meg a harci szellem, akkor az nem alkalmas rohamtűzérnek. A rohamtűzéség körében ugyanis általában nagy volt a harci veszteség, tehát nem engedhették, hogy olyan kerüljön az elit csapatnembe, aki ezt nem hajlandó vállalni.¹⁸² Ezt a módszert minden bevonuló legénységi csoporttal megismételték. Győrik János honvéd, a 20. rohamtűzér osztály rohamlövég irányzója úgy emlékszik, hogy „reggel leültettek bennünket félkörbe, és mindenki kapott egy irkalapot meg egy ceruzát, és akkor a tisztek különböző kérdéseket tettek fel nekünk. Az irkalapra rá kellett írni a nevünket, és a kérdésekre a választ ráírtam. És akkor összeszedték a papírokat, utána aztán délután, vagy másnap, már nem emlékszem pontosan, beosztottak bennünket. Én az irányzókhöz kerültem.”¹⁸³

A rohamtűzér osztály a parancsnokságból (5 tiszt és 20 fő) és négy ütegből állt, három rohamütegből és a törzsütegből. A törzsüteghez tartozott egy felderítő járőr (parancsnoka a felderítő tiszt), egy összekötőjárőr (parancsnoka az összekötőtiszt), egy egészségügyi részleg (2 tiszt és 12 fő), egy híradó szakasz (1 tiszt és 30 fő), egy árkász szakasz, egy motorkerékpáros szakasz (feladata a forgalomszabályozás és a futárszolgálat), az osztályvonat¹⁸⁴ (1 tiszt és 15

¹⁸⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, M.kir.honvédelmi miniszter 43000.eln.1./a.-1943

¹⁸¹ CSANÁDY 1978. 4/6.

¹⁸² BUSZEK é.n. 15.; CSANÁDY 1978. 4/7.

¹⁸³ Interjú Győrik 2006. 1-2.

¹⁸⁴ Fogatolt vagy gépi szállítóeszközöket, málhásállatokat, vágóállatokat, illetve az ezekhez tartozó személyzetet magába foglaló személy- és anyagszállításra létrehozott katonai szervezet. Ezred, zászlóalj és önálló osztály szintű katonai szervezetek saját vonattal rendelkeztek. A vonat három részre tagozódott; ütközetvonatra, ami a

fő) és egy műhely szakasz (4 tiszt és 60 fő). Az osztályvonal része volt a gazdasági hivatal (1 tiszt és 4-5 fő), a konyha részleg, az üzemanyag részleg, az ellátó részleg.¹⁸⁵ A műhely szakasz a gépkocsi tiszt parancsnoksága alá tartozott, szervezetileg egy vontató részleg, egy rohamlővegjavító részleg, egy gépkocsi javító részleg, egy rádiójavító részleg, egy fegyverjavító részleg, egy tűzér műszaki részleg, egy villanszerelő részleg és egy saját konyha részleg tartozott alá. A törzsűteg műhely szakasza kis- és közepes javítások elvégzésére volt képes, valamint nehéz vontatóival és mélyrakodóival a menetképtelen rohamlővegek vontatása is a feladata volt.¹⁸⁶ Az osztályparancsnokság és a törzsűteg személyi állománya összesen 16 tiszt, 11 tiszthelyettes és 225 fő legénységi állományú katonából állt, valamint nagyjából 55 darab gépjárművel (teherautók, gépkocsik, motorkerékpárok) rendelkeztek.¹⁸⁷ A parancsnokság és a törzsűteg szervezeti ábráját az 5. számú képmelléklet mutatja.

A rohaműtegek parancsnoki szakaszból, tűzlépcsőből és ütközetvonatból álltak. Az ütegparancsnoki szakaszba tartozott az ütegparancsnoki rohamlőveg, az arcvonat mögötti tiszt,¹⁸⁸ az ütegparancsnok híradó járőre, motorkerékpáros hírvivők és sebesültszállítók. A tűzlépcső három rohamszakaszból és egy géppuskás szakaszból állt. Az ütközetvonathoz tartozott lőszer részleg, üzemanyag részleg, műhelyszakasz és konyha. A műhely szakasz a járművek, a híradó- és fegyverzeti anyag kisjavítását tudta elvégezni.¹⁸⁹ Egerszegi Károly, az 1. rohamtűzér osztály 3. ütegeinek gépkocsitiszte Palásthy Andrással készített interjúja során írta le a műhelyek felépítését és működését. A rohamlővegek meghibásodása esetén a legsürgősebb és egyszerűbb javítási feladatokat a rohaműteg állományába tartozó szerelők végezték el. „Az ütegnél Almási őrmester vezetésével két vagy három szerelő volt. Az ütegek

harc megvívásához szükséges anyagokat szállította; eleségvonatra, ami az élelmezésért felelt; málhavonatra, ami a napi menet végrehajtását követően szükséges anyagokat szállította. Az 1. rohamtűzér osztály vonata gépesített volt. A gépesített vonat általában 20 darab gépjárműből álló oszlopot jelentett l. SIPOS-RAVASZ 1997.

¹⁸⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 123. A részlegek létszámát a 7. rohamtűzér osztály parancsnoka, Török Pál százados adta meg. Lehetett különbség a két osztály állománytáblája között (például a 7. rohamtűzér osztálynál nem említ árkász szakaszt), de ez valószínűleg nem lehetett számottevő l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál 1985. december 10-i levele Palásthy András számára vö. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rohamtűzérség emlékeztető, II. A rohamtűzérség szervezete

¹⁸⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál 1985. szeptember 21-i levele Palásthy András számára; vö. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rohamtűzérség emlékeztető, II. A rohamtűzérség szervezete

¹⁸⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rohamtűzérség emlékeztető, II. A rohamtűzérség szervezete

¹⁸⁸ Az ütegparancsnok helyettese, aki harcban a gyalogos alegységekkel való összeköttetésért és az utánpótlásért felelt

¹⁸⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 1943. május 25., 5588.szám/eln.1.oszt.-1943., Rohamtűzérségről emlékeztető

megvoltak a harcokosi alkatrészei, amit egy külön kocsi, egy Klöcknek cipelt, később egy Rába-Botond, és megvoltak [...] a gépkocsikhoz is a legszükségesebb alkatrészek. Tehát azt mindig vittük magunkkal. Nekünk megvolt a két vagy három tagú, azt hiszem, szerelőgárdánk, ha baj volt, akkor... [...] Nekünk megvolt az önálló műhely részlegünk. Hát persze, mint, ahogy mint mikor kint voltunk itt Sloboda Ungurskában Ungurinál, mikor nagyobb baj volt, amit nem tudtunk megcsinálni, mert ahhoz nem volt alkatrészünk, [...] ezt persze be kellett vinni Stanislauba, az osztályműhelybe.”¹⁹⁰ A rohaműteg állományát 6 tisztt, 6 tiszthelyettes, 160 fő legénységi állományú katona jelentette, valamint 10 rohamlőveg és nagyjából 25 különféle gépjármű tartozott hozzá.¹⁹¹ A magyar rohamtűzer osztály szervezésekor a német szövetségesek tapasztalatait vették figyelembe, így német mintára szervezték meg azt. Hozzá kell tenni, hogy a 31 rohamlővegből álló osztály, 10 lővegből álló üteg és három rohamlőveges szakasz szervezete a legújabb német rendszer átvétele, ugyanis a német szakaszparancsnokok 1942-ben, az ütegparancsnokok 1942-43 fordulóján, az osztályparancsnokok pedig 1943-ban kaptak rohamlőveget a korábbi parancsnoki félláncaltapas helyett.¹⁹² A rohamtűzer üteg szervezeti ábráját a 6. számú képmelléklet tartalmazza. A rohamtűzer ütegről Csengeri Papp Zsigmond készített vázlatrajzot, ez a 7. és 8. számú képmellékletben látható.

A rohamtűzer osztály állománya békeidőben 600 főből, hadiállományra feltöltve mintegy 800 főből állt, rendelkezett 31 rohamlőveggel és nagyjából 130 különféle gépjárművel. Egy rohamtűzer osztály harcértékét öt gyalogos zászlóalj értékének tekintették (lásd 9. képmelléklet).¹⁹³

Miután egy második forduló után sikerült feltölteni a legénységi állománytáblát is, megkezdődhetett a katonák kiképzése. Ennek során nem foglalkoztak az alakíasság oktatásával, vagy az alapvető katonai szocializációval, ugyanis úgy álltak hozzá, hogy ezeket az alapokat már a levente mozgalom megtanította az újoncoknak.¹⁹⁴ A tisztek képezték ki a katonákat, az altisztek és tisztesek szerepe pedig az volt, hogy jó példával járjanak elöl. Ennek érdekében az ő kiképzésük néhány leckével előrehaladottabb volt, így segíthették az újoncokat. A tisztek a Ludovika Akadémia legjobb eredménnyel végzett akadémikusai közül kerültek ki. Minden

¹⁹⁰ Interjú Egerszegi 1989. 1-2.

¹⁹¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 1943. május 25., 5588.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtűzerségről emlékeztető

¹⁹² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzer gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, A rohamtűzerség című, ismeretlen szerző által összeállított jegyzet 6.

¹⁹³ Holott az öt gyalogzászlóalj mintegy 5000 katonát jelent l. BUSZEK é.n. 10.; vö. SÁNDOR é.n. 3.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 1943. május 25., 5588.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtűzerségről emlékeztető

¹⁹⁴ CSANÁDY 1978. 4/5.

ütegénél három ludovikás volt, valamint további 3-4 továbbsszolgáló tartalékos tiszt vagy tisztjelölt. A legénység látta, hogy parancsnokaik is velük együtt hajtják végre a feladatokat, előttük mennek végig a rohampályán, és minden kihívást náluk jobb eredménnyel teljesítenek, így kialakult egy tisztelet a vezetettekben a vezetők irányába. A fegyelmi helyzet sokkal jobban alakult, mint más csapattesteknél.¹⁹⁵ Fegyelmezésre, fenyítésre az első két hónap után szinte nem volt szükség. Az altisztek fegyelmezési módszereit visszaszorították, inkább az emberségességen volt a hangsúly, és egyénileg foglalkoztak minden katonával. Ha valaki nem teljesítette a rohamtüzérektől elvárt szintet, azt visszavezényelték eredeti alakulatához. Ezzel kialakult egy olyan szemléletmód a katonákban, hogy rohamtüzérnek lenni megtiszteltetés, ezért pedig érdemes küzdeni.¹⁹⁶ Az újoncok beosztásba helyezésekor igyekeztek mindenkit a képességeihez leginkább illő feladatkörbe helyezni. Ehhez a kor legújabb pszichológiai eredményeit tanulmányozták és alkalmazták.¹⁹⁷ A kiképzést követően, a kiképzett rohamtüzér legénység beosztásba helyezésével 1943. október 1-jén végül megalakult a magyar királyi 1. rohamtüzér osztály.¹⁹⁸

A Honvéd Vezérkar főnöke által kiadott, 1943/44. kiképzési évre szóló kiképzési rendelet 5/1. melléklete tartalmazta, hogy a teljes rohamtüzér állomány feltöltése érdekében egyes csapattestek milyen állománykategóriájú és szakképzettségű katonákat vezényeljenek a rohamtüzérséghez. Az I., II., III., IV., V. és VI. hadtest, a 7. és 8. honvédkerület, a 2. páncélosadosztály és az 1. lovas hadosztály állományából kellett motorkerékpáros hírvívót, gépkocsivezetőt és gépkocsi szerelőt vezényelni, valamint a 2. páncélosadosztálynak kellett még vezényelnie harckocsiszerelőket, gépkocsi szertiszteket és tiszthelyetteseket, illetve páncélos fegyvernembeli főtiszteket. A vezénylési utasítás összesen 522 főt foglalt magába, de hogy ne terheljék túlságosan a csapattesteket, két ütemben kellett végrehajtani, 1943. október 1-ig szólt az első, 1944. március 1-ig a második határidő. A rohamtüzérséghez vezényelt a

¹⁹⁵ A rohamtüzérségnél a vakmerőség inkább előnynek számított, így a fegyelmi viszonyok vizsgálatakor figyelembe kell venni, hogy olyan cselekedetek, amik más csapatnemeknél felelősségre vonást vont volna maga után, a rohamtüzérségnél megbecsülést váltott ki. Rátz Tibor főhadnagynak, aki nem mellesleg az egyik legvakmerőbb rohamtüzér tiszt volt, fennmaradt egy jegyzete, amiben a rohamtüzér szellem és a csapatnemi összetartás erősítésének módjait írta le. Ebben azt írta, „A rámenős szellem kíméletlen keresztülvitele: Ideál ebben a kilőtt rohamlövegből kiszálló és gyalogsági fegyvereivel rohamra induló félszakasz kell, hogy legyen. Személyiségének kíméletlen latba vetése az igazi rohamtüzér jelszó. Ezt a szellemet a gyakorlatok legnagyobbvonalúban merész és szinte vakmerősködő vezetésével lehet csak elérni. Inkább egy-két kiképzési hősi halott, mint egy gyáva rohamtüzér félszakasz a harcmezőn l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 1943. augusztus 4. Rátz Tibor: Rohamtüzér

¹⁹⁶ CSANÁDY 1978. 4/5.; BUSZEK é.n. 13.

¹⁹⁷ BUSZEK é.n. 13.

¹⁹⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, M.kir.honvédelmi miniszter 43000.eln.1./a.-1943

Honvéd Vezérkar főnöke még 50 fő csapattiszthelyettes-képző iskolát az 1943. évben végzett tiszthelyettest, 280 rohamlöveg vezetőt, 210 rohamlöveg rádiókezelőt, 280 rohamlöveg irányzót, 9 hivatásos tisztet és 9 továbbszolgálgó zászlóst híradó kiképzésre, 9 árkász szakaszparancsnokot, 192 fő árkász tiszthelyettest és legénységi katonát, 9 hivatásos híradó tiszthelyettest, 32 továbbszolgálgó híradó tiszthelyettest vagy szakaszvezetőt, 8 hivatásos rohamtűzér szertisztet, 32 hivatásos rohamtűzér szakszolgálati tiszthelyettest vagy szakaszvezetőt, 8 továbbszolgálgó rohamtűzér szakszolgálati szakaszvezetőt, illetve 8 tartalékos szertiszt jelöltet.¹⁹⁹

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A tisztikar képzését követően, de részben azzal párhuzamosan történt a legénység felkészítése. A kiképzés során elvárt követelmények megegyeztek azzal, amit a tisztektől elvártak. A különbség annyi volt, hogy a tiszteknek minden rohamtűzér feladatkört tudniuk kellett, míg a legénységnek csak a saját feladatát kellett ismernie.

3.6. A 40/43M ZRÍNYI-II ROHAMLÖVEG RENDSZERESÍTÉSE ÉS HADITECHNIKAI JELLEMZŐI

Az új csapatnem felállításához szükség volt megfelelő és korszerű haditechnikai eszköz rendszeresítésére. A Haditechnikai Intézet javaslatára a Honvédelmi Minisztérium a Weiss Manfréd óriás hadiipari konszernt bízta meg egy modern, a Honvédség igényeinek megfelelő önjáró löveg tervezésével, majd gyártásával. A gyár mérnökei 1942 őszén láttak neki a rohamlöveg kialakításának, szeptemberben a famodellt mutatták be, majd 1942 decemberére elkészült az első Zrínyi-II rohamtarack.²⁰⁰ A prototípus a H-801-es rendszámmal került ki Hajmáskérre, a megalakuló 1. rohamtűzér osztály helyőrségébe.²⁰¹ A Honvéd Vezérkar főnöke

¹⁹⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. szeptember 3., 60000.szám/el.5.vkf.-1943. Kiképzési rendelet az 1943/44. kiképzési évre 5/1. melléklet

²⁰⁰ KOVÁCS 2014. 202.; FÁRI 2006. 450.

²⁰¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, Éder Miklós: A rohamtűzérség megalakulása (kézirat), 1. A prototípus páncélteste nem acélból, hanem vasból készült, így sokkal kevésbé volt ellenálló az esetleges találatokkal szemben, ezért kizárólag kiképzési célokra lehetett használni, hadi felhasználásra alkalmatlan volt. Emiatt nevezték el a rohamtűzéreket humorosan Szarvasnak; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 1. doboz, A magyar rohamlöveg leírása és fejlesztési trendje 1.

az 1942. december 28. és 1943. január 28. közötti időszakot jelölte ki a rohamlőveg csapatpróbájára. Erre a feladatra a hajmáskéri tábori tüzér központi iskolához vezényelte Bölönyi Béla századost a IV. gépkocsizó közepes tartalék pótszakasztól, vitéz Kalándy Imre századost az 1. harcokocsiezredtől, 2 Turán harcokcsi vezetőt és egy Turán parancsnoki páncélost. A csapatpróbát megosztott lőszerrel kellett végrehajtani, erre kiutaltak 250 darab éles és 250 darab vaklőszert. Javaslatot kellett tenniük, hogy megosztott vagy egyesített lőszerrel hatékonyabb-e a málházás, tüzelési gyorsaság és kezelhetőség. Értékelniük kellett az alkalmazott irányzó eszközök hatékonyságát és a csőszájfék működése során keletkező lökőhullám hatását a folyamatos célfigyelésre. Ki kellett térni a vizsgálatnak a pneumatikus elsütőszerkezet működésére, és hogy az elsütést követően a lőporgázok és a kivetett hüvely forrósága hogyan hat a küzdőtérben a légénységre. A csapatpróba során vizsgálni kellett a löveg horizontális és vertikális mozgásának elégségességét, a kezelőszervek, lőszertárolók és kibúvónyílások kényelmes elhelyezkedését, a lőszerjavadalmazás elégségességét, a híradóanyag alkalmasságát. Véleményezni kellett, hogy milyen célra lehet leginkább használni az eszközt, hogyan osszák el a feladatokat a személyzet között, milyen legyen a málházott lőszer aránya, van-e igény egyéb fegyverzetre, hogyan alakuljanak a szervezési viszonyok.²⁰² A csapatpróbára kiadott rohamlőveg vezetőségi bemutatójára 1943. január 21-én 10 órai kezdettel került sor, mely bemutatót a Haditechnikai Intézet parancsnoka és a tábori tüzér felügyelő közösen szervezték.²⁰³ A bemutatón Ternegg Kálmán vezérőrnagy, a tábori tüzérségi felügyelő kifejtette, hogy „nem csak a német haderő 4 éves háborús tapasztalatai, de a 2. magyar hadsereg addigi működése is nyilvánvalóvá tették, hogy a siker titka még a roham alatt sem annyira a lököerő, mint inkább a jól szervezett, az adódó helyzetekhez rugalmasan és gyorsan alkalmazkodni képes, mozgékony tüzerő érvényesülésében rejlik. Kitűnik, hogy ezt a rugalmas és mozgékony tüzérségi tűztámogatást, még a nehéz fegyverekkel gazdagon felduzzasztott gyalogság is hiányolja az ellenségtől számított utolsó 100 méteren, illetve az ellenség mélységi övében, amikor is a tüzérség éppen a legsikeresebben előretört küzdő részek közvetlen támogatását százszázalékosan teljesíteni nem tudja, mert a kialakult helyzethez megszervezett tüzérségi tűz megteremtésére idő akkor már nincs. Pedig a mutatkozó siker kicsikarásához (a támadás sikerének kifejtéséhez – a szerző) még az addigi tüzérségi tüzet is felülmúló azonnali és rugalmas támogatásra van szükség. Ennek hiányában a támadás vagy elakad, vagy

²⁰² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 1942. december 22., 6010.szám/el.n.hdm.csf.-1942. Zrínyi rohamlőveg csapatpróbájára int.

²⁰³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. január 16., 4561. szám/el.n.1.oszt.-1943. „Zrínyi” rohamlőveg vezetőségi bemutatója

súlyos véráldozatok árán kénytelen a saját tüzérségi előkészítést átvészelt és magukhoz tért, pontcélokat mutató ellenséges nehéz fegyvereknek, rejtett lövegeknek, reteszállásoknak stb. tüzeit elviselni, vagy például harckocsikkal végrehajtott fölényes erejű ellentámadás miatt elért helyzetét feladni.”²⁰⁴ Január 23-án a Honvéd Vezérkar főnöke meghosszabbította a rohamlöveg csapatpróbájára kijelölt határidőt február 5-ig, ugyanis a tesztek során a rohamlöveg többször meghibásodott és javításra a gyárba kellett szállítani. Az ebből fakadt időkiesés miatt nem volt lehetőség a megadott időpontig teljesen befejezni a csapatpróbát.²⁰⁵ A csapatpróbák eredményeként több igény is felmerült. Kérték az egyesített lőszer rendszeresítését, mely műszakilag megoldott ugyan, de a hüvely gyártására nem állt rendelkezésre kellő kapacitás.²⁰⁶ Az irányzó távcső belülről való tisztíthatóságát is kérték, melyet a gyár meg is oldott. A csapatpróba kimutatta, hogy hóban és poros terepen a csőszájfékből kiáramló gázok nagyon felkavarják a port, illetve havat, ami megnehezíti a kilátást. Ezért kérték, hogy csak a cső oldalára kerüljenek kifúvónyílások. Az elsütő szelep nagy hidegben befagyott, ezért annak fűtését javították, valamint egy elsődleges, elektro-pneumatikus elsütő szelepet építettek be. Az elsütést megakadályozó elektromágneses biztosító helyébe elektromos biztosító került. Javasolta a csapat, hogy a lövegcső a tervezett vízszintes alatti 8° helyett 15°-kal legyen süllyeszthető, de ezt szerkezeti okok miatt nem tudta a gyár kivitelezni. Ezeken kívül több más, főleg kényelmi észrevételt tettek a csapatpróba tapasztalatai alapján, melyek nagy részét a gyár meg is fogadta és a kért változtatásokat eszközölte.²⁰⁷ Kritikával illette az új rohamtarackot Kovács Gyula vezérőrnagy, a 2. magyar hadsereg vezérkari főnöke és Major Jenő vezérőrnagy, a páncéloscsapatok felügyelője, akik alacsonynak ítélték a Zrínyi páncélvédettségét és rövid csöve és alacsony csőtorkolati sebessége miatt páncélozott célok elleni harcra alkalmatlannak tartották. Erre a Honvédelmi Minisztérium 3.b. osztálya úgy reagált, hogy a rohamlöveg a rendelkezésre álló erőforrásokból készült, és sokkal jobb lett, mintha nem készült volna semmi.²⁰⁸

²⁰⁴ BONHARDT 2015b. 7.

²⁰⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. január 23., 4590.szám/eln.1.oszt.-1943. Zrínyi rohamlöveg csapatpróbájának meghosszabbítása

²⁰⁶ Bár a Zrínyi rohamlöveg csapatpróbája végén készült jegyzőkönyv javasolta az egyesített lőszer bevezetését, a húzott hüvely gyártási kapacitása miatt a Honvéd Vezérkar és a Haditechnikai Intézet konszenzusos döntésre jutott, és maradt az osztott lőszer használatánál. A tábori tüzér felügyelő határozottan ragaszkodott ugyan az egységesített lőszerhez, kénytelen volt elfogadni az ipari korlátok miatt az osztott lőszer alkalmazását l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 1943. február 16., 64930.szám/eln.HTI-1943.

²⁰⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 1., 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

²⁰⁸ BONHARDT 2015b. 7.

A tervek szerint a Zrínyi önjáró lövegnek két variánsát gyártotta volna a Weiss Manfréd Gyár. A rohamtarack mellett egy 75 milliméteres harckocsiágyúval felszerelt rohamágyút is terveztek, azonban ebből a prototípuson kívül több darab nem készült. A mintapéldány bemutatójára 1944. február 23-án került sor a nagytétényi lőtér bejárata előtti téren.²⁰⁹ A két variáns ötletét a németek tapasztalatai alapján vették át, ugyanis a német rohamlövegek is rohamágyú és rohamtarack kivitelben készültek. A németek a két variánst 7:3 arányban használták, jóval több harckocsiágyúval felszerelt rohamlöveget készítettek.²¹⁰

A Honvéd Vezérkar 1. osztálya bizottságot küldött Németországba 1943. április 11-18. között a német harckocsi, rohamlöveg,²¹¹ páncélvadász²¹² és önjáró löveg²¹³ gyártás tanulmányozására. A bizottság feladata az volt, hogy a németektől tapasztalatokat szerezzen a hazai rohamlöveg gyártás beindítása kapcsán. A rohamlöveg gyártása igen nagy jelentőségű, egyben súlyos anyagi áldozatokat kívánó és időigényes, így annak megkezdése előtt a bőséges haditapasztalattal rendelkező német hadvezetést kérték fel, hogy a rohamlöveg feladatai, alkalmazása, szervezése és kivitele tárgyában ossza meg tapasztalatait. Ezen túl a már kifejlesztett típusokat hadgyakorlat és éleslövészeti alkalmával kívánta a magyar bizottság megtekinteni.²¹⁴ A követséget Nádas Lajos vk. ezredes vezette és tagja volt vitéz Adonyi Ferenc

²⁰⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. február 17., 117.szám/hdm.csf.-1944. Vezetőségi bemutató 1944. február 23-án.; Éder Miklós visszaemlékezése alapján a harckocsiágyúval felszerelt Zrínyi-I prototípusból a teszteket követően kiserelték a löveget és visszakerült bele a 105 milliméteres tarack. Úgy tudta, hogy a vasból készült rohamlöveget a Tiszabábolna környéki harcok során, vagyis a pótosztály bevetésekor lőtték ki a szovjetek I. Interjú Éder 1986/II. 2.

²¹⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. április 27., 5041.szám/el.n.1.vkf.-1943. A német pc.jmű. gyártást /:hk., rohamlöveg, pc.vadász, önjáró löveg:/ tanulmányozó bizottság utijelentése. /:1943.IV.11.-IV.18-ig./ 10.

²¹¹ Ahogy *A rohamtüzérség szerepe és harctéri jelentősége* című fejezetben ismertettem, a rohamlöveg a gyalogságot főként támadás (vagy ellenlökés) során kísérő harcjármű, melynek páncéltestébe tüzérségi eszköz került beépítésre. A rohamlöveg közvetlen irányzású tüzellel pusztította el a gyalogságra veszélyes, az előkészítő tüzérségi tűz által fel nem számolt ellenséges tüzérszerveket, erődítéseket, páncélosokat, valamint az ellenséges élőerőt. Mivel a támadás első lépcsőjében alkalmazott eszköz, így magas páncélvédettségű harcjármű. Mivel körkörös védelmét a kísért gyalogság látta el, így forgó torony beépítésére nem volt szükség, a löveget a páncéltestbe építették I. SIPOS-RAVASZ 1997.

²¹² Általában elavult harckocsi alvázára szerelt páncéltörő ágyú, mely nem rendelkezett teljesen zárt páncéltessel. A kezelőket vékony frontpáncél védte gyalogsági fegyverek tüzétől, illetve repeszektől, de tüzérségi eszköz, harckocsi, vagy nehézfegyverek tüzétől védtelenek voltak. A német hadsereg 1942-től alkalmazott ilyen eszközöket, szerepe a gyors rajtaütés volt, majd sérülékenysége okán hamar helyet kellett változtatnia. Ebbe a kategóriába tartozott a Marder II és Marder III, amiket 1944-től igyekeztek Hetzer vadászpáncélosokkal leváltani. A Magyar Királyi Honvédségben a Nimródot szánták erre a szerepkörre, de fegyverzete gyengesége okán páncélozott önjáró légvédelmi gépjárműnek kellett átnevezni I. SIPOS-RAVASZ 1997.

²¹³ Harckocsialvázra szerelt tüzérségi löveg, melynek űrmérete a második világháború alatt általában 105 milliméter, vagy annál nagyobb. Alaprendeltetése a páncélosadosztályok tüzérségi támogatása, ami nagy mértékű mozgékonyt kíván. Olyan terepen is képes követni a páncélosokat, ahol vontatott tüzérség elakadna. Mivel nem az első lépcsőben kerültek alkalmazásra, így nem volt szükség nagyfokú páncélozottságra I. SIPOS-RAVASZ 1997.

²¹⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 1942. október 13., 5674.szám/el.n.1.oszt.-1942. Rohamlöveg típusok megtekintésére bizottság kiküldése

vk. őrnagy és Szentpály Imre hadiműszaki törzskari őrnagy az 1. vkf. osztálytól, Bartholomeidesz Sándor hadiműszaki törzskari alezredes a Haditechnikai Intézettől és vitéz Kárpáthy Tibor őrnagy az I. páncélos hadtesttől. A küldöttség április 12-én érkezett meg Berlinbe, és miután jelentkeztek a magyar nagykövetségen, találkoztak Wilhelm von Leeb tábornaggal, a Waffenamt vezetőjével és Wilhelm Philipps vezérőrnaggal, a német fegyvergyártás felügyelőjével, majd Heinz Guderian vezérezredessel, a német páncélos csapatok felügyelőjével. Megszemlélték a berlini „Alkett” gyárban, a kummersdorfi kísérleti telepen, majd a magdeburgi Krupp Gruson Műveknél a rendszeresített páncélozott harcjárművek gyártási folyamatát, valamint a fejlesztés alatt álló, vagy még csapatpróba alatt álló típusokat, mint a Pz-V. Párduc és Pz-VI. Tigris harckocsikat.²¹⁵ A rohamlövegek kapcsán a bizottság megállapítása az volt, hogy a németek igen kedvelik ezt a harcjárművet és ugyanannyit gyártanak belőle havonta, mint a Pz-IV. közepes harckocsiból, ami a német páncéloscsapatok gerincét alkotta abban az időszakban. A rohamlöveget korábban Pz-III. alvázra építették, de mivel annak torziós rugózása bonyolultabb a Pz-IV. lemezzugózásánál, így átállnak a Pz-IV. alvázak használatára, ami a sorozatgyártást is nagyban fogja könnyíteni. A német rohamtűzér osztály felépítése megegyezett a magyarral, de ez feltehetőleg annak köszönhető, hogy Barankay százados a német mintát vette át. A németek a hosszú csövű, harckocsiágyúval gyártott rohamágyút főleg páncélelhárításra és réslövésre,²¹⁶ a rohamtarackot épületek, erődítmények, valamint élőerő ellen alkalmazták.²¹⁷ A páncélvadászokkal foglalkozó részben megjegyezték, hogy bár egyelőre még gyártanak korszerűtlen könnyűharckocsi alvázra épített harckocsielhárító lövegeket, de ezek idővel (az alvázak elfogyásával) egybe fognak forrni a rohamlövegekkel.²¹⁸ A bizottság elsődleges feladata az volt ugyan, hogy a magyar rohamlövegggyártás beindításához szükséges tapasztalatokat szerezzen, azt is fel kellett mérniük, hogy van-e olyan német páncélos, ami minden elvárt feladatkörre megfelelően alkalmazható, tehát annak gyártási licensze megvásárlásra javasolt. A német tapasztalatok

²¹⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. április 27., 5041.szám/el.1.oszt.-1943. A német pc.jmű. gyártást /:hk., rohamlöveg, pc.vadász, önjáró löveg:/ tanulmányozó bizottság utijelentése. /:1943.IV.11.-IV.18-ig.:/

²¹⁶ Beton erődítmények pusztítása a falon okozott rombolással. Egy 1942-ben kiadott anyag szerint a szovjet betonerődök rombolásának hatásos módja. Páncéltörő gránáttal, alacsony röppályán, a lehető legközelebről kell tüzet vezetni, a középső találati pont az erőd legfelső pontjától legalább két méterrel lejjebb helyezendő l. Szovjet haderő 1942. 69.

²¹⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. április 27., 5041.szám/el.1.oszt.-1943. A német pc.jmű. gyártást /:hk., rohamlöveg, pc.vadász, önjáró löveg:/ tanulmányozó bizottság utijelentése. /:1943.IV.11.-IV.18-ig.:/

²¹⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. április 27., 5041.szám/el.1.oszt.-1943. A német pc.jmű. gyártást /:hk., rohamlöveg, pc.vadász, önjáró löveg:/ tanulmányozó bizottság utijelentése. /:1943.IV.11.-IV.18-ig.:/

alapján a gyártás szempontjából a legegyszerűbb és legolcsóbb, ha ugyanazt az alvázat használják harckocsi és rohamlőveg gyártására. Olyan elképzelés is felmerült továbbá, hogy a rohamlőveg teljesen ki tudná váltani a harckocsik feladatkörét, így azokra nem is lenne szükség, a rohamlőveg gyártása pedig olcsóbb és gyorsabb. A bizottság úgy látta, hogy a rohamlővegek gyártását kell minél inkább felgyorsítani egészen addig, amíg gyalogos hadosztályonként rendelkezésre fog állni egy-egy 31 rohamlőveges rohamtüzér osztály. Ezzel együtt javasolták a Pz-IV. licenszének megvásárlását és a teljes hazai kapacitás rohamlőveg-gyártásra való átállítását (Turán gyártásának leállítását is egyben).²¹⁹ A németek javaslata láthatóan igen nagy hatással volt a bizottság jelentésére, de a döntéshozók végül a több típus gyártása mellett maradtak.

A magyar fejlesztésű rohamlőveg sorozatgyártására a Weiss Manfréd Gyár műszaki igazgatója, Korbuly János vezette a tárgyalásokat Denk-Doroszlai Árpád vezérőrnaggyal, a Honvédelmi Minisztérium anyagi csoportfőnökével (lásd 10. képmelléklet).²²⁰ A tárgyalások eredményeként a gyár 40 darab Zrínyi-II rohamlőveg legyártására kapott megbízást, melyet gyorsított eljárással, az 1943. év végére kellett volna átadni a rohamtüzérség számára. A gyártás azonban lassabban haladt, és 1945 januárjában kerültek az utolsóként elkészült rohamlővegek a csapatokhoz.²²¹

A gyár, Kovácsházy Ernő vezető harckocsikonstruktor vezetésével, idő- és anyagi takarékoság miatt az ekkor már gyártás alatt álló 40M Turán harckocsi alvázat, meghajtását, futóművét és erőátviteli rendszerét használta fel, annyi változtatással, hogy az alváz szélességét 40 cm-rel megnövelték.²²² Az alváz alapja a csehszlovák licenzből származó Skoda T-21 harckocsi volt, azonban ez a technika már 1939-ben sem számított korszerűnek, így a Weiss Manfréd Gyár mérnökei több módosítást hajtottak végre rajta. Főleg a függőleges, szegecselt páncéltest, és a bonyolult, kis görgős, külső rugózású futómű számított elavult technológiának.²²³ A futóművön a legszembetűnőbb változtatás a lánckerék elé beépített plusz egy támasztógörgő és a rugózás felfüggesztésének finomítása. Korszerű részegységnek számított a T-21-ről átvett sűrített levegős tengelykapcsoló, valamint a pneumatikus

²¹⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. április 27., 5041.szám/el.1.oszt.-1943. A német pc.jmű. gyártást /:hk., rohamlőveg, pc.vadász, önjáró löveg:/ tanulmányozó bizottság utijelentése. /:1943.IV.11.-IV.18-ig.:/

²²⁰ KOVÁCS 1997. 1.; KOVÁCSHÁZY 2013. 10.

²²¹ KERÉKES 2015. 81.; BÍRÓ 1996b. 44-45.

²²² KOVÁCS 2014. 202.; BÍRÓ 1996a. 67.; BÍRÓ 1997. 102.

²²³ BONHARDT 2015a. 73.

kormánymű és fékrendszer.²²⁴ Bár a váltó, a kormánysszervek és a fék is sűrített levegővel működtek, meghibásodás esetén mechanikusan is lehetett őket használni.²²⁵ Az átalakítás eredményeként a Zrínyi-II rohamlőveghez használt alváz már a kor színvonalának és elvárásainak jobban megfelelt ugyan, mint a Škoda T-21-é, azonban továbbra is megmaradt komoly szervizigénye, ami miatt szükség volt jól képzett szerelőállományra, valamint a harcból való gyakori kivonásra.²²⁶

A rohamlővegbe a Turánál is használt 8 hengeres, 4 ütemű, vízhűtéses, 260 lóerős, benzin üzemű, száraz teknős kenésű „V” motort építették be, mely a Zrínyi-II-nek 3 km/h minimális sebességet, és 43 km/h maximális sebességet biztosított.²²⁷ A minimális sebességnek azért volt különleges fontossága, mivel a tervezéskor az volt a cél, hogy a rohamlőveg hathatósan legyen képes a gyalogság kísérésére, vagyis nem előzhette meg annak előretörését. A motor összes erőátviteli szervével együtt a harcjármű hátuljába került beépítésre. A motor felül vezérelt, a belógó szelepeket a hengerfej fölött elhelyezett bütykös tengely vezérelte.²²⁸ Billnitzer Ernő altábornagy szerint a rohamlőveg gyenge pontja a motor volt, hiszen nem volt elég a 260 lóerő a 21,5 tonnás rohamtarack meghajtására, így a motor gyengesége miatt nagy volt a Zrínyi-II szervizigénye.²²⁹ A beépített váltó félautomata volt, vagyis az első „terep” fokozatba kuplunggal kellett váltani, majd második és harmadik sebességbe kuplung nélkül. Gyorsabb, országúti menet esetén a negyedik sebességbe újból kuplunggal, majd ötödik és hatodik sebességbe anélkül kellett váltani. Ugyanez volt az elv hátramenetben is, ahol szintén hat sebességfokozat volt.²³⁰ A porlasztók, világító dinamók, üzemanyagszivattyúk, gyújtógyertyák és légsűrítők kettősen kerültek beépítésre, így minimalizálva a meghibásodás esélyét. A hűtőlevegő beömlő nyílása és a távozó levegő kifúvó nyílása is belövéstől védett volt, valamint a téli időjárási körülményekre tekintettel lemezekkel zárható.²³¹

²²⁴ BONHARDT 2015a. 73.

²²⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. május 1., 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

²²⁶ KOVÁCS 1997. 2.

²²⁷ BONHARDT 2015b. 4.

²²⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

²²⁹ BILLNITZER 2017. 65.; vö. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 1. doboz, A magyar rohamlőveg leírása 6.

²³⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 1. doboz, A magyar rohamlőveg leírása 5.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

²³¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

A rohamlöveg páncéltestének kialakításakor a tervezők levágták a Turán lövegtornyát, és a harcokcsitestebe építették be a löveget. Ugyanekkor megnövelték a homloklemez vastagságát a Turánál gyártott 50 milliméterhez képest 75 milliméterre. A páncéltestet gyártó Ózdi Vasmű számára komoly kihívást jelentett a megrendelés teljesítése, ugyanis az országban korábban sosem gyártottak ilyen vastagságú homogén páncéllemezt, így a kivitelezéskor az eredeti 50 milliméteres homlokpáncélhoz hozzászegecselték egy 25 milliméteres rátétlemezt.²³² Az oldalsó- és hátsó páncélvastagság maradt a Turánál is használt 25 milliméter. Ennek köszönhetően szemből komoly kihívást jelentett bármely páncéltörő eszköz számára, melyben közrejátszott a felépítmény alacsonysága is, oldalról és hátulról azonban bármely harcokcsiágyú, vagy páncéltörő ágyú képes volt átütni.²³³ A rohamtüzérség általános alkalmazási követelményeinek ez azonban kiválóan megfelelt, hiszen a rohamlöveg kizárólagosan támadó hadműveletek során, gyalogságtámogatásra bevethető eszköz volt, így nem volt elvi szükség a komolyabb oldal-, vagy hátulsó irányú védelemre.²³⁴ Az oldalirányú védelmet tovább növelték 5 milliméter vastag köténylemezek felszerelésével, melyek főleg a kumulatív lövedékek ellen jelentettek védelmet, ugyanakkor a rohamlöveg meghibásodását is okozhatták, ha a rajtuk összetapadt sár a futóműbe került.²³⁵

A vezető és a kezelők kilátását lövésbiztos kinézőnyílások és figyelőprizmák segítették, a felső páncéllapon pedig három nagy méretű ajtót helyeztek el a személyzet gyors ki- és beszállása érdekében. További egy kibúvónyílás került a fenéklapra is.²³⁶

A rohamlöveg fő fegyverét az 1940M 105 milliméteres tábori tarack képezte, mely már sorozatgyártás alatt állt.²³⁷ A tarack rendszeresítését hosszas tárgyalások és tervezések előzték meg. Az első 105 milliméteres tarackot a német 105 milliméteres le. FH. 18 (leichte Feldhaubitze, vagyis könnyű tábori tarack) alapján állította hadrendbe a Honvédség, 37M 105 milliméteres, a katonai köznyelvben „Göring” tarack néven. Mivel azonban a német fél elzárkózott a gyártási licenz átadásától, a svéd Bofors gyár 105 milliméteres tarackjának tesztelése és átalakítása révén született meg az 1940M tarack. A tarack sorozatgyártását a

²³² Billnitzer Ernő a rohamlövegbe épített motor gyengeségével magyarázza, hogy nem kapott a Zrínyi vastagabb páncélzatot, azonban vastagabb páncéltest legyártása a korabeli magyar vasipar számára lehetetlen lett volna. BILLNITZER 2017. 65.

²³³ KOVÁCS 2014. 203.; KOVÁCS 1997. 2.

²³⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 12491. szám/el.n.I.-1943.

²³⁵ KERÉKES 2015. 81–82.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, A magyar rohamlöveg leírása 6.

²³⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

²³⁷ KOVÁCS 2014. 202.

MÁVAG diósgyőri lövegüzeme csak 1942-ben kezdte meg, és az első lövegek az év júliusában kerültek ki a gyárból, így a Zrínyi-II rohamlöveg tervezésekor a legmodernebb tűzérési eszköz került beépítésre, melyből 41 darabot azonnali szállítással rendelt meg a Honvédség.²³⁸ A löveg a csuklós zárógömbbel a páncéltest horizontális középpontjától jobbra, 150 milliméterrel eltolva került beépítésre, így egy kissé aszimmetrikus harcjármű jött létre.²³⁹ A lövegcsövet középsarkas lövegtalpon építették be a hátrasiklást és helyretolást biztosító berendezéseket tartó bölcsovel együtt. Az alsó lövegtalp tartotta az egész löveget és ebbe volt az oldalirányzógép is beépítve, a középsarokkal kapcsolódó felső lövegtalpban helyezkedett el a magassági irányzógép és ez hordozta a löveget, a bölcst és a szerelvényeket. A kezelőszemélyzet biztonsága érdekében a csőfart lehajtható, csövekből készült korláttal vették körül.²⁴⁰ A löveg csöve egyfalú, a zár jobbra nyíló ékzár, a fék ellendugattyús rendszerű és a léghelyretoló terébe volt építve. A bölcsove a csőcsap öntvényeket rászegecselték. A magassági irányzógép fogasíves.²⁴¹ A beépítésre került tarack vertikálisan -8 és $+25^\circ$, horizontálisan pedig $11-11^\circ$ elmozdulásra volt képes, amely alkalmassá tette a rohamlöveg megmozdítása nélkül is célkövetésre. A 2148 milliméter hosszúságú löveg kaliberhossza $L/20$, amiből az következik, hogy viszonylag alacsony volt a csőtorkolati sebessége. A rohamlöveg tervezésekor csupán csak 15,04 kilogramm tömegű repeszgránát (471 m/s) és 17 kilogramm tömegű romboló gránát (444 m/s) volt rendszeresítve, melyek közül egyik sem volt alkalmas az ellenséges harckocsik homloklemezének átütésére.²⁴² A gyártás kezdetére azonban már rendelkezésre állt az új, és kiváló harcászati adatokkal bíró 1942M páncéltörő gránát. A 105 milliméteres páncéltörő gránát akár 80 milliméter vastagságú páncéllemez átütésére is képes volt, kumulatív hatáson alapuló rombolóerejének köszönhetően. Az új páncéltörő gránáttal főleg a rohamtűzértséget szerelték fel. A rohamlöveg által szállított 90 darab gránátból 48 darab páncéltörő és 42 darab repeszgránát volt.²⁴³ A Zrínyi rohamtarack osztott lőszerrel tüzelt, vagyis külön volt az indító töltettel szerelt hüvely és a lövedék. A hüvelybe négy indítótöltet volt gyárilag behelyezve, de a gránát energiája még egy póttöltettel növelhető volt. A visszaemlékezések szerint a

²³⁸ KOVÁCS 2014. 166-169.; KERÉKES 2015. 82.

²³⁹ BÍRÓ 1996a. 68.

²⁴⁰ BONHARDT 2015b. 5-6.

²⁴¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

²⁴² BÍRÓ 1996a. 70.; KOVÁCS 1997. 2-3.

²⁴³ KOVÁCS 2014. 182.; a rohamlöveg hivatalos lőszerkiszabata 52 gránát volt, vegyesen málházva, azonban szükség esetén – nem hivatalosan – az egyéni felszerelés rovására még 30 (a források többsége szerint 38) gránátot be lehetett málházni l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. augusztus 5. 629.szám./eln.hdm.csf.-1944. Karhatalmi szabályzat helyesbítése Lőszerkiméret módosítása

rohamtüzérek minden esetben alkalmazták a póttöltetet, hiszen a szovjet harckocsik páncéltestének áttöréséhez szükség volt a lehető legnagyobb sebességre és energiára.

„A lőszer a küzdőtéren belül a két oldalsó fal mentén volt rakaszolva, ami tulajdonképpen azt jelentette, hogy osztott lőszer, külön volt a lövedék, és külön volt a töltet, illetve a hüvely, illetve az már egységesített töltettel. Ugyanis tüzér szempontból ez a löveg osztott lőszerrel lő, ez a kettő külön volt és a távolságnak megfelelően adták mindig a töltetet [...] szakelbeszélés szerint, ami valószínű így is van, hogy állandóan egységesített töltettel (Éder főhadnagy rossz kifejezést használt, csupán emelt indítótöltettel szerelt lőszerre gondolt – a szerző), vagyis mind a négy töltet, illetve még a póttöltet ez összesen azt jelenti, hogy ötös töltettel lőttek. Annak ellenére, hogy ugye a távolságra nem volt rá szükség, de mivel páncélelhárításra is hivatott volt ez a fegyver, így bizony a lehető legmagasabb töltettel és ugye csapódóenergiával kellett tüzelni, hogy a T-34-esekkel hatásosan vették fel vele a harcot. [...] A tűzgyorsaság rovására ment, hogy külön kellett a két lőszer (vagyis a gránátot és a töltettel szerelt hüvelyt – a szerző) betenni.”²⁴⁴

A közvetlen irányzású tüzeléshez 43M rohamtarack irányzó távcsövet építettek be, melynek szállemezére a repeszgránát és a ködgránát közös távolságosztását, valamint a páncéltörő gránát távolságosztását vitték fel. A távcső anélkül volt ki- és beszerelhető, hogy kalibrációja változást szenvedett volna. A megosztott irányzású tűzhoz 40/43M lövegirányzék került beépítésre, melynek használata nyitott tető mellett, irányzéktoldó rúd alkalmazásával volt lehetséges.²⁴⁵

A lövegek közti híradást egy R-5a típusú harckocsirádió biztosította, mely a Turánban és a Toldiban már megfelelőnek bizonyult. Ennek hatótávolsága 5-10 kilométer, távíró módban 10-15 kilométer volt. A kezelőszemélyzet harcjárművön belüli kommunikációját belső rádió biztosította.

Ahhoz, hogy igazán értékelni lehessen a magyar rohamlöveg fejlettségét és korszerűségét, a következőkben összehasonlítom két német, hasonló időben rendszeresített eszközzel.

²⁴⁴ Interjú Éder 1986/I. 8.

²⁴⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. 5090.szám./eln.1.oszt.-1943. „Zrínyi rohamtarack” rendszeresítési javaslata

A német hadvezetés – Erich von Manstein tábornok javaslatára – már a világháború kitörése előtt dolgozott a rohamtűzér csapatnem felállításán.²⁴⁶

Mivel szempont volt a már gyártás alatt álló alkatrészek felhasználása, valamint a tervezett rohamlöveg tömegének 20 tonna alatt tartása, így a Panzer III könnyű harckocsi alvázat használták fel a Sturmgeschütz (rohamlöveg) III megalkotásához. Ahogy később a Zrínyi-II-nél is, a német mérnökök elhagyták a lövegtornyot, és kezdetben 24 kaliberhosszú, 75 milliméteres Sturmkanone 37 löveget építettek be a páncéltestbe, az alváz középvonalától kissé jobbra eltolva. Többszöri fejlesztés után született meg végül a StuG-III G, mely típusból 1944 augusztusában 40 darabot a magyar királyi 7. rohamtűzér osztály vett át.²⁴⁷ Így a továbbiakban eltekintünk a G változat előtti rohamlövegektől, és csak a magyar rohamtűzérség által használt eszközt vizsgáljuk.

A homlokpáncélzatot a korábban 50 milliméterről egy újabb 30 milliméteres páncéllemez felerősítésével erősítették meg, így összesen 80 millimétert tett ki. Fokozták a homlokpáncél védelmi képességét azzal is, hogy csökkentették a lemez dőlési szögét, így az esetleges találatok nagyobb valószínűséggel pattantak le a páncélzatról, valamint 1944 tavaszától 15 milliméteres betonréteggel erősítették a frontlemezt.²⁴⁸ A rohamlöveg oldalsó és hátsó páncélja 30 milliméter vastag volt, melyhez további védelmet jelentett az 5-8 milliméter vastagságú köténylemezek felszerelése 1943-tól.²⁴⁹

A StuG-III G fő fegyvere a hosszú csövű, 75 milliméteres Sturmkanone 40 harckocsiágyú, mely 48 kaliberhosszúságával és csőszájfékével 770 m/s csőtorkolati sebességet produkált, és így páncéltörő lövedékkel képes volt átütni 1000 méter távolságból a 91 milliméteres 30°-ban döntött, vagy a 109 milliméteres függőleges páncéllemezt. A löveg vertikálisan -5 és +20° közötti, horizontálisan 10-10°-os tartományban volt mozgatható a páncéltest mozdítása nélkül.²⁵⁰ A korábbi változatok esetében probléma volt a gyalogság elleni

²⁴⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, A magyar rohamtűzérsegről 1.; vö. BILLNITZER 2017. 61., a rohamtűzérség volt parancsnoka memoárjában megemlíti, hogy a magyar katonai szaklapok is foglalkoztak a gyalogságot kísérő tűzérségi eszközök gondolatával, és elméleti szinten kialakult a rohamlöveg, vagyis olyan tűzérségi eszköz, mely motorral hajtott alvázra szerelt, páncélvédettséggel rendelkező fegyver

²⁴⁷ HART–HART 1999. 61–62.; Kovács 1997. 4.; TREWHITT 2000. 107.

²⁴⁸ HART–HART 1999. 64.

²⁴⁹ KOVÁCS 1997. 4.

²⁵⁰ HART–HART 1999. 64.

géppuska hiánya, ezért a G változatra felszereltek egy páncéllemezzel védett, MG-34-es géppuskát.²⁵¹

A rohamlővegbe a gyártó Daimler Benz a Panzer IV-hez is használt, 320 lóerős Maybach HL 120 TRM típusú, 12 hengeres, vízhűtéses „V”-motort szerelte, mellyel közúton 45 km/h sebességet tudott elérni. A rohamlőveg öt fokozatú váltóval rendelkezett.²⁵²

A StuG-III G-t 1942 decemberétől kezdték gyártani, és a háború végéig több, mint 9000 darab készült el belőle, így a második világháború legnagyobb darabszámban gyártott német harckocsijának tekinthető.²⁵³ A gyártás ilyen mértékű gyorsasága annak köszönhető, hogy a rohamlőveg alvázaként szolgáló Panzer III gyártását leállította a német hadvezetés, hiszen az már elavultnak számított, így a gyár kizárólag a StuG-III G gyártására fordíthatta az erőforrásokat.²⁵⁴

A másik német rohamlőveg, mely jelen vizsgálatunk tárgyát képezi, a Jagdpanzer 38 (t), más néven Hetzer, hiszen a 16. és 20. rohamtűzér osztályokat ezzel a típussal szerelték fel 1944 decemberében.²⁵⁵ A rohamlővegek családjába tartozó új vadászpáncélos az 1942-ben hadrendből kivont Panzerkampfwagen 38 (t) alvázára épült. A könnyű harckocsi alvázára 1944 tavaszától nagyobb teljesítményű, 160 lóerős motort helyeztek, a homlokpáncélt pedig 60 milliméterre növelték. Az így kifejlesztett, alacsony, döntött páncéllemezekkel gyártott harcjármű kiváló védelmi jellemzőkkel bírt a szovjet harckocsik és páncélelhárító fegyverek ellen.²⁵⁶

A rohamlőveg fő fegyverét a 75 milliméteres, 48 kaliberhosszú páncéltörő ágyú jelentette, mely kifejezetten jó páncélatütő képességgel rendelkezett. Ezt a páncéltest vízszintes középvonalától 380 milliméterrel jobbra helyezték el a 30 milliméter vastag lövegpajzs védelmében.²⁵⁷ A függőleges -6 és +10° között, míg a vízszintes irányzás balra 11°, jobbra pedig

²⁵¹ SPIELBERGER–FEIST 1967. 1.

²⁵² HALBERSTADT 2003. 114.

²⁵³ HART–HART 1999. 64–67.; vö. HALBERSTADT 2003. 114.

²⁵⁴ HART–HART 1999. 64.

²⁵⁵ Bár egy Szent László hadosztályról készült monográfia szerint harcban nem igen tudták hasznukat venni, ugyanis a frissen átvett 20 Hetzerhez üzemanyagot nem biztosítottak a szovjet csapatok megérkezéséig, így a közeledő szovjet csapatokkal kialakult közelharc alatt minden üzemanyagot betöltöttek két rohamlővegbe, a többit felrobbantották l. FARKAS 2005. 253.; Ungváry Krisztián közlése szerint a 16. rohamtűzér osztály 9, a 20. rohamtűzér osztály 20 Hetzer vadászpáncélost kapott, melyek nagy részét 1944. december 26-án, az átvételt követő harmadik napon felrobbantották l. Ungváry 2021. 68. Ezzel ellentétben a 16. és a 20. rohamtűzér osztály komoly harcokat vívott Hetzer vadászpáncélosokkal a Dunától északra és a Balaton-felvidéken is.

²⁵⁶ KOVÁCS 1997. 4.; HART–HART 1999. 89.

²⁵⁷ HART–HART 1999. 90–91.

5°-os szögtartományban volt megvalósítható.²⁵⁸ Ez a kis oldalirányú szögtartomány azzal járt, hogy mozgó célpont követése érdekében a löveg helyett a teljes páncéltestet kellett mozgatni, ami által kiszolgáltatottabbá vált az ellenséges páncéltörő fegyverek számára, hiszen a 20 milliméteres oldalpáncél átütése jóval kisebb akadályt jelentett az ellenséges lövegek, vagy kézi páncéltörő eszközök számára.²⁵⁹

A Hetzer futóművét a meghajtó és a feszítő görgőn kívül 4 nagy méretű futógörgő alkotta, mely viszonylag kis lehetőséget adott a meghibásodásra. A meghajtásról a cseh gyártmányú, 160 lóerős, Praga EPA R6 típusú, benzin üzemű motor gondoskodott. Bár a rohamlöveg harci tömege alacsony volt, a gyenge, 160 lóerős motor alacsony sebességet produkált, így országúton is csupán 26 km/h volt a harcjármű maximális sebessége.²⁶⁰

A háború végéig a Hetzer vadáspáncélosból 2584 darab készült, a háború végére pedig a német hadseregben a StuG-III után ez a típus volt a második legnagyobb darabszámban szolgáló harcjármű.²⁶¹

A három rohamlöveg harcászati jellemzőit az alábbi táblázat szemlélteti:

	40/43M Zrínyi-II	Jagdpanzer 38 (t) „Hetzer”	Sturmgeschütz-III G
Harci tömeg (kg)	21.500	16.000	23.900
Magasság (cm)	1.900	2.140	2.160
Szélesség (cm)	2.900	2.630	3.410
Hosszúság (cm)	5.450	6.270	6.770
Fajlagos talajnyomás (kPa/cm ²)	0,72	0,78	1,04
Motor űrtartalom (cm ³)	14.866	7.754	11.867

²⁵⁸ HART–HART 1999. 91.

²⁵⁹ HART–HART 1999. 92.

²⁶⁰ HART–HART 1999. 91.

²⁶¹ HART–HART 1999. 90–91.; vö. TREWHITT 2000. 137.; SPIELBERGER–FEIST 1967. 2.

Motor teljesítmény (LE)	260	160	300
Maximális sebesség (km/h)	43	26	45
Üzemanyag fogyasztás (l/100 km) úton/terepen	180/240	123	200
Homlokpáncél vastagsága (mm)	75	60	80
Oldalpáncél vastagsága (mm)	25	20	30
Farpáncél vastagsága (mm)	25	8	30
Lövege	40/43M 105 mm tarack	PAK-39 75mm páncéltörő ágyú	75 mm StuK 40 harckocsiágyú
Löveg kaliberhossza	20	24	48
Páncélatütő képesség 1000 méterről (mm)	80	97	91/109
Szállított lőszer (db)	52+38	41	84
Géppuska	-	MG-34	MG-34
Személyzet létszáma (fő)	4	4	4

1. sz. táblázat: Zrínyi-II rohamlöveg összehasonlítása a magyar rohamtüzérség által használt német gyártmányú löveganyaggal²⁶²

²⁶² A táblázat alapját Kovács Vilmosnak az 1997-es rohamtüzér konferencián elhangzott előadásához készített táblázat jelentette, melyet a szerző egészített ki és módosított I. KOVÁCS 1997. 7.

A rohamlővegek tervezése során végig fontos szempont volt a jármű alacsony építése, hogy minél kisebb célfelületet nyújtson az ellenséges harckocsik számára. Ebből a szempontból a Zrínyi-II szerepelt a legjobban, hiszen mintegy 250 milliméterrel alacsonyabb volt a szövetséges rohamlővegeknél. A motor teljesítményének és a harckocsi tömegének az aránya nagyjából megegyezett a Zrínyi-II és a StuG-III G között, aminek köszönhetően a maximális sebességük és üzemanyag-fogyasztásuk is nagyságrendileg azonos volt. A Hetzer ebből a szempontból elmaradt a másik két lövegtől, ami az üzemanyagfogyasztás szempontjából igen előnyös volt, ha csak a háború végén jelentkezett üzemanyaghiányra gondolunk.

A páncélzat vastagsága ugyancsak hasonló volt a Zrínyi-II és a StuG-III G esetében, míg a Hetzer ezen a téren is gyengébbnek bizonyult. A beépített lövegek páncélatütő képessége tekintetében azonban a Zrínyi-II volt a leggyengébb, ami azzal magyarázható, hogy az alkalmazott 105 mm-es tarack nem páncéltörő eszköznek lett elsősorban kifejlesztve. A beépített géppuska ugyancsak hiányzik a magyar rohamtaracknál, ami a gyalogság ellen kiszolgáltatottabbá tette.

Az 1940. évtől gyártott, és a második világháború során legnagyobb példányszámban elkészült T-34 harckocsi volt a tengelyhatalmak páncélelhárító eszközeinek legjellemzőbb célpontja.²⁶³ Ebből kifolyólag érdemes megvizsgálni, hogy vajon mennyire volt hatékony a Zrínyi-II, a StuG-III G és a Hetzer ez ellen a harckocsi ellen. A T-34/76 páncélzata hegesztett hengerelt acéllemezekből készült, vastagsága pedig elöl és oldalt 45, hátul 40 mm volt. A homlokpáncélt a tervezők 60°-ban döntötték, ami 75 mm vastagságú, függőleges lemeznek megfelelő páncélvédettséget jelentett.²⁶⁴ A három rohamlőveg közül, ahogy azt az 1. számú táblázat is mutatja, mindegyik képes volt akár 1000 méterről átütni a T-34/76 harckocsi páncéltestét. A T-34/76 közepes harckocsiba épített 41,2 kaliberhosszúságú F-34 löveg 500 méterről képes volt 69 mm vastag páncél átütésére, így a Hetzert ki tudta löni, a Zrínyi-II és a StuG-III G ellen azonban csak 100 méteren belül volt veszélyes.²⁶⁵

A StuG-III G rohamlőveg, kiváló páncéltörő képessége és olcsó gyártási költsége okán, egyre inkább harckocsi feladatkört töltött be.²⁶⁶ Erre azonban nem elégséges páncélvédettségéből fakadóan alkalmatlan volt, hiszen a rohamlőveggel szemben támasztott követelmények miatt a tervezésnél feltételezték az állandó gyalogsági biztosítást, így csak a

²⁶³ NÁDORI 2016. 139.; TREWHITT 2000. 38.

²⁶⁴ MILLER 2002. 204–208.; HUGHES-MANN 2000. 39.

²⁶⁵ HUGHES-MANN 2000. 44.

²⁶⁶ HALBERSTADT 2003. 114.; HASKEW 2014. 66.

homlokpáncélt kellett a páncélelhárító eszközök ellen ellenállóvá tenni.²⁶⁷ Ebben hasonlóság mutatkozik a Zrínyi-II rohamlöveggel, melyet szintén egyre inkább páncélosok elleni elhárító, páncélvadász feladatokra alkalmaztak, azonban a Magyar Királyi Honvédség esetében ezt inkább a harckocsik hiányával magyarázható. A Hetzer vadászpáncélost alapvetően páncélelhárításra tervezték, melynek fő oka ugyancsak a harckocsikkal szembeni olcsósága és könnyű gyárthatósága volt. A Hetzer a vele szemben támasztott követelményeknek kiválóan meg is felelt.²⁶⁸

Az összehasonlítás eredményeként megállapítható, hogy a magyar fejlesztésű és gyártmányú Zrínyi-II rohamlöveg nem maradt el a kifejlesztésekor hadrendben állt német rohamlövegtől, illetve vadászpáncélostól. A harcok kimenetelére nagy hatást nem gyakorolt, de ez nem a tervezők hibája, hanem annak köszönhető, hogy a magyar ipar nem volt képes nagy számban gyártani. A magyar fém- és gépipar ugyanis kevés modern automata munkagéppel rendelkezett, technológiailag nem érte el a kor színvonalát, valamint nem volt kellően hatékony a munkaszervezés és nem állt rendelkezésre elég szakképzett munkaerő.²⁶⁹ Ebből fakadóan a honvédség által igényelt rohamlövegeket nem volt képes az elvárt mennyiségben a meghatározott időre legyártani.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

Az 1. rohamtüzér osztály megszervezésekor a Honvéd Vezérkar kiemelt figyelmet fordított arra, hogy a legjobban képzett és legalkalmasabb tisztek kerüljenek az új csapatnem kötelékébe. Miután a tisztikar gerince összeállt, utána kezdődhetett meg a legénység kiképzése, melyet a friss ismeretekkel rendelkező tisztek tudtak vezetni. Az előljárók fontosnak tartották, hogy a lehető legjobb haditechnikával lássák el a megalakuló rohamtüzér osztályt, így indult el a Zrínyi-II rohamtarack gyártása, ami kiválóan meg tudott felelni a rohamtüzérség rendeltetéséből fakadó kívánalmaknak.

²⁶⁷ NÁDORI 2016. 108.

²⁶⁸ NÁDORI 2016. 113.

²⁶⁹ DOMBRÁDY-TÓTH 1987. 116-117.

4. Az 1. ROHAMTÜZÉR OSZTÁLY HARCTÉRI ALKALMAZÁSA

4.1. RÉSZVÉTEL A GALÍCIAI HARCOKBAN

Magyarország 1944. március 19-i német megszállása az ország háborús szerepvállalásában gyökeres változást hozott. A németek elvárásainak megfelelően nagyobb erőket vagoníroztak be és szállítottak a keleti hadműveleti területre. Ennek keretében vetették be a magyar 1. hadsereget a galíciai hadműveleti területen.²⁷⁰

A magyar 1. hadsereg feladata az volt, hogy támadásával elérje a Kolomea és Delatyn közötti vonalat, ezzel megteremtse az összeköttetést a német 1. páncéloshadsereg és a német 8. hadsereg között, melyeket az 1. ukrán front támadása elszakított egymástól. Ezen kívül minél nagyobb szovjet erőt kellett lekötnie a magyar 1. hadseregnek a Lemberg irányába előretörő ellenség gyengítése érdekében. Az Erich von Manstein vezértábornagy által Lakatos Géza vezérezredesnek, a magyar 1. hadsereg parancsnokának ismertetett terv szerint a VII. hadtestnek Ottynia-Obertyn irányába, a XI. német hadtest alárendeltségében a 24. gyaloghadosztálynak, az 1. hegyidandárnak és a 2. páncélosadosztálynak Solotwina térségéből Nadworna és Kolomea irányába, a 2. hegyidandárnak Delatyn-Kolomea irányába kellett támadnia.²⁷¹

A hadsereg előrevonása komoly nehézségekbe ütközött, ugyanis az évnek ebben a szakaszában a Kárpátok hágói korlátozottan voltak csak járhatók. Súlyosbította a helyzetet a hadsereg szállító kapacitásának elmaradottsága. Többségében fogatolt járművekkel rendelkezett a magasabb egység, a gépesített vontatók, teherautók, gépkocsik aránya igen alacsony volt. A kétszeri halasztás után, április 17-én elindított támadás kezdetéig a Lakatos vezérezredes parancsnoksága alá tartozó csapatoknak csak a töredéke érkezett be. A támadást nehezítették a hadműveleti területen uralkodó természetföldrajzi viszonyok, valamint a terep járhatósága. Az esőzések és a hóolvadás hatására a folyók megáradtak, a főbb utak kivételével a terep szinte járhatatlan volt.²⁷²

²⁷⁰ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 53-55.

²⁷¹ GALLÓ 2003a. 49-51.

²⁷² UNGVÁRY 2005. 260-261.

Mint a VII. hadtest rohamtüzér osztályát, az 1. rohamtüzér osztályt is mozgósították.²⁷³ A Honvéd Vezérkar főnökének mozgósítási parancsa nem maradt fenn, azonban annak vételét követően az osztályparancsnok kiadta saját parancsát. Ebben kijelölte a harctérre elvonuló tiszteket és megtörtént beosztásba helyezésük. Ezután a tartalékos tiszteket és tisztjelölteket rendelték be. Felkészítették a technikai eszközöket és a vagonírozási parancs alapján megkezdték a felszerelés berakodását. A parancs részletezte a szállítás során a szolgálati személyek kötelmeit, a szolgálatváltás időpontját, a fegyelmi elvárásokat, a híradás rendjét, a kiképzési feladatokat és a kirakodás szabályait. Ezután részletezte a három szerelvény (törzsűteg, 2. űteg, 3. űteg) szerelvényszámát, a kocsikiutalást, a berakodás idejét és a szerelvények indulásának pontos idejét. Mivel az 1. űteg ekkor még nem volt teljesen feltöltve rohamlővegekkel, így ők Hajmáskéren maradtak és később követték az osztály többi alegységét. A három szerelvény 1944. április 12-én indult el Hajmáskérről, a törzsűteg 3 óra 00 perckor, a 2. űteg 7 óra 50 perckor, a 3. űteg 14 óra 55 perckor.²⁷⁴

Az 1. rohamtüzér osztály törzse és a 2. űteg április 16-án rakodott ki Stanislauban, a 3. űteg napokig Stryjben várakozott, csak április 19-én tudott kirakodni. Így a támadó műveletben, ami leginkább megfelelt volna a rohamtüzér csapatnem rendeltetésének, az 1. rohamtüzér osztály csak korlátozottan tudott részt venni.

Az 1. rohamtüzér osztály a magyar 1. hadsereg alá tartozó VII. hadtest alárendeltségébe került hadtestközvetlen alakulatként. Így a harctéren főként a 16. és a 24. gyaloghadosztály, valamint július 17-i harctérre érkezése után a 7. gyaloghadosztály harcát támogatták a rohamtűzerek. A rohamtüzér osztály harctérre történt kiszállítását követően az 1. rohamtüzér osztály pótosztályát a Honvéd Vezérkar főnöke a II. hadtest parancsnokának rendelte alá, mint a 6. gyaloghadosztály rohamtüzér alakulatát.²⁷⁵

Április 17-én vett részt először harcban az 1. rohamtüzér osztály állománya. Az osztálytörzs és a 2. űteg tiszti és altiszti kara megfigyelőként vett részt egy támadásban, melynek keretében a német 301. rohamtüzér dandár részei támogatták 35 főből álló SS gyalogság harcát. Ennek célja az volt, hogy a magyar rohamtűzerek tanulhassanak a németek által alkalmazott harceljárásokból. A magyar katonák az első település bevétele után fellelkesedtek a sikeren és csatlakoztak a küzdelemhez. A nap folyamán – a visszaemlékezések

²⁷³ Gosztonyi Péter a magyar 1. hadsereg szervezeti struktúrájának ismertetésekor az 1. rohamtüzér osztályt tévesen a 2. páncélosadosztály alárendeltségébe sorolta l. GOSZTONYI 1992. 142.

²⁷⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, 11.szám/pk.M.kir.1.honvéd rohamtűzér osztály parancsnokság.-1944.

²⁷⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. július 19., 579.szám/el.n.hdm.csf.-1944. 1. rotű. alárendelése

szerint – 6, vagy 7 falut foglaltak el.²⁷⁶ A harc eredményeként a 2. üteg 3. szakasza egy szovjet páncéltörő ágyút zsákmányolt.²⁷⁷ A rendelkezésre álló források, Patay zászlós és Molnár zászlós visszaemlékezése nem említi, hogy a támadásban a rohamtüzérek gyalogosan, vagy saját lövegekkel vettek-e részt.

Április 21-én Stari térségében vetették be először önálló harcfeladattal a rohamtüzéreket.²⁷⁸ Mivel a támadásra kijelölt helyszínre vonulás során a felderítő járőr Botond típusú tehergépkocsija aknára futott, Barankay százados komoly terepfelderítést írt elő. „A felvonulásnál én kb. 600-800 méterrel az osztályparancsnok terepjáró gépkocsija előtt mentem, és egy átereszhez közeledve láttam azt, hogy az áteresz szét van rombolva. Jobb oldalra egy olyan árok volt, amibe nyugodtan az ember behajthatott. És közeledve az átereshöz [sic!] mondtam a gépkocsi vezetőjének, hogy húzódjon be jobboldalon az árokba, és amikor közeledtünk, pár méterre lehettünk az aláaknázott átereszhez, akkor a bal kerék alatt robbant a tányérakna. Engem a légnyomás kivágott a... Úgy, hogy a Botondnak az ajtaját zárral együtt kitörtem, és körülbelül pár másodpercig nem voltam eszméletnél.”²⁷⁹ Mivel komolyabb sérülése nem történt, Mányoki hadnagy, az osztály felderítőtisztje továbbra is részt vett a harcfeladatban. Előrekúszott a szovjet állások szemrevételezése érdekében, miközben az osztályparancsnok személyesen kereste fel az arcvonalban védelemben levő gyalogzászlóalj parancsnokát, hogy egyeztessen vele a fennálló harci helyzetről. Mányoki hadnagy visszatérve jelentette, hogy szovjet tüzérségi állást derített fel, ami egy rohamtüzér szakasz összpontosított tüzével felszámolható. A választás Buszek Lőrinc zászlós szakaszára esett, miközben a többiek a rohamállásban tartalékban maradnak.²⁸⁰ A rohamállásba vonulás során Patay Gyula zászlós szakaszát aknavetőtűz érte. A tűz irányába leadott repeszgránát lövés hatására orosz beszéd volt hallható a rádióban, így a szakaszparancsnok gyorstűzre adott parancsot három rohamlövegének. A gyorstűz során a rohamlövegekbe készletezett harcjárművenkénti 51 gránát nagy részét néhány perc leforgása alatt ellőtték (a visszaemlékezés nem említi, de feltételezhetően repeszgránátokat lőttek a szovjet gyalogságra). Utólagos jelentések szerint ezzel sikerült megakadályozni egy szovjet oldaltámadást.²⁸¹ A rohamlövegek előrevonását követően Buszek zászlós eligazította szakaszát, majd az osztály felderítőtisztjével és a három

²⁷⁶ PATAY é.n.b 1.; MOLNÁR é.n. 4.

²⁷⁷ PATAY é.n.a 5.

²⁷⁸ PATAY é.n.a 6.

²⁷⁹ Interjú Mányoki 2006/II. 2.

²⁸⁰ MÁNYOKI é.n. 4–6.

²⁸¹ PATAY é.n.b 1.; A lőszer gyors kifogyásának tapasztalata miatt a rohamtüzérek javasolták, hogy növeljék meg a lövegek számára készletezett gránátmennyiséget, így ezt 52-ről 90-re emelték. Patay zászlós visszaemlékezésében 100-110 gránátról beszél, ami komoly túlzásnak tűnik.

lővegírányzóval előkészítik szemrevételezni a helyszínt és az ellenséges állásokat. Eddigre a szovjetek már meghallották a rohamállásba előrevonuló rohamlővegek motorjának zúgását, és az addig egy erdősávban elhelyezett 6 darab páncéltörő löveget az erdősáv szélére tolták ki, azonban nem a rohamtüzér üteg által elfoglalt rohamállás felé vették fel a lőirányt. Buszek zászlós szakaszához visszatérve ismét eligazította katonáit az aktuális helyzetről. Ezután a három rohamlőveg maximális sebességgel tört előre a rohamállás és az ellenség között húzódó peremvonal közelébe, és két percig tartó gyorstűzet vezettek a szovjet lövegek ellen. A gyorstűz során 20 gránátot lőttek ki az ellenségre, aminek köszönhetően mind a hat páncéltörő löveg megsemmisült. 11:00 órától 18:30 óráig állt harcban a 2. üteg, melynek eredményeképpen 12 kilométerrel viaszorították a szovjeteket. „[A páncéltörőket] pár perc alatt megsemmisítettük, az időtartamra persze már nem emlékszem, és utána a magyar ezred parancsnokától kaptuk a parancsot, hogy az orosz gyalogságot megfelelő gyorstűzzel küzdjük le. [...] akkor körülbelül egy három-négy perces gyors tűzet adott le [az üteg] az orosz ezredre, és ahogy a gyalogság beszámolt azután erről, volt olyan gyalogos, aki rosszul lett a látványtól, mert ott tulajdonképpen élő embert nem lehetett látni, hanem csak emberroncsokat.”²⁸² A támogatott 40. gyalogezred I. és III. zászlóalja 17:00 órára elérte a 331. magaslati pontot, ahol védőállásokat épített ki. Ezzel a kitűzött célt végrehajtották.²⁸³ Buszek Lőrinc zászlós rohamlővegét páncéltörő gránát találta el, a lövegvezető súlyosan megsérült. Ugyanezen a napon aknagránát robbant a 2. üteg 2. szakasz parancsnoka, Molnár József zászlós rohamlővegének a hátulján. Mivel Molnár zászlós, ahogy az a rohamtüzérségnél gyakori volt, nem a rohamtarack belsejéből irányított, hanem abból kiemelkedve, így a repeszek miatt súlyos fej-, váll- és karsérülést szenvedett. A rohamlőveg irányzója szintén fejsérülést szenvedett. Egy árokba fordult szovjet T-34 harckocsit Buszek zászlós és Tomka szakaszvezető egy német kézi páncéltörő eszközzel, Panzerfausttal akart megsemmisíteni, azonban mindketten megsérültek a karjukon. A harckocsit végül az egyik Zrínyi rohamlőveg lőtte ki.²⁸⁴

Április 26-án vonult fel újra a 2. üteg a szovjetek ellen, azonban a roham megkezdésekor a támogatandó német gyalogság nem indult támadásra a rohamlővegekkel, így azok kénytelenek voltak visszafordulni, komoly eredményeket nem sikerült elérni.²⁸⁵

Április 27-én reggel Wacsek Fedor főhadnagyot a 16. gyaloghadosztály parancsnokának harcálláspontjára rendelték, ahol megkapta a bevetési parancsot. Névery

²⁸² Interjú Mátyóki 2006/II. 2.

²⁸³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 1944. május 11., 502/40./II. zlj. pk Harctudósítás 44.IV.21-ről /Bohorodycyni 2. ütközet/

²⁸⁴ PATAY é.n.a 6.; vö. PATAY é.n.b 1.; MOLNÁR é.n. 4.

²⁸⁵ MÁTYÓKI é.n. 8.

László és Molnár József zászlósokkal Waczek Fedor főhadnagy motoron ment előre terep szemrevételezésre, ezalatt Csáthy Iván hadnagy, az 1. szakasz parancsnoka vezette a tűzlépcsőt, majd Rácz Tibor főhadnagy, az üteg elsőtisztje zárta a sort. A bevetés során Csáthy Iván hadnagy hősi halált halt, Waczek Fedor főhadnagy pedig életveszélyes fejsérülést szenvedett. Fekete István tizedes és Szécsy rohamtüzér megsebesültek.²⁸⁶ Waczek főhadnagy sebesülése miatt a 3. üteg parancsnoki beosztását Rácz főhadnagy vette át. Csáthy hadnagy hősi halála után Szűcs Ervin hadnagyot rendelték ki a hadműveleti területre, hogy vegye át az 1. szakasz parancsnokságát, de megérkezése után nem sokkal később át is vezényelték más feladatra.²⁸⁷ Ezért az 1. szakaszt Egerszegi Károly zászlós, Névery László zászlós vagy Molnár Tibor Lóránt zászlós vezette, felváltva.²⁸⁸

Május 12-re a magyar 1. hadsereg Kolomea elleni támadása teljesen elakadt. Az Észak-Ukrajna Hadseregcsoporthoz új parancsnoka, Walther Model vezértábornagy Lakatos Géza vezérezredessel leállította a támadó műveleteket és a hadsereget védelemre rendelte.²⁸⁹ Elrendelte, hogy a kialakult arcvonaltól, vagyis Tlumacz-Ottynia K-Kolomea NY-Peczenicyn-Pistyu-Kuty-Kosow vonaltól 10 kilométerrel hátrébb építsék ki a Prinz Eugen-állást²⁹⁰. Ennek a védelmi vonalnak a kiépítése a hadsereg alárendeltségébe tartozó hadosztályok feladata lett volna, míg a hadsereg utászalakulatainak a Kárpátok előtt húzódó Hunyadi-állás²⁹¹ kiépítésén kellett dolgozniuk. Az országhatár vonalán kijelölt Szent László-állást, illetve az Árpád-vonalat az Erődítési Parancsnokság építette ki.²⁹² A védelem további pillérei voltak a megerősített városok (Delatyn és Nadworna), melyeket védhető támpontokká alakítottak.²⁹³ Május elejétől július közepéig a védelem megszilárdult, ugyanis a szembenálló szovjet 18. és 38. hadsereg is állóharcra rendezkedett be.²⁹⁴

²⁸⁶ VÁROSY é.n. 3.

²⁸⁷ A 10. rohamtüzér osztály törzsüteg parancsnoka lett l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Harkay Tihamér 1986. május 20-i levele Palásthy Andrásnak

²⁸⁸ Interjú Egerszegi 1989. 1.

²⁸⁹ GALLÓ 2003b. 46.

²⁹⁰ A német hadvezetés ragaszkodott hozzá, hogy támpont szerű védőállásokat építsen ki a magyar 1. hadsereg, ami a Hunyadi-állás előretolt vonala lett volna. Mivel a magyar 1. hadsereg alárendelt hadosztályainak nem volt sem elég ereje, sem szükséges eszköze ennek az alapos kiépítésére. A Prinz Eugen-állás csak részben készült el l. RAVASZ 2003. 130.

²⁹¹ A román határfolyó, a Cseremosz és a Lengyel Főkormányzóság határfolyója, a San között húzódott, melynek célja az Északkeleti-Kárpátokba vezető völgybejáratok megerősítése volt. Támpont szerűen kiépített, tehát nem összefüggő műszaki zárok és reteszállások alkották ezt az állásrendszert, aminek a célja az volt, hogy a Galíciában harcoló csapatok ennek a fedezetében húzódhassanak vissza a Kárpátokban kiépített védelmi vonalra l. RAVASZ 2003. 130.

²⁹² GALLÓ 2003c. 38.; SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 55-56.; GOSZTONYI 1992. 144.

²⁹³ GOSZTONYI 1992. 143-144.

²⁹⁴ GOSZTONYI 1992. 144.

Barankay százados május 18-án parancsot kapott, hogy másnap jelentkezzen az 1. hadsereg parancsnokának előretolt harcálláspontján, ahol további eligazítást fog kapni. A harcparancs vétele után az osztályparancsnok kiadta a menetparancsot.²⁹⁵ Az ütközetben az osztálytörzs 1, míg a 3. üteg 8 rohamlőveggel vett részt. Május 20-án az osztálytörzs és a 3. üteg elérte Sloboda Rungurskát, a 25. gyaloghadosztály parancsnokának harcálláspontját, miközben a 2. üteg Krassilovkán maradt.²⁹⁶ A 3. üteg nem harcoló részlege Peczenicynben került elszállásolásra. ²⁹⁷ Az osztályparancsnok a 3. üteg parancsnokával, a szakaszparancsnokokkal és a lövegvezetőkkel előre ment szemrevételezni a terepet. Az üteg 17:30 órára elfoglalta a rohamállást, majd az alegységparancsnokok egyeztették a támadás menetét a támadásra kijelölt 26/I. gyalogoszászlóalj parancsnokaival. A támadási cél a 445. magaslati pontról kiindulva elérni Peczenicyn délnyugati és Markowka keleti peremét. A gyalogság tájékoztatása szerint Markowka szilárdan magyar kézen van, így onnan támadásra nem kellett számítani, valamint oda tüzet vezetni sem volt szabad. 18:12 órakor indult meg a támadás, melynek lendülete folytán a szovjet zárótűz a támadó csapatok háta mögött feküdt. Elérve egy erdősávot, a rohamlővegek megálltak, hogy a gyalogság megtisztíthassa azt, így a támadókon erős szovjet tüzérségi, aknavető, páncéltörő és Sztálin-orgona zárótűz feküdt. A tüzérségi tűzben az osztályparancsnok repesztől többszörösen megsebesült, valamint a gépkocsitiszt, Becsey Gábor főhadnagy tüdőlövést kapott. Az erős tűz miatt a gyalogság elkezdte a visszavonulást az erdősávba, minek következtében a rohamlővegek is kénytelenek voltak visszavonulni. A visszavonulás során a 3. üteg parancsnoka – a korábbi jelentések szerint magyar kézen lévő – Markowkáról szovjet tüzet kapott, melyet viszonzott. A sebesült gépkocsitiszt feladatát ezalatt Vértesy László hadnagy vette át, aki nyílt közelharcra kényszerült a szovjet gyalogsággal. Ebben a közelharcban járőrének tisztese, Petényi István karpaszományos²⁹⁸ tizedes szívlövés következtében hősi halált halt, két rádiója megsebesült. Géppuska találattól hősi halált halt Méray József őrmester, az osztályparancsnoki rohamlőveg vezetője is, aki a lövegből kibújva irányította annak tüztét. Az üteg 20:00 órakor parancsot

²⁹⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 107./1.rotü.oszt.pk.44.V.22.szám

²⁹⁶ PATAY é.n.a 13.

²⁹⁷ Interjú Siklósi Szabó 1987. 4.

²⁹⁸ Érettségivel rendelkező sorkatona, aki potenciálisan tartalékos tiszti rendfokozat várományos. A kiegyezéstől 1945-ig létező fogalom. A karpaszományos az egyenruha ujján, a fegyvernemnek megfelelő színű, ék alakú ékítmény, ami megkülönböztette a karpaszományosot a honvédektől. Sok előnnyel és kiváltsággal járt. A karpaszományos iskola kétéves volt, aminek az elvégzése után többnyire hadapród őrmesterré, majd zászlóssá léptették elő a katonát l. SIPOS-RAVASZ 1997.

kapott, hogy vonuljon el szálláskörletébe, majd másnap 12:00 órára álljon készen a támadás folytatására.²⁹⁹

Az 1. üteg 1944. június elején tudta követni az osztály többi részét, amikor mind a 10 Zrínyi-II rohamlöveggel feltöltötték, illetve lezajlott a kormányzó, és a hadvezetés számára tartott rohamtűzér harcmodort bemutató hadgyakorlat.³⁰⁰ A hadművelleti területre történő kiszállítás probléma nélkül ment végbe, az 1. üteg június 16-án rakodott ki Stanislauban.³⁰¹

A 3. üteg Sloboda Rungurskán volt a 25. gyaloghadosztály tartalékaként készenlétben elhelyezve, amikor 1944. július 7-én hajnalban az 1/I. gyalogzászlóalj aknavetőszázad parancsnoka, Waczek Felicián főhadnagy³⁰² értesítette a rohamtűzér üteg parancsnokát, hogy a Rungurytól északra lévő arcvonalszakaszon, miközben az 1/I. zászlóalj 2. százada váltotta le a 26/I. zászlóaljat, a szovjetek betörték a zászlóalj állásaiba és visszavetették azt. Az ütegparancsnok, Rátz Tibor főhadnagy motorkerékpáron az 1/I. zászlóalj parancsnokának harcálláspontjára ment, hogy részletes információkat szerezzen a helyzetről. Ez alapján javasolta, hogy a gyalogság moráljának helyreállítása, valamint az állások visszavétele érdekében vessék be a rohamtűzéseket. A hadosztályparancsnok engedélye nélkül a tartalékban lévő rohamlövegek nem voltak bevethetők, így az ütegparancsnok úgy döntött, hogy a csonka 3. szakasz és az ütegparancsnoki rohamlöveg, együttműködve a 26. tüzérosztállyal, a gyalogság támadását csak tűzzel és ködlövénnyel támogatja, hogy a hadosztályparancsnok más irányú parancsa esetén kivonható és máshol is bevethető legyen. Az ellenlökés végül 200 méter után elakadt, így az ütegparancsnok a hadosztályparancsnok engedélyét kérte a teljes üteg bevetésére. Az engedélyt követően a 3. üteg 8 rohamlöveggel támogatta az 1. gyalogezred tartalék század, a 26/I. és az 1/I. zászlóalj együttes támadását. A cél a 421. számú magaslati pont birtokba vétele volt, ott a korábbi saját vonal birtokba vétele. Az ütegparancsnok riadóztatta üteget, majd a szakaszparancsnokokkal szemrevételezte a terepet. Ezt követően előre rendelte a készenlétben lévő üteget, majd az alparancsnokokkal részletesen egyeztetette a támadás tervét. A támadás megkezdése a parancs szerint 15:00 óra volt, azonban a gyalogság felkészülése csúszott, így azt 16:30 órára kellett halasztani. A rohamlövegek 16:00 órakor előre

²⁹⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, 107./1.rotü.oszt.pk.44.V.22.szám; VÁROSY é. n. 3.

³⁰⁰ SÁNDOR é. n. 3.; A Honvéd Vezérkar főnökének utasítására tartottak bemutatót a rohamtűzérség és a gyalogság együttműködéséről 1944. március 22-én, melyet a tábori tüzér felügyelő és a gyalogsági felügyelő tervezett és vezetett 1. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. március 8., 168.szám/hdm.csf.-1944. Rotü. és gyal. együttműködésének és a sorozatvető tü. működésének bemutatása Hajmáskéren, majd ezt követően május végén is 1. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. május 16., 367.szám/elh.hdm.csf.-1944. Rotü. és gyalogság együttműködésének, valamint a sorozatvető tü. működésének bemutatása Hajmáskéren

³⁰¹ CSENGERT-PAPP 1987–88. 1.

³⁰² Az 1. rohamtűzér osztály 3. ütegparancsnokának, Waczek Fedor főhadnagynak a testvére

nyomultak a rohamállásba. A támadás megindulásakor a rohamlővegek a gyalogság előtt 150-200 méterrel haladva lendületes rohamba kezdtek, és repeszgránátokkal a szovjet gyalogságnak komoly veszteségeket okoztak. Jelentős ellenállás és páncéelhárítás nem volt. 18:20 órára a rohaműteg minden lövege áthaladt a kijelölt vonalon és megállva biztosította a gyalogság harcát, amíg az visszavette a korábbi állásait. 19:10 órakor az üteg szálláskörletébe vonult vissza.³⁰³

Következő napon, július 8-án az 1. gyalogezred parancsnoka, Kelety Lipót ezredes értesítette Rátz Tibor főhadnagyot, hogy az előző napon elfoglalt állások jobb szárnyába beékelődve maradtak ellenséges tűzfészek, így a támadás megismétlése szükséges. A támadást 18:30 órakor indították meg, melynek során 6 rohamlőveg kísérte a 26/I. és az 1/I. zászlóalj együttes támadását. A támadás 19:00 órára elérte célját, azonban a súlyos szovjet tüzérségi tűz miatt a rohamlővegeket az ütegparancsnok visszarendelte. Az üteg beérkezésekor közölték Rátz főhadnaggal, hogy az egyik rohamlőveg a felázott talajon elakadt. A közben beérkezett Barankay százados utasítást adott a rohamlőveg másnapi kimentésére, melyet személyesen vezetett.³⁰⁴

Az 1. üteget július 13-án riadóztatták, és Nadworna térségébe rendelték, ugyanis a 16. gyaloghadosztály védőkörletébe az ellenség fél órás tüzérségi előkészítést követően 2-2 zászlóalj erővel csatarepülők támogatása mellett három helyen betört, és 400-1000 méteres mélységig jutott. A felvonulás alatt szovjet légitámadás érte az üteget, melynek során Ábry Endre zászlós, az 1. szakasz parancsnoka repesztalálattól a fején megsérült.³⁰⁵ Szintén légitámadás érte Barankay József százados tüzérségi figyelőjét. „Két ütegével rádiókapcsolat, és egy templom tövében voltak ők. [...] Ilyen harcálláspont, és jött a légitámadás, az emberek, rádiókezelők, mindenki lehasalt, ő állva maradt.”³⁰⁶ A bombatalálat következtében hősi halált halt az osztályparancsnok, Fejős Dávid tartalékos tizedes és Tancos János őrzető híradókatonák, valamint megsebesült Röder Vilmos főhadnagy, a 2. üteg elsőtisztje.³⁰⁷

³⁰³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, 327/1.rotü.oszt.pk.44.VII.13; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai M.kir.25.gyaloghadosztály parancsnokság Harctudósítás a 25.gy.ho.VII.7., 8. és 9-i harcairól. 1-3.

³⁰⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, 327/1.rotü.oszt.pk.44.VII.13. A rohamlőveg kimentésére tett kísérlet először sikertelen volt, azonban a második napon sikerült beindítani és kimozdítani a fennakadt Zrínyit. A második napi akciót a harctudósítás tanúsága alapján azonban már nem az osztályparancsnok, hanem Rátz Tibor főhadnagy, az üteg parancsnoka vezette, miközben Barankay százados az elterelő tüzérségi tüzet vezette figyelőjéből. Barankay József százados ezért az akcióért kapta meg ötödikként a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét I. ILLÉSFALVI-KOVÁCS-MARUZZS 2011. 57–58.

³⁰⁵ CSENGERT-PAPP 1987–88. 1.

³⁰⁶ Interjú Sándor I.

³⁰⁷ ILLÉSFALVI-KOVÁCS-MARUZZS 2011. 59.; PATAY é. n.a 27.; MÁNYOKI é. n. 11.; Ekkor sebesülhetett meg Kovács András továbbszolgáló szakaszvezető is, aki július 22-én halt bele sérüléseibe a munkácsi

Barankay József százados halála után az osztályparancsnoki beosztásra a szigetvári 10. rohamtüzér osztály parancsnokát, Doóry Nándor őrnagyot jelölték ki. Megérkezéséig az osztály elsőtisztje, Guthy Béla főhadnagy látta el az osztályparancsnoki teendőket.

A rohamtüzérek által támogatott ellenlökés a három betörési pontból kettőt megtisztított, és a 16. hadosztály visszafoglalta eredeti védelmi vonalát. A harmadik területen egy század kísérelte meg az ellenlökést, de miután majdnem bekerítették, átvágta magát az ellenség és visszavonult.³⁰⁸

Az 1. üteget ezt követően a lupejkai erdő térségébe rendelték. Felvonulásuk során jött szembe az a Botond, ami Barankay százados és rádiósai holttestét, valamint két súlyos sebesültet szállított. Az üteget Sándor Dénes főhadnagy távollétében Csengeri Papp Zsigmond hadapród őrmester vezette. Amikor elérték azt a helyszínt, ahol Barankay százados hősi halált halt, a sebesült Róder főhadnagy igazította el Csengeri Papp hadapród őrmestert a meghatározott feladatról. Egy völgyben fekvő faluba kellett vonulniuk, ahol Mátyóki István főhadnagy fogadta őket. Időközben megérkezett Sándor Dénes főhadnagy és átvette a parancsnokságot, majd nem sokkal később elakadt a sárban és újra Csengeri Papp hadapród őrmester vezette az üteget. A lupejkai erdőben felvették a kapcsolatot a nagyváradi 4. honvéd gyalogezred parancsnokával. A szemrevételezést követően az üteg szakaszonként felsorakozott, majd utolsóként állt be a harcpontra Sándor Dénes főhadnagy – időközben kivontatott – lövege. A támadást megelőző gyorstűz során Csengeri Papp hadapród őrmester rohamlövegének lövegcsöve beszorult, így ki kellett állnia a harcpontról. A fennmaradó kilenc rohamlöveg 19:30-20:00 között rohamra indult az ellenséges állások irányába. A támadás nagyjából éjfélig tartott, mely alatt aknára futott Sándor Dénes főhadnagy lövege – az ütegparancsnok meg is sebesült – és elakadt két másik. Ezt a három Zrínyit a két arcvonal közti területen hagyták. Az elakadt és sérült rohamlövegeket július 16-án kísérelték meg kimenteni. Sándor főhadnagy lövege menthetetlennek bizonyult, mivel a lánctalp sérült. A másik kettő kivontatása sikerült.³⁰⁹ Ezen a napon a 3. üteg Kolomea térségében indult bevetésre, ahol Cseh szakaszvezető rohamlövegének lánctalpa leszakadt, így a rohamlöveg a szovjet gyalogsági állásokban maradt. Rátz főhadnagy vezetésével indultak este két-három Zrínyivel a kimentésükre. „Nagyon nagy szerencséje volt ezeknek, hogy itt csak gyalogsági tűzvonalon túl

hadikórházban l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.). A hősi halált halt osztályparancsnok tiszteletére 1944 decemberétől az osztályt magyar királyi vitéz Barankay József 1. rohamtüzér osztálynak nevezték át. A hír az Esti Újság 1944. december 4-i számában jelent meg

³⁰⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, M.kir.honvéd vezérkar főnöke 1.osztály. Tájékoztató a katonai helyzetről 1944. április 09. – 1945. március 26. Tájékoztató 1944.VII.13. 1-2.

³⁰⁹ Interjú Csengeri Papp 1987-88. 1-3.

voltak és nem volt sem páncéltörő, sem tüzérség ottan, úgyhogy nem robbantották fel. Úgyhogy kézigránátot akartak bedobni a lövegtérbe az ágyúcsövön keresztül, ahogy elmesélték már a fiúk, hogy sapkával letakarták a periszkópokat, hogy ne lássanak ki. És csákánnyal próbálták kinyitni a harckocsi ajtókat.” A rohamlövegek megjelenésére az ellenséges gyalogság visszavonult, és sikerült vontatókötélre akasztani és kivontatni a sérült Zrínyit.³¹⁰

Ezekben a napokban a 2. üteg számára a Targovice környékén állásban lévő VII. hadtesttel közös gyakorlatot szerveztek, hogy a gyalogság megismerhesse az új harceszközök harcászátát, így hatékonyabban tudjanak együttműködni.³¹¹ A 2. üteg harcát erős szovjet légi tevékenység akadályozta, azonban a rohamállásban leálcázott lövegeket a szovjet repülők nem vették észre, így az ütegnek vesztesége nem volt.³¹²

Július 14-én a Lupejka erdő térségében kísérelték meg a 13-án az ellenállási vonalba betört ellenséges erő kiszorítását.³¹³ Az 1. üteg három löveggel megerősítette a 2. üteget. Feladatuk a szolnoki 10. gyalogezred 16 főre olvadt 3. zászlóalja ellenlökésének támogatása volt. A rohamlövegek az erdő szélén futó úton haladtak előre, és amikor egy emelkedő tetejére értek, lövések érték az üteget Bohorodchanyból és az erdőből. Makai örvezető, Buszek Lőrinc zászlós irányzója először az erdő szélén elhelyezett páncéltörő ágyúkat kezdte kilőni, amikor három találat érte a rohamlöveget, így az irányzó fejsérülést szenvedett. Őt dr. Parcer főhadnagy elsősegélyben részesítette, majd a stanislaui kórházba vitette. Buszek zászlós kezén megsebesült, de nem ment vele kórházba. A beásott harckocsit, ami Buszek zászlós lövegét kilőtte Molnár József zászlós Zrínyije hatástalanította.³¹⁴ A bevetés tapasztalatai igen lehangolók voltak. A gyalogság nem követte a rohamlövegeket, így azokat eredmény nélkül kellett visszarendelni. Az ütegparancsnokot nem tájékoztatták előzetesen arról, hogy a műszakiak elaknásították a támadásra kijelölt területet, így két rohamlöveg is saját aknára futott. Ezek közül később egyet sikerült vontatással kimenteni, a másikat kénytelenek voltak működésképtelenné tenni és elhagyni.³¹⁵ Az 1. üteg szakaszának visszavonását követően a 2.

³¹⁰ Interjú Siklósi Szabó 1987. 5.

³¹¹ SÁNDOR é. n. 6–7.

³¹² PATAY é. n.b 3.

³¹³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, M.kir.honvéd vezérkar főnöke 1.osztály. Tájékoztató a katonai helyzetről 1944. április 09. – 1945. március 26. Tájékoztató 1944.VII.15. 1.

³¹⁴ Interjú Buszek 1987. 1-2.

³¹⁵ SÁNDOR é. n. 7.; vö. CSENERGY-PAPP 1987–88. 2–8. Csengeri-Papp Zsigmond visszaemlékezése szerint Sándor Dénes főhadnagy rohamlövege futott aknára, másik kettő pedig a sárban fennakadt, ezek közül a két elakadt Zrínyi-II-t ki tudták vontatni, az ütegparancsnoki rohamlöveg menthetetlen volt; SZABÓ 1994. 15.; Buszek Lőrinc visszaemlékezésében a soproni 16. gyalogezred szerepel, ugyanakkor említi az egyik századparancsnokot, Vadon főhadnagyot, aki az ellenlökés során mellette esett el. A hadisír nyilvántartás szerint Vadon Pál tartalékos főhadnagy a 10/III. zászlóaljnál szolgált, azonban 1944. április 21-én esett el. Mivel az adatok nem esnek egybe, így ezeket hivatkozási alapként nem lehet elfogadni. ld. Interjú Buszek 1987. 1-2.; Interjú Sándor 3.

űteg folytatta a támadást. Délután felmerült az űteg és a kísérő gyalogság bekerítésének a veszélye. A szovjet gyalogság Halmos István törzsőrmester lövegét lángszóróval felgyújtotta, azonban a lövegparancsnok égési sérülésein kívül ez kárt nem okozott. A kezelők kiugráltak a rohamlövegből és eloltották a tüzet. Közben Halmos törzsőrmester géppisztoly sorozatlövéstől a karján is megsebesült. Kulifay főhadnagy és Buszek zászlós segítettek a rohamlöveg oltásánál, amikor egy közeli szovjet bunkerből közéjük lőttek. Kulifay főhadnagy lövegvezetője, egy őrzető toroklövés következtében azonnal meghalt. Gránátokat dobtak a bunkerbe, utána nem lőttek onnan többet. A bekerítést a támadó ék mögötti erdő területére leadott repeszgránát lövések megakadályozták. Késő délután tért vissza az űteg Targovicére. A nap során az 1. szakaszból Barniák István tizedes irányzója hősi halált halt, valamint 3 löveg elakadt a sárban, de ezeket vontatással sikerült kimenteni.³¹⁶ A következő napon, július 15-én a rohamtűzérék parancsot kaptak, hogy vonuljanak vissza Markovcára. Itt megkezdtek a rohamlövegek karbantartását, valamint a felkészülést a várható visszavonulásra.³¹⁷ Egészen eddig a törzsűteg és a műhely Stanislauban volt elhelyezve, onnan indultak ki egy-egy esetleges feladatra.³¹⁸

Doóry Nándor őrnagy július 21-én érkezett meg Bohorodchanyba, és ekkor vette át az osztály parancsnoki beosztását. Az osztály ekkor már három hónapja indult el Hajmáskérről. Az eltelt időszakban – a források tanúsága szerint – hősi halált halt három tiszt és öt legénységi rohamtűzér, súlyos sebesülés miatt kórházi kezelésre szorult öt tiszt vagy altiszt és hat legénységi katona. Ugyanekkor utánpótlásként érkezett két tiszt az osztályhoz. A löveganyag tekintetében tudjuk, hogy Sándor főhadnagy rohamlövege és az 1. űteg egy másik Zrínyije is menthetetlen volt és fel kellett robbantani. Ezeken kívül több elakadás, műszaki hiba, illetve lánctalp sérülés is történt, de ezek javíthatónak bizonyultak. Tehát ekkor még 29 bevethető rohamlövege volt az osztálynak.

A szovjet 74. lövészhadtest csapatai, a 147., 155. és 276. lövészadosztály július 20-án támadást indított Stanislautól északra, mely a magyar 1. hadsereg bal szárnyát is érintette. A szovjetek július 21-én egy mintegy 10 kilométer széles arcvonalon 5-6 kilométeres mélységben betörték a 16. gyaloghadosztály állásaiba és a jobbról szomszédos 7. hadosztály tüzérségének vonaláig nyomták azt vissza. Miután az 1. magyar hadsereg parancsnoka, Beregfy Károly vezérezredes elrendelte Grabowiec térségében a visszavonulást, 1944. július 22-én az ellenség

³¹⁶ PATAY É. n.b 3.; Interjú Patay 1988. 18.; Ezen a napon a fennmaradt források szerint Horváth Imre honvéd halt hősi halált nyaklövés következtében. l. <http://hadasir.hu/hadasir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi karnok (letölve: 2024.11.18.)

³¹⁷ MÁNYOKI É. n. 11.

³¹⁸ Interjú Mányoki 2006/II. 4.

főerői nagyszabású támadást indított a VII. hadtest állásai ellen.³¹⁹ A Bagratyion hadművelet célja az volt, hogy megsemmisítse a német Közép Hadseregcsoporthoz, majd ezt követően az Észak-Ukrajna Hadseregcsoporthoz védelmét verje szét. Ehhez az 1. Ukrán Front kötelékében, Konyev marsall parancsnoksága alatt óriási mennyiségű katonát és hadianyagot vontak össze.³²⁰ A helyzetet tovább súlyosbította, hogy ugyanezen a napon kivált a magyar 1. hadsereg alárendeltségéből a német XI. hadtestparancsnokság, valamint a hadsereg tartalékát képező négy német seregtest, a 101. vadászhadosztály, a 68. gyaloghadosztály, valamint a 7. és 16. páncéloshadosztályok, hogy ezekkel megállítsák a szovjetek lemergő irányú támadását. Így éppen a legkritikusabb pillanatban kellett átszervezni a hadsereg hadosztályainak alárendeltségi viszonyait és veszítette el a hadsereg mélységbeni tartalékait.³²¹

Július 23-ra kibontakozott a szovjetek támadása, a 66. gárda-lövészhadosztály és a 24. lövészhadosztály áttörte a magyar védelmi vonalat és a magyar 7. hadosztály 4. gyalogezredének oldalába és hátába kerültek. A VII. hadtest parancsnoka a Grabovicien elszállásolt 3. üteget alárendelte a VI. hadtest parancsnokának, hogy az támogassa az ellenséges támadás súlya alatt visszavonuló gyalogságot.³²² Az 1. és 2. üteg parancsot kapott, hogy vonuljon Ottyniába, és ott fedezze a VII. hadtest visszavonulását (lásd 11. képmelléklet). Ennek oka az volt, hogy a 7. honvéd gyaloghadosztály parancsnoka ellenséges harcoksi gyülekezést észlelt, melyet egy Ottynia elleni támadás előkészítéseként értékelt. A hadosztálynak tartaléka nem volt és saját felderítő osztályát is elvonta a hadtestparancsnok. A 4. gyalogezred ellenséges nyomás alatt volt, ezért megkezdte a visszavonulást, az 5. gyalogezrednek pedig fogytán volt a lőszer.³²³ Július 23-ról 24-re virradó éjszaka folyamán a 16. gyalogezrednek az alárendelt 3. rohamtüzér üteget Markowkára kellett irányítania, ahol ismét hadtestközvetlen tartalékba került.³²⁴

Július 24-én a szovjet 11. lövészhadtest átjutott a 7. gyaloghadosztály arcvonalán és kettévágta azt, majd dél felé fordult, hogy a 24. gyaloghadosztály hátába kerülve elérje

³¹⁹ GALLÓ 2004. 33.; SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 68-69.

³²⁰ UNGVÁRY 2005. 275-277.

³²¹ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 68-69.

³²² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai, 2548/VII.hdt.1.a.44.VIII.4. szám Harcleírás a VII.hdt.VII.23-tól 31-ig tartó harcáról. 2.

³²³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 1060/7.ho.1.a.44.IX.1.szám. 7. gyaloghadosztály harctudósítása (1944. VI. 03. – 1944. VIII. 26.) II. rész 67-71.

³²⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 2482/VII.hdt.1.a.44.VII.23. szám Intézkedés a hdt. hátravonására VII.23-ról 24-re virradó éjszaka. 1.

Nadwornát.³²⁵ Ebben a helyzetben rendelték a 7. hadosztály alá az 1. üteget július 24-én 8 óra 6 perckor. 9 órakor a hadosztály vezérkari főnöke személyesen vezette a csapatokat a „Prinz Eugen” állásba, mivel a korábbi védelmi öv, a „Barna” állás már elérhetetlennek tűnt. 11 órára a vonal megszilárdult, azonban a 4. és az 5. gyalogezred állása között egy 3 kilométeres hézag keletkezett. 11 óra 5 perckor a hadosztályparancsnok parancsa alapján az 5. gyalogezred a rés betöltésére és a beszivárgott ellenség kiszorítására egy rohamüteg támogatásával észak felé támadott. A 151. sorozatvető tüzérosztály jelentése szerint 12 órára a helyzet megszilárdult.³²⁶ Az 1/3. rohamtüzér üteg két lövege vett részt két raj erejű gyalogsággal egy Winograd elleni támadásban, majd itt csatlakozott egy másik rohamlöveg és a 744. német páncélvadász század egyik lövege, akik a Winogradba betört ellenséges csapatok között komoly zűrzavart keltettek, ezzel késleltetve a 7. hadosztály visszavonulásának üldözését.³²⁷

Július 25-én a 7. és 16. gyaloghadosztályok komolyabb ellenállást már nem voltak képesek kifejteni, folyamatosan vonultak vissza. Mivel a hadsereg egyetlen tartalékát jelentő 2. páncéloshadosztályt Beregfy vezérezredes a hadsereg védőkörletétől északra, a német alárendeltségbe tartozó 20. gyaloghadosztály megsegítésére rendelte, így a 7. gyaloghadosztály arcvonalán ütött rés elreteszelésére nem volt lehetőség. A hadsereg két részre szakadt. Eközben az 1. és 2. üteg Voronáról vonult vissza, majd ahol a voronai út beletorkollik a winogradi útba, tüzelőállást foglaltak. A 2. üteg ekkor a 7. hadosztály parancsnokának volt alárendelve. A hadosztályparancsnok feladatszabása szerint a Winograd és Vorona közti út mentén kellett az ütegnek támogatnia a 17. gyalogezred parancsnoka által vezetett harccsoport bal szárnyának visszavételét és megkapaszkodását.³²⁸ Barniák tizedes lövege (a 3H-025 számú) helyezkedett el a voronai úttal szemközt, Patay Gyula zászlósé (a 3H-001 számú) tőle balra, majd tőle balra a többi rohamlöveg. Az éjszaka folyamán az erdőből kikanyarodó úton szovjet harckocsik jelentek meg. A 2. üteg első szakasz parancsnoka megparancsolta, hogy várjanak, amíg több harckocsi is láthatóvá válik, azonban amikor már három szovjet harcjármű ért ki az erdőből, az egyik löveg személyzete tüzet nyitott. A három harckocsi pillanatok alatt megsemmisült az ezt követő gyorstűz következtében, azonban az utánuk jövők nem merészkedtek ki az erdőből, így

³²⁵ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 69.

³²⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 1060/7.ho.1.a.44.IX.1.szám. 7. gyaloghadosztály harctudósítása (1944. VI. 03. – 1944. VIII. 26.) II. rész 67-71.

³²⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 1060/7.ho.1.a.44.IX.1.szám. 7. gyaloghadosztály harctudósítása (1944. VI. 03. – 1944. VIII. 26.) II. rész 77.

³²⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 620/7.ho.1.a.44.VII.25.szám. 1.; Ebben az időszakban esett el Hercegh József honvéd aknaszilánk sérüléstől. l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.)

a nap eredménye csupán három kilőtt páncélos volt.³²⁹ Késő délután a rohamtüzéreknek állást kellett változtatniuk, ugyanis időközben teljesen bekerítették őket a szovjetek. Harcolva törtek ki a bekerítésből. Ezt követően Kulifay főhadnagy a parancsnokságra ment, hogy tisztázza a helyzetüket és feladatszabást kérjen. Buszek zászlós volt ezalatt a rangidős. A kamiennei erdő közelében egy német vezérkari tiszt, aki összekötőként volt beosztva a magyar és német csapatok között, közölte Buszek zászlóssal, hogy az erdőben magyar tüzérek maradtak benn, akiket bekerítették a szovjetek. Erre saját szakaszával és Patay zászlós szakaszával betörték az erdőbe, ahol egy magyar 150 milliméteres üteget találtak, amelynek a vontató eszközei elakadtak. Amíg két rohamlöveg segített a vontatókat kiszabadítani, Buszek Lőrinc zászlós és Patay Gyula zászlós rohamlövegével elindult visszafelé, hogy az őket követő ellenséget feltartóztassák. Az erdőben a szovjet és magyar gyalogság közelharcot vívott, így a Zrínyik 105 milliméteres tarackjával támogatni nem tudták volna a magyar tüzéreket saját veszteség okozása nélkül. Sorozatlövő fegyverekkel löni kezdtek, mire a szovjet gyalogság elmenekült.³³⁰ „Na énhozzám felkapaszkodott egy magyar katona, ... honvéd, és felkapaszkodott egy német, ha jól emlékszem őrnagy. Lőrinchez felkapaszkodott egy német kapitány, Hauptmann, százados, ugye. És fegyverünk volt, ugye, volt akkor már volt német villámgéppuskám is, meg még tele lőszerrel, és akkor [...] akkor mi mentünk, és elkezdtünk löni. De nem lőhettünk az erdőben sem, mert ott is keverve volt az orosz a magyarral. Mi csak a levegőbe lőttünk. Hát most el tudod képzelni, hogy az irányzóm lőtt, a rádiósom lőtt, ez a magyar honvéd lőtt, a német lőtt, én lőttem. [...] Na most, gondold el, 8-9 gyorstüzelő fegyver, ugye milyen ricsajt tud csinálni. És mi mentünk rendületlenül előre, hát mire kiértünk az erdőből, ugye nem láttunk, csak a testvéreknek a hátát.”³³¹

Kamiennen és Tysmieniczanyban is ki kellett törni a körülrésből.³³² Mivel az ellenség elfoglalta Nadwornát és innen kisebb részekkel sikerült északnyugat felé előretörnie, veszélyeztette a VII. hadtest déli szárnyát, ahol a pontos helyzet a parancsnok előtt tisztázatlan volt. A helyzet tisztázása és biztosítása érdekében a hadtest parancsnoka, vitéz Vörös Géza vezérőrnagy két felderítőosztatot küldött ki. Ezek közül az egyiket Guthy főhadnagy vezette. Alárendeltségében 25 fő gyalogsággal, 1 rohamlöveggel, 1 német páncélvadász szakasszal és egy motorkerékpárral a Bohorodchany-Nadworna-i műúton kellett megfigyelő állást foglalnia, valamint megakadályoznia, hogy az ellenség észak felé előretörjön. Az ellenség nyomása

³²⁹ PATAY é.n.b 3.

³³⁰ PATAY é.n.b 3.; vö. Interjú Buszek 1988. 1-2.

³³¹ Interjú Patay 1988. 19.

³³² PATAY é.n.b 5.

esetén a 448-as magaslati pontig lassan hátrálva térhetett ki, miközben futár útján folyamatosan tájékoztatta a hadtestparancsnokságot az aktuális helyzetről.³³³

Július 26-án a VII. hadtest a kialakult helyzet miatt elszakadt a magyar 1. hadseregtől és a német 1. páncéloshadsereg alárendeltségébe került.³³⁴ A VI. hadtest parancsnoka a szovjetek előretörése miatt elrendelte, hogy alárendelt hadosztályai vonuljanak vissza a Hunyadi-állásig és ott vegyenek fel védőkörletet. A Kozma István vezérőrnagy parancsnoksága alatt álló 25. gyaloghadosztály a Rokieta hegy birtoklásáért súlyos harcokat vívott, viszont a magaslat megtartásának köszönhetően biztosítani tudta védelmi peremvonalát.³³⁵ Ezután az Észak-Ukrajna Hadseregcsoport parancsnoka a magyar 1. hadsereg-parancsnokságot és az alárendeltségében maradt erőket szintén alárendelte a német 1. páncéloshadseregnek, mely így a Rauss-seregcsoport elnevezést vette fel. Leváltották a magyar 1. hadsereg parancsnoki pozíciójából Beregfy Károly vezérezredest, mivel a német utasításokat csak részben és határozatlanul hajtotta végre, és utódja, Miklós Béla vezérezredes kiérkezéséig a VI. hadtest parancsnoka, Farkas Ferenc altábornagy vette át a parancsnokságot.³³⁶ A 7. hadosztály hadműveleti naplója szerint hajnali 4 órakor a Bohorodchanyból Lechowce felé vezető út lezárására 1 rohamlőveget rendeltek ki, amihez a hadosztály biztosított 30 fő gyalogos katonát. Az éjszaka folyamán 3 német páncélvadász is csatlakozott, és így hajtották végre az út zárását. Doóry őrnagy utólagos elmondása szerint hallani lehetett, amikor a szovjet harckocsik beértek Nadwornába. Ezért gyanították, hogy másnap reggel észak felé fognak előretörni, Bohorodchany irányába. Alacsony fordulatszámra járattva a motort foglaltak tüzelőállást a Bohorodchany felé vezető út nyugati oldalán található erdő szélén, és vártak.³³⁷ „Reggel azután hallottuk ám, hogy indították be a T-34-eseket. [...] És akkor hullámos volt a terep itt ugye, és messziről már láttuk és meg tudtuk számolni, hogy hány darab, hogy hány darab harckocsi. Ott volt vagy negyven, vagy mit tudom én, hány. Nem emlékszem rá egészen pontosan. A németek halálos nyugalommal, szóval hagyták az elejét elmenni előttünk ugye, és akkor meg volt mondva, hogy ami a sorrendbe voltak, hogy első harckocsi, második harckocsi, harmadik harckocsi ahány löveg, annyi harckocsi füttyszóra: Tűz. Ugyanannyi harckocsi rögtön begőzölt.

³³³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai, 2509/VII.hdt.1.a.44.VII.25. szám Intézkedés a hdt. D. szárnyának felderítésére és biztosítására. 1.

³³⁴ GALLÓ 2004. 34.

³³⁵ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 70.

³³⁶ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 69. Beregfy vezérezredest a kormányzó utasította, hogy amennyiben a szovjet erők áttörik a magyar 1. hadsereg vonalát, mindenképpen a Kárpátok felé vonja vissza csapatait, még akkor is, ha a német felsőbb parancsnokságtól ezzel ellentétes parancsot kap. Beregfy ehhez híven járt el, így leváltását követően nem bukott parancsnokként fogadták a fővárosban, hanem megkapta a Magyar Érdemrend nagykeresztjét I. GOSZTONYI 1992. 155-158.

³³⁷ Interjú Doóry 1988/I. 5-6.

A harckocsik tele voltak gyalogsággal, orosz gyalogsággal ugye. Azokat meg elkapták, akinek géppuskája volt, a németeknek is volt géppuskája. Rettenetes öldöklés volt.”³³⁸ A tűz következtében a hadosztályparancsnok a hadműveleti napló tanúsága szerint négy kilőtt ellenséges harckocsit azonosított.³³⁹ Még ugyanezen a napon Bohorodchanytól 3 kilométerre, a Lastivtsire vezető út kereszteződésénél kellett biztosítani az 1. és 2. ütegnek. A 7. hadosztály parancsnokságára 14 órakor érkezett hír, hogy Pochowka és Horocholina között egy ellenséges támadás hatására özönlik hátra a gyalogság. A hadosztály vezérkari főnöke utasította Doóry Nándor őrnagyot, hogy a két rohamtüzér üteg hajtson végre ellenlökést és egyben fogja fel a saját csapatok visszavonulását. A vezérkari főnök személyesen győződött meg arról, hogy a parancsot a rohamtüzérek végrehajtották.³⁴⁰ A 2. páncéloshadosztály jelentése szerint bár az ellenlökést a rohamtüzérek harckocsikkal támogatva valóban végrehajtották, a gyalogság rendezetlen visszavonulását nem tudták ezzel sem megállítani.³⁴¹ A 7. hadosztály parancsnoka, Kudriczy István vezérőrnagy tájékoztatta Doóry őrnagyot, hogy a 7. hadosztály teljes tüzérsége magára maradt Horocholina körzetében a gyalogság visszavonulása miatt.³⁴² Egy erdősávban rekedtek és bekerítették őket a szovjetek. A rohamtüzéreknek egy nagyjából 2 kilométer széles, magasra nőtt rozsföldön kellett volna átvágni, amit Doóry őrnagy veszélyesnek értékelt. Megoldásként az erdősáv szélét kezdték el löni késleltetett gyújtóval szerelt gránáttal. Erre a szovjetek elmenekültek és a fogatolt ütegek sorban ki tudtak törni a bekerítésből.³⁴³ Ekkor az erdőből a szovjetek páncéltörő gránáttal egy rohamlöveget eltaláltak. Személyi veszteség és sebesülés nem történt, a rohamlöveg láncfalpát érte a találat, így mozgásképtelenné vált és hátra

³³⁸ Interjú Doóry 1987/I. 7.

³³⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 1060/7.ho.1.a.44.IX.1.szám. 7. gyaloghadosztály harctudósítása (1944. VI. 03. – 1944. VIII. 26.) II. rész 79.

³⁴⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 1060/7.ho.1.a.44.IX.1.szám. 7. gyaloghadosztály harctudósítása (1944. VI. 03. – 1944. VIII. 26.) II. rész 80. A gyalogság rendezetlen visszavonulását alátámasztja az 52. páncélozott légvédelmi gépágyús tüzérosztály harctudósítása is. „*Hegedeős szds. jelt adott, hogy jöjjenek fel a magaslatra, melyet azok megértettek és kezdtek a magaslatra felhúzódn. Az egység pk-a nálam jelentkezett: Vári őrgy. a 19/II. zlj pk-a. Pcs-ot adtam egységeinek a védelemre való beállítására. A pcs-ot azonban nem teljesítette és a gyal. erők most már a magaslaton vonultak hátrafelé.*” ld. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 30. doboz, II. 1781. M. kir. 52. honvéd páncéloslégvédelmi gépágyús tüzérosztály anyagai 1874/2.pc.ho.1.a.44.VII.26.szám 3.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 30. doboz, II. 1781. M. kir. 52. honvéd páncéloslégvédelmi gépágyús tüzérosztály anyagai 383./52.pc.lgv.gá.tü.oszt.pk.44.VIII.12.szám 2.

³⁴¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 2548/VII.hdt.1.a.44.VIII.4. szám 8. sz. melléklet. VII.26. 4.

³⁴² Interjú Doóry 1988/I. 7.

³⁴³ Interjú Doóry 1987/I. 9.

kellett hagyni.³⁴⁴ A nap folyamán több szovjet támadást is sikerült visszaverniük, azonban a szovjet tüzérségnek sikerült belőnie a rohamlövegeket. Csengeri Papp hadapród őrmester lövege páncéltörő ágyú találatot kapott, de sikerült visszavonulnia Lachowcégig, ahol a németek nem engedték át a Lukwa hídján. Megpróbált átkelni a folyón, de a rohamlőveg leállt és nem lehetett beindítani. Elmondása szerint ezen a területen öt Zrínyi állt hátrahagyva, mivel kifogyott az üzemanyag, vagy a németek belekényszerítették a folyóba.³⁴⁵ Azért, hogy megnehezítsék az ellenséges tüzérség hatékony tűzvezetését, a rohamtüzérek kilőtték Bohorodchany összes templomtornyát és magaslati pontját. Ezután a szovjetek nem tudtak pontos tüzet vezetni.³⁴⁶ A helyzetről 17 órakor tájékozódott a VII. hadtest parancsnoka, aki a délutáni órákban elrendelte a csapatok visszavonását. A 7. hadosztály és a 2. páncélosadosztály parancsnoka egyeztetésük után úgy határoztak, hogy a visszavonulást csak a sötétség beállta után kezdik meg.³⁴⁷

A hadtestparancsnok feladatszabása alapján a csapatoknak Rosulnán kellett volna állást foglalniuk, azonban a visszavonulás túl lassan zajlott, valamint az úton kialakult zsúfoltság miatt a csapatokat nem lehetett külön választani, így a hadosztály védelmét Krasne-Sliwki-Porohy vonalán sikerült kialakítani július 27-én. Máthé Jenő alezredes, az 52. páncélosított légvédelmi gépágyús tüzérosztály parancsnokának harctudósításában említi a 2. üteget. „A Lukwa-völgybe beérkezve Kulifay fhdgy. [főhadnagy] Zrínyi pk. [parancsnok] jelentette, hogy a völgyben bekerítették őket és a hop. [adosztályparancsnok] úr pcs-ára [parancsára] át kell törni. A völgyben ekkor már av. [aknavető] tűz és nyugatabbra igen erős géppi. [géppisztoly] tűz hallatszott. Pcs-ot adtam a tűzharcra, a hop. Urat megpillantva jelentkeztem nála. Nimródjaim kedvező célt találva megkezdtek a tüzet. Hop. Úr iratait magához véve hk-nkra [harckocsinkra] szállt és pcs-ot adott az előretörésre. A Zrínyi egységekkel és az időközben Keményffy ezds. [ezredes] csop-tól [csoportjától] bevonult Toldi és Turán hk-kal együtt erős av. tűzben a Lukwa-völgyet lezáró elg-en [ellenségen] áttörtünk kb. 16 h-kor.”³⁴⁸

³⁴⁴ Interjú Doóry 1988/I. 7.

³⁴⁵ Interjú Csengeri Papp 1987-88. 3-7.

³⁴⁶ PATAY é.n.b 5.

³⁴⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyalghadosztály anyagai 1060/7.ho.1.a.44.IX.1.szám. 7. gyalghadosztály harctudósítása (1944. VI. 03. – 1944. VIII. 26.) II. rész 81.

³⁴⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 30. doboz, II. 1781. M. kir. 52. honvéd páncéloslégvédelmi gépágyús tüzérosztály anyagai 1874/2.pc.ho.1.a.44.VII.26.szám 5.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 30. doboz, II. 1781. M. kir. 52. honvéd páncéloslégvédelmi gépágyús tüzérosztály anyagai 383./52.pc.lgv.gá.tü.oszt.pk.44.VIII.12.szám 2.; Interjú Buszek 1988. 1-6.; Interjú Doóry 1987/I. 10.

Július 28-án a 2. üteg megmaradt rohamlövegeit Laczó zászlós vezette fel motorkerékpárral. Őt Doóry őrnagy eligazította, hogy merre kell visszavonulniuk. Az éjszaka során annál a kereszteződésnél, ahol el kellett volna fordulniuk balra, lesállításba futottak. Tűz gyulladt, amitől vakító világosság támadt és Laczó zászlós motorját kilőtték, ő megsebesült.³⁴⁹ Kulifay főhadnagy vezetésével három rohamlöveg itt továbbment egyenesen, hogy minél előbb kiérjenek a kelepceből. Ennek során mindhárom Zrínyi megsérült, így innen 2-3 kilométerre működésképtelenné tették őket és hátrahagyták. Ennél a lesállásnál halt hősi halált Fóris Dezső próbaszolgálatos hadnagy, aki páncéltörő gránát fejlövést kapott. A rohamlövegek külsején sebesülteket szállítottak, közülük két-három fő volt mozgásképes, akik gyalog tovább tudtak menni, a többieket hátra hagyták. Ez a járóképes csoport két-három nap múlva tudott csatlakozni a rohamtűzér osztályhoz.³⁵⁰ Laczó zászlóst Patay zászlós vette fel a rohamlövegébe, így ők tudták a helyes utat, elfordultak a kereszteződésben balra. „Én nem tudtam akkor még, hogy nekem balra le kell fordulnom. És ahogy odaérünk a tűzfénybe, ott egyszer csak egy rohamtűzér, egy tűzér zászlós, - én csak azt láttam, tűzér zászlós – az arca csupa vér. Nem ismertem meg ott a fényben. Az volt a Laczó Laci, hogy integet, hogy irány balra. *Nem tudtam őket elkapni, beszaladtak az oroszok közé.* [...] És egyedül engem sikerült elkapni, én el voltam maradva. [...] A sarkonfordulónk nem volt jó, úgyhogy tingli-tangli előre, hátra, előre hátra. Mikor bent volt egyenesben, akkor löktük a gázt. [...] Lőttek akkor már utánunk páncéltörővel, de csak a nyomjelzőt láttuk, ahogy elment mellettünk.”³⁵¹ Doóry őrnagy elmondása alapján az útkereszteződésben szalmakazlak voltak, amikbe a németek rengeteg lőszer rejtettek el. Amikor a szovjetek rálőttek a 2. üteg rohamlövegeire, valószínűleg ez a lőszer gyulladt be, ami még akkor is több robbanást okozott, amikor Doóry őrnagy a parancsnoksága alá tartozó részekkel Rosulnárról kitört.³⁵² A nappali világosságot, ami elvakította Buszek zászlósékat, valószínűleg ez okozta.

Krasnéra érve az 1. és 2. ütegnek már csak négy rohamlövege maradt, a többi kilőtték, meghibásodott, vagy elakadt és kénytelen volt a személyzete hátra hagyni. Krasnéból tovább vonulva Roznatówon át Rowniánál elérték a Lomnicát. Doóry őrnagy parancsnoksága alatt ekkor már csak két működőképes rohamlöveg maradt. A folyón átívelő hidat az utászok felrobbantották, ezért át kellett gázolni a folyón. Az egyik Zrínyinek a láncaltapába akadt egy

³⁴⁹ A veszteségi kimutatás szerint július 27-én 20 órakor sebesült meg Laczó zászlós, amikor a bal felső karjába aknaszilánk fűródott, valamint ellenséges gyalogsági lövedék horzsolta a homlokát I. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 6. számú veszteségkimutatás

³⁵⁰ Interjú Buszek 1987. 3-5.

³⁵¹ Interjú Patay 1988. 5.

³⁵² Interjú Doóry 1987/I. 10.

nagy kő és lefordította azt, így kénytelenek voltak a folyóparton hagyni. Az utolsó mozgáskész rohamlöveg felrakták a sebesülteket és azzal hajtottak tovább Dolina felé.³⁵³ „Hát kisült, hogy Doóry Nándorék vannak ott, az osztályparancsnoki löveggel. [...] Itt, ahol kapaszkodtak fel a patakból, ilyen nagy kövek voltak, ilyen macskafej nagyságú kövek, hát az egyik beszorult a hernyólánc közé, és elszakította a hernyóláncot. És se előre, se hátra.”³⁵⁴

Július 29-én a VII. hadtest seregtestei is beérkeztek a Hunyadi-állásba, ahol sikerült megszilárdítani a védelmet, a szovjet 1. gárda-hadsereg, 18. hadsereg és 17. önálló lövészhadtest támadása elakadt. Ezzel tulajdonképpen elhárult annak a veszélye, hogy a szovjet csapatok be tudnak törni közvetlenül a Kárpát-medencébe.³⁵⁵ Július 23-29 között, amíg a visszavonulás tartott, a két összevont üteg öt alkalommal tört ki bekerítésből. A harcok során hősi halált halt Rozgonyi Gyula továbbszolgáló szakaszvezető, Kovács András szakaszvezető, Cserép Nándor címzetes őrvezető.³⁵⁶

A Dolinára való beérkezéskor Doóry őrnagy a visszavonulás alatt folyamatosan szedett pervitin (ő Aktedor tablettát említ) élénkítő miatti kialvatlanságtól, a kimerültségtől idegösszeomlást kapott.³⁵⁷ A segédtsízt, Guthy Béla főhadnagy életveszélyes sebesülést

³⁵³ Interjú Doóry 1987/I. 11.

³⁵⁴ Interjú Patay 1988. 6.

³⁵⁵ SZABÓ-SZÁMVÉBER 2003. 70.; RAVASZ 2003. 131-132. A VII. hadtestet, mely elszakadt az 1. hadseregtől, parancsnoka, Vörös Géza vezérőrnagy vezette a Hunyadi-állásba a német 1. páncélos-hadsereg parancsnokának megkérdezése nélkül.

³⁵⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 6. számú veszteségkimutatás; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 9. számú veszteségkimutatás; A törzsütegből megsebesült Krisztián Lajos törzsőrmester aknaszilánk találatától a bal kézfejen és Hajba István őrmester bal felkarján és lapockán áthatoló ellenséges gyalogsági lövedéktől, július 29-én motorbaleset következtében Horváth Imre továbbszolgáló szakaszvezető térdkalácsrepedést szenvedett l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 6. számú veszteségkimutatás; Az osztálytörzs állományából július 25-én Filep István honvéd Kamiennénél ellenséges gyalogsági lövedéktől tüdőlövést kapott, július 27-én vitéz Doóry Nándor őrnagy állat aknaszilánk metszette fel a Lukwa hídnál, Ács Sándor szakaszvezető eltűnt, Patai László tizedes megsebesült hátán és bal felső karján aknaszilánk találatától. Az 1. üteg állományából megsebesült július 24-én Varga János honvéd lábtöréstől, majd később eltűnt, és Horváth János honvéd a bal alkarján géppisztoly sorozatlövéstől; július 25-én Szabó Zoltán továbbszolgáló szakaszvezető tüdőbajtól megbetegedett, megsebesült Nyitrai András tartalékos tizedes aknaszilánk találatától a koponya bal hátsó részén, és Pöthe Béla honvéd; július 26-án megsebesült Huszár János tartalékos szakaszvezető géppisztoly váll-lövéstől és légnyomástól, Szabó István tartalékos őrvezető aknaszilánk találatától a bal alkarján és Tóth Imre tartalékos őrvezető aknaszilánk találatától a jobb arcon; július 27-én megsebesült Makrai Miklós tartalékos tizedes aknaszilánk találatától és puskalövéstől a bal felső lábszáron és Bognár Ferenc címzetes őrvezető rohamlövegének kilövése következtében lábszár sérüléstől, majd később eltűnt; július 28-án eltűnt Losonczy Károly honvéd és megsebesült Bognár József zászlós aknaszilánk találatától a bal faron l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. augusztus 2., 634934.szám. 2. számú veszteségkimutatás; A 2. üteg állományából megsebesült július 24-én Hercegh József honvéd Winográdnál aknaszilánk találatától a jobb bokán és eltört a bal combcsont; július 26-án Mesterházi József tizedes aknaszilánk találatától az arcán; július 28-án Baji János őrvezető aknaszilánk találatától a bal csipőn és a bal kézfejen és Zsámár Antal őrvezető aknaszilánk találatától a bal vállán, bal csipőn és bal lábán, illetve eltűnt Zukovics István honvéd l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 9. számú veszteségkimutatás

³⁵⁷ Interjú Doóry 1987/I. 12.; Interjú Doóry 1988/II. 3.

szenvedett, így Sándor Dénes főhadnagy, az 1. üteg parancsnoka vette át rangidősként az osztályparancsnokságot addig, amíg Doóry őrnagy ki tudta magát pihenni.³⁵⁸ Az osztály elhelyezési körlete ekkor Wigodán volt. A páncélosadosztállyal való kapcsolattartásra Vértesy László hadnagyot rendelték ki összekötőtisztnek.³⁵⁹

Az utóvédharcok és a visszavonulás során a Rátz Tibor főhadnagy által parancsnokolt 3. üteg összeköttetése megszakadt az osztállyal. Ez az üteg a 25. gyaloghadosztály visszavonulását támogatta, ezért Peczenicyn irányából a Rungury – Sloboda – Delatyn – Dora – Jaremcse – Mikuliczyn – Tatár-hágó útvonalon vonult vissza Körösmező felé. Egerszegi Károly zászlós, a 3. üteg gépkocsitisztjének elmondása szerint a Peczenicyntől Delatynig a törzs és a műhely az ő parancsnoksága alatt a fentebb leírt úton haladt, mivel a tehergépkocsiknak járható útra volt szükségük, míg a harclépcső a Rokieta hegyen átkelve lerövidítette az utat a Delatynban elérhető, Pruton átívelő híd felé. Az üteg harclépcsőjét a Pruton átívelő híd védelmére vezényelték, hogy addig tartsák a hídfőt, amíg az 1. hadsereg részei befejezik az átkelést. A visszavonulási parancsot az összeköttetés megszakadása miatt nem kapták meg, így akkor vonultak vissza, amikor már közvetlen irányzással kellett tüzelni a beszivárgó ellenséges erőkre. A híd megsemmisült, így gázlón keltek át a folyón, ami a meredek partfal miatt csak reggelre sikerült, és közben egy löveg felborult a meredek partfalon. A Prutba borult rohamlövegért egy vállalkozás keretében délután két másik Zrínyi visszament és sikerült visszavontatni a Kárpátokba.³⁶⁰ Az üteg és a nem harcoló részleg Tatarównál egyesültek, ahonnan egy nap pihenőt követően indultak el a Tatár-hágóra.³⁶¹ Mind a tíz rohamlöveggel, teljes feltöltöttséggel érték el a Tatár-hágót, csak a sebesültek voltak távol.³⁶² Doóry őrnagy utólagos elmondása szerint az üteget kikülönítették a Tatár-hágóra, ezért nem vettek részt a visszavonulásban, és tulajdonképpen ezért maradt meg a rohamlövegek nagy része.³⁶³

A Kárpátokba való visszavonulás alatt a magyar 1. hadsereg mintegy 37000 katonát, 320 géppuskát, 246 gránátvetőt, 545 aknavetőt, 31 darab 37 milliméteres páncéltörő ágyút, 64 darab 75 milliméteres páncéltörő ágyút, 62 darab könnyű-, 50 darab közepes- és nehéz löveget veszített, vagyis az élő erő 20 százalékát, a nehéz fegyverzet 20-35 százalékát, de harcképességét megőrizte.³⁶⁴

³⁵⁸ SÁNDOR é. n. 8–9.

³⁵⁹ Interjú Doóry 1987/III. 12.

³⁶⁰ Interjú Siklósi Szabó 1987. 5-7.

³⁶¹ Interjú Egerszegi 1988/I. 1-2.

³⁶² Interjú Egerszegi 1988/II. 3.

³⁶³ Interjú Doóry 1987/III. 10.

³⁶⁴ UNGVÁRY 2005. 287-288.

Az 1. és 2. üteg július 29-én vonult be Dolinára, ahonnan immár harc nélkül vonult vissza Husztig.³⁶⁵ Ekkorra a két üteg és a törzs 21 rohamlövegéből már csak három maradt meg, melyek közül egy mozgásképtelen volt.³⁶⁶ A törzsüteg a műhely egy részével Stanislauból harc nélkül és veszteség nélkül vonult vissza a Tatár-hágón keresztül Mányoki főhadnagy parancsnoksága alatt. Ők gépjárműveken vonultak vissza, valamint vontattak egy rohamlöveget, ami futómű meghibásodás miatt mozgásképtelenné vált, és a visszavonulás elrendelésekor Stanislauban volt javításon a műhelynél.³⁶⁷

Szeptember 21-én a megmaradt hadianyagot átadták a beérkezett 7. rohamtüzér osztálynak.³⁶⁸ Az átadott hadianyag nagy része gépjárművekből állt, ugyanis a rohamlövegek elvesztése miatt az 1. rohamtüzér osztálynak ezekre szüksége nem volt, az Észak-Erdélyben és az Alföldön bevetni tervezett 7. rohamtüzér osztálynak viszont nem voltak gépjárművei.³⁶⁹ Ezt követően szeptember 24-én Huszton bevagonírozták a két üteget és öt napig tartó vasúti szállítással Hajmáskérre szállították. Azért tartott ilyen sokáig az út, mivel a budapesti vasúti hidak már le voltak bombázva, így kerülni kellett Érsekújvár felé és Komáromnál tudtak átmenni a Dunán, majd Celldömölkön át érkezett a szerelvény Hajmáskérre. Ezután Billnitzer vezérőrnagy az állomány részére két hét szabadságot engedélyezett október 1-je és 15-e között.³⁷⁰

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

Az utóvédharcokat a 2. páncélosadosztály és az 1. rohamtüzér osztály 1. és 2. ütege vívta meg Zsedényi vezérőrnagy parancsnoksága alatt.³⁷¹ Az 1. rohamtüzér osztály ezt követően folytatott harcait nem a korábbiakhoz hasonló alaposan előkészített és megtervezett támadó műveletek jellemzik, hanem az aktuálisan kialakult helyzetre adott reagáló, illetve védekező harc. A rohamtüzérek feladata sokszor a visszavonulás fedezése és a szovjet előretörés halogatása volt. Ebből következően nem volt lehetőségük a rohamtüzéreknek

³⁶⁵ SÁNDOR é.n. 8–9.

³⁶⁶ MÁNYOKI é.n. 12.; A visszavonulás utolsó időszakában kapott fejlődést Györffy Bence honvéd, aki az ungvári hadikórházban halt hősi halált és robbant fel augusztus 13-án egy aknában Szolák György honvéd. l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.)

³⁶⁷ Interjú Mányoki 2006/II. 5.

³⁶⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, m.kir.h.rotü.kik.pk 20. A m.kir.honvéd rohamtüzér kiképzőtábor parancsnokság 20. számú parancsában, Hajmáskéren, 1944. szeptember 9-én Billnitzer vezérőrnagy elrendelte a 7. rohamtüzér osztály útba indítását az 1. rohamtüzér osztály felváltására

³⁶⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál 1986. január 16-án kelt levele Palásthy András számára

³⁷⁰ PATAY é.n.a 44–46.; Doóry őrnagy a bevagonírozás helyszínéül Nagyszöllőst jelölte meg l. Interjú Doóry 1987/II. 2.

³⁷¹ SÁNDOR é. n. 8.

megválasztani a rohamlővegek alkalmazásához legideálisabb terepet és időt, hanem alkalmazkodniuk kellett a szovjetek által rájuk kényszerített feltételekhez.³⁷² A rohamtűzéség alkalmazási feltételeinek nem felelt meg az a körülmény sem, hogy a rohamtűzér osztály első két ütege főként a 7. gyaloghadosztály visszavonulását támogatta, mely hadosztály saját hadtestparancsnoka, vitéz Vörös Géza vezérőrnagy szerint nem volt képes komoly ellenállást tanúsítani.³⁷³ Csekélyebb ellenséges erő támadása esetén is többször megfutottak, vagy az ellenséges támadási vonal útjából kitértek a gyaloghadosztály katonái, így a rohamtűzerek nem kapták meg azt a gyalogsági biztosítást, mely a hatékony harcukhoz alapvető lett volna. A 7. gyaloghadosztályt katonáinak nem megfelelő harctéri bátorsága és kitartása miatt példastatuálásként később fel is oszlatták, személyi állományát beolvasztották a 24. gyaloghadosztályba.

Az 1. és 2. üteg együtt kezdte meg a visszavonulást, azonban az időközben kialakult helyzet eredményeként kisebb kötelékekre bomlott a két üteg, mely kötelékek időnként ismét egyesülni tudtak. A visszavonulás ütemét és irányát a 2. páncélosadosztály parancsnokának parancsai határozták meg, melyek előírták, hogy a visszavonuló hadsereg fedezése érdekében mely időpontig kell tartani egyes stratégiai pontokat, vagy településeket. Ez azonban azt eredményezte, hogy az időközben előretörő szovjet erők rendszeresen átkarolták és bekerítették az utóvédként harcoló rohamtűzér alegységeket, melyeknek így át kellett törniük az ellenségen, hogy ismét felvehessék a kapcsolatot a saját erőikkel és utánpótlást vételezhessenek.

4.2. AZ ERDÉLYI HADSZÍNTÉREN

A 3. üteget a Kárpátokon való átkelést követően bevagonírozták, és két új Zrínyi rohamlőveggel megerősítve szeptember 7-én reggelre Nagyváradra szállították.³⁷⁴ „Egy szerelvényre lett feltéve a tíz rohamlőveg és a 30 vagy 40 teherautó. Lőszer, üzemanyag, legénység. És ez egy hegyi pálya volt, hogy ott ereszkedett le a vonat, és egyszerűen a fékek nem bírták ezt a súlyt. Vagy három állomáson is úgy keresztül futottunk, és pokoli mázlink volt. A fékek, mert éjszaka mentünk, olyan szikraeső volt, és a fékek nem tudták leállítani a

³⁷² MÁNYOKI é. n. 12.

³⁷³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 2548/VII.hdt.1.a.44.VIII.4. szám Harcleírás a VII.hdt.VII.23-tól 31-ig tartó harcáról. 5-6.

³⁷⁴ A két rohamlőveg valószínűleg a kolozsvári 25. rohamtűzér osztály rohamlőveg anyagát képezte, ugyanis ez az osztály rendelkezett kiképzési célra rohamlővegekkel, de harcba vetésükkor már nem. A 25. rohamtűzér osztály tisztjei nem tudtak visszaemlékezni, hogy mi történt ezekkel a rohamtarackokkal, de nagyon valószínű, hogy ezeket kapta meg Rátz főhadnagy.

vonatot, biztosak voltunk, hogy ez felfordul.”³⁷⁵ Nagyváradon azt a parancsot kapták, hogy Félixfürdön kell állást foglalniuk, majd Magyarcsekére rendelték az üteget, ahol a 24. hadosztály tűztámogatását kellett végrehajtani. Magyarcsekén találkozott az üteg a váltásra kijelölt 10. rohamtüzér osztály 3. ütegparancsnokával, Mikéta Dénes főhadnaggyal. A másnapi támadásban mindkét üteg részt vett. A támadás során kézigránát robbanástól megsebesült Városy Péter hadapród őrmester.³⁷⁶ Szeptember 17-én Rátz főhadnagy rohamlövege aknára futott és megrongálódott, miközben az üteg részt vett Belényes elfoglalásában. Az üteg részt vett még a Belényes környéki harcokban, majd ezután Robogány és Kapocsány községekben a hadianyagot át kellett adniuk a váltásra érkezett szigetvári 10. rohamtüzér osztály 3. ütegének. Az 1/3. üteg legénységét Nagyváradon vagonírozták be és október 15-én érkeztek vissza Hajmáskérre.³⁷⁷

Az erdélyi harcokban a források szerint az alábbi személyek haltak hősi halált: szeptember 17-én Robogány térségében Horváth Ferenc honvédet egy baleset következtében a rohamlöveg lánctalpa zúzta halálra, Lakó József továbbszolgáló szakaszvezető aknaszilánk találattól esett el; október 8-án Lukács Gábor szakaszvezető Nagykárolyban halt meg korábban elszenvedett haslövés következtében.³⁷⁸

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A román átállás következtében a szovjet csapatok hamar betörték Erdélybe. A terület védelmére a magyar hadvezetés nem készült fel kellő mértékben, így szükséges volt a lehető leghamarabb ütőképese erőt átcsoportosítani az új frontszakaszra. A 7. és 10. rohamtüzér osztályok mellett az 1/3. rohamtüzér üteg is bevetésre került, azonban komoly harcokban nem vettek részt, a rohamtüzérség szerepköréhez illő feladatokat nem kaptak. Az 1/3. üteg technikai eszközeit átadta a 10. rohamtüzér osztálynak, majd a 7. és a 10. rohamtüzér osztály is folyamatosan vonult vissza Tordáig, illetve az Alföldre, ahol ismét bevetésre kerültek.

³⁷⁵ Interjú Siklósi Szabó 1987. 9.

³⁷⁶ VÁROSY é.n. 12–13. Mivel a 10. rohamtüzér osztály 3. ütege löveganyag nélkül érkezett az erdélyi hadszíntérre, így a támadásban gyalogságként kísérte az 1/3. rohamtüzér üteget.

³⁷⁷ ILLÉSFALVI–SZABÓ–SZÁMVÉBER 2005. 117.; VÁROSY 1996. 1.; Interjú Csics 1987. 9.

³⁷⁸ <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.)

4.3. BUDAPEST VÉDELMEBEN

Az 1. rohamtüzér osztály pótosztályát 1944. szeptember 14-én mozgósították és Sélley-Rauscher százados parancsnoksága alatt páncéltörő ágyúkkal felszerelve, valamint gyalogságként vetették be az Alföldön zajlott harcokban 4/1-2. nehéz páncéltörő ágyús század hadrendi szám alatt. A pótosztály a veszteségi adatok alapján az Észak-Erdélyből való visszavonulás során szeptember végén Tenke település környékén került bevetésre, majd a Nagyszalonta-Újiráz-Biharkeresztes-Tiszabábolna vonalon vonultak vissza folyamatosan harcolva.³⁷⁹

³⁷⁹ Ezekben a harcokban sebesült meg szeptember 26-án Talpas község mellett Takács András címzetes őrzető aknaszilánk találattól a tarkón és a bal tüdőben (október 1-jén elhunyt), Szöcs Pál őrzető, Nyirádi János honvéd légnyomástól és Ács Lajos honvéd lövéstől a bal mellén és bal felkarján I. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám. 1. számú veszteségkimutatás; október 2-án megsebesült Szovék János István őrzető aknaszilánk találatától fejen és lábon, Tóth István honvéd aknaszilánk találatától lábon és az oldalán és Tollár József honvéd aknaszilánk találatától a fejen és a lábon; október 4-én eltűnt harc közben Gáspár József hadapród őrmester, Kovács József honvéd, Svajcer Boldizsár honvéd, Nagy Jenő őrzető, Nagy Gábor őrzető, Varga Ignác honvéd és Gajdács Imre honvéd; október 5-én eltűnt harc közben Mucska János őrzető, Kovalter Jenő honvéd, Hertlik István honvéd, Katona Lajos honvéd, Egri Ferenc honvéd, Czúth Ferenc honvéd, Angyal Mihály honvéd, Adamecs Kálmán honvéd és Szalai Gábor honvéd; október 7-én eltűnt harc közben Debreceni János honvéd, Uhrin Lajos honvéd és Bozsényik János honvéd, megsebesült Kiss Ferenc zászlós aknaszilánk találatától a karon és a combon, Balogh János tizedes aknaszilánk találatától a nyakon, Porga Ferenc tizedes aknaszilánk találatától a fejen, Mészáros Imre őrzető aknaszilánk találatától a tüdején; október 13-án harc közben eltűnt Fihl Mihály honvéd; október 14-én harc közben eltűnt Rovenszki Ferenc honvéd és megsebesült Marosvölgyi Mihály őrmester bombaszilánktól a bal kézfejen; október 20-án megsebesült Cziba János honvéd légnyomástól I. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. október, 670504.szám., 1. számú veszteségkimutatás; elesett Pál Géza zászlós október 13-án aknavető telitalálat következtében és október 14-én Kastl Nándor tartalékos őrzető páncéltörő gránát telitalálatától; megsebesült október 3-án Mikoczi András tartalékos őrzető aknaszilánk találatától a jobb homlokán; október 13-án Poór István honvéd aknaszilánk találatától a jobb fülén, Varga Mihály tartalékos szakaszvezető aknaszilánk találatától a bal felső lábszárán és Wachtler Sándor honvéd aknaszilánk találatától a jobb faron; október 14-én Kórék Zoltán hadapród őrmester aknaszilánk találatától a bal felső lábszárán, Dr. Kuczka Antal hadapród őrmester aknaszilánk találatától a bal felső lábszárán, Kmetty Mihály tartalékos szakaszvezető légnyomástól a bal fülén, Schrech János tartalékos őrzető aknaszilánk találatától a jobb lapockáján, Galler István honvéd aknaszilánk találatától a bal felső lábszárán, Koppi József honvéd aknaszilánk találatától a nyakán, Serfer János honvéd légnyomástól, Zrínyi László honvéd aknaszilánk találatától a combján és Kövári József honvéd lábfejen láncalp ment keresztül, valamint eltűnt harc közben Kasza Károly tartalékos őrzető I. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 3. számú veszteségkimutatás; október 23-án megsebesült Király Mihály honvéd aknaszilánk találatától a jobb alsó lábszárán; október 25-én Tiszabábolnánál hősi halált halt Erdélyi András zászlós tüdőlövéstől és Czechmeister Ferenc tizedes fejlövéstől, megsebesült Dr. Rácz Ferenc tartalékos főhadnagy comblövéstől, Molnár József zászlós aknaszilánk találatától farban, lapockán és vállon, Bagó István őrmester légnyomástól, Hamar Illés szakaszvezető lövéstől a bal kézfejen és Dorna László honvéd lövéstől a jobb fülén; október 26-án megsebesült Hettyey Sándor zászlós aknaszilánk találatától a jobb lapockán, Karvalics Vince továbbszolgáló szakaszvezető aknaszilánk találatától a jobb kézfejen, vitéz Arpási Imre szakaszvezető aknaszilánk találatától a bal felső lábszáron, Őri József továbbszolgáló szakaszvezető aknaszilánk találatától a jobb felkaron, Varga Mihály szakaszvezető lövéstől a jobb alsó lábszáron, Nyítray András tartalékos tizedes aknaszilánk találatától a bal alsó lábszáron, Mikoczi András őrzető aknaszilánk találatától a bal felkaron, Sirhán Lajos őrzető aknaszilánk találatától az arcon, Neszméri János honvéd aknaszilánk találatától a jobb felkaron, Greznár Zoltán honvéd aknaszilánk találatától a fejen, Ánosi István honvéd légnyomástól és Tokovics Ernő honvéd légnyomástól; október 28-án megsebesült Forintos István zászlós aknaszilánk találatától mindkét alsó végtagon, Megtért József honvéd aknaszilánk találatától a fejen, Varga János honvéd aknaszilánk találatától a jobb faron, Karsai Sándor honvéd aknaszilánk találatától a

A Honvéd Vezérkar főnöke a főváros közelgő ostroma okán október második felében Budapestre irányította a 7. rohamtűzér osztálynak a harcban álló részei kivételével az összes rohamtűzér osztályt.³⁸⁰

Az 1. rohamtűzér osztályt október 16-án mozgósították újra. Doóry Nándor őrnagy azt a parancsot kapta, hogy október 20-án induljon el az osztály Budafokra. Itt a gimnáziumban szállásolták el az osztályt, majd rövidesen átirányították őket Budapestre, ahol a Szent Imre úti ciszterci gimnáziumban rendezték be a főhadiszállást. Október 23-án Doóry őrnagyot berendelték a tűzér szemlélésre, ahol Billnitzer vezérőrnagy Vecsést határozta meg, mint az osztály védőkörletét.³⁸¹ Billnitzer vezérőrnagyot Pfeffer-Wildenbruch SS-Obergrupperführer, a Budapest-csoport parancsnoka korábban kinevezte a pesti hídfő „B” védőkörletének parancsnokává.³⁸² A „B” védőkörlet védelmét öt rohamtűzér osztálynak és egy német riadózászlóaljnak kellett biztosítania.³⁸³

Ekkor a rohamtűzér osztályok állományából rohamszázadokat alakítottak, ütegenként egy szakaszt, ezeknek kellett a főváros előterében, Vecsés körzetében kialakított védelmi vonalban védőállást foglalni.³⁸⁴ Az 1. rohamtűzér osztály rohamszázada villamosokkal ment ki Vecsésre. „Reggel a villamosokkal mentünk ki. Lefoglaltuk a villamosokat a Gellért téren. Kényszerítettük őket, hogy vigyenek ki bennünket Vecsésre. És akkor jött a kalauz... Először nem akartak kivinni. Mondom: Fogjatok rájuk géppisztolyt. És akkor hát jött a kalauz, hogy Jegyeket! Azt mondja az egyik öreg rohamtűzér: A MÁV engem kivitt a Donhoz ingyen, maguk is kivihetnek Vecsésre ingyen.”³⁸⁵ Billnitzer vezérőrnagy Mátyóki főhadnagyot küldte a Várba Szálasi főhadiszállására, hogy jelentse a rohamtűzerek pozícióját és felszereltségét Gömbös Ernő főhadnagynak, Szálasi segédtisztjének. Ekkor Gömbös főhadnagy intézkedett, hogy a rohamtűzereket ellássák megfelelő gyalogsági fegyverzetrel.³⁸⁶

Doóry őrnagy elmondása alapján az első hullámban román csapatok támadtak. Egy teljes román gyalogezred magadta magát az 1. rohamtűzér osztálynak. Ennek az ezrednek a fele

jobb combon, Magyar Ferenc honvéd aknaszilánk találatától a bal combon, Monc István honvéd lövéstől a bal lábfejen, Szabó László honvéd aknaszilánk találatától a hát jobb felén és a jobb lábszáron, Szabó Lajos honvéd aknaszilánk találatától a jobb combon és Varga József honvéd aknaszilánk találatától a bal alkaron l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 4. számú veszteségkimutatás; valamint elhunyt november 12-én Vakaró László honvéd a losonci hadikórházban amputálás során szerzett szepszis következtében l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.)

³⁸⁰ UNGVÁRY 2021. 23

³⁸¹ Interjú Doóry 1988/II. 6.

³⁸² SZÁMVÉBER 2018. 41.

³⁸³ NEVENKIN 2014. 240.

³⁸⁴ Interjú Vározy é.n. 1.

³⁸⁵ Interjú Doóry 1988/II. 7.

³⁸⁶ Interjú Mátyóki 2006/II. 8.

magyar nemzetiségű katonákból állt.³⁸⁷ Doóry őrnagy október 28-án kapott parancsot, hogy térjen vissza Hajmáskérre és adja át az osztályparancsnoki feladatokat Waczek Fedor főhadnagynak.³⁸⁸ November 2-án érte el a szovjet 6. gárda-gépesítettdandár a rohamtüzérek állásait.³⁸⁹ Első nap harckocsikkal támadtak a szovjetek, ezt sikerült kézi páncéltörő fegyverekkel, német Panzerfaustokkal elhárítani. Ezután a harckocsik visszavonultak és Vecséstől néhány kilométerre álltak meg. Doóry őrnagy visszaemlékezése szerint ekkor találtak Vecsésen az út mellett egy elhagyott német 105 milliméteres légvédelmi löveget, amit tűzkésszé sikerült tenni és a várakozó szovjet harckocsik közül többet is kilőttek.³⁹⁰

November 3-án a Zrínyi rohamlövegekkel újból ellátott³⁹¹ 3. üteget riadóztatták, ugyanis szovjet 4. gárda-gépesítettdandár előrevetett osztagának részei foglaltak állást a Ferihegyi repülőtér, Pestszentlőrinc és Vecsés között. A – feltehetőleg a Feldherrnhalle páncélgránátos-hadosztály páncélgránátosai által támogatott – rohamlövegek Rátz főhadnagy és Kocsner zászlós parancsnoksága alatt két irányból átkarolták az ellenséget, akik súlyos veszteségeket elszenvedve visszavonultak Vecsés irányába. Az ellenlökés során a rohamtüzérek több páncéltörő ágyút is kilőttek. A sikeres művelet után a német és magyar erők visszatértek Pestszentlőrinc.³⁹²

November 4-ig a rohamtüzérek a Vecsés szélén húzódó vízelvezető árok vonalát tartották, több szovjet gyalogsági támadást is visszaverve. Ekkor parancs érkezett, hogy be kell vonulni Vecsésre, ahol főtt ételt kaptak. Az ételosztás közben érkezett egy német tisztekből álló csoport, akik Kulifay főhadnaggal szóváltásba keveredtek és követelték, hogy embereivel azonnal térjen vissza abba az árokba, ahonnan visszavonultak, amit közben a szovjetek már elfoglaltak. Ennek a teljesítését megtagadták, mivel felesleges áldozattal járt volna.³⁹³ A nap során a szovjet 4. gárda-gépesítettdandár részei Pestszentimre irányából Vecsés felé támadtak, így a Vecsés külterületén védő német és magyar erők bekerítésének veszélye fenyegetett. Ezért vonták vissza a településre a rohamtüzéreket. Közben a 3. üteg rohamlövegei Vecséstől északra

³⁸⁷ Interjú Doóry 1987/III. 12.

³⁸⁸ Interjú Doóry 1987/II. 5.

³⁸⁹ PATAY é.n.a 51–56.; vö. Interjú Doóry 1987/II. 3.; SZÁMVÉBER 2018. 69.

³⁹⁰ Interjú Doóry 1987/II. 4.; Interjú Doóry 1988/II. 7. valószínűleg egy Flak 38 típusú légvédelmi löveg lehetett. Ellentmondásos, hogy október 28-án adta át Doóry őrnagy az osztályparancsnoki teendőket Waczek főhadnagynak, de november 2-i eseményekről beszélt a vele készített interjúban. Lehetséges, hogy már csak a bajtársaktól hallott eseményeket mesélte el, de az sem kizárt, hogy a vezénylés időpontjára emlékezett pontatlanul.

³⁹¹ Számvéber Norbert közli a szovjet források alapján a Budapesten körülrárt páncélos csapatok harcértékét. Eszerint az 1. rohamtüzér osztály hét Zrínyi-II rohamtarackkal, nyolc Turán harckocsival, valamint hét 88 milliméteres PaK 43 páncéltörő ágyúval rendelkezett 1944 decemberének végén l. SZÁMVÉBER 2018. 706.

³⁹² SZÁMVÉBER 2018. 75.; NEVENKIN 2014. 258.

³⁹³ Interjú Patay 1988. 11-15.

kilőttek hat támadó T-34/85 harckocsiból négyet, ezzel visszaverve a támadást.³⁹⁴ Hajnalban a Feldherrnhalle páncélgránátos-hadosztály és a 8. „Florian Geyer” SS-lovashadosztály, valamint a Billnitzer-csoport részei kiszorították Vecsés nagy részéről az oda betört szovjet 6. gárda-gépesítettdandár csapatait és tovább támadtak Üllő ellen.³⁹⁵ Napközben az 1. üteg a 8. SS-lovashadosztály 15. SS-lovasezredével, a 8. SS-utászszázalóaljjal és a 8. SS-páncélvadászosztály 1. páncéltörő ágyús századával részt vett egy Gyömrő felől Üllő elfoglalása érdekében indított támadásban, melyet Üllő szélén megállított a 6. gárda-gépesítettdandár és a 49. gárda-lövészadosztály ellenállása.³⁹⁶ Ugyanezen a napon a szovjet 37. gárda-harckocsidandár csapatai áttörtek Gyál és Vecsés között, azonban Felsőhalom térségében megállították őket a német 13. páncélosadosztály és a Billnitzer-csoport rohamtüzér osztályainak összekeveredett erői. A német-magyar védők ezután ellenlökést hajtottak végre, melynek eredményeként elfoglalták a 129-es számú magaslatot Pestszentimrétől északkeletre és kilőttek 20 szovjet harckocsit.³⁹⁷

November 5-én hajnalban kellett volna SS gyalogsággal megerősítve visszafoglalni a Vecsésen kívül húzódó árkot, de a németek az éjszaka folyamán eltűntek. Amikor a rohamtüzérek észrevették, hogy magukra maradtak, ők is megkezdték az elszakadást. Ebben a pillanatban a támadásra induló 5. gárda-gépesítettdandár támadást indított, és komoly gyalogsági harc közben kellett a rohamtüzéreknek visszavonulniuk.³⁹⁸ A nap során a 3. üteg és a 25. rohamtüzér osztály Zrínyi rohamtarackjai, valamint a 10. rohamtüzér pótosztály támogatták a 8. SS-lovashadosztály részeinek bevetését, melynek célja a Vecsésre betört szovjet erők kiszorítása és a település szélén húzódó védelmi vonal ismételt birtokba vétele volt.³⁹⁹ „Három Zrínyi rohamlőveg indul az oroszok ellen. Ahogy kifordulnak az utcákon és megpillantják az orosz tömeget, szinte arra sem marad idejük, hogy tüzet nyissanak az ellenségre. Az orosz gyalogság ugyanis, ahogy észreveszi a három magyar rohamlőveget, eszeveszett futásnak ered. Így jelentette néhány perc múlva a német tüzérségi megfigyelő. Általában a rohamtüzérek megállapítása, hogy az orosz gyalogság, még ha páncélromboló fegyverekkel el is van látva, akkor sem szeret szembenézni a rohamlővegekkel.”⁴⁰⁰ Az ellenlökés sikeréhez az is hozzájárult, hogy Malinovszkij marsall november 4-én éjszaka

³⁹⁴ NEVENKIN 2014. 286.

³⁹⁵ SZÁMVÉBER 2018. 83-84.

³⁹⁶ SZÁMVÉBER 2018. 84-85.; NEVENKIN 2014. 283-286.

³⁹⁷ NEVENKIN 2014. 286-287.

³⁹⁸ Interjú Patay 1988. 16.

³⁹⁹ SZÁMVÉBER 2018. 93.

⁴⁰⁰ Magyar rohamtüzérek sikerei a szovjet-óriástankokkal szemben. Új Magyarország, 1944. november 10-i szám, 3. o. közli: SZÁMVÉBER 2018. 93-94.

leállította a Budapest elleni támadó műveletet, hogy átszervezze erőit. Ennek során a harcokban meggyengült 2. gárda-gépesítetthadtestet (melynek alárendeltségébe tartozott a 6. gárda-gépesítettdandár és a 37. gárda-harcokosdandár is) kivonták az arcvonalból és helyét a 23. lövészhadtestnek kellett átvennie.⁴⁰¹

A Billnitzer-csoport (kötelékében az 1. rohamtüzér osztállyal) rohamlövegekkel vagy harcokosokkal fel nem szerelt részeit a Csepel-sziget déli részére vezényelték, ahol a VI. hadtest tartalékát alkották, valamint a feladatuk a szovjet erők átkelésének megakadályozása, sikeres átkelés esetén a szigetről történő kiszorítása volt. Az 1., 13. és 25. rohamtüzér osztályokat november 14-én Rákoscába térségébe irányították át.⁴⁰² Valamikor ebben az időszakban alakították meg az 1. rohamtüzér osztály kötelékében a 4. és 5. üteget, melyek részben páncéltörő ágyúkkal lettek ellátva, részben gyalogsági fegyvereket kaptak. A két üteg állománya valószínűleg nagy részt a pótosztály állományából került ki, azonban erre utaló forrás nem maradt fenn.

November 15-én az 1. rohamtüzér osztályt (a 13. és 25. rohamtüzér osztállyal együtt) alárendelték a magyar 1. páncélosadosztálynak, november 16-án pedig a német 8. SS-lovashadosztálynak.⁴⁰³ 1944. november 18-án ismét a magyar 1. páncélosadosztály alárendeltségébe került az 1. rohamtüzér osztály.⁴⁰⁴ Ettől kezdve a páncélosadosztály harcálláspontján határozták meg a harcfeladatokat. Ebben az időszakban a rohamlövegek mellett a rohamtüzér osztály állománya látta el a gyalogsági biztosítást, valamint a személyi állomány egy részét gyalogsági harcban vetették be, melynek következtében komoly veszteségeket szenvedett az osztály.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ NEVENKIN 2014. 294-297.

⁴⁰² SZÁMVÉBER 2018. 124.; 156.

⁴⁰³ SZÁMVÉBER 2018. 162.

⁴⁰⁴ SZÁMVÉBER 2018. 181.

⁴⁰⁵ Ebben az időszakban halt hősi halált november 16-án Kiss János honvéd az 1. ütegből aknaszilánk találatától a fején és a hátán l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 18., 9287.szám. 5. számú veszteségkimutatás; november 18-án elesett a 4. ütegből Lipták László honvéd aknaszilánktól és Vörös Márton őrzető fejsérüléstől; november 19-én a 4. ütegből Kreincz Ottó honvéd fejlődéstől és Katona József honvéd aknaszilánktól l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 28., 9287.szám. 2. számú veszteségkimutatás; november 20-án hősi halált halt a törzsütegből Fraller János honvéd aknaszilánktól l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 23., 9287.szám. 13. számú veszteségkimutatás; az 1. ütegből november 20-án elesett Lakatos Mihály továbbszolgáló őrmester és Adorján Gyula honvéd aknaszilánktól, a páncéltörő századból Becsó Gyula őrzető aknaszilánktól és megsebesült Fonnyadt József honvéd aknaszilánktól, aki a győri hadikórházban halt bele sebesüléseibe; november 22-én elesett az 1. ütegből Árvai Gyula honvéd aknaszilánk találatától fejroncsolástól, Gányovics Béla honvéd sebesüléstől és Sugár István honvéd fejlődéstől l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 26., 9287.szám. 6. számú veszteségkimutatás; november 22-én megsebesült Pintér János honvéd, aki a soproni hadikórházban halt bele sérüléseibe november 27-én l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kardonok (letöltve: 2024.11.18.); november 20-án aknaszilánk találatától mindkét lábán megsebesült Waczek Fedor főhadnagy, majd november 22-én Guthy Béla főhadnagy l. Interjú Városvy é.n. 1-2., HM HIM

Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 23., 9287.szám. 13. számú veszteségkimutatás; megsebesült a pótosztály állományából Narancsik Imre hadapród őrmester november 21-én aknaszilánk találatától a gyomorszájánál, Novák István őrzető november 18-án aknaszilánk találatától a bal vállán, Temesvári János honvéd november 20-án géppisztoly-lövedéktől a bal csuklóján és Kelemen János honvéd november 4-én aknaszilánk találatától a farban l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 23., 9287.szám. 13. számú veszteségkimutatás; megsebesült az 1. ütegből Ecser környékén november 16-án Drienyovszky György hadapród őrmester aknaszilánk találatától a jobb karján, Németh Imre őrmester aknaszilánk találatától a fején és a bal vállán, Ulrich Gyula honvéd aknaszilánk találatától a fején és a jobb vállán és Poloma Vendel honvéd erős légnyomástól l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 18., 9287.szám. 5. számú veszteségkimutatás; az 1. ütegből megsebesült Ecser déli részén november 20-án Józsa Sándor továbbszolgáló szakaszvezető aknaszilánk találatától a jobb felső karján, Boros István tartalékos szakaszvezető aknaszilánk találatától a bal felső lábszáran, Molnár János őrzető aknaszilánk találatától a fején és a bal lábán, Papp József honvéd aknaszilánk találatától a fején és az oldalán, Neuhold János honvéd aknaszilánk találatától a jobb oldalán és a jobb lábán, Vásárhelyi Kálmán honvéd lövéstől a bal vállán és a bal kézfejen, Németh Gyula II honvéd lövéstől a bal lábán és Horváth István honvéd aknaszilánk találatától a bal felső lábszáran l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 26., 9287.szám. 6. számú veszteségkimutatás; az 1. üteg állományából november 21-én megsebesült Fülöp István továbbszolgáló szakaszvezető aknaszilánk találatától a jobb kezén, Nyitray András tartalékos szakaszvezető aknaszilánk találatától a jobb térdén, Gáll Dezső tizedes kézigránát szilánktól a fejtetőn, Bernáth Dezső őrzető aknaszilánk találatától a bal fültövön, nyakon és jobb oldalon, Becző Gyula őrzető aknaszilánk találatától a hasán, Récsesi Albert őrzető aknaszilánk találatától a farban, Törő Antal honvéd lövéstől a bal karján, Beke Zoltán honvéd légnyomástól a jobb oldalán, Németh Gyula I honvéd aknaszilánk találatától a jobb bokán, Flórián József honvéd lövéstől a bal lábfejen és Kozmér Ferenc honvéd aknaszilánk találatától a jobb kéz középső ujján l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 26., 9287.szám. 6. számú veszteségkimutatás; az 1. ütegből megsebesült november 22-én Ecser déli részén Ábry Endre zászlós és Szabó Gyula szakaszvezető légnyomástól, Egri Dezső őrzető aknaszilánk találatától a jobb oldalán, Popluhár József honvéd aknaszilánk találatától a jobb bokán és Puha Géza honvéd kézigránát szilánktól a homlokán és állán, eltűnt harc közben Gubicza Imre tizedes, Szabó Ferenc őrzető és Horváth Márk honvéd, valamint megbetegedett aranyértől Borsi Sándor honvéd és bokatoréstől Csömöri Kálmán honvéd l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 26., 9287.szám. 6. számú veszteségkimutatás; a 3. üteg állományából megsebesült Maglódtól délre Városhy Péter hadapród őrmester aknaszilánk találatától a nyakán és Ravasz József honvéd aknaszilánk találatától a száján, valamint Ecsertől délre Seper Ferenc őrzető aknaszilánk találatától a száján l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 21., 9287.szám. 7. számú veszteségkimutatás; a 4. üteg állományából november 15-én Király Mihály honvéd megszökött (Dr. Parczner József orvos főhadnagyon kívül ő az egyetlen az 1. rohamtüzér osztály állományából, aki elhagyta a szolgálati helyét és megszökött), megsebesült az Ecser körüli harcok során november 17-én dr. Kuczka Antal hadapród őrmester aknaszilánk találatától az arcán, Végvári István szakaszvezető aknaszilánk találatától mindkét lábán, Gerhát Gábor tizedes aknaszilánk találatától a könyökén, Varga Lajos tizedes aknaszilánk találatától a fején, Virágh András őrzető aknaszilánk találatától a fején, Mellár János őrzető tüdőlövéstől, Pintér János honvéd aknaszilánk találatától a lábon, Szabó István honvéd légnyomástól, Nagy Jenő honvéd baloldali tüdőlövéstől, Vicián János honvéd lövéstől a jobb alkarján l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 28., 9287.szám. 2. számú veszteségkimutatás; a 4. üteg állományából megsebesült november 18-án vitéz Vértessy László főhadnagy légnyomástól, dr. Kuczka Antal hadapród őrmester lövéstől a bal combján, Öri József szakaszvezető aknaszilánk találatától az orrán, Zombó Lajos őrzető lövéstől a bal lábfejen, Tuba Károly őrzető lövéstől a lábszáran, Ánosi István címzetes őrzető aknaszilánk találatától a fején és a jobb karján, Donauer Ferenc őrzető aknaszilánk találatától a kezén, Pesti Aladár karpaszományos honvéd aknaszilánk találatától a fején, Sárközi Ferenc honvéd légnyomástól, Venc József honvéd légnyomástól és aknaszilánk találatától a bal combján, Kovács Ferenc honvéd aknaszilánk találatától a kezén, Bodis Károly honvéd aknaszilánk találatától a kezén l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 28., 9287.szám. 2. számú veszteségkimutatás; a 4. üteg állományából megsebesült november 19-én Csengeri Papp Zsigmond hadapród őrmester aknaszilánk találatától a kézfejen és a bal alkarján, Gimpl Béla tizedes légnyomástól, Fekete Ferenc honvéd lövéstől a bal vállán, Gordos Gyula honvéd lövéstől a karján, Górusz Géza honvéd légnyomástól, Tóth Ferenc honvéd aknaszilánk találatától a kézfejen, Nagy Pál honvéd aknaszilánk találatától a bal vállán, Nagy János honvéd aknaszilánk találatától a lábán, Szécsény Győző honvéd aknaszilánk találatától a kezén és Erős Vendel honvéd légnyomás l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 28., 9287.szám. 2. számú veszteségkimutatás

November 20-án Waczek főhadnagy megsebesült, amikor motorján a magyar 1. páncélosadosztály parancsnoki harcálláspontjára tartott és közben szemlélte a rohamtüzér osztály állásait.⁴⁰⁶ Ezután az osztályparancsnoki teendőket Guthy Béla főhadnagy vette át, aki két nappal később szintén megsebesült.⁴⁰⁷

Az osztályparancsnokok sebesülése miatt Sándor Dénes főhadnagy vezette tovább a rohamtüzér osztályt, immár annak megszűnéséig. A következő hetekben a pesti utcai harcokban vettek részt az 1. rohamtüzér osztály rohamlővegei. „...voltam a Kőbányai úton [...] itt a Ludovika, igen, hát itt nagyon sokszor voltunk bevetve. [...] És akkor Asztalos utca, Asztalos Sándor, itt voltak az első bevetések, Népliget sarka, de én voltam egy meg aztán két löveggel voltam itt kint. Meg itt van egy tisztviselőtelep, itt három löveggel voltunk kint... Itt is volt, itt van az a gáztartály, ezen a területen voltak az első harcaink, pesti harcok. Aztán tulajdonképpen Pesten akkor már itt szintén voltam bevetve, Vas utca, Sándor utca, Rákóczi tér, ezen a területen. Aztán [...] valahol itten a Hanákkal, vagy kivel, akkor itt az Üllői úton egy német tiszt beült, és az irányított minket. Akkor már itt olyan anarchia volt, meglátott egy gyalogos tiszt az utcán minket, hogy vonultunk egy löveggel, akkor megkért, hogy lőjünk oda egy párat.”⁴⁰⁸ A Százados út környékén is bevetettek német gyalogsággal rohamlővegeket. Itt Vároшы és Névery zászlósok, Fejes és Szalay voltak a lövegparancsnokok.⁴⁰⁹

A rohamtüzérség kiképzettségéhez és a szabályzatokban meghatározott alkalmazásához alkalmas harcfeladat ezekben a napokban csupán egyszer akadt. A 2. Ukrán Front 46. hadseregének alárendelt 316. és 99. lövészadosztályok 1944. december 4-7. között erőszakos átkelést hajtottak végre a Dunán és hídfőállást létesítettek annak jobb partján. Hamarosan már a Budapestről a Balaton felé vezető műutat veszélyeztették Ercsi-Baracska térségében, ahol a német 271. népigránátos hadosztály 977. és 978. gránátosezrede és a 2. huszár ezred volt

⁴⁰⁶ Interjú Vároшы é.n. 1-2.

⁴⁰⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1944. november 23., 9287.szám. 13. számú veszteségkimutatás

⁴⁰⁸ Interjú Vároшы é.n. 2.; A pesti és budai városi harcok során esett el Németh Miklós honvéd 1944. december 31-én aknatalálattól, sebesült meg Németh Miklós honvéd, aki az ingolstadti hadikórházban hunyt el 1944. december 31-én. Szintén hősi halált halt 1945. január 6-án Doma László szakaszvezető a 8. kerületben koponyalövéstől, 1945. január 10-én Jónás Gyula őrzető a 8. kerületben haslövéstől, 1945. január 13-án Bangó Béla honvéd mindkét láb sérülésétől és 1945. február 7-én Bari Gyula őrmester aknaszilánktól. l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.)

⁴⁰⁹ Interjú Vároшы 1999/I. 13-14. Az interjú alatt felelevenítették Vároшы Péter naplóját, azt olvasva idézték fel az ostrom alatt történeteket. Egy alkalommal érdekes részlet derült ki. „Két rohamlőveggel újra neki indulok. A Kőbányai út sarkánál nagy nyüzsgés az esti félhomályban. Ruszlik. Belelövünk. A helyzet tisztázódik. A Népligetben összeszedett szétszóró németeket. [...] Nahát itten finoman elhallgattam. Mert „Belelövünk. A helyzet tisztázódik a Népligetben összeszedett szétszóró németeket”... Tehát a németekbe lőttünk bele. Ugyanaz a sapkájuk volt, az az usánka. Lebeg a két füle. Ilyen sapkában jöttek a németek a szürkületben vissza. Azt mondták nekünk a Prägerék, hogy ott oroszok vannak.” l. Interjú Vároшы 1999/II. 1.

védelemben.⁴¹⁰ Először a német 8. páncéloshadosztály feladata lett volna a szovjetek viaszszorítása, de a december 7-re megmerevedett szovjet védelem komoly veszteségeket okozott és visszavonulásra kényszerítette a német páncélosokkal támogatott gyalogságot. 1944. december 7-én a 10. rohamtűzér osztály kapta a feladatot, hogy megmaradt kilenc Zrínyi rohamlővegével akadályozza meg a szovjetek előretörését és ériék el Rácszentpétert, ahol a 108. gárda-lövészhadosztály 311. és 305. gárda-lövészezredeinek támadása következtében német-magyar csapatok maradtak bekerítve.⁴¹¹ Ehhez a támadáshoz csatlakozott az 1. rohamtűzér osztály 3. ütege⁴¹² is hét rohamlőveggel, így a december 8-án végrehajtott vállalkozásban összesen tizenegy Zrínyi rohamlőveg vett részt.⁴¹³ A támadást a 10. rohamtűzér osztály rohamszázada és egy német páncélgránátos szakasz hajtotta végre a rohamtarackok tűztámogatása mellett. A támadás során mintegy 800 méter szélességben és 10 kilométer mélységben tisztították meg a területet az ellenségtől, majd túljutva a kijelölt célterületen, elérték az ercsi vasútvonalat (lásd a 12. képmellékletet). A támadást csak azért nem lehetett tovább folytatni, mert a vasútvonal mentén a magyar műszakiak még korábban egy árkot ástak, így a rohamlővegek nem tudtak átmenni a töltésen.⁴¹⁴ A támadás eredményeként zsákmányoltak és megsemmisítettek 18 páncéltörő ágyút, 10 darab gépjárművet, rengeteg kézfegyvert, kiszabadítottak 70 hadifoglyot és viaszszereztek 3 légvédelmi ágyút, valamint a szovjeteknek mintegy 250 fő veszteséget okoztak. Eközben a saját veszteség egy fő hősi halott, hat sebesült, és öt javításra szoruló rohamlőveg.⁴¹⁵ „A Váli víznek a két oldalán [...] két üteg

⁴¹⁰ VERESS D. 1984. 38., 61. A 2. huszárezred védelmi terepszakaszán vetették be a 7. rohamtűzér osztály kilenc rohamlővegét Matsa Sándor hadnagy parancsnoksága alatt 1. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Matsa Sándor levele Palásthy Andrásnak

⁴¹¹ VERESS D. 1984. 67.

⁴¹² Rátz főhadnagy ütegevel parancs nélkül csatlakozott a támadáshoz. Ez a fegyelmezetlen cselekedet akár hadbírószági felelősségre vonáshoz is vezethetett volna, ha a támadás nem jár teljes sikerrel. A felelősségre vonás elmaradásához hozzájárulhatott az a körülmény is, hogy Rátz főhadnagy apja vitéz nagylaki Rátz Jenő gyalogsági tábornok, 1938-ban honvédelmi miniszter volt.

⁴¹³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtűzérosztály anyagai, 397/10.rotü.pk.44.XII.14.szám. 5. számú Harctudósítás az 1944. évi december hó 7-től 9-ig terjedő harcokról 1.; A német 271. népigránátos hadosztály harcjelentése is tizenegy magyar rohamlőveget említ, melyek a rohamlővegeken helyet foglaló gyalogsággal megerősítve Barackától kiindulva lendületes támadással elérték a vasútvonalat Szentpéternél, közben az ellenségnek véres veszteséget okoztak 1. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtűzérosztály anyagai, a német 271. népigránátos hadosztály harcjelentése

⁴¹⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtűzérosztály anyagai, 397/10.rotü.pk.44.XII.14.szám. 5. számú Harctudósítás az 1944. évi december hó 7-től 9-ig terjedő harcokról 3.

⁴¹⁵ VÁROSY 1996. 2.; VÁROSY é.n. 18–19.; UNGVÁRY 2021. 33.; vö. Számvéber Norbert 16 rohamtarackot említ, mint a 10. rohamtűzér osztály és az 1/3. rohamtűzér üteg egyesített páncélos ereje. Ebből egy műszaki meghibásodás miatt nem tudott részt venni a támadásban, négyet pedig a fél rohamszázaddal együtt Hanák százados, a 10. rohamtűzér osztály parancsnoka Martonvásáron hagyott a hadosztály rendelkezésére 1. SZÁMVÉBER 2018. 295-296.; SZÁMVÉBER 2012. 31.; UNGVÁRY 2005. 373. Ennél a támadásnál sebesült meg a 10. gépkocsizó rohamszázad állományából Laczi János honvéd, Pálffy Levente honvéd, Fodor Ferenc honvéd

és a völgyben is. Az egyik löveg az egyik oldalon, a másik löveg a másik oldalon, mindegyiknek a szárnya a völgybe csatlakozott, úgyhogy a völgyre is jutott három löveg. Na most a ruszkek páncéltörőkkel lezárták a völgyet magát, meg itt a magaslatot kétoldalt. Ezek észrevették itt ezen a domboldalon jövőket. Fordították oda a csöveiket. Akkor ezek a völgyben meglátták, hogy húha vigyázz, komám! Máris kilőtték őket. [...] Szóval ez veszteség nélkül mi ott olyan átrendezést rendeztünk... [...] A Rátz Tibsi is ott volt [...] Aztán így fogadtak bennünket óriási ovációval, amikor látták, hogy milyen szajrékat meg mit hoztunk ki.”⁴¹⁶ „A támadást befejeztük, a ruszkit teljesen visszaszorítottuk a Dunáig. Itt (Ráckeresztúr mellett) beleszorítottuk őket ebbe a halastóba, itt rengeteg sok halottjuk volt, mert nem tudtak hova menekülni. Bebújtak a vízbe, aztán borzasztó csúnya munkát végeztünk, amelyik kidugta a fejét, arra lőttünk.”⁴¹⁷ A sikeres támadás után a német 271. népigránátos hadosztály állást foglalt az ercsi vasúti töltés mentén, a rohamtüzérek pedig Sós-kúton és Törökbálinton átvonultak vissza Martonvásárra. A visszavonulás közben Érd térségében még egy támadást vezettek, hogy a Budapestet bekeríteni készülő szovjet csapatokat beleszorítsák a Dunába. „És akkor ugrott fel egy jó másfél századnyi orosz, és rohantak le a hajókikötőhöz. Azokat aztán elkezdtek löni, és akkor ugrottak be a vízbe, a Dunába, és igyekeztek ilyen jégtáblácskára rákapaszkodni, és azzal menni. Aztán mikor vitte őket a víz már nem lőttünk rájuk, mert fölösleges volt, úgyis elpusztultak előbb, utóbb. Fölösleges volt lőszert pazarolni rájuk.”⁴¹⁸ Itt egy téglagyár területéről eltalálták az egyik rohamlöveg kibúvó nyílásának a fedélzanérját. A fedél leszakadt, ekkor Kiss tizedes hősi halált halt, a gránátrepesz leszakította a fejét.⁴¹⁹ A fővárosba való visszatérés után a 3. üteg a Ráth György utcában szállásolt be.⁴²⁰ Németh szakaszvezető lövegét Buda és Óbuda között egy elrendelt támadás során lőtték ki a szovjetek egy elhagyott német páncéltörő ágyúval, amit távolról, madzaggal sütöttek el, amikor a Zrínyi a lövegcső vonalába ért.⁴²¹

és Kapcsos Sándor honvéd I. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtüzérszázalag anyagai, 10. rohamtüzérszázalag század veszteségi kimutatásai 1944. okt. 29. – dec. 15. 5. számú veszteségkimutatás

⁴¹⁶ Interjú Hanák 1987/I. 11-13.

⁴¹⁷ Interjú Egerszegi 1988/II. 6.

⁴¹⁸ Interjú Harkay 1987/I. 8.

⁴¹⁹ Interjú Harkay 1986/II. 1.; Interjú Egerszegi 1988/II. 8.; Egerszegi Károly szerint Kiss tizedes volt a löveg parancsnoka. Vározy Péter úgy emlékezett, hogy nem a lövegparancsnok halt hősi halált, hanem Molnár Tibor Lóránt zászlós rádiósa. Abban, hogy leszakította a fejét a találat, abban megegyezik a két forrás. Interjú Vározy 1999/I. 8.

⁴²⁰ Interjú Egerszegi 1989. 4-5.

⁴²¹ Interjú Egerszegi 1989. 5-6.

A 2. üteget Turán harckocsikkal szerelték fel, valamint az osztály azon részét, melyet rohamlőveggel vagy harckocsival ellátni nem tudtak, vagy páncéltörő ágyúkkal⁴²² látták el, vagy rohamszakaszokba szervezték, és gyalogsági harcban vetették be.⁴²³ Ungváry Krisztián a hat Budapesten bekerítésben maradt rohamtüzér osztály együttes harcértékét 1944. december 24-én 1000 fő harcos létszámmra (az élelmezési létszám 2000 fő), 30-32 harckocsira és rohamlővegre, valamint nyolc nehéz páncéltörő ágyúra becsülte.⁴²⁴

A karácsonyt a 3. üteg már az Ybl Miklós téren elszállásolva töltötte. Egerszegi zászlós elmondása szerint az ütegnek ekkor még hét működőképes rohamlővege volt. Rátz főhadnagy és Németh szakaszvezető lövegét lőtték ki, volt egy sérült, a többi működőképes volt.⁴²⁵

A 3. üteg egyik lövegét a Németvölgyi út és Wolf Károly utca⁴²⁶ sarkán, a Farkasréti temető környékén lőtték ki, ekkor német csapattest védekezését kellett támogatniuk. A rohamlőveg parancsnoka ekkor Városy Péter szerint Jáger volt, a vezető Bakonyi Béla.⁴²⁷ Városy Péter említi visszaemlékezésében, hogy Herbert Kündiger német alezredes alá tartoztak,⁴²⁸ ami azt jelenthette, hogy a német 271. népigránátos hadosztály parancsnoka alá rendelték őket.

December 25-én kilenc rohamlőveg, ebből legalább két Zrínyi, támogatta a Veresváry László alezredes, a „Budapest” őrzászlóalj parancsnokának parancsnoksága alatt bevetett rohamcsapat harcát, melynek során a Hunyadorom – Budagyöngye – Kecse-hegy vonalig vetették vissza a szovjeteket. A rohamtarackok a Hűvösvölgy irányában biztosították a támadást.⁴²⁹

Ugyanezen a napon Vecsés körzetében a Billnitzer-csoport hat harckocsival és rohamlőveggel támogatott, zászlóalj erejű ellenlökést hajtott végre a szovjet 18. gárdalövészhadtest állásai ellen.⁴³⁰

⁴²² 1944 októberében az Árpád-vonalból szállítottak Budapest körzetébe 31 darab 88 milliméteres Pak 43 páncéltörő ágyút. Kamen Nevenkin közlése szerint ezek közül kapott nyolc darabot az 1. rohamtüzér osztály l. NEVENKIN 2014. 129.

⁴²³ VÁROSY é.n. 17–20.

⁴²⁴ UNGVÁRY 2021. 81. Számvéber Norbert közölte azt a levéltári forrást, melyben a német Dél Hadseregcsoporthoz beosztott magyar hadműveleti osztály vezetője, Kontz Ernő százados jelentette Kovács Gyula altábornagynak, a Magyar Királyi Fővezérség meghatalmazott tábornokának a budapesti hídfőben harcoló magyar alakulatok harcértékét 1944. december 20-án. Ebben a jelentésben a Billnitzer-csoportról, vagy külön a rohamtüzér osztályokról nem tett említést l. SZÁMVÉBER 2001.

⁴²⁵ Interjú Egerszegi 1989. 5-6.

⁴²⁶ Jelenleg Hegyalja út

⁴²⁷ Interjú Városy é.n. 3.; Interjú Városy 1999/II. 3.

⁴²⁸ Interjú Városi 1999/I. 4.

⁴²⁹ SZÁMVÉBER 2018. 713.; SZÁMVÉBER 2012. 39. Számvéber szerint arról, hogy a Zrínyi rohamlővegek az 1. vagy a 10. rohamtüzér osztályhoz tartoztak-e, nem maradt fenn adat. Ungváry azonban az 1. rohamtüzér osztály rohamlővegeit említi l. UNGVÁRY 2021. 74.

⁴³⁰ SZÁMVÉBER 2018. 720.

December 27-én ismét Veresváry alezredes „Budapest” őrzészlóaljának és a Morlincsoportnak a támadását támogatta az 1/3. rohamtüzér üteg legalább három Zrínyi rohamtarackja és gyalogságként küzdő rohamtüzérek. A támadás kiszorította a szovjeteket a Kelenföldi pályaudvarról. December 29-én tovább támadtak és a kelenföldi villanyteleptől délre lévő gyártelepről is visszaszorították a szovjet erőket. A rohamlővegek az Andor utcai vasúti vágányig jutottak előre, azonban a másfél kilométeres előretörés hatására védtelenné vált a csoport jobb szárnya. A szovjetek ellenlökést hajtottak végre a támadók oldalába, ezért fel kellett adni a visszafoglalt területet. A szovjeteknek okozott veszteségek és a területi nyereség mellett jelentős mennyiségű fegyver, lőszer és gépjármű esett zsákmányul.⁴³¹

December 28-án az 1. és a 13. rohamtüzér osztályok rohamlőveg nélkül harcoló állománya Pécel és Ferihegy között próbálta meg lezárni a 8. SS-lovashadosztály Budára történő kivonása miatt keletkezett rést, azonban a szovjet 18. önálló lövészhadtest harckocsikkal támogatott támadása elsöpörte az itt védelemben levő rohamtüzéreket.⁴³²

Január 1-jén a rohamtüzér osztály rohamlőveg, harckocsi és tüzérségi löveg nélkül, gyalog harcoló részei a 13. rohamtüzér osztály gyalogos katonáival együtt védték a rákoskeresztúri vasúti pályaudvart, ahonnan súlyos veszteséget szenvedve kellett visszavonulniuk. A védelemben bevetett rohamtüzérek nagy része elesett a román 9. lovashadosztály támadása következtében.

Január 7-én a 13. páncélosadosztályt három, a Küндiger-harccsoportot öt Zrínyi rohamtarack támogatta, ez az 1. és a 10. rohamtüzér osztályok együttes rohamlőveg harcértékét jelentette az adott napon.⁴³³ Január 14-én a 13. páncélosadosztály harcát továbbra is három, a Küндiger-harccsoportét már csak kettő Zrínyi rohamlőveg támogatta.⁴³⁴

Január 8-án az 1/3. rohamtüzér üteg három rohamlővegének támogatása mellett német gyalogság által végrehajtott támadás visszafoglalta a Népligettől északra épült MÁV-lakótelepet.⁴³⁵

Január 9-én Zrínyi rohamlővegekkel támogatott német gyalogsági támogatás visszafoglalta a Népliget északnyugati részét.⁴³⁶ Az eseményt közlő Ungváry Krisztián nem

⁴³¹ SZÁMVÉBER 2018. 715-716.; UNGVÁRY 2021. 171-172.; Ungváry Krisztián 2005-ben megjelent művében hibásan az 1/1. rohamtüzér üteggént írt a Rátz főhadnagy parancsnoksága alá tartozó alegységről l. UNGVÁRY 2005. 419.

⁴³² UNGVÁRY 2021. 130.; UNGVÁRY 2005. 408.

⁴³³ SZÁMVÉBER 2018. 731.

⁴³⁴ SZÁMVÉBER 2018. 737.

⁴³⁵ UNGVÁRY 2021. 151.; SZÁMVÉBER 2012. 43.

⁴³⁶ UNGVÁRY 2021. 152.

részletezi, hogy az 1. vagy a 10. rohamtüzér osztály rohamlövegei vettek részt ebben a támadásban. Feltehetőleg nem maradt fenn erre vonatkozó pontos adat.

Január 10-én a két, Zrínyi rohamlöveggel rendelkező rohamtüzér osztály rohamtarackjait a Salgótarjáni út és Hungária körút sarkán lévő futballpálya körzetében vetették be, ahol az ittasan tántorgó (145. gárda-lövészezred kötelékébe tartozó) szovjet katonák sorában komoly pusztítást végeztek.⁴³⁷

Január 11-én a szovjet csapatok elfoglalták a Kerepesi temető területét, ezért az itt védő német 13. páncélos hadosztálynak vissza kellett vonulnia a Fiumei út vonaláig. Az ellenlökést végrehajtó Zrínyi rohamlövegek mellé nem állt rendelkezésre gyalogság, így rendőrök hajtották végre az Orczy tér nyugati részének visszafoglalását.⁴³⁸

Január 14-én Billnitzer vezérőrnagy parancsnoksága alatt a megmaradt rohamtüzéreknek, két utász zászlóaljnak, rendőröknek és a rohamcsónak alakulatok állományának kellett biztosítania az elaknásított és barikádokkal lezárt Nagykörutat, nehogy a szovjetek bejussanak a Belvárosba.⁴³⁹

Január 15-én a szovjetek áttörtek a Tavaszmező utcában felállított barikádon és kijutottak a Nagykörútra. Ezzel bekerítették a Morlin-csoport parancsnokságát, akik közelharcban, egy Zrínyi rohamlöveg tűztámogatása mellett tudták átvágni magukat a saját vonalak mögé. Ezt követően sikerült a Nagykörút vonalán megállítani a szovjetek előretörését.⁴⁴⁰

Január 20-án a Vannay önkéntes zászlóalj indított támadást az 1/3. rohamtüzér üteg két rohamlövegének támogatásával, melynek célja a Fogaskerekű vasút végállomásának visszafoglalása volt. Az egyik rohamlöveg lövege ekkor már nem működött, abba egy géppuskát szereltek, ez jelentette tűzerejét. A másik Zrínyi repeszgránátokat lőtt a Remíz épületére és a javítóműhelyre, melynek következtében begyulladt az ott tárolt üzemanyag. A fél órás támadás veszteségek árán ugyan, de elérte a célját.⁴⁴¹

Január 21-ére tervezett a Dörner-harccsoport egy jelentős ellencsapást a Sashegyről déli irányba, melynek célja a budaörsi repülőtér visszafoglalása lett volna. A Glückspiel fedőnevű vállalkozásban a Kündiger-csoport alárendeltségében vett volna részt három Zrínyi rohamlöveg

⁴³⁷ SZÁMVÉBER 2018. 734-735.

⁴³⁸ UNGVÁRY 2021. 154.

⁴³⁹ UNGVÁRY 2021. 156-157.

⁴⁴⁰ UNGVÁRY 2021. 157.

⁴⁴¹ SZÁMVÉBER 2018. 741-742.; UNGVÁRY 2021. 188.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Galántay Ervin levele Palásthy András számára

Városhy Péter hadapród őrmester parancsnoksága alatt. A vállalkozás végrehajtására végül nem került sor a IV. SS-páncélos hadtest áttörési kísérletének kudarca miatt.⁴⁴²

Január 26-án Városhy Péter hadapród őrmester vezetésével egy négy-öt Zrínyi rohamlővegből (1. és 10. rohamtűzér osztály együttesen) és német lövészpáncélosokból álló páncélos kötelék feladata volt a Daróci út 5. szám alatti Honvéd Központi Ruharaktárban védőállást foglaló szovjet gyalogság kiszorítása. A vállalkozás csak átmeneti sikert hozott, ezért következő nap meg kellett ismételni. Ekkor Városhy hadapród őrmester Zrínyijét egy Sd.Kfz. 251/16 lángszórós lövészpáncélos támogatta. Az együttműködés eredményeként sikerült kiszorítani a szovjeteket az épületből.⁴⁴³

Február 3-án Városhy hadapród őrmester egy német rohamlőveggel és egy Panther harcocsival együtt lőtte a mai Villányi úton a vasúti töltésen támadó szovjet gyalogságot.⁴⁴⁴

Budapest védelme során a rohamtűzéséget annak szabályzatokban fegylalt rendeltetéséhez képest teljesen ellentétes módon alkalmazták, statikus védelemben, illetve városi harcban. A város különböző pontjain kellett megjelenniük és rövid beavatkozásukkal egy-egy komolyabb szovjet csoportot megsemmisíteni.⁴⁴⁵ Sándor főhadnagy, mint osztályparancsnok naponta ment az Alagútba, ahol a Billnitzer-csoport harcálláspontja volt, és ott kapta a számukra meghatározott feladatot. „Minden nap be kellett nekem mennem az alagútba, ott volt a Billnitzer-csoport, és ott kaptam volna eligazítást. De miről? Többet tudtam, hogy mi a helyzet, mint ott az Alagútban.”⁴⁴⁶ A rohamlővegekhez az üzemanyagot a németek biztosították. „Volt egy hely a Rózsadombon, hát én most pontosan nem tudnám megmondani, oda kellett felmennünk [...] Akár hol voltunk, mi ide szaladgáltunk fel üzemanyagért. [...] Itt volt a németeknek egy hatalmas nagy üzemanyag tároló helyük, védett hely is volt, meg a szabadban is volt, nekünk onnan kellett hozni az üzemanyagot. A lőszerez meg úgy voltunk, hogy hol itt, hol ott... Azt mindig a németektől tudtuk meg, hogy hol találunk tíz és feles lőszert, mert nekik is tíz és feles volt, ugye a Göringekhez, táboriakhoz, és nekünk is tíz és feles volt ugye.”⁴⁴⁷

⁴⁴² SZÁMVÉBER 2018. 742-745.; UNGVÁRY 2021. 184.

⁴⁴³ SZÁMVÉBER 2018. 747.; UNGVÁRY 2021. 191-194.

⁴⁴⁴ SZÁMVÉBER 2018. 751-752.

⁴⁴⁵ VÁROSHY 1996. 2-6.

⁴⁴⁶ Interjú Sándor 8.; valószínűleg a Billnitzer-csoport harcálláspontján teljesített szolgálatot Karvalics Vince továbbsszolgáló szakaszvezető, aki 1944. december 14-én az I. kerületben szilánksérülés következtében halt hősi halált. Ez abból gyanítható, mert ebben az időszakban itt közelharc nem volt, valamint az ütegek sem ezen a területen voltak elhelyezve. l. <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi kartonok (letöltve: 2024.11.18.)

⁴⁴⁷ Interjú Egerszegi 1989. 2.

A városi harcban a rohamlővegek a tűzoltó jellegű feladatot egészen február 9-ig látták el, amikor is ellőtték utolsó gránátjukat. A főváros ostromának utolsó időszaka rendkívül zavaros, sajnos a források hiányában szinte lehetetlen rekonstruálni, hogy melyik üteg, vagy szakasz, esetleg löveg hol volt bevetésen. Azok a rohamtüzérek is, akik vezettek esetleg naplót ebben az időszakban, nehezen tudták felidézni saját tevékenységüket. Ennek oka a magas fokú igénybevétel és fáradtság, valamint a harctéri stressz. Palásthy András készített interjúkat az egykori rohamtüzérekkel, de mintegy fél évszázaddal az események után, így sokszor egymásnak ellentmondó részleteket közöltek, vagy egyszerűen lezárták a kérdéseket azzal, hogy már nem emlékeznek.

Február 10-re már csak néhány darab rohamlővege volt a teljes rohamtüzérségnek. Szabó István zászlós, a 20. rohamtüzér osztály tartalékos tisztje visszaemlékezésében említette, hogy február 10-én este, a Szent Imre herceg útja bal oldalán állt egy Zrínyi rohamlőveg, aminek Városy Péter hadapród őrmester volt a parancsnoka.⁴⁴⁸ A kitörésben a rohamtüzérek Billnitzer vezérőrnagy parancsára nem vettek részt, így akik túléltek a budapesti gyűrűben folyt harcokat, azok vagy civil ruhát öltve próbáltak elszökni, vagy szovjet hadifogságba estek.⁴⁴⁹

A 3. üteg megmaradt állományát Rátz főhadnagy február 10-én összehívta a Budafoki út és Kruspér utca sarkán található harcállásponton, és mindenkit feloldozott a katonai esküje alól. A rohamlővegeket megrongálták, hogy a szovjetek ne tudják őket használni, a többi gépkocsinak és tehergépkocsinak a motorjából pedig kiszerelték az elosztófejet, hogy szintén működésképtelenné váljanak.⁴⁵⁰ Engedélyezte az azonnali távozást, a megadást és a későbbi szökést is. Egerszegi zászlós például az utóbbit választotta. Ahogy elmondta, „én tudtam, hogy Budafokra hoznak minket. Mondom: Akkor már kísérjenek ők, mért menjek én egy aknazáron keresztül, és rálépek. Majd ők a biztos helyen átkísérnek, aztán lelépek. Ez volt.”⁴⁵¹

⁴⁴⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3651, SZABÓ 1996. 63-65.

⁴⁴⁹ VÁROSY 1996. 2–6. Városy Péter három rohamlőveget ír, de máshol, például pont a vele készült interjúban többről beszél, ezért a mennyiség nem fogadható el biztos információnak. 1. Interjú Városy 1999/III. 3-5.; Veress Zoltán főhadnagy, a 7. rohamtüzér osztály gh. főnöke úgy emlékezett, hogy a rohamtüzérek Billnitzer altábornagy azért rendelte a Műgyetemhez, hogy a Viharos őrnagy vezette Viharos-csoport kötelékében fedezzék a kitörés bal szárnyát egy Móricz Zsigmond körtérről Kelenföld irányába végrehajtott támadással. Ebben a feladatban emlékei szerint 60-70 rohamtüzér vett részt gyalogosan 1. Interjú Veress 2007/II. 7., Interjú Veress 2007/III. 4.

⁴⁵⁰ Interjú Egerszegi 1988/II. 2.

⁴⁵¹ Interjú Egerszegi 1989. 3.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A főváros ostroma előtt a rohamtüzér osztályokat Budapestre rendelték, hogy támogassák a város védőit a harcok során. A városi harc a rohamtüzérség alkalmazásának szabályaival teljesen ellentétes volt, ugyanis éppen a rohamtarack mozgékonyaságából fakadó előnyt nem tudták kihasználni a romokkal borított utcákon vívott ütközetekben. A fennmaradt források sajnos igen hiányosak, de az mindenképpen látszik, hogy teljes káosz uralkodott a fővárosban, a rohamtüzéreket ad hoc vetették be, olyan pontokon, ahol a védelmi vonal áttörésének a kockázata a legmagasabb volt. A rohamtüzérek már az ostrom kezdetén is kevés rohamlőveggel rendelkeztek, de az előnytelen körülmények, és az utánpótlás hiánya teljesen felmorzsolta a harcjármű készletet, így a rohamtüzér katonák többségében gyalogsági harcban vettek részt, ami ugyancsak pazarlás volt.

5. AZ 1. ROHAMTÜZÉR OSZTÁLY ÉRTÉKELÉSE

5.1. AZ 1. ROHAMTÜZÉR OSZTÁLY SZERVEZETTSÉG ÉS VEZETETTSÉG SZERINTI ÉRTÉKELÉSE

„Az összetartozás és egymást cserben nem hagyásának szelleme ezekben a névtelen hónapokban született meg, amikor a legénység azt látta, hogy este az osztályparancsnok úr, Barankay százados és az ütegparancsnokok, tiszték is éppen olyan olajosan, piszkosan, holtra fáradva zuhantak az ágyba, mint ők. Ragaszkodásukat és szeretetüket pedig a bajtársias, közvetlen, szigorú, de mindig igazságos bánásmód alakította ki, no meg az, hogy a tiszturak mindenkiről tudták hova való, milyenek a családi körülményei és sasszemmel vették észre, ha bárkinek is nyomta a lelkét valami...”⁴⁵²

A rohamtüzérség egy korszerű, a második világháború idejének harcászataiban modern csapatnem volt. A Magyar Királyi Honvédség szűkös anyagi keretei ellenére is sikerült egy igazán ütőképes, a kor követelményeinek megfelelő rohamtüzérséget felállítani. Ha a harctéren elért sikereket vizsgáljuk, a fennmaradt források és visszaemlékezések arról tanúskodnak, hogy minden esetben, amikor az új csapatnem harcászatainak megfelelő feladatot kaptak, az előírásoknak megfelelő módon végezték el azt, vagyis a rohamtüzérek minden alkalommal megszervezték az együttműködést a többi alakulattal, felmérték a terepviszonyokat, és a körülményekhez szabták az alkalmazott harcéljárásokat. Olyan alkalmak során, amikor a rohamtüzéreket előnytelen szituációban vetették harcba, mindent elkövettek, hogy hírnevüknek megfelelően, magyar honvédhez méltó módon harcoljanak. A rohamtüzérség rövid, két évre terjedő története mutatja, hogy a magyar katona megállta a helyét, amennyiben megfelelő ellátásban részesült. A rohamtüzér tiszték a legtöbbet kitüntetett honvédtiszték közé tartoztak, hiszen a rohamtüzérség szellemét az elszánt, támadó lelkiület és kezdeményezés adta. Véleményem szerint ennek az állandóan támadó szemléletnek az oka a szigorú kiválasztásban és a kemény kiképzésben keresendő.

Barankay József százados személyében olyan parancsnoka volt az 1. rohamtüzér osztálynak, aki szívvel-lélekkel vezette az egységet. A kezdetektől fogva az ő feladata volt a csapatnem megszervezése, személyesen választotta ki a tisztikart és a legénység nagy részét. A

⁴⁵² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Rohamtüzérek előre. Pillanatképek honvédségünk legfiatalabb fegyvernemének dicsőségteljes küzdelmeiből

katonái körében élt, magánéletét teljesen háttérbe szorította. Nem nősült meg, nem volt családja, így kizárólag hivatásának és a rohamtüzérségnek tudott élni. Ugyanezt várta el a tisztjeitől is, hiszen aki megnősült, azt áthelyeztette másik rohamtüzér osztályhoz. (Ez történt többek között Kőszeghy Barnabás főhadnaggyal is, aki a 7. rohamtüzér osztályhoz került nősülése után.)

Az osztályparancsnok kemény kézzel gondoskodott arról, hogy a rohamtüzérek között bajtársias legyen a viszony, és az állománykategóriák közti különbség a minimális legyen. „Aztán a fiúk mondták, a tisztek, hogy májat, marhamájat, azt csináltassak, marhamájat, aztán tudtam, hogy a Döce milyen ember. Mondtam neki: *Százados úr, az volna a tiszteknek a kérése, hogy hát csináltassak reszelt májat a tiszti étkezdének.* Azt mondja a Döce: *Tudod mit, Ferenc – azt mondja – mindenkinek tudsz reszelt májat adni, a legénységnek is?* Mondom: *Hát akkora mája nincsen egy izének, egy marhának, hogy mindenkinek jusson.* Azt mondja: *Akkor édes fiam a tisztek sem esznek reszelt májat, hanem azt szépen belevagdosod a pörköltbe – azt mondja – és akkor májjal együtt adod, ha valakinek jut, jut. Ha nem jut, nem jut, nem gond.* Ilyen ember volt az (osztályparancsnok – a szerző). Semmi különös nem engedett meg, semmit, ami a legénységnek volt koszt, azt ette a tiszti étkezde is, a tiszti étkezdének nem volt külön, hogy ez kellene, vagy az kellene, ezt lehetett. Nem is engedte meg.”⁴⁵³

A feladatok meghatározásakor az osztályparancsnok mindig a rohamtüzérség megfelelő alkalmazását tekintette szem előtt. Ahogy azt Patay zászlós visszaemlékezésében kifejtette, „Mert a rohamtüzéreket bevetni utóvédharcba, ez lelkiismeretlenség volt. Mert nekünk nem volt védő fegyverünk. Nekünk csak támadó fegyverünk volt. És egy olyan értékes löveganyagot, mint a rohamlöveg volt, azt bevetni és kockáztatni azt, hogy a legkisebb sérülésnél is ott marad, szóval az nagy könnyelműség volt. [...] hallottam, hogy még szegény Barankay élt, Döce, azalatt például olyasmit akartak megcsinálni hadseregnél, hogy egy szakaszt kiküldeni ellentámadásra (szakasz szintű alegység ellenlökést hajthatott végre, nem ellentámadást – a szerző). Nem, azt mondja, a legkisebb egység az üteg. Ő nem egyezett bele. És megmondta, hogy ilyen támogatást kérünk, azt a támogatást megkapjuk, megyünk, és elérjük az eredményt. Ha nem adnak támogatást, ezt a támogatást, amit kérek, akkor nem megyünk. És igaza volt, dacára annak, hogy százados volt, szembe szállt ezredesekkel meg magasabb rangúakkal. És neki volt igaza. És mindig igaza lett, és nem tudtak vele mit kezdeni. Ugye ezt lehetett becsülni a Barankay Döcében.”⁴⁵⁴

⁴⁵³ Interjú Móricz 1987. 6.

⁴⁵⁴ Interjú Patay 1988. 2-3.

Ahogy azt Billnitzer Ernő vezérőrnagy, a rohamtüzérség parancsnoka életrajzában kifejtette, „a rohamtüzér érezze mindenkor, hogy parancsnokának simogató atyai keze, bármily életvonatkozásban, mindenkor mellette áll, ha végzi kötelességét, de kérlelhetetlen a szigora akkor, ha bevetve a rohamlöveget, bárki is gyáván megtorpan, és nemcsak a saját egységét, de a támogatásra hivatottakat, egy egész harcegységet végzetes helyzetbe hoz. A parancsnok simogató keze és kérlelhetetlen szigora nem ellentétes.”⁴⁵⁵ A rohamtüzérek Barankay százados iránti tisztelete abban is megmutatkozott, hogy parancsnokuk hősi halálát követően egyöntetűen kérték, hogy az alakulat az ő nevét vehesse fel.

A rohamtüzérségen belüli bajtársias viszonyra példa Éder Miklós páncélos főhadnagy, a 16. rohamtüzér osztály páncélos kiképzőjének visszaemlékezése. „Vagány fickók voltak, nehezen fegyelmezhetők. Ott csak majdhogynem baráti alapon lehetett beszélgetni. [...] Debrecenben az osztályparancsnokság előtt állt egy Wanderer személygépkocsi, és nem tudom, hova a csudába mentünk ki egy repülőtiszttel. És beszálltunk, a gépkocsivezető odaszól énnekem: *Főhadnagy úr, van egy szál cigarettája? Legyen szíves adni cigarettát, nincs nálam.* Én minden további nélkül megkínáltam, és utána a repülőtiszt, én nem tudom, hogy ki volt, ugyancsak egy főhadnagy, rettenetesen fel volt háborodva utána. *Nálatok csak úgy megy, hogy a gépkocsivezető csak odaszól, hogy főhadnagy úr, adjon egy cigarettát?* És akkor még a Gyurka mondta azt, hogy: *Öregem, jegyezd meg, nálunk amíg egy tisztnek van két szál cigarettája, abból az egyik valamelyik legénységé lett. De ugyanúgy, ha a legénységnek van két szál cigarettája, az oda fogja adni a tisztjének. Talán nálatok nem?* Pedig a repülőknél is hasonló.”⁴⁵⁶

Miután az 1. rohamtüzér osztályt kivonták a Kárpátok keleti előterében vívott harcokból, a 7. honvéd gyaloghadosztály parancsnoka (ez a hadosztály volt az, aminek a támogatását legtöbbször ellátta a rohamtüzér osztály), vitéz Kudriczy István vezérőrnagy kiadta kiképzési rendeletét, mely azt szolgálta, hogy a frissen megszerzett harci tapasztalatokat beépítsék a katonák felkészítésébe. Ennek bevezetőjében a hadosztályparancsnok kifejtette, hogy a harcok nagyban hasonlítanak az első világháborús állóharchoz. A tüzérség és a légierő a védőket az árokrendszerbe kényszeríti, miközben a páncélosok és gépesített gyalogság megkísérli a védelem áttörését. Ez ellen leginkább úgy lehet védekezni, ha megfelelően ki vannak építve a műszaki erősítések, a védelmi öv el van aknásítva, hatékony a páncéltörő képesség és a gyalogságot sikerül leválasztani a páncélosokról. A védelem esetleges áttörése esetén a tartalékok bevetésével el kell reteszelni, majd ellenlökést kell végrehajtani, melyet

⁴⁵⁵ BILLNITZER 2017. 186.

⁴⁵⁶ Interjú Éder 1986/I. 5.

páncélosok és rohamtüzérség támogat. ⁴⁵⁷ A gyalogsági kiképzés megszervezésekor a parancsnok kiképzési célként határozta meg a páncélosokkal és rohamtüzérséggel való együttműködés gyakorlását támadás során. ⁴⁵⁸ A kiképzési rendeletben külön fejezetet szenteltek a rohamlövegekkel és páncélvadászokkal való együttműködésnek. Ez alapján a gyalogság tapasztalatai egybeestek azzal, amit Sándor Dénes főhadnagy írt emlékiratában. Ahogy a dokumentumban írták, „ha a rohamlövegek és páncélvadászok támadnak, ne ragadjunk hozzájuk, mint valami bogáncs. Ez csak veszteségeket okoz nekünk, mert ezek a páncélozott harcjárművek magukra vonják az ellenséges tüzet és kevés védelmet nyújtanak. Például gondoljunk arra is, hogy az ellenséges lövedékek gellert kapnak!” Arra is felhívták a katonák figyelmét, hogy a páncélosok tüzelésekor ügyelni kell a halláskárosodás veszélyére. Ugyanakkor a rohamlövegek és páncélvadászok védik legjobban a gyalogságot az ellenséges páncélosoktól, harcállásoktól, ellenállási fészkektől, valamint az ellenséges lövészekről. Már megjelenésükkel is távol tartják az ellenséget, de ha az elrettentés nem elég, fegyverzetükkel hatékonyan pusztítják őket. A rohamlövegek helység-harcban és fedezékben levő célok ellen is igen hatásosak. Amennyiben ellenséges páncélosok jelennek meg a harctéren, úgy a rohamlövegek és páncélvadászok a gyalogságot hátrahagyva azonnal támadásba lendülnek. Ebben az esetben a gyalogságnak nem szabad pánikba esnie, a harcokcsik leküzdése után visszatérnek az eredeti feladatukhoz, a gyalogsági támadás támogatásához. A támadási cél elérésekor a támogató harcjárművek tovább törnek előre, hogy így biztosítsák a gyalogságot, amíg azok kiépítik a szükséges védőállásaikat. Ezután a rohamlövegek visszavonulnak biztonságos távolba, hogy ne nyújtsanak feleslegesen célpontot. Felszólították a gyalogságot, hogy ne kövessék a rohamtüzéreket, hanem ilyenkor maradjanak az elfoglalt védőállásokban, de figyeljenek, hogy az áthaladó lövegek ne hogy letapossák őket. ⁴⁵⁹

A 25. gyaloghadosztály parancsnokának, vitéz Ibrányi Mihály vezérőrnagynak az 1944. július 7-10. között lezajlott, a 421. magaslati pont birtoklásáért folyt harcokról írt tapasztalati jelentése alapján „a rohamtüzérség kiválóan támogatta a gyalogság támadását. A rohamlövegek biztonságot adnak a gyalogságnak. Olyan szervezés mellett, ahol a gyalogságnak nincsenek páncélosai, feltétlenül szükségesnek látszik rohamtüzér egységek beosztása. Jelentem, hogy

⁴⁵⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 240/7.ho.I.a.44.VI.30. szám 7. gyaloghadosztály hadműveleti napló mellékletei 1944.VI.03-VIII.26-ig. I. sz. melléklet 1.

⁴⁵⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 240/7.ho.I.a.44.VI.30. szám 7. gyaloghadosztály hadműveleti napló mellékletei 1944.VI.03-VIII.26-ig. I. sz. melléklet 3.

⁴⁵⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai 240/7.ho.I.a.44.VI.30. szám 7. gyaloghadosztály hadműveleti napló mellékletei 1944.VI.03-VIII.26-ig. III. fejezet 17-19.

mint követelmény megállapítható az, hogy minden hadosztálynak egy rohamtüzér osztállyal kellene rendelkeznie.”⁴⁶⁰ Ibrányi vezérőrnagy ezután a tanulságokról is írt egy jelentést. Ebben az írta, hogy „a rohamlövegek a gyalogságnak utat törtek, bevárták a felzárkózást, majd ilyen eljárással folytatva az ellentámadást (helyesen: ellenlökést – a szerző) érték el a 421. magaslati pontot. Látva, hogy a gyalogság első állásokat elfoglalja, kiinduló állásukba tértek vissza. Ez a harcéljárás a rohamlövegek részéről virtuosos és bajtársias eljárás, de kockázatos és rendszernek nem szabad venni sem a gyalogság, sem a rohamtüzérség részéről. Mert képzeljük el, ha az ellenség például aknákat rakott volna le az első vonal elé vagy bővebben páncélelhárító fegyverei lettek volna, akkor a végrehajtott harcéljárás a rohamtüzérségben is veszteséget okozott volna. Az ellenség első vonalán át a gyalogságra felzárkózott rohamtüzérségnek a gyalogság kell, hogy utat nyisson. A rohamtüzérség ezt az „útmegnyitást” közvetlen lövéseivel támogatja. Ha azután szabad az út, akkor lehet szó esetleg arról, hogy a rohamtüzérség előrerántsa egyes helyeken a gyalogságot. A rohamtüzérség harcalakzata kicsit sűrítettnek látszott. Szélesebben támadni, úgy jobban ki lehet a támogató tűzhatást fejteni.”⁴⁶¹ A hadosztályparancsnok éppen ellentétesen képzelte el a rohamlövegek bevetését, mint ahogy azt a rohamtüzérség harcéljárása előírta. A Honvéd Vezérkar főnökének eredeti elképzelése szerint hadosztályonként állítottak volna fel egy rohamtüzér osztályt, azonban a gyártási kapacitás ezt nem tette lehetővé. Így eredetileg az 1. rohamtüzér osztály a 6. gyaloghadosztály rohamtüzér osztályaként alakult meg.⁴⁶²

Ibrányi vezérőrnagynak abban igaza volt, hogy a rohamlövegeknek is szükségük van a gyalogság támogatására, hiszen a rohamtüzérek korlátozottan látnak ki a harcjárművekből, így különösen erdős, vagy lakott területen megbújhatnak páncéltörőlövegek, vagy kézi páncéltörő fegyverekkel felszerelt gyalogosok. Ezeket a kísért gyalogságnak kell felismernie és a rohamtüzéreket – előre megbeszélt jelekkel – értesíteni a veszélyről. Ugyancsak felhívta a figyelmet a 7. hadosztály parancsnoka által kiadott kiképzési segédlet a rohamlövegek és a gyalogság tempója közti eltérésre. A rohamlövegek szökellésszerűen haladnak előre, a tüzelőállás változtatásakor kihasználják sebességüket, míg tüzeléshez megállnak. Ehhez a mozgáshoz a gyalogságnak is alkalmazkodnia kell, vagyis akkor kell utolérniük a

⁴⁶⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai, M.kir.25.gy.ho.pság Tapasztalati jelentés a VII.7-től 10-ig lefolyt harcokról. 1.

⁴⁶¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai, M.kir.25.gy.ho.pság 1352./25.gy.ho.I.a,44.VII.8.szám 2-3.

⁴⁶² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. március 24., 224.szám./eln.hdm.csf.-1944. Roh. tü. oszt.-ok állománytestekké nyilvánítása

rohamtarackokat, amikor azok tüzelnek, ugyanis az ellenség ilyenkor fedezékbe húzódik. A segédlet megfogalmazása szerint „jobb izzadni, mint vérezni!” Közös támadásnál a rohamlővegek rendszeresen bevárják a gyalogosokat, amint megfelelő fedezéket találtak.⁴⁶³ Láthatóan ellentétes állásponton volt a két hadosztályparancsnok a rohamtüzérség alkalmazását illetően.

A Honvéd Vezérkar főnöke 1943-44. évre kiadott Kiképzési rendeletének 5/1. mellékletében meghatározta, hogy a rohamtüzérség alkalmazásáról oktatófilmet kell forgatni, melyet 1944. január 7-től a honvédség összes helyőrségében le tervezett vetíteni. Ezt a filmet minden katonának meg kellett volna néznie, különös tekintettel a lovasságra és a páncélos fegyvernemre.⁴⁶⁴ Sajnos arról, hogy a film valóban elkészült-e, illetve, ha el is készült, akkor a katonáknak levetítették-e oktatási anyagként, nem maradt fenn információ.

A szigetvári 10. rohamtüzér osztály parancsnoka, Hanák Sándor százados a II. hadtest parancsnokának 1944. október 4-i parancsa alapján csapattestüktől elszakadt gyalogosokból szervezett rohamszázadot az osztály rohamlővegeinek támogatására.⁴⁶⁵ A rohamszázad parancsnokának, Harkay Tihamér főhadnagynak az elmondása alapján ez a szervezetszerű saját gyalogság megfelelően tudott alkalmazkodni a rohamtüzérség harcászataához. „Amíg gyalogsági tűz van, a Zrínyi jól véd minket, mellette kell maradni, és nem lemaradni, és az emberek pedig jórészt megértették, hogy a Zrínyi mögül kiugrani, vagy Zrínyiről leugrani, rárohanni sokkal hatásosabb és jobb história, mint rajta maradni, avagy pedig mellette sétálni. Mert a Zrínyit kilövik, és ha nem is lövik ki, de ami ráesik, annak a szórványai és szilánkjai az mind minket fog érni, tehát annak felesleges kitenni a páncél nélkül harcoló embereket.”⁴⁶⁶

A vizsgálat szempontjából mindenképpen figyelembe kell venni, hogy az 1. rohamtüzér osztály a rohamtüzér alakulatok között kivételezett helyzetben volt. Ahogy Török Pál százados, a 7. rohamtüzér osztály parancsnoka visszaemlékezésében felidézte, a hajmáskéri osztály minden technikából a legjobbat kapta, teljesen feltöltötték gépjárművekkel és fegyverzettel, valamint legénységgel. A tisztikar esetében is látható, hogy „ottan tizenöt ludovikás kiváló tiszt volt a rohamtüzér osztálynál, mikor elindultak. Nálunk meg a többieknel volt három-négy, ez

⁴⁶³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai, 240/7.ho.I.a.44.VI.30. szám 7. gyaloghadosztály hadműveleti napló mellékletei 1944.VI.03-VIII.26-ig. III. fejezet 18.

⁴⁶⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), VKF, 281. doboz, 1943. szeptember 3., 60000.szám/el.n.5.vkf.-1943. Kiképzési rendelet az 1943/44. kiképzési évre. 5/1. melléklet

⁴⁶⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) , M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtüzérosztály anyagai, 696/II.hdt.I.a.44.X.4.szám 10. gk. rohamszd. felállítása

⁴⁶⁶ Interjú Harkay 1987/I. 9.

már maga egy olyan különbség volt, amit nem lehetett lezongorázni.”⁴⁶⁷ Ez a szempont is alkalmassá teszi az 1. rohamtüzér osztályt, hogy vizsgálat alanyává tegyük, hiszen úgy tudott működni, ahogy minden osztálynak kellett volna.

Az 1. rohamtüzér osztály a budapesti harcokban a Billnitzer-csoport kötelékében vett részt. Ez a kötelék a főváros magyar védői közül az egyik legnagyobb harcértékkel rendelkezett. Ezt mutatja az is, hogy a bolgár származású Kamen Nevenkin szovjet, német és magyar levéltári forrásokra támaszkodó művében a fővárost védő magyar alakulatok közül csak a magyar 1. páncélosadosztályt, az 1. huszárhadosztályt és a Billnitzer-csoportot említi, a gyaloghadosztályokat, karhatalmi erőket, csendőrzászlóaljakat és más csapattesteket nem.⁴⁶⁸

A szervezettség szempontjából fontos volt a rohamtüzérek szóhasználatával „rohamtüzér szellemnek” nevezett morál. Rátz Tibor főhadnagy egy 1943-ban összeállított jegyzetében azt írta, „A rohamtüzér legénység csapatöntudatát a gőgig kell emelni, de úgy, hogy ennek meg is legyen az alapja. Tehát a laktanyában, szolgálatban kíméletlenül kemény és vasfegyelmet követelő bánásmód, szolgálaton kívül, például legénységi kaszinóban (ahova különben a tisztek nagyon gyakran járjanak) a legteljesebb, szinte baráti és bajtársi viselkedés, kidomborítandó azt, hogy a lövegben tiszt és legénység egy feladatot vállal, együtt dolgozik és együtt hal is meg.”⁴⁶⁹ Ungváry Krisztián mutatott rá, hogy Budapest ostroma során a magyar alakulatok egy jelentős hányada megpróbálta kivonni magát a harcokból és a valós harcos létszám meghamisítása érdekében kettős dokumentálást végeztek. Az élelmezési létszám több esetben is többszöröse volt a német parancsnokság felé jelentett harcértékjelentésnek. Ennek célja a katonák kímélése, bújtatása volt, a veszteségek csökkentése céljából. Ezzel szemben a főváros védelmére rendelt rohamtüzér osztályok úgy is magas harcértéket képviseltek, hogy nem a kiképzettségüknek megfelelő feladatokat kapták, illetve felszereltségük és fegyverzetük is sok esetben hiányos volt. Ennek a jó harci szellemnek köszönhető, hogy még 1945 januárjában is jelentkeztek önkéntesek a rohamtüzér osztályokhoz. Ungváry szerint a jelentkezések oka a folyamatos ellátás (az élelmezési ellátás ekkor már sok alakulatnál akadozott), a beosztottakról való gondoskodás és az, hogy ezek az osztályok nem vetették alá

⁴⁶⁷ Interjú Török 1986. 7-8. A harctérre való elvonuláskor nem tizenöt, hanem tizenkét ludovikás tiszt volt az 1. rohamtüzér osztály állományában, ami így is jóval magasabb szám, mint a többi rohamtüzér osztály esetében.

⁴⁶⁸ NEVENKIN 2014. 125-137.

⁴⁶⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 1943. augusztus 4. Rátz Tibor: Rohamtüzér

magukat sem a német, sem a nyilas razziáknak. A jelentkezett önkéntesekből a 10. rohamtűzér osztály parancsnoka például páncélgránátos századot állított fel.⁴⁷⁰

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A magyar királyi 1. rohamtűzér osztály a szervezési folyamat kezdetétől komoly támogatást kapott a Honvéd Vezérkar főnökétől. Karizmatikus, jó szervező teherséggel rendelkező parancsnokot nevezett ki az osztály élére, az állomány kiválasztásában nagy mozgásteret engedett, valamint a legmodernebb haditechnikával és eszközökkel szerelte fel. A rohamtűzér tisztek elkötelezettek voltak a csapatnem iránt és vezetésük alatt hamar összekovácsolódott az osztály. A legnagyobb hátráltató körülményként a gyalogsági alakulatok parancsnoki és személyi állományának tájékozatlanságát lehet megállapítani, mivel nem kaptak elégséges képzést az új csapatnemmel való együttműködésre.

5.2. HADTÖRTÉNELMI TANULSÁGOK EGY ÚJ CSAPATNEM MEGSZERVEZÉSÉRŐL

A második világháború harci eseményei megmutatták, hogy a haditechnikai lemaradást nem tudják ellensúlyozni a katonai erények, a katona az alkalmas fegyver nélkül nem képes feladatát teljesíteni. Elengedhetetlen tehát a hadsereg állandó fejlesztése, a korszerű haditechnika hadrendbe állítása. A második világháború során jelent meg a rohamtűzérség, mint korszerű és ütőképes csapatnem. A keleti hadszíntéren szerzett tapasztalatok vezették a katonai döntéshozókat, hogy német mintára a Magyar Királyi Honvédség szervezetén belül megszervezzék ezt az új tűzér csapatnemet.⁴⁷¹

Meg kell említeni ugyanakkor, hogy a rohamtűzér csapatnem megalkotásának gondolata nem a második világháború alatt született meg, hanem már az első világháború utolsó évében megjelentek a hadtudományi irodalomban olyan tudományos értékű publikációk,

⁴⁷⁰ UNGVÁRY 2021. 79-83.

⁴⁷¹ MÁTYÁS 2020. 208-221.

melyek fontosnak tartották egy gyalogságot kísérő tüzérségi eszköz megalkotását. Ez az elméleti, szakirodalmi munka fontos alapot jelentett a megvalósítás során.

A gyorsan mozgó és manőverező csapatok megjelenése a harctéren nagymértékben változtatta meg a harcászati körülményeket, így szükség volt egy új tüzérségi harceljárás kidolgozására. A rohamtüzérség szerepe a gyalogság harcának közvetlen és mozgó tűztámogatása, a kísérőtüzérség feladatkörének betöltése volt. A rohamtüzérség feladatainak meghatározása szerint a rohamlöveg rejtett tüzelőállásból vezet meglepetésszerű tüzet az ellenségre, azonban ezt követően motorizáltságának köszönhetően állást változtat, és új célpontot küzd le.⁴⁷²

A honvédelmi vezetés több tüzértiszt személyi anyagát is megvizsgálta, és alapos mérlegelést követően bízta meg egy rohamtüzér osztály felállításával vitéz Barankay József századost. Barankay százados 1942-ben önként jelentkezett harctéri szolgálatra, ahol az 5. honvéd gépkocsizó tüzérosztály parancsnokának segédtsíjteként vezetett támadást egy szovjet beton fedezék ellen. Miután ütege megrongálta az erősített állást, elsőként rontott be oda, és a kialakult közelharc során géppisztoly-lövéstől megsebesült. Barankay ezen tetteivel azonban nem csak az egyik legfontosabb – rohamtüzérekkel szemben támasztott – követelménynek, a kiemelkedő harci szellemnek felelt meg, hanem karizmatikus vezető, és kiváló tüzértiszt is volt. Harctéri szolgálatát megelőzően ugyanis a Ludovika Akadémia tüzér oktatója volt, és az első akadémikus üteg parancsnoka.

Mivel a rohamtüzérség új csapatnemként jelent meg a Magyar Királyi Honvédség hadrendjében, így kézenfekvő, hogy felállításához tapasztalatokat kellett szerezni a német szövetségesektől, akik már alkalmaztak rohamtüzérséget a Szovjetunió elleni hadműveletek során.

Komoly támogatást nyert az alakulóban lévő rohamtüzér keret 1943 júliusában, amikor a Honvéd Vezérkar főnöke kinevezte Billnitzer Ernő ezredest a magyar királyi honvéd rohamtüzér kiképző tábor parancsnokává. Ezzel a rohamtüzérség nyert egy magas rendfokozattal rendelkező előljárót, aki a katonai hierarchiában betöltött pozíciója révén megfelelően tudta támogatni a csapatnemet és könnyebben megnyíltak előtte bizonyos ajtók. Külön kiemelendő körülmény, hogy egy olyan főtsíztet nevezett ki a Honvéd Vezérkar főnöke a rohamtüzér csapatok élére, aki korábban már foglalkozott a rohamtüzérség kialakításának elvi

⁴⁷² CSANÁDY 1978. 1/1.

kérdéseivel. A hadtudományi vita című fejezetben részleteztem ezt a kérdést, Billnitzer Ernő több tanulmányt is írt a Magyar Katonai Szemlébe. Ezt a hadvezetés nyilvánvalóan számításba vette, amikor Billnitzer ezredest szemelték ki a feladatra. Bill apó a későbbiekben bizonyította is, hogy rászolgált az új csapatnem vezetésére, ugyanis a főváros védelme során az egyik legaktívabb magyar parancsnok volt, aki személyes jelenlétével is bátorította a harcoló katonákat.

Az 1. rohamtüzér osztály számára a Honvéd Vezérkar főnöke anyagi tekintetben is komoly támogatást nyújtott, hiszen a modern rohamlöveg mellett harckocsikat is kiutalt, nagy számban biztosított teherautókat, motorkerékpárokat, valamint más csapatokhoz képest nagyobb arányban rendelkeztek géppisztolyokkal, golyószórókkal. Ez a felső támogatás nagyban hozzájárult az 1. rohamtüzér osztály harctéri sikereihez.

Ezen a ponton ki kell hangsúlyozni a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia szerepét és fontosságát, ugyanis azon túl, hogy egykori oktatóként lehetősége volt Barankaynak megismernie a fiatal tüzér tiszteket, a Ludovikán nyújtott magas szintű képzés és az elvárt erkölcsi tartás szilárd alapként szolgált, amelyre a rohamtüzérségnél megkövetelt ismereteket és szellemiséget rá lehetett építeni. Az is látható, hogy a Ludovikán az oktatók nagy hangsúlyt fektettek a vezetői képességek fejlesztésére, hogy a csapatokhoz kerülő tisztek képesek legyenek jó parancsnokként vezetni beosztottjaikat. Továbbá arra is ki kell térni, hogy nem a merev ismeretanyag-átadás volt jellemző a Ludovikán, hanem igyekeztek úgy felkészíteni az akadémiкусokat a leendő parancsnoki beosztásukra, hogy azok képesek legyenek a hadviselés újdonságait befogadni, elsajátítani és alkalmazni. A tábori tüzér tisztek rövid idő alatt átvették a páncélos szellemiséget és kezdeményező szemlélettel igyekeztek összeállítani a teljesen újdonságnak számító harceszköz használatához szükséges szabályzatokat, harceljárásokat és képzési anyagokat.

Mivel az újonnan felállított rohamtüzérség rendkívül értékes, és ritka harceszközökkel lett ellátva, így különösen fontos és elvárt követelmény volt, hogy az arra legalkalmasabbak kerüljenek az új csapatnem soraiba. Már ekkor gondolni kellett továbbá a harcok során keletkező személyi veszteség pótlására is. Bár a szigorú válogatás indokolt volt, és a hadvezetés is támogatta annak szükségességét, mégis többször szemrehányást tettek Barankaynak, hogy kiválogatja a tüzértisztek legjobbjaikat.⁴⁷³

⁴⁷³ CSANÁDY 1978. 3/2.

Ekkor még Zrínyi rohamlövegek nem álltak rendelkezésre, hiszen a Weiss Manfréd Gyár csak augusztusban szállította az első öt darabot, így a kiképzés Turán harckocsikkal folyt.⁴⁷⁴ (A későbbiek során remek ötletnek bizonyult, hogy az új haditechnikai eszközök megérkezéséig a meglévő harckocsikkal gyakorolva készítették fel a rohamtüzéreket, hiszen Budapest ostroma során – rohamtarackok híján – Turán harckocsikkal vetették harcba az 1. rohamtűzér osztály 2. ütegét. A rohamlöveg vezetése alapjaiban megegyezett a harckocsi vezetésével, hiszen a Zrínyi rohamtarack fejlesztésekor a Turán harckocsi alvázát és meghajtórendszerét vették alapul, egyedül a torony forgathatóságában és a beépített lövegtípusban különböztek egymástól. Az osztályparancsnok szervezési tehetségét mutatja továbbá, hogy a rohamtűzér osztály állománytáblájába egy fő páncélos tisztet is betervezett, aki a tábori tüzéreket a páncélos hadviselésre fel tudta készíteni.⁴⁷⁵)

Még a tanfolyam zárását megelőzően, 1943. augusztus 13-án adta ki a Honvéd Vezérkar főnöke újabb parancsát, melynek értelmében a tábori tűzér alakulatoknak tartalékos tiszti és tisztjelölti állományuk körében is fel kellett mérni a rohamtűzéséghez jelentkezni kívánók számát, és lehetőséget kellett biztosítani ezen tartalékosok átképzésre való jelentkezésére is.⁴⁷⁶ Ennek oka az volt, hogy a hadvezetés látta a rohamtűzéség szervezésének sikerességét, és további hét rohamtűzér osztály felállítását határozták el,⁴⁷⁷ valamint fel kellett tölteni ezeket az osztályokat a békeállományon túli, hadi állománnyal is, hogy azokat minél előbb bevethessék a szovjetek elleni harcok során.

A rohamtűzések tisztában voltak azzal, hogy kivételes harcértéket képviselő csapatnem tagjai, így büszkén viselték a rohamtűzér csapatjelvényt. A fennmaradt emlékiratokban több helyen is olvasható, hogy egységesen léptek fel a rohamtűzések, amikor valamelyik bajtársuk veszélybe került. Például Budapest ostroma során Billnitzer vezérőrnagyot berendelték az Operaházba egy kitüntetési ünnepségre. Az ünnepség közben észrevette, hogy géppisztolyos rohamtűzések gyülekeznek a terem bejáratánál. Amikor kérdőre vonta őket, azt mondták, hogy híre ment, hogy merénylet készül a tábornok ellen, így minden elérhető ember az Operaházhoz ment, megvédeni parancsnokukat. A rohamtűzések a lakosság körében is tisztelt katonák

⁴⁷⁴ CSANÁDY 1978. 2/7.

⁴⁷⁵ Az 1. rohamtűzér osztály páncélos tisztje Éder Miklós pc. főhadnagy volt.

⁴⁷⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. augusztus 5., 5635.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtü. kiképzésre jelentkezési felhívás

⁴⁷⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1944. március 24., 224.szám/el.n.hdm.csf.-1944. Roh. tü. oszt.-ok állománytestekké nyilvánítása

voltak, hiszen a korabeli sajtó igyekezett bemutatni az új fegyverek és csapatnemek hősiességét. Az összetartás és ez a tekintély kialakított egy erős kohéziót a rohamtüzérek között.

A rohamtüzér csapatnem megszervezésének tapasztalatait természetesen nem szándékozom kivetíteni napjainkra, amikor a Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program keretében újra létrejött a Magyar Honvédség szervezetében az önjáró tüzér képesség. A jelen kor viszonyai merőben eltérnek az 1942-44-ben uralkodó helyzettől, hiszen a professzionális haderő nem kínál oly nagy létszámú humán erőforrást, melyből lehetséges lenne a fentiekben ismertetett kiválasztás, valamint a 101. tüzérosztály átfegyverzésére technikai bázisként beszerzett Panzerhaubitze 2000 önjáró löveg sem hasonlítható a 40/43M Zrínyi-II rohamtarackhoz.

A haderőtervezés és a rohamtüzér csapatnem felállításakor figyelembe vett szempontok azonban tanulságul szolgálhatnak napjainkban is. A második világháború során is az volt a hadvezetés szándéka, hogy megfelelő fegyvert adjon a katonák kezébe. A rohamtarack harcászati jellemzőit és képességeit a 3.6. fejezetben részletesen ismertettem.⁴⁷⁸

A gyakorlati tapasztalatok bemutatásán túl munkámnak további pozitív hatása lehet, hogy a második világháború során kialakult, és híressé vált rohamtüzér szellemiségből meríthetnek napjaink tüzérei, és számukra talán például szolgálhatnak az elődök. Nagy örömömre szolgált látni, hogy a megalakult önjáró tüzérosztály a rohamtüzérség előtti tisztelgésül vitéz Barankay József százados nevét viseli. Remélem, hogy kutatásaimmal és publikációimmal magam is hozzájárulhattam a döntés megszületéséhez. A jövő tüzérgenerációk szellemi nevelése szempontjából nem kevésbé fontos döntés volt, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon ugyancsak az egykori kiváló rohamtüzértiszt nevét kapta az egyik előadóterem.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

Az új csapatnem megszervezésekor a Honvéd Vezérkar főnöke olyan vezetőt választott a mintaként szolgáló osztály élére, aki többször bizonyította parancsnoki képességeit, majd a csapatnem élére is olyan fő tisztet nevezett ki, aki ismerte a csapatnem feladatrendszerét, rendeltetését, képességeit, részt vett a felállítást megelőző tudományos vitában. Ezután

⁴⁷⁸ MÁTYÁS 2019 117-128.; KOVÁCS 2014. 166-169.; KERÉKES 2015. 82.

rendelkezésre bocsátott minden szükséges eszközt, a legmodernebb harcjárművektől a kiképzési segédanyagokig. Végül, de nem utolsó sorban a legalkalmasabb katonákat válogatták ki, akik méltók voltak a nagy értékű haditechnika használatára és a magas elvárásoknak meg tudtak felelni. Ezek a szempontok biztosították a magyar királyi 1. rohamtüzér osztály harcéri sikerességét.

6. A MAGYAR KIRÁLYI 1. ROHAMTÜZÉR OSZTÁLY TISZTIKARA

6.1. TISZTI ÉLETRAJZOK

Ábry Endre István zászlós

1919. május 15-én született Dunavecsén Ábry Gyula postamester és Bereczky Ferdinánd gyermekeként. Dunavecsén végezte az elemi iskolát, ezután Léván járt gimnáziumba. 1940-ben tette le az érettségi vizsgákat, civil szakmája postatiszt volt.

1940. december 2-án vonult be sorkatonai szolgálatra a 6. tábori tüzérosztályhoz Komáromba. 1941-ben végezte el a tartalékos tiszti tanfolyamot Székesfehérváron a 4. tábori tüzérosztállyal. 1942-ben tüzér lőiskolát végzett Hajmáskéren. 1942. márciusában a 6. könnyűhadosztály kötelékében vonult el a keleti hadművelési területre, ahol először felderítőtisztként, majd első tisztként volt beosztásban. Gránátzilánktól fejsérülést szenvedett. 1943 májusában hazatért Oroszországból, és leszerelték. Mivel nem tudott elhelyezkedni, pályázatot adott be a honvédséghez továbbszolgálatra, és jelentkezett rohamtüzérnek. 1944 februárjától kapott rohamtüzér kiképzést. Az osztály mozgósításakor az 1. üteg 1. szakaszparancsnoka lett. 1944. július 13-án Nadworna térségében szovjet légitámadás során repesztalálattól fejsérülést szenvedett. 1944 novemberétől az 1. üteg parancsnoka lett. November 22-én légnyomástól megsebesült Ecser térségében.⁴⁷⁹

Szovjet hadifogságba esett 1945. január 30-án, az Uzmányi táborban volt kocsis és tiszti lovász. 1947. október 6-án tért haza a hadifogságból, ezt követően Dunavecsén dolgozott fakitermelésen munkásként, majd földművesként. 1949 augusztusában Budapestre költözött, ahol először villanyszerelő mellett dolgozott segédmunkásként, majd 1950-től villanyszerelő-segédként. 1949. december 17-én vette feleségül Juhász Ilonát, két gyermekük született. 1956-

⁴⁷⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1945. november 28., 9287.szám. 6. számú veszteségkimutatás

ban három hónapos tartalékos tiszti átképzésen vett részt. 1964-ben beiratkozott villamosmérnök szakra levelező tagozaton, és mérnöki diplomát szerzett.

1972. szeptember 21-én hunyt el, Budapesten.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon kardokkal⁴⁸⁰

Ezüst vitézségi érem

Bronz vitézségi érem

I. osztályú Tűzkereszt⁴⁸¹

vitész barankai Barankay József százados (beceneve: Döce)

1909. október 2-án született Újvidéken barankai Demjanovits József néven. Budapesten érettségizett 1928-ban, majd a 2. honvéd tüzérosztálynál végzett karpaszományos tanfolyamot. Felvételt nyert a Ludovika Akadémiára, ahol tábori tüzérként végzett. 1932-ben avatták hadnaggyá, majd a nyíregyházi 2. lovas tüzérosztály ütegparancsnoka lett. 1936. május 1-jétől főhadnagy, 1937-től a Ludovika Akadémia osztálytiszte és tüzér oktatója. 1941. május 1-jén léptették elő századossá. 1942-ben az 5. honvéd gépkocsizó tüzérosztály segédtisztjeként került ki műveleti területre, a doni hídfőcsatákban már osztályának parancsnoka.

*forrás: Hadtörténelmi
Levéltár*

„1942 őszén a megbetegedett oszt. pk. [osztályparancsnok] helyére nevezték ki. Ekkor a suscsei [helyesen: scsucsjei – a szerző] hídfő visszafoglalásánál az elakadt gyalogos támadásnak az élére állt. Közben az első

⁴⁸⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 155.

⁴⁸¹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 17914., Ábry Endre személyi lapja

vonásban bal felső karján súlyosan megsebesült. Helyén maradt, de a nagy vérvesztés miatt elájult.”⁴⁸²

Bátorságáért kiérdemelte a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét hadiszalagon a kardokkal. Sebesülése miatt hazaszállították, majd felépülését követően – a harctéren bizonyított bátorsága és a kockázatos helyzetekben mutatott teljesítménye okán – rábízta a rohamtüzérség megszervezését. Az 1943. augusztus 1-jén felállított magyar királyi 1. rohamtüzér osztály parancsnoka.

„Az összetartozás és egymást cserben nem hagyásának szelleme ezekben a névtelen hónapokban született meg. A legénység azt látta, hogy este az osztályparancsnok úr, Barankay szds, az ütegparancsnokok, a tisztek éppen olyan olajosak, piszkosak és holt fáradtan zuhannak az ágyba, mint ők! Ragaszkodásukat és szeretetüket a bajtársias, közvetlen, szigorú, de mindig igazságos bánásmód alakította ki. Nehéz iskolán mentek keresztül az újoncok, az bizonyos, de azt tapasztalták, hogy mindig jól járt az, aki becsülettel, egyenesen, kötelességteljesítő bátorsággal viselkedett.”⁴⁸³

Az 1. magyar királyi rohamtüzér osztály parancsnokaként vonult el osztályával a harctérre. 1944. május 20-án megsebesült és a Stanislau kórházba került. 1944. július 13-án Ottynia térségében tüzérségi figyelőjében bombatalálat következtében hősi halált halt. A halálát megelőző napokban tanúsított bátor és hősiek parancsnoki magatartása miatt ötödikként kapta meg a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét.⁴⁸⁴

A Honvédségi Közlöny 1944. augusztus 16-i számában az alábbi szöveggel jelent meg az elismerés:

„A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Budapesten, 1944. évi augusztus hó 3. napján kelt legfelsőbb elhatározásával, a Szovjet elleni hadműveletek alkalmából, adományozni méltóztatott: a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét: a hősi halált halt vitéz Barankay József századosnak, mint a m. kir. honvédség 5-ik

*Barankay József Magyar Tiszti Arany Vitézségi érme
forrás: Hadtörténeti Múzeum*

⁴⁸² BUSZEK é.n. 3.

⁴⁸³ BUSZEK é.n. 5.

⁴⁸⁴ ILLÉSFALVI–KOVÁCS–MARUZZS 2011. 53–59., RADA 2001. 563-564.; Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) V. fondfőcsoport, Barankay József személyi lapja; <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> Barankay József veszteségi katonája

tagjának, az 1944. évi július hó 7-10-i Peczenicyn-i elhárító harc során az ellenség előtt tanúsított kimagaslóan vitéz és önfeláldozó magatartása elismeréséül, amikor is mint rohamtüzér osztály parancsnok, a saját és az ellenséges arcvonal között elakadt és igen erős ellenséges aknavető- és géppisztolytűz alatt tartott egyik rohamlövegét, pár önként jelentkező tisztjével és emberével VII. 9-10-én, megismételt vállalkozás keretében kimentette s így a már elveszettnek hitt értékes rohamlöveg rövidesen újra bevethető lett. Rettenthetetlen bátorsággal végrehajtott vállalkozásával példát adott minden magyar tüzérnek, hogy a lövegét esküjéhez híven, élete és vére kockáztatásával se hagyja az ellenség kezére jutni.”⁴⁸⁵

A rendkívül magas kitüntetést Billnitzer Ernő vezérőrnagy által vezetett küldöttség adta át Bácsalmáson, a hősi halottak emlékművénél Barankay százados édesanyjának.

1.	Családi és utóneve:	vitéz nemes Barankai Barankay József		2.	Csapattest:	1. roham tüz. oszt.	Rendfokozat:	szds.
5.	község, város:	Ujvidék	6.	Állományvesztés (Pótalkulat):	1909.	7.	Atyjának	Barankay József
	járás (Budapest kerület):	Vörösi		Születési év:	1909.	8.	Születésének helye	Barankay József
	megye (kapitány születeinek ország):	Bács-Bodrog		9.	Házastársának	10.	Házastársának	Barankay József
10.	Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme:	Barankay Endre w. orvos Bácsalmás		11.	Gyermekeinek neve és születési éve:	Barankay József		
13.	Vallása:	g. kat.	14.	Foglalkozása (állása, alkalmazása):	ht	15.	Országgyűjtő száma:	984
17.	Elesett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VII. 13. Peczenicza		16.	Kihirdetve:	Saját iktatószámok:*)		
18.	Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):			17.	Kihirdetve:	on. b. d. 633 216/22. v. 1944. 108.		
19.	Eltemetve, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VII. 15. Kanišlau 37 287		18.	Kihirdetve:	- 59.338/ek. 8. 1944.		
20.	Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):			19.	Kihirdetve:	C-638387/22. v. 1944.		
21.	Hadifogságba jutott, mikor, hol (év, hó, nap):			20.	Kihirdetve:			
22.	Elűnt, mikor, hol (év, hó, nap):			21.	Kihirdetve:			
23.	Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):			22.	Kihirdetve:			
24.	Beteg, mikor, hol (év, hó, nap):			23.	Kihirdetve:			

Barankay József vesztési kártyája
forrás: Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattár

„Sokoldalú tehetség volt. Gyors felfogásával fél szavakból is értett, színesen és érthetően adott elő. Soha senkit nem sértett, vagy bántott meg, de magáról gyakran cinikusan beszélt. Magánéletéről soha nem beszélt, csak halála után értesültünk arról, hogy özvegy édesanyját támogatta. Nem cigarettázott, nem ivott, káros szenvedélye nem volt. Szerényen élt,

⁴⁸⁵ Rendelet száma: 61.001/el. 8/e. – 1944. évi augusztus hó 12-én, közli: ILLÉSFALVI-KOVÁCS-MARUZS 2011. 53–59.

szolidan öltözködött, csak a hivatásának élt. Szolgálaton kívül vidám, kedves jó barát volt. A fiatal tűzértisztek példaképüknek tekintették, szinte rajongtak érte. Így a legkiválóbb tiszteket tudta kiválogatni rohamtüzérséghez.”⁴⁸⁶

Becsey Gábor hadnagy (főhadnagy)

1920. augusztus 25-én született Békéscsabán, Dr. Becsey Oszkár orvos és Géczy Andrea fiaként. 1939. február 1-jén behívták sorkatonai szolgálatra Budapesten az 1. gépvontatású közepes tarackos üteghez, ahol karpaszományos honvédként gépkocsitizti beosztásban szolgált. Tisztesi, majd tartalékos tiszti iskolát végzett. Részt vett hadapród őrmesterként az erdélyi bevonulásban, majd 1940-ben felvételt nyert a Ludovika Akadémiára. 1942. december 6-án avatták fel tábori tűzér tisztté, tartalékos szolgálati ideje miatt 1941. november 1-jei hatállyal. A 2. gépkocsizó könnyű tűzérosztálynál került beosztásba, Kassán, mint gépjármű anyaggonдозó. 1943-ban került a rohamtüzérséghez, miután találkozott Barankay József századossal Németországban. Az 1. rohamtűzér osztály gépkocsitisztje, majd a harctérre való elvonuláskor a törzsüteg parancsnoka lett. 1944. január 1-jén előléptették főhadnaggyá. 1944. május 20-án Peczenicyn térségében tüdőcsúcslövést szenvedett, átadták a 25. egészségügyi oszlopnak, és repülőgépen Stryjbe szállították. ⁴⁸⁷

„A rohamlövegek az erdő túlsó szegélyét elérve rövidebb időre megálltak, hogy a gyalogságnak időt adjanak az erdő ellenségtől való megtisztítására. Ezen idő alatt az orosz aknavető és tűzérségi tűz is közelebb került úgy, hogy az erdőből kilépve a támadó hullámon erős aknavető, tűzérségi, páncéltörő és Sztálin-orgona tűz feküdt, amelyben a gyalogság a rohamlövegektől vonalban célfelderítést végző Becsey főhadnagy gyalogsági lövedéktől tüdőlövéssel megsebesült, hátraszállítását követőleg néhány perccel az osztályparancsnok is, aknaszilánktól feje jobb szélén és bal felkarján megsebesült”⁴⁸⁸

⁴⁸⁶ Wácsek Fedor (Csanády György) visszaemlékezése egykori parancsnokára

⁴⁸⁷ Becsey Gábor főhadnagy sebesülési kártyája l. HM HIM HLI Központi Irattár; HL Rohamtűzér gyűjtemény anyagai

⁴⁸⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, 307./1.rotü.oszt.pk.44.V.22.számú harctudósítás

1945. január 31-én szovjet hadifogságba esett, és a voronyezsi hadifogolytáborban raboskodott, ahonnan 1947 szeptember 21-én tért haza. Hazatérte után a 3. Honvéd Kerületi Igazoló Bizottság igazolta (1056/1947). Ezt követően Békéscsabán dolgozott traktorvezetőként 1948 júliusáig, majd a Budapesti Egyesült Középítkezési Vállalatnál anyagbeszerzőként.

1948-ban megnősült. 1950-ben beiratkozott a Műegyetemre, és 1954-ben mérnöki diplomát szerzett. 1954-től mérnökként helyezkedett el Budapesten a Fővárosi Vízműveknél, végül nyugdíjba vonulásáig a Fővárosi Tanács Közmű Igazgatóságnál dolgozott főmérnökként. Az 1958. március 28-án kelt 0269. számú HM rendelet, mint ludovikás tisztet, honvéddé fokozta le.

Kitüntetései:

Erdélyi Emlékérem

I. osztályú Tüzkereszt 1 sebesülési pánttal⁴⁸⁹

Billnitzer Ernő altábornagy (beceneve: Bill apó)

1889. június 17-én született Fiumében Billnitzer Lajos torpedógyári üzemvezető fiaként. Pozsonyban érettségizett 1908-ban, majd a Műegyetemen töltött egy év után bevonult sorkatonai szolgálatra. 1911-ben tartalékos tüzér zászlós lett, és visszatért az egyetemre. Egy év után ismét katonai szolgálatot vállalt, immár önként. 1914. november 1-jén tartalékos hadnaggyá léptették elő a miskolci császári és királyi 17. tüzérezrednél, majd kérte hivatásos állományba vételét. Különböző tüzér alakulatoknál harcolta végig az első világháborút, 1918-ban századosként tért haza. Hazatértét követően jelentkezett a Nógrád vármegyei nemzetőrség megszervezésére, hogy helyreállítsák a rendet. Bár a kommunista eszméktől távol állt, belépett a Vörös Hadseregbe, hogy harcolhasson az országba betörő csehszlovák és román csapatok ellen. A 10. tüzérezred osztályparancsnokaként harcolt folyamatosan visszavonulva a románok ellen, majd felsőbb utasításra Szolnoknál le kellett tennie a fegyvert, és hadifogságba esett. 1919 végén, az aradi fogságból való szabadulását követően beállt a Nemzeti Hadseregbe, és a miskolci tüzérosztálynál, majd a 7. vegyesdandárnál szolgált. 1930-tól a várpalotai gyalogsági iskolában oktatott, 1935-től a budapesti 1. tüzérosztályhoz került. 1939-től az aszódi 1. honvéd tüzérosztály parancsnoka, 1940-től ezredesként. 1942-től a II. hadtest tüzérparancsnoka. 1943.

⁴⁸⁹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 3751, Becsey Gábor személyi lapja.

május 1-jével felmentették beosztásából, majd 1943. júliusától a hajmáskéri Rohamtűzér Kiképző Tábor parancsnoka lett, 1944. július 1-től vezérőrnagy. 1944. október 17-én parancsot kapott, hogy a harcban nem álló rohamtűzér csapatokkal vonuljon Budapest védelmére. Harcálláspontja először a sashegyi Notre Dame de Sion apácázárda volt, majd később költözött be törzsével az Alagútba.

„A Billnitzerrel utoljára akkor találkoztam, amikor az érdi bevetés volt. A Billnitzer akkor sebesült meg. Jött utánam gyalog, mert meg akart keresni, hogy beszélni akart velem és akkor [...] a Bill apó jött utánunk és akkor megsebesült talán egy repesztől vagy mitől.”⁴⁹⁰ Már az ostrom megindulását követően parancsot kapott, hogy hagyja el repülön a körülfalt fővárost, de csapatait nem hagyta el. 1945. február 1-jétől altábornagy. A kitörés során az általa vezetett csoporttal Perbálig jutott. Garád Róbert hadnagy segítette a kitörés során, együtt estek szovjet hadifogságba. „...amikor a Billnitzerrel a Hármashatár hegyen túl, a nagykovácsi erdőben gyalogoltunk ugye, már második éjszaka után kezdett hajnalodni. És a mi első oszlopunk, [...] átvitott, de arra már olyan fegyverzaj volt, hogy azt mondtam az öregnek, hogy ő maradjon itt, hát egy bokornál, én előre megyek, megnézem, hogy merre menjek. [...] Megláttam egy orosz léghárítót. Hát erre én gyorsan dekkoltam, mert nem akartam, hogy azok észrevegyenek, de úgy hajnalodott. Köd volt. De a Billnitzerhez sem tudtam elmenni, 50-100 méterről van szó, de ezt minden egy mezőn. [...] Erre nem tudtam mást csinálni, mint ott a Perbál melletti országútnak az árkába belefeküdtem. Persze hullák voltak [...] úgy feküdtem ott, mint a hulla. Jött egy T-34-es, rajta ült vagy fél tucat orosz. És azok nézték, hogy hol lehet zabrálni [...] egyszer csak érzem, hogy csatolják le az órát. [...] felálltam és röhögtem [...] Szóval így kerültem fogságba, úgy, hogy a Billnitzert ebben a száz méterben elveszítettem. De őt is ezek aztán már megtalálták és őt is behozták.”⁴⁹¹

Három év hadifogságot követően népbíróági tárgyalás keretében nyolc év szabadságvesztésre ítélték, rendfokozatától, vagyonától és nyugdíjától megfosztották. 1956 márciusában szabadult, ezt követően 1976-ban bekövetkezett haláláig segédmunkákból tartotta el magát.⁴⁹²

⁴⁹⁰ Interjú Hanák 1987/II. 2.

⁴⁹¹ Interjú Garád 1987/II. 4.

⁴⁹² BILLNITZER 2017. 7-48.; Interjú Csányi 1986/I. 2.

Bodnár József továbbszolgáló zászlós

1921. november 14-én született Debrecenben Bodnár József műszerész és Barca Júlia gyermekeként. 1943. augusztus-szeptember folyamán Esztergom-táborban vett részt kiképzésen, majd az 1. ütegnél kapott beosztást.

A Kárpátokba való visszavonulást követő néhány napos pihenő alatt 1944. augusztus 12-én, 8 óra 45 perckor Felsőveresmarton a katonáknak műszaki foglalkozást tartott az osztályhoz beosztott árkász szakasz, mely során Bodnár zászlós a tányérakna telepítését mutatta be. Az aknát 100 kilogrammra állította be, azonban amikor rálépett, az mégis felrobbant. Huszton temették el augusztus 13-án, majd később szülei Budapestre vitették holttestét.⁴⁹³

1.	Családi és utóneve:	Bodnár József		2.	Csapattest:	1. sz. tü. oszt.	4.	Rendfokozat:	tsz. zás.		
5.	Születési	3.	község, város:	Debrecen	6.	Állománytest:	7.	Atyjának			
	járás		(Budapest kerület):			(Pótlakulat)		Születési éve:	1921.		
	megye (születési helye):							Születési év:	XI.		
	születési ország:							Születési év:	14.		
10.	Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme:	Bodnár József, Debrecen, Hajdú u. 20.							12.	Azonosítási szám:	3111
11.	Gyermekeinek neve és születési éve:								13.	Azonosítási szám:	1645
13.	Vallása:	ref.	14.	Foglalkozása (állása, alkalmazása):	15.	Okmány-nyújtó száma:	1025				
17.	Elesett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VIII. 12. Felsőveresmarton				Kihirdetve:	16.				
18.	Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):					Kihirdetve:	Saját iktatószámok:*)				
19.	Eltemetve, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VIII. 13. Huszton				Kihirdetve:	d. e. = 22/1944 aug. 26.				
20.	Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):					Kihirdetve:	K=636.863/22. v. 1944.				
21.	Hadifogságba jutott, mikor, hol (év, hó, nap):					Kihirdetve:					
22.	Elhunyt, mikor, hol (év, hó, nap):					Kihirdetve:					
23.	Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):					Kihirdetve:					
24.	Beteg, mikor, hol (év, hó, nap):					Kihirdetve:					

Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Budapest. 42385-112

*) A saját iktatószámát a 23. sorban feltüntetett a-1 jelzés is bejegyzendő. pl. 29/b = 642303/1912.

Bodnár József veszteségi kártyája
forrás: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattár

⁴⁹³ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 1025., Bodnár József személyi lapja; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, Sándor Dénes kiegészítései Wácsek Fedor hősi halott listájához

Buday Zoltán hadapród őrmester

A 3. üteg állományába tartozott. Vecsés térségében a felderítő vállalkozásokat általában ő vezette. Egerszegi Károly elmondása alapján túlélte a háborút, további információk nem maradtak fenn.⁴⁹⁴

Buszek Lőrinc próbaszolgálatos zászlós (tartalékos hadnagy)

1921. július 5-én született Mosonmagyaróváron, apja Buszek Jenő gimnáziumi tanár volt. A gimnáziumi érettségit követően bányamérnöknek tanult, de anyagi okokból az egyetemet nem tudta befejezni. 1939. október 5-én vonult be katonai szolgálatra a győri 5. tábori tüzérosztályhoz. 1940. január 4. és május 30. között végezte a tartalékos tiszti iskola első évfolyamát. Szakaszparancsnokként részt vett az erdélyi bevonulásban. 1940. november 1. és 1941. április 18. között bemérő tiszti tanfolyamot végzett. Október 1-jén előléptették zászlóssá. 1942. június 20. és augusztus 1. között tartalékos tüzér löiszkolát végzett. 1942. szeptember 1. és november 18.

között hadtest lovaglós és bemérő tiszti tanfolyamot végzett. 1943. január 5. és június 1. között tábori tüzér főtiszt tanfolyamot végzett. Üteg bemérő tisztt, beosztott tisztt, majd osztály bemérő tisztt beosztásokat töltött be. Áthelyezését kérte a megalakuló rohamtüzérséghez, majd a rohamtüzér tiszti tanfolyamot követően, 1943. október 1-jén beosztásba került, mint az 1. rohamtüzér osztály 2. ütegének 1. szakaszparancsnoka. 1944. április 13-án szakasza élén osztályával a keleti hadműveleti területre vonult.

„Egy T-34-es becsuszott [sic!] az árokba és mozgásképtelen lett. Elfogni éppen nem tudtuk. Buszek Lőrinc zls. és a fegyvermester szakaszvezetőnk, ha jól emlékszem Tomka nevű, „Faust-patronnal” ki akarták löni, de mind a ketten megsebesültek és így az egyik Zrínyi intézte el a dolgot.”⁴⁹⁵

⁴⁹⁴ Interjú Egerszegi 1989. 4.; Interjú Egerszegi 1988/II. 4.

⁴⁹⁵ PATAY é.n.a. 1.

1944. április 21-én, Stari térségében kilőtték a rohamlövegét. 1944. augusztus 1-jén 1942. július 1-jei hatállyal tartalékos hadnaggyá léptették elő. 1944. november 1-jétől ütegparancsnok-helyettes lett.

„Határozott, hidegvérű, vakmerő katona volt. 1944. XI. 4-én éjszaka Vecsésnél átment a szembenálló román alakulathoz, hogy tüzérségi erejét felderítse. Észrevették, de sértetlenül sikerült visszatérnie alakulatához.”⁴⁹⁶

Budapest bekerítése előtt Hajmáskérre vezényelték, 1945. március 1-jétől a Rohamtüzér Kiképzőiskolában lett ütegparancsnok. 1945. május 4-én esett amerikai hadifogságba, ahonnan október 18-án megszökött. Hazatérése után, 1946. július 10. és szeptember 16. között a 10. Kiegészítő Parancsnokság állományában volt tűzszerész. A honvédségből 1947. június 18-án, mint létszámfeleltit, elbocsátották. Ezután folytatta tanulmányait a Műegyetemen és 1949-ben bányamérnöki diplomát szerzett. 1954-ben a mezőkövesdi Betonútépítő Vállalatnál helyezkedett el. 1956 októberében a mezőkövesdi repülőtér építésén dolgozott, és részt vett a forradalom alatt a vállalati tulajdon megvédésére felállított őrség megszervezésében. A vállalati párttitkár fegyverét elkobozta, ezért 1958. február 14-én a Miskolci Megyei Bíróság nyolc hónap börtönbüntetésre ítélte, amelynek letöltését három évre felfüggesztették. 1957 tavaszától az oroszlanói külfejtésen dolgozott építésvezető mérnökként. 1958. március 7-én osztályidegenként honvéddé fokozták le.

Feleségével, Artner Eleonórával Németországba emigrált, majd hazatérése után építésvezetőként és egy vízgazdálkodási társaság vezetőjeként dolgozott. 1994 májusában hunyt el.

Kitüntetések:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal⁴⁹⁷

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerés újílag, hadiszalagon a kardokkal

Csapattest parancsnoki dicséret

⁴⁹⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által Gyurkovits György zászlóssal készített kérdőíves kutatásból

⁴⁹⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 161.; vö. Nem szerepel Maruzs Roland: Középkereszt, tisztikereszt, lovagkereszt című művében (I. MARUZS 2013), és Buszek hadnagy sem tudta az elismerést igazoló parancs számát és keltét.

Rohamtűzér felügyelői dicsérő okirat

II. osztályú német Vaskeresztet

I. osztályú Tűzkereszt két sebesülési pánttal⁴⁹⁸

nemes Csáthy Iván hadnagy

1921. június 4-én született Egerben, apja Csáthy György csendőr alezredes volt. A Ludovika Akadémián tanulmányi eredményéért többször dicséretben részesült, 1942. június 18-án avatták hadnaggyá. Avatását követően a 6. tábori tüzérosztálynál kapott beosztást. Önkéntes jelentkezését követően az 1. rohamtűzér osztályhoz került, mint a 3. üteg első szakaszparancsnoka. 1944. április 27-én 18 óra körül Cheremkov térségében halt hősi halált fejlövés következtében.⁴⁹⁹ Fabinyi József leírása alapján „rohamtűzér szakasza élén előretört és több ellenséges fészket megsemmisített. A gyalogságot magával ragadta és az ellenséget hatásosan visszavetette. A támadás során a jobb tájékozódás érdekében a tetőt kinyitotta és kiemelkedett. Fejlövés következtében hősi halált szenvedett a helyszínen a rohamlövegben.”⁵⁰⁰

„Mellém fektették kedves barátomat és szakaszparancsnokomat Csáthy Iván hdgy-ot. Őt is fejlövés érte, azonnal hősi halált halt.”⁵⁰¹

⁴⁹⁸ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 7308. Buszek Lőrinc személyi lapja

⁴⁹⁹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 835. Csáthy Iván személyi lapja; [http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto/Csáthy Iván veszteségi kardonja](http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto/Csáthy%20Iván%20vesztességi%20kartonja) (letöltve: 2020.01.28. 18:44).

⁵⁰⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 161. A hősi halál dátumát a szerző hibásan adta meg május 28-ra.

⁵⁰¹ CSANÁDY 1978. 5.

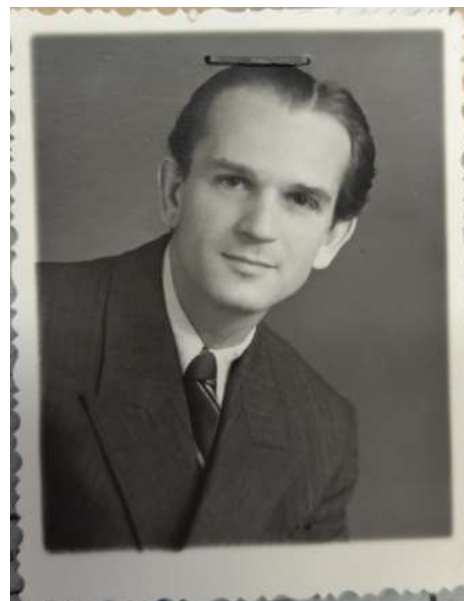
Hősi halála után két nappal Sztaniszlav hősi temetőjében helyezték örök nyugalomra.⁵⁰²
Posztumusz kapta meg a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét, hadiszalagon a kardokkal.⁵⁰³

1.	Családi és utónév:	Csáthy Iván		2.	Csapat:	1. roham tü. oszt.		3.	Rendfokozat:	hadgy.	
4.	község, város:	Eger		5.	Állománytest:	(Pótalkul)		6.	Születési év:	1921.	
7.	járás (Budapest kerület):	m. k.		8.	Születési hely:	Sárospatak		9.	Atyjának	György	
10.	Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme:	- " - Gyöngy. Bp. I. Ybl. Miklós tér. 5.		11.	Születési év:	1921.		12.	Születési hely:	Sárospatak	
13.	Gyermekeinek neve és születési éve:			14.	Állománytest:	(Pótalkul)		15.	Születési év:	1921.	
16.	Vallás:	m. k.		17.	Foglalkozás (állás, alkalmazás):	lt.		18.	Osmánygyűjtő száma:	835.	
19.	Elcsúszott, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. IV. 27. Cserehőz		20.	Kihirdetve:	V. L.		21.	Saját iktatószámok:	ab-623106/22-944/19	
22.	Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. IV. 29. Hírszerzői h. 8. sor		23.	Kihirdetve:	V. L.		24.	Kihirdetve:	38.594/el 8. 8. 8.	
25.	Eltemetve, mikor, hol (év, hó, nap):	Sj: 21065 - 3. sor		26.	Kihirdetve:	V. L.		27.	Kihirdetve:	V. L.	
28.	Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):			29.	Kihirdetve:	V. L.		30.	Kihirdetve:	V. L.	
31.	Hadifogságha jutott, mikor, hol (év, hó, nap):			32.	Kihirdetve:	V. L.		33.	Kihirdetve:	V. L.	
34.	Elűzött, mikor, hol (év, hó, nap):			35.	Kihirdetve:	V. L.		36.	Kihirdetve:	V. L.	
37.	Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):			38.	Kihirdetve:	V. L.		39.	Kihirdetve:	V. L.	
40.	Beteg, mikor, hol (év, hó, nap):			41.	Kihirdetve:	V. L.		42.	Kihirdetve:	V. L.	

Csáthy Iván veszteségi kártyája
forrás: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattár

Csengery-Papp Zsigmond zászlós⁵⁰⁴

1920. április 14-én született Budapesten. Apja férfi fehérmű készítő és kiskereskedő volt. Öccse, csengeri Papp László hadnagy a 16. rohamtűzér osztály tisztjeként 1944. december 25-én halt hősi halált. A fővárosban végezte el a gimnáziumot, majd az érettségit követően postatisztként helyezkedett el Budapesten, az 1. számú postahivatalban. 1942. október 5-én kezdte meg sorkatonai szolgálatát az 1. gépkocsizó könnyű tüzérosztállyal, és még ebben az évben megkezdte a tartalékos tiszti iskola első évfolyamát Nagykörösön a 6. gépkocsizó könnyű tüzérosztállyal. 1943-ban elvégezte a második évfolyamot Hajmáskéren, majd 1944. március 1-jén áthelyezték az 1. rohamtűzér

⁵⁰² HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők, Csáthy Iván személyi lapja; <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> Csáthy Iván veszteségi kártyája (letöltve: 2020.01.28. 18:44).

⁵⁰³ MARUZZ 2013. 77.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 162.

⁵⁰⁴ Néhol a Csengeri Papp Zsigmond nevet használta

osztályhoz. Hadapród őrmesterként az 1. üteg 1. szakaszának tisztjelöltjeként vett részt a Kárpátokon túl folytatott harcokban 1944. június 13-tól. Ábry Endre zászlós sebesülése után az 1. szakasz parancsnoka volt. Július 25-én rohamlövegét páncéltörő ágyúval kilőtték.

„Pechowka és Lachowce között vezető úton voltunk fenn ácsorogva és egy keleti irányú támadás volt a ruszók ellen, és engem kilőttek egy páncéltörő lövedékkel. Kaptam egy agyrázkódást, a vezetőm a karján sérült, az irányzóm egy kicsit megpörkölődött, még a rádiósom az úszta meg, csak a fejét verte.”⁵⁰⁵

1944. október 1-jén előléptették zászlóssá. 1945. február 12-én Budapesten szovjet hadifogságba esett. A kiskunfélegyházi és foksani gyűjtőtáborok után az uzmányi, majd a georgievszki hadifogolytáborokban raboskodott, ahonnan 1948. május 9-én tért haza. A háború és a hadifogság alatt szerzett betegségből fakadóan 25%-os rokkanttá nyilvánították. Tagja lett a postás szakszervezetnek, majd üzemi bizottsági tag lett, és belépett a Magyar Szovjet Társaságba. Ezt követően a 114. számú postán és a Magyar Posta számvevőségén dolgozott Budapesten. 1950-től a Posta főosztály munkaügyi ügyosztályán volt előadó. 1950 szeptemberében feleségül vette Lüleý Magdolnát, de 1957-ben elváltak. 1952-ben született meg fiuk, Csengeri Pap Zsigmond László, akit egyedül nevelt fel. 1963-64-ben gépjárműipari technikumot végzett Budapesten. Különbözö munkaköröket töltött be a Postánál és hírközlési vállalatoknál.

Kitüntetései:

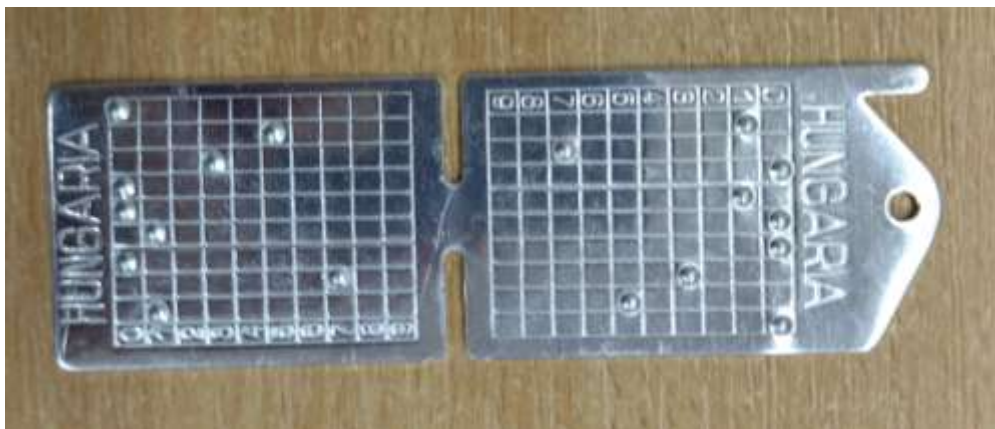
Nagyezüst Vitézségi Érem

Erdélyi Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt⁵⁰⁶

⁵⁰⁵ CSENGERY-PAPP 1987-88. 8-9.

⁵⁰⁶ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 53525., Csengery-Papp Zsigmond személyi lapja

*Csengery-Papp Zsigmond azonossági jegytokja
forrás: Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattár*

vitész Doóry (Hartmann) Nándor őrnagy

1906. május 14-én született Pécsarányoson. Először Pécssett tanult a jezsuitáknál, de Kaposváron szerzett gimnáziumi érettségét. 1925-ben felvételt nyert a Ludovika Akadémiára. 1929-ben főhadnagyként avatták tüzértisztté, és Tolnára került beosztásba a 4. tábori tüzérosztályhoz, mint a hegyiágyús üteg parancsnoka. 1931-ben tüzértiszti lovaglótanfolyamot végzett Sopronban, 1932-ben pedig tüzérmérő tanfolyamot Hajmáskéren. 1936. június 10-én feleségül vette Doóry Andreát, majd 1937. március 26-án felvette felesége vezetéknévét. 1937. április 25-én vitézzé avatták. 1938-tól ezred segédtsízt, majd 1939. február 1-jén áthelyezték a Budapesten állomásozó 3. tábori tüzérosztályhoz ütegparancsnoknak és május 1-jén előléptették századossá. 1941-ben született meg Andrea nevű kislánya. 1941. október 1-jén a 3. tábori tüzérosztály feloszlását követően az 1. gépvontatású közepes tarackos üteg állományába került elsőtsíztként. 1943-ban hathetes német tábori tüzér átképzésen vett részt, abban az időben, amikor Barankay százados és Gömbös főhadnagy rohamtüzér képzésen voltak. Hazatérése után az Erődítési Parancsnokságra került, ahol a Kárpátok lezárásához szükséges reteszállásokat jelölték ki. 1943. december 13-án helyezték a rohamtüzér kiképző kerethez, mint a szigetvári 10. rohamtüzér osztály osztályparancsnokát. 1944 áprilisában költözött az osztály a kijelölt helyőrségébe, Szigetvárra. 1944. április 23. és június 2. között az ő vezetésével vett részt 16 tiszttel, 24 rohamlőveg vezetővel és 8 rohamlőveg

szerező a Magdeburg melletti Burgban Sturmgeschütz III tanfolyamon.⁵⁰⁷ 1944. július 1-jén előléptették őrnaggyá. Barankay százados hősi halálát követően kinevezték az 1. rohamtüzér osztály parancsnokának. Egy Ju-52-essel repült Stryjbe, onnan pedig futárrepülővel Bohorodchanyba. Az osztályt ideiglenesen vezető Guthy Béla főhadnagytól 1944. július 21-én átvette a parancsnokságot, azonban kellő tapasztalat és tájékozottság hiányában a visszavonulás során visszaadta azt Guthy főhadnagynak. Guthy Béla július 26-i súlyos sebesülését követően újra ő vezette az osztályt, viszont a kaotikus viszonyok és a kimerültség miatt idegösszeomlást kapott.

„Dolinára érkezve egy vezérkari századosnál jelentkeztem. [...] Dóry [sic!] őrgy. úr nem tudom innen hovátűnt [sic!]. Pár nappal később mikor találkoztunk Felsőveresmarton, akkor jöttem rá, hogy mikor találkoztunk a folyó partján, már teljesen ki volt készülve, mert megkérdezte tőlem, hogy Roznatov után hová tűntem [sic!]? Mögöttem ült a lövegben a rádiós helyén.”⁵⁰⁸

Ekkor Sándor Dénes főhadnagy vette át az osztály vezetését, amíg Doóry őrnagy kipihente magát. Doóry őrnagy pár nappal később ismét a rohamtüzér osztály élére állt és ő irányította a bevagonírozást, amikor visszatértek Hajmáskérre. A Budapest körüli elhárító harcok kezdetén is ő volt az osztály parancsnoka, de Billnitzer vezérőrnagy parancsa szerint 1944. október 28-án átvette tőle az osztályparancsnokságot Wácze Fedor főhadnagy. Doóry őrnagy ekkor a Rohamtüzér Kiképző Tábor parancsnokhelyettese lett, Billnitzer vezérőrnagy távollétében ő vezette a kiképzőtábort. 1944. december 19-én parancs szerint a tábor állományaival Németországba vonult. 1945. május 6-án esett amerikai hadifogságba, majd az amerikaiak átadták az angoloknak. A hadifogságból 1946. május 14-én indulhatott haza a parancsnoksága alá tartozó maradék rohamtüzér legénységgel. 1946. május 30-án ért haza.

1946. október 25-én B-listázták és létszámfelettiként elbocsátották a hivatásos szolgálatból. Beiratkozott a Műegyetemre, ahol rádió- és elektroműszerész diplomát szerzett. Ezt követően Budapesten dolgozott elektroműszerészként. 1952-ben kitelepítettként lefokozták honvéddé.

⁵⁰⁷ BONHARDT 2015b. 10.; Rolf Werner főhadnagy, a Burg bei Magdeburg-i rohamtüzér tanfolyam oktatótisztje úgy emlékezett, hogy Doóry őrnagy 1944. március 10. és április 20. közötti tanfolyam rangidőse volt l. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rolf Werner levelezése Palásthy Andrással

⁵⁰⁸ PATAY é.n.a. 7.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagok a kardokkal⁵⁰⁹

Kormányzói Dicsérő Elismerést, hadiszalagon a kardokkal

Koronás Bronzérem, hadiszalagon a kardokkal

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem⁵¹⁰

Drienyovszky György hadapród őrmester

1916. november 1-jén született Békéscsabán.

Az 1. üteg felderítő tisztje volt a Kárpátokon túli hadműveleti területen.⁵¹¹

1944. november 16-án az Ecser környéki harcokban aknaszilánk találattól megsebesült a jobb karján, de osztályánál maradt.⁵¹²

1945. január 6-án gránátszilánk találattól hősi halált halt a Nagy Lajos király úton, a rohamtüzér osztály kötőzhelyén.⁵¹³ „Aztán annyira megnyomták az arcvonalat, tudod, hogy egyszer csak már a Gyarmat utca, meg ezeken a környékeken voltak itt Budapesten. Oda megint kellett adjunk pár embert, ottan két derék hadapród őrmester esett el, a Drenyovszky, [...] meg a Daráncsik, ez a kettő, két fiatal hadapród. [...] Annyi volt, hogy azért mindenkit sikerült fakoporsóba tenni, és itt az Ybl Miklós téren, ott temettük el a hősi halottainkat.”⁵¹⁴

⁵⁰⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 164.

⁵¹⁰ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 11686., Doóry Nándor személyi lapja

⁵¹¹ CSENGERY-PAPP 1987-88. 2.

⁵¹² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1945. november 28., 9287.szám.

⁵¹³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által dr. Vályi Lajos orvos hadapród őrmesterrel készített kérdőíves kutatásból, Dr. Vályi Lajos Drenyovszky Bélaként emlékezett rá vissza.

⁵¹⁴ Interjú Sándor 8.

Éder Miklós pc. főhadnagy

1920. február 23-án született Székesfehérvárott. Apja méneskari alezredes volt, lótenyésztési igazgató. 1938-ban tett érettségi vizsgát Kőszegen, majd megkezdte tanulmányait a Ludovika Akadémián, ahol 1941. augusztus 20-án avatták páncélos tiszté. Az 1/III harckocsi zászlóaljnál került beosztásba Rétságán. 1943-ban került a rohamtüzérséghez páncélos kiképzőként. Az 1. rohamtüzér osztály felállítása után a 16. rohamtüzér osztályhoz került Debrecenbe. Amikor a 16. rohamtüzér osztályt is mozgósították, 1944 őszén ismét az 1/III. harckocsi zászlóaljhoz került Rétságra, már századparancsnokként.

1945. január 30-án elvonult Németországba a 2. honvéd harckocsi kiképző zászlóaljjal. 1945 áprilisában a 103/V. páncélromboló század századparancsnoka volt Bergenben. Április 28-án Neumünsternél megsebesült. 1945. május 1-jétől 1946. július 27-ig szovjet hadifogságban volt Neumünsterben, majd Eiselhüttenstadtban. 1948-ban történt hazatérését követően több vállalatnál is dolgozott gépkocsivezetőként. 1953-ban feleségül vette Karacs Júliát, akitől egy lánya született, Mercédes.

A Magyar Köztársaság honvédelmi miniszterének 20/1995. számú határozata alapján rehabilitálták és alezredessé léptették elő.

Kitüntetései:

Bátorsági Érem

Emlékérem életmentésért

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem, Délvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt⁵¹⁵

⁵¹⁵ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 16616., Éder Miklós személyi lapja.

vitéz Egerszegi Károly zászlós

1920. június 11-én született Budafokon. Apja, vitéz Egerszegi Károly kocsmáros volt, anyja, Haász Teréz könyvelő. Sümegen érettségizett a Kisfaludy Sándor Reálgimnáziumban, 1939-ben. Az érettségi után apja kocsmájában dolgozott kisegítőként. 1940. május 1-jétől állást kapott a Honvédelmi Minisztériumban tisztviselőként. 1941. október 13-án vonult be Budapestre, az 1. gépkocsizó könnyű tüzérosztályhoz sorkatonai szolgálatra. 1941 decemberétől őrzetű, 1942 áprilisától tizedes. 1942 októberében beiratkozott tartalékos tiszti tanfolyamra, így ekkortól karpaszományos szakaszvezető, az első év elvégzését követően 1943 márciusától hadapród őrmester, majd októbertől zászlós. 1943 októberében került Hajmáskérre, az 1. rohamtűzér osztályhoz. A tiszti tanfolyam elvégzése után a 3. üteg 3. szakaszának parancsnokaként vonult el a harctérre 1944 áprilisában, később az üteg gépkocsitízi beosztását látta el. A 3. üteg gépkocsitíztjeként vett részt egy rohamlöveg kimentésében 1944. július 9-én. Az 1944. július-augusztusi visszavonulás során a 3. üteg műhelyszakaszát és szállító szakaszát ő vezette a Tatár-hágón át. A visszavonulás alatt veszteségük nem volt. Az üteg további harcai során is a gépkocsitízi beosztást látta el, folyamatosan gondoskodva az üzemanyag- és lőszerellátásról, valamint a műhely működéséről.

1945. február 13-án, a főváros elestekor a Műgyetem területén a 3. üteg nagy részével együtt megadta magát a szovjeteknek, majd Budafokon kilépett a sorból, civil ruhát vett és hazament. 1950. augusztus 5-én vette feleségül Konrád Annát, akitől 1951-ben született meg Anna nevű lánya. Az Igazságügyi Minisztériumban dolgozott segédkönyvelőként.

1958. március 25-én, mint osztályidegent, megfosztották rendfokozatától és tartalékos honvéddé fokozták le.

Kitüntetései:

Nemzetvezetői Dicsőítő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

I. osztályú Tűzkereszt⁵¹⁶

⁵¹⁶ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 297/2387., Egerszegi Károly személyi lapja; Interjú Egerszegi 1989.

Erdélyi András Ferenc zászlós⁵¹⁷

1920. augusztus 10-én született a Fejér megyei Csórán. Apja Erdélyi András mészáros volt. Ifjabb Erdélyi András Kistarcsán dolgozott tisztviselőként. Bevonult a rohamtüzér osztály pótkeretéhez, és a 4/1. páncéltörő ágyús század 1. szakasz parancsnokaként vetették be a Tiszánál vívott hídfőharcokban gyalogosként. Tiszabábolnánál halt hősi halált tüdőlövés következtében 1944. október 25-én reggel fél 8 körül, és másnap a tiszabábolnai temetőben temették el.⁵¹⁸

Erdélyi András
azonossági jegytokja
forrás: HM Központi Irattár,
személyi anyaggyűjtő

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje hadiszalagon a kardokkal⁵¹⁹

1.	Családi és utónéve:	Erdélyi András		2.	Csapattest:	4.2. pnt. d. nd.	4.	Rendfokozat:	1. sz.
5.	község, város:	Csór	3.	Állománytest:	1. ro. tü. oszt.	7.	Atyjának	E. András	
	járás (Budapest kerület):	12. főkorráji	6.	Születési év:	1920.	8.	Szüleanyjának	leánykori	
	megye (kalkuláció születettkndi ország):	Fejér-m.		Születési év:	1920.	9.	Házastársának	leánykori	
10.	Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme:	Kémeth György, Kistarcsa Pst. m.		12.	Aranyosági száma:	0793-20-2044			
11.	Gyermekeinek neve és születési éve:			13.	Vallása:	r. kat.	14.	Foglalkozása (állása, alkalmazása):	tiszt.
17.	Elesett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. X. 25. Tiszabábolna		15.	Okmánygyűjtő száma:	1406			
18.	Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):			16.	Saját iktatószámok (*):	1406 II. 25.			
19.	Eltemetett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. X. 26. Tiszabábolna		17.	Kihirdetve:	V. L.			
20.	Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):			18.	Kihirdetve:	V. L.			
21.	Hadifogságba jutott, mikor, hol (év, hó, nap):			19.	Kihirdetve:	V. L.			
22.	Elűnt, mikor, hol (év, hó, nap):			20.	Kihirdetve:	V. L.			
23.	Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):			21.	Kihirdetve:	V. L.			
24.	Beteg, mikor, hol (év, hó, nap):			22.	Kihirdetve:	V. L.			

Erdélyi András veszteségi kártyája
forrás: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattár

⁵¹⁷ Más forrás szerint Erdélyi Andor zászlós

⁵¹⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 4. számú veszteségkimutatás; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) , M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtüzérosztály anyagai, Erdélyi Andor zászlós halotti értesítője

⁵¹⁹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 1406., Erdélyi András személyi lapja

Fenyvesi Elemér hadapród őrmester

Név szerinti említésén kívül nem maradt fenn róla más adat.

Fillinger Pál zászlós⁵²⁰

1921. február 5-én született Budapesten. A rohamtüzér osztály pótkeretéhez vonult be, és a 4/1. nehéz páncéltörő ágyús század 2. szakaszának parancsnokaként vett részt az Alföldön vívott harcokban. A Bihar vármegyei Felsőbarakonynál halt hősi halált 1944. október 3-án ellenséges páncélosokkal vívott küzdelemben aknatalálat következtében.⁵²¹

1.	Családi és utónév:	Fillinger Pál	2.	Csapatnév:	1. rohamtüz. oszt.	3.	Rendfokozat:	2. sz.
6.	Születési hely:	Budapest	6.	Születési év:	1921	7.	Atyjának	
	Járás (Budapest kerület):					8.	Szüleijének	
	megye (külföldön születetteknek ország):					9.	Házastársának	
10.	Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme:	Fillinger Dezső Budapest Boráros tér 2.	11.	Gyermekeinek neve és születési éve:		12.	Anyósági	3007
13.	Vallása:		14.	Foglalkozása (állása, alkalmazása):		15.	Okmánygyűjtő száma:	21
17.	Elesett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. 3. Felsőbarakonynál	18.	Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. 3. Felsőbarakonynál	19.	Eltemetve, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. 3. Felsőbarakonynál
20.	Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):		21.	Hadifogságba jutott, mikor, hol (év, hó, nap):		22.	Elhunyt, mikor, hol (év, hó, nap):	
23.	Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):		24.	Beteg, mikor, hol (év, hó, nap):		25.	Saját iktatószámok:	C = 670487 / m.v. 945.

Fillinger Pál veszteségi kártyája
forrás: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattár

⁵²⁰ Más forrás szerint Filinger Pál

⁵²¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatervezet 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtüzérszázad anyagai, Filinger Pál zászlós halotti értesítője

Forintos István zászlós

1920. június 30-án született Sárváron, apja a bajor hercegi uradalomban volt lakatos. Sárváron végezte a polgári iskolát, majd 1935-től a győri, 1937-től a szegedi felsőipari iskola gépészeti képzésére járt. 1941. október 13-án vonult be sorkatonai szolgálatra a szegedi 14. tábori tüzérosztályhoz. 1941 decemberében kezdte meg a tartalékos tiszti tanfolyamot Szegeden, majd a második évet 1942 októberétől végezte Hajmáskéren. 1943. november 19-én léptették elő tartalékos zászlóssá. A rohamtüzér osztály megalakulásakor a 2. üteg 2. szakaszparancsnoka lett, majd az osztály harctérre való elvonulásakor műhelyparancsnoki beosztásba került.

Amikor 1944. szeptember 14-én mozgósították az 1. rohamtüzér osztály pótosztályát, szakaszparancsnokként vett részt a Tiszabábolna környéki harcokban. 1944. október 28-án mindkét alsó végtagján megsebesült aknaszilánk találattól,⁵²² és hadikórházba került, ahol november 26-án bal lábát combtól amputálták. 1945. január 2-től Szombathelyről Németországba szállították kórházvonattal. Angol hadifogságba esett és 1946. április 26-án tért haza. 1948-ban jelentkezett ismét munkára, és a Ganz Vagon- és Gépgyárban helyezkedett el tervező technikusként. Feleségül vette Liptai Évát, egy lányuk született. 1955-ben, mint igénybe nem vehetőt, elbocsátották a honvédségtől.⁵²³

Sándor Dénes főhadnagy tévesen emlékezett vissza, miszerint 1944. december 31-én hősi halált halt a Budafoki úton, amikor a vasúti töltés alá beásott szovjet tüzérség kilőtte rohamlővegét.⁵²⁴

⁵²² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 4. számú veszteségkimutatás

⁵²³ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 20596., Forintos István személyi lapja.

⁵²⁴ SÁNDOR é.n. 9.; Interjú Sándor 9.

Fóris Dezső próbaszolgálatos zászlós (psz. hadnagy)

1915. november 10-én született Abaújkéren, tartalékos tisztként szolgált a 15. tábori tüzérosztálynál. Az 1. rohamtüzér osztályhoz került és részt vett a Kárpátok előterében lezajlott harcokban. 1944. április 27-én rohamlövege aknára futott. 1944. július 27-én a Krasna és Topolsko közti útkereszteződésben halt hősi halált páncéltörő lövedék okozta fejlövés következtében.⁵²⁵

„1944. július hó 27-én 23 h körül Krasna és Topolskó-i úton az ütegparancsnoki rohamlöveg mögé közvetlen voltunk besorolva rohamlövegünkkel, melynek parancsnoka Fóris Dezső hadnagy volt. A Topolskó-i útkereszteződésnél a rohamüteg közvetlen közélről géppisztoly, kézigránát és igen erős páncéltörő tüzet kapott egészen közélről. Parancsnokunk Fóris Dezső hadnagy a páncéltörő lövegeket és a közel támadókat lövegünkből kihajolva golyószórójával akarta elhárítani, miközben egy páncéltörő lövedéktől jobb halántékát eltalálva azonnal hősi halált halt. A seb nagysága félökölnyi volt. A halál azonnal beállt.”⁵²⁶

Holttestét a heves harcok miatt nem tudták hátra vinni, így eltemetni sem lehetett.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal⁵²⁷

Újólados Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal⁵²⁸

⁵²⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 9. számú veszteségkimutatás; <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> Fóris Dezső veszteségi kartonja (letöltve: 2020.01.28. 18:44);

⁵²⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által Gyurkovits György zászlóssal készített kérdőíves kutatásból

⁵²⁷ MARUZS 2013. 111.

⁵²⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 166.

1.	Családi és utóneve:	Fóris Dezső	2.	Csapattest:	14. sz. oszt.	4.	Regr. fokozat:	1. osztály
5.	Salgószécsény, város:	Abonyker	3.	Állománytest:	(Pótalekint)	7.	Atyjának	
	járás (Budapesti kerület):		6.	Salgószécsény év:	1915.	8.	Születésének leánykori	1910.
	megye (aktuálisan születéskor):	Abony-Toma vm.				9.	Házastársának leánykori	
10.	Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme:	Fóris János Abonyker	11.	Gyermekeinek neve és születési éve:		19.	Aranykorja száma:	0002 15 0037
13.	Vallása:		14.	Foglalkozása (állása, alkalmazása):		15.	Országgyűlési száma:	1096.
17.	Elesett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VII. 27. Krasna	16.	Kihirdetve:	V. L.	10.	Saját iktatószámok:	
18.	Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):		17.	Kihirdetve:	V. L.			
19.	Eltemetett, mikor, hol (év, hó, nap):	- Berchtesgarteri temető	18.	Kihirdetve:	V. L.			
20.	Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):		19.	Kihirdetve:	V. L.			
21.	Hadifogságba jutott, mikor, hol (év, hó, nap):		20.	Kihirdetve:	V. L.			
22.	Eltűnt, mikor, hol (év, hó, nap):		21.	Kihirdetve:	V. L.			
23.	Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):		22.	Kihirdetve:	V. L.			
24.	Reteg, mikor, hol (év, hó, nap):		23.	Kihirdetve:	V. L.			

HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM
443577. Budapest

*) A saját iktatószám el a 29. sz. irattárban feltehetően a-1 jelű és bejegyzés a 29. b = 613563/1912.

Fóris Dezső veszteségi kártyája
forrás: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattár

Gáspár József hadapród őrmester

Szombathelyen született 1920. május 29-én, azonossági száma 2443-23-0510, anyja neve Kovács Mária.

A pótosztály tisztjelöltjeként a 4/2. nehéz páncéltörő ágyús század kötelékében részt vett az alföldi harcokban. Október 4-én Nagyszalonta mellett harc közben eltűnt.⁵²⁹

További információ nem maradt fenn.

⁵²⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. október, 670504.szám., 1. számú veszteségkimutatás

vitéz jákfai Gömbös Ernő főhadnagy

1916. április 5-én született Bécsben, Gömbös Gyula legidősebb fiaként. 1931-35 között Kőszegen, a magyar királyi „Hunyadi Mátyás” Reáliskolai Nevelőintézetben tanult. 1936-ban felvették a Ludovika Akadémiára, ahol tábori tüzérként végzett, és 1939. január 15-én avatták hadnaggyá. Avatását követően a 2. tábori tüzérosztály és az 1. gépkocsizó könnyű tüzérosztály kötelékében szolgált. Barankay századossal részt vett a jüterbogi rohamtüzér tanfolyamon, ugyanis kezdettől az volt az előljáró szándéka, hogy Gömbös főhadnagy lesz a Honvéd Vezérkarban a rohamtüzérségért felelős törzstiszt. 1943 szeptemberétől a Haditechnikai

Gömbös Ernő főhadnagy (jobb szélén) nyilaskeresztes karszalaggal, Szálasi Ferenc segédtisztjeként

forrás: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

Intézetben és a Műegyetemen folytatott tanulmányokat, így kivált a rohamtüzérség kötelékéből. 1944 októberében Szálasi Ferenc segédtisztje lett, és a háború végéig ezt a beosztást töltötte be. 1944. november 1-jén előléptették századossá. A fegyverletételt követően amerikai hadifogságba került, az ő birtokában voltak a Szent Koronát tartalmazó láda kulcsai. Az Egyesült Államok kiadta őt a magyar hatóságoknak, így hazaszállítását követően hadbíróság elé állították, és 10 év börtönre ítélték. 1946. szeptember 19-én megszökött a szegedi börtönből, és Németországba emigrált. 1992. május 10-én hunyt el Klagenfurtban.⁵³⁰

⁵³⁰ KURUCZ 2014. 14–19.; RADA 2001. 1097.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 26566., Gömbös Ernő személyi lapja.

Kitüntetései:

Kormányzói Dicsérő Elismerést hadiszalagon kardokkal

Újólagos Kormányzói Dicsérő Elismerést hadiszalagon kardokkal⁵³¹

Német II. osztályú vaskeresztet

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt

Szálasi Ferenc a Várban, mögötte segédtisztje, Gömbös Ernő főhadnagy (bal szélén)

Forrás: Bundesarchiv/Faupel

⁵³¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 167.

Guthy (Oszvald) Béla főhadnagy (beceneve: Jocó)

1916. szeptember 29-én született Ungváron. Apja dr. Oszvald Károly járásbíró volt. A trianoni békeszerződés megkötését követően Pestszentlőrincre költöztek, itt végezte az elemi iskolát. 1927-től a kőszegi magyar királyi „Hunyadi Mátyás” Reáliskolai Nevelőintézetben tanult, 1930-tól pedig a soproni magyar királyi „Rákóczi Ferenc” Reáliskolai Nevelőintézetbe járt, ahol érettségi vizsgát tett 1936-ban. 1933-ban változtatott nevet, és édesanyja után felvette a Guthy vezetéknévét. 1936. október 1-jén vonult be Debrecenbe a 6. tábori tüzérosztályhoz sorkatonai szolgálatra karpaszományosként, 1937. október 1-jén kezdte meg tanulmányait a Ludovika Akadémián. Részt vett a felvidéki bevonulásban. 1939-ben avatták hadnaggyá, melyet követően a 24. tábori tüzérosztályhoz került Ungvárra. 1940. március 1. és 1943. október 1. között a 33. határvasár zászlóalj állományában szolgált Szokolyon, illetve az erdélyi bevonulást követően Besztercén. 1942. április 1-jén előléptették főhadnaggyá. Beiskolázták a Központi Híradó Iskolába híradótiszti tanfolyamra. Itt találkozott egykori ludovikás tanárával, Barankay századossal, akinek javaslatára a rohamtüzér kiképző kerethez került híradótiszti beosztásba. A rohamtüzér kiképzéseken híradást oktatott. 1943. október 1-jén, az 1. rohamtüzér osztály felállításakor híradótiszt lett, majd 1944. április 1-től a törzsűteg ütegparancsnoka. Barankay százados hősi halála után, július 13-án átvette az osztály parancsnokságát, de 1944. július 26-án aknaszilánk fűródott át a gyomrán és a máján.⁵³² A 112. számú tábori kórháznak leadták, majd átszállították Husztra, majd Kassára, végül Budapestre. „Guthy Béla főhadnagytársunk, aki valószínűleg az osztálytörzsnek a rohamlövegével megpróbált ugyancsak feltartóztatni egy ilyen orosz támadást, vagy legalábbis valamilyen orosz alakulatot megsemmisíteni [...] ott súlyosan megsebesült. A májába vivő eret találta el egy szilánk, hát időben hátra sikerült őt vinni, és hát a gondos szülői ápolás stb. úgyhogy megmaradt, életben maradt.”⁵³³ 1944. november 7-től osztályparancsnok-helyettes, majd Wácsek főhadnagy sebesülése után, november 19-től osztályparancsnok, három nappal később bekövetkezett sebesüléséig, november 22-ig.⁵³⁴ Budapestről Sopronba szállították a tiszti

⁵³² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 6. számú veszteségkimutatás

⁵³³ Interjú Sándor 5.

⁵³⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1945. november 28., 9287.szám.

kórházba, majd a szovjet csapatok közeledése miatt december 26-án Németországba vitték. 1945. április 12-én amerikai hadifogságba esett a sonnebergi 204. számú katonai kórházban. Hadifogságát a Bad Salzschröben-i magyar hadifogolykórházban töltötte. 1946. január 18-án bocsátották haza, kórházvonaton február 5-én ért Budapestre. Létszámcsoökkentés okán 1946. augusztus 31-én elbocsátották a Honvédségtől, azonban fellebbezésének a honvédelmi miniszter helyt adott, és 1947. augusztus 19-én megsemmisítette az elbocsátó határozatot. Az 1. kerületparancsnokság segédhivatalában kapott beosztást, közben a Műegyetemen hallgatott mérnöki tanulmányokat. 1949 és 1952 között a Honvédelmi Minisztérium Tüzér Szemléltetés harcászati kiképzési előadója. 1950. május 1-jén léptették elő századossá. 1951. március 2-án feleségül vette Gyopári Annát.

Ezt követően Cegléden ezred törzsfőnök-helyettes, Szabadszálláson ezred tüzérparancsnok, majd törzsfőnök. 1953. november 7-én léptették elő őrnaggyá. 1955. január 27-én egészségügyi okokból (bal felkarja háborús sebesülése folytán bénult) tartalékos állományba helyezték.

Kitüntetései:

Köztársasági Elnök Elismerésének Bronz Koszorúja

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt⁵³⁵

Gyurkovits György zászlós

Várpalotán született 1917. január 1-jén. Elemi iskoláit Pusztavámon végezte, majd Győrben járt gimnáziumba, és Szentgotthárdon érettségizett 1936-ban. Először Budapesten kezdte el az állatorvosi egyetemet, majd 1940-ben Mezőgazdasági Akadémiát végzett Mosonmagyaróváron. 1938-ban, a felvidéki bevonuláskor belépett az akadémiai hallgatókból szervezett lövészzászlóaljba. 1940. december 2-án hívták be sorkatonai szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola első évfolyamát Győrben végezte az 5. tábori tüzérosztálynál 1941. február-május között. A második évet 1942. február-május között teljesítette Hajmáskéren, majd fogatostiszti tanfolyamot végzett. 1943. szeptember 30-ig teljesített hátországi

⁵³⁵ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 2446., Guthy Béla személyi lapja; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Guthy Béla életrajza

szolgálatot, majd 1944. június 14-én behívták az 1. rohamtüzér osztály pótkeretéhez Hajmáskérre rohamtüzér átképzésre, ekkor már tartalékos zászlósként volt szakaszparancsnoki beosztásban. 1944. szeptember 1-jén leszerelték. Billnitzer vezérőrnagy 1944. október 15-én készenlétet rendelt el a Szálasi-féle puccs miatt, ezért ismét behívták szolgálatra. A rohamtüzér osztály megindult október 17-én Budapestre. Október 23-án Vecsésen szállásolták be a pótkeretnél lévő 70 főnyi legénységgel. November 5-én Ecser térségében csatlakoztak az 1. üteghez, majd 12-én az osztály állományába olvasztották a pótkeretet. Gyurkovits zászlóst ekkor az osztály löszertiszti beosztással bízta meg Guthy Béla főhadnagy, osztályparancsnok. 1944. december 20-án az ecseri harcok során comblövés érte, de nem ment kórházba. Megkapta a Signum Laudist, mivel Ecsernél gránátvetővel megállította egy szovjet támadást. 1945. január 12-én aknaszilánkoktól sebesült, de ekkor sem ment kórházba.

„1945. I. 30-án 12 órakor 11. ker. Ady u. 1. szám alatti tartózkodási helyünkön orosz hadifogságba estem. Napostiszt voltam. Délben az udvaron ebéd kiadásra készülve bejött egy hólepelbe öltözött járőr és a gyülekező legénységgel együtt fogjul [sic!] ejtett. Engem azonnal továbbvittek.”⁵³⁶

Gyalogmenetben terelték Kiskunfélegyházáig. A foksáni, az uzmányi, majd a georgievszki hadifogolytáborba került, és 1947. június 15-én tért haza. Horváth Gizellát vette feleségül, akitől három gyermeke született, István, Cecília és Csaba. 1947-ben a Kisalföldi Földművelési Tanácsnál helyezkedett el tisztviselőként, majd 1948-tól a Töltéstavai Gépállomáson főmezőgazdász. 1956-ban beválasztották a munkástanácsba, ezért 1957. március 13-án letartóztatták. 1957. szeptember 5-én a Győri Megyei Bíróság egy év letöltendő szabadságvesztésre ítélte, melyet a Legfelsőbb Bíróság három év próbaidőre változtatott.

A honvédelmi miniszter 1959. november 4-én kelt, 0638/59. számú parancsa alapján lefokozták.

Kitüntetései:

Bronz Vitézségi Érem

Felvidéki Emlékérem⁵³⁷

⁵³⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által Gyurkovits György zászlóssal készített kérdőíves kutatásból

⁵³⁷ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 85217., Gyurkovits György személyi lapja

vitéz Henkey-Hőnig József százados

Miskolcon született 1907. augusztus 4-én, Henkey-Hőnig Vilmos tábornok elsőszülött fiaként. A Ludovika Akadémián 1929-ben avatták főhadnaggyá. 1929 és 1941 között a miskolci 7. és 19. tábori tüzérosztályoknál szolgált különböző beosztásokban. 1931-ben tüzér tiszti lovaglós tanfolyamot végzett Kecskeméten. 1932. április 24-én feleségül vette Külley Lenkét. 1939. november 1-jén előléptették századossá. 1941. február 1-jétől páncélos tanfolyamon vett részt, majd október 1-jétől az 51. páncélvadász zászlóalj századparancsnoka lett, ebben a beosztásban vett részt a doni harcokban. Uriv és Storosevoje térségében kisebb egységeit is személyesen vezetve támogatta az 1. páncélos hadosztály és a 7. gyaloghadosztály harcait.⁵³⁸ 1942. január 10-től március 15-ig a németországi Wünsdorfban vett részt páncélos átképző tanfolyamon. 1943 júliusában került a rohamtüzérséghez, ahol a kiképző-keret parancsnoka, majd 1944. szeptember 1-jétől a 20. rohamtüzér osztály parancsnoka lett. 1944. május 27-én másodszor nősült, és feleségül vette Hollós Ibolyát. 1944. decemberében osztályát alárendelték a Szent László Hadosztálynak, és Jagdpanzer 38(t) Hetzer vadászpáncélosokkal szerelték fel. 1944. december 25-én Ipolyszalkáról Letkés irányába indított támadás során komoly szovjet páncéltörő tüzérséggel kerültek szembe, az osztályparancsnok is megsebesült. Osztályával folyamatosan harcolva vonult vissza Ausztria felé. A határ átlépésekor megmaradt vadászpáncélosait át kellett adnia a németeknek. Brit hadifogságba esett, ahonnan nem tért haza, Svédországban telepedett le. 1994. március 13-án hunyt el.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem, Délvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt, 1 sebesülési pánttal⁵³⁹

⁵³⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 168-169.

⁵³⁹ RADA 2001. 664.; BILLNITZER 2017. 180-181.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 4569., Henkey-Hőnig József személyi lapja

Hetyey Sándor zászlós

A pótosztály tisztjeként a 4/1. nehéz páncéltörő ágyús század kötelékében részt vett a Tiszabábolna környékén vívott harcokban. Október 26-án Tiszabábolna mellett aknaszilánk találattól megsebesült a jobb lapockájánál, de saját kérésére alegységénél maradt.⁵⁴⁰

A háborút követően Ausztráliába emigrált.

Horváth Béla zászlós

Az 1. üteg tisztje. 1944. augusztus 12-én autóbalesete volt.

Sándor Dénes főhadnagy visszaemlékezése szerint Vecsésnél halt hősi halált. „Vecsésnél esett el, vagy eltűnt a Horváth Béla nevű zászlós is, többen megsebesültek, s aztán még ilyen gyalogharcot kellett végeznünk.”⁵⁴¹

Kálmán Elemér főhadnagy

1914. február 9-én született Felsőgallán. 1937. december 9-től tüzér szertisztai tisztviselői tanfolyamot végzett. 1938-ban tartalékos tiszti tanfolyamot végzett, és előléptették karpaszományos tűzmesterré. 1939-től a 12. tábori tüzérosztály, majd a III. tüzér és fegyverjavító műhely állományában szolgált. 1939. áprilisában tűzszerész tanfolyamot végzett. 1940. szeptember 1-jén előléptették hadnaggyá, október 1-jén áthelyezték a 8. tábori tüzérosztályhoz. 1943. július 25-től az 1. rohamtüzér osztály tüzér szertisztje volt az osztály 1945. februári megszűnéséig. 1943. augusztus 1-jén előléptették főhadnaggyá.

1944. júliusában részt vett abban a vállalkozásban, melynek célja az 1. üteg két elakadt Zrínyi-II-ének a kimentése volt.

„Kálmán Elemér főhadnagy hajnalban az erdőben másodmagával előrekúszik a sérült rohamlöveg magasságáig. Ellenséggel nem találkozott. A sérült rohamlöveg körüli terepet jól meg tudta figyelni és ennek alapján a műszaki tervet elkészíteni. A vállalkozásban résztvevő 3 rohamlöveg a déli órákban foglalta el készenléti helyét. Kálmán főhadnagy részletes eligazítást

⁵⁴⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 4. számú veszteségkimutatás

⁵⁴¹ Interjú Sándor 8.

tartott a vállalkozásban /főleg önként/ résztvevő 3 rohamlőveg parancsnokainak és legénységének + kb. 4 fő szerelőnek és a parancsnokságom alá tartozó 10-12 fő „gyalogos rohamtűzérnek”. A terv lényege: a felkapcsolás pontossága és gyorsasága, az indulás időpontja: szürkületben, hogy a rohamlőveghez érve már sötét legyen. [...] A meglepetés jól sikerült és a rohamlőveget kimentettük.”⁵⁴²

1944. december 20-án távházasságot kötött. Szovjet hadifogságba esett.⁵⁴³

Kelemen Béla hadapród őrmester

Név szerinti említésén kívül nem maradt fenn más adat.

Kiss Ferenc zászlós

1920. november 2-án született Marcaltőn, azonossági száma 2540-20-0028, anyja neve Borsodi Rozália. A pótosztály tisztjeként a 4/1. nehéz páncéltörő ágyús század kötelékében részt vett az alföldi harcokban. November 7-én Újiráz község mellett aknaszilánk találattól megsebesült a karján és a combján, és leadták a berettyóújfalui egészségügyi oszlopnak.⁵⁴⁴

További információ nem maradt fenn.

Kocsner Imre zászlós

1919-ben született, anyja neve Klein Eleonóra.

Az osztály megalakulásakor a törzsütegben töltötte be a híradótiszti beosztást.

1944. december 30-án halt hősi halált Budapesten, fejlövés következtében.⁵⁴⁵

⁵⁴² MÁNYOKI é.n. 12. sz. Melléklet, Vállalkozás egy sérült rohamlőveg megmentésére 44.07.16.

⁵⁴³ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 46390., Kálmán Elemér személyi lapja.

⁵⁴⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. október, 670504.szám., 1. számú veszteségkimutatás

⁵⁴⁵ <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> Kocsner Imre veszteségi kartonja

„Támadás volt itt lent a Budafoki úton itt erre lefelé... [...] azt hiszem egy szakasz volt, vagy visszafelé jöttek már, befejezték a támadást, ő kibújt a kocsiból, integetett, és a Meinlgárból egy ablakból egy ruszki lelőtte őt. Úgy halt meg.”⁵⁴⁶

Kórék Zoltán hadapród őrmester

1918-ban született.

A pótosztály tisztjelöltjeként a 4/1. nehéz páncéltörő ágyús század kötelékében október 14-én megsebesült aknaszilánk találattól a bal felső lábszáran. Sebesülését követően leadták a 12. hadosztály debreceni egészségügyi oszlopának.⁵⁴⁷

További információ nem maradt fenn róla.

nemes winkelsteini Kőszeghy Barnabás hadnagy (főhadnagy)

1920. február 19-én született Budapesten. A Ludovika Akadémián 1941-ben avatták tábori tüzér hadnaggyá, melyet követően a 11. tábori tüzérosztályhoz került Pécsre. Áthelyezték a szerveződő 1. rohamtüzér osztályhoz. 1943. augusztus 1-jétől az 1. üteg gépkocsitisztje volt. 1944. január 1-jén előléptették főhadnaggyá. 1944. augusztus 26-án történt nősülése miatt nem maradhatott az osztály állományában. Házassága után 1944. szeptember 1-től a 7. rohamtüzér osztály 2. ütegének parancsnoka lett. 1944 szeptemberében a 7. rohamtüzér osztály Hódmezővásárhely térségében rendeződött be védelemre. Kőszeghy főhadnagy ütege szeptember 25-én elfoglalta Mezőhegyest, azonban szeptember 26-án éjszaka kelepcébe hajtott rohamlövegével, melynek során hősi halált halt Királyhegyes térségében. Az esetről szóló források egymásnak ellentmondanak, ugyanis egyesek szerint a teljes 2. üteg elpusztult, amikor egy szovjet harckocsiezzrel kerültek közelharcba, Garád Róbert

⁵⁴⁶ Interjú Egerszegi 1989. 7.

⁵⁴⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 3. számú veszteségkimutatás

viSSzaemlékezése szerint viszont egy löveggel kísért gyalogságot, amikor páncéltörő ágyú lőtte ki.⁵⁴⁸

„Te, ha nincs löveged, akkor odaadom az enyémet. És akkor szállt be a Barna a Paja (Török Pál százados – a szerző) lövegébe, és azt mondta: Te, az a feladat, hogy azt a gyalogsági csoportot kíséred. [...] Én ezekkel a gyalogosokkal aztán találkoztam hajnal felé. És ezek mondták azt, hogy [...] a lövegét kilőtték és ő is hősi halott lett. [...] Én azt elfogadom, hogy lesállításban páncéltörő lövegek voltak, vagy kisebb-nagyobb ágyúk, ezt elfogadom, de ha ott nagyobb egység lett volna, már harckocsi egység, akkor ott megsemmisült volna minden. Mert azok bekerítették volna a gyalogságot is. [...] Én ott voltam a helyszínen, mondom. Én húztam ki őket a romok közül összeéve.”⁵⁴⁹

*Kőszeghy Barnabás sírja
forrás:*

hungarianarmedforces.com

Kitüntetései:

Vezérkar Főnöki Dicséret

Felvidéki Emlékérem

Dr. Kuczka Antal hadapród őrmester

1919. október 10-én született Jolsván. Civil foglalkozása tisztviselő volt. 1942. október 6-án vonult be katonai szolgálatra az 5. gépkocsizó közepes tarackos tüzérosztályhoz Kecskemétre, ahol bemérő tisztként szolgált. 1944. május 1-jén került az 1. rohamtüzér osztály pótosztályához segédtiszti beosztásba, majd november 15-től második segédtiszt. 1944 november 20-án Guthy főhadnaggyal együtt sebesült meg Ecser térségében, nehézpuskával átlőtték a bal felső combját. Először a 11. számú helyőrségi kórházba szállították, majd november 25-én a mosonmagyaróvári 522. hadikórházba

⁵⁴⁸ ADONYI 1954. 231-237.; <http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> Kőszeghy Barnabás veszteségi kartonja.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 57466., Kőszeghy Barnabás személyi lapja

⁵⁴⁹ Interjú Garád 1987/I. 12-13.

került. 1944. december 25-én szállították az L05. kórházvonattal a neuhausi magyar hadikórházba, Németországba, ahova december 30-án érkezett meg. A kórházból 1945. április 18-án bocsátották el, ezután október 1-jéig amerikai hadifogságban volt.⁵⁵⁰

Kulifay András főhadnagy

1919. december 24-én született Aradon, a magyar királyi „Hunyadi Mátyás” Reáliskolai Nevelőintézetben érettségizett, majd a 2. honvéd tüzérosztálynál teljesített csapatszolgálat után jelentkezett a Ludovika Akadémiára. Barankay József százados ütegénél tanult, igen jó bemérőtiszt minősítéssel értékelte. 1940-ben avatták hadnaggyá, a 14. tábori tüzérosztályhoz került Szegedre. Részt vett a doni harcokban, a 2. urivi csatában ütegparancsnokként súlyosan megsebesült.⁵⁵¹ Felépülését követően jelentkezett a rohamtüzérséghez, az 1. rohamtüzér osztály 2. üteg ütegparancsnoka lett. 1943. május 1-jén előléptették főhadnaggyá. 1944. áprilisában autóbalesetben eltört a lába, így ütegét Röder Vilmos hadnagy vezette el a harctérre. Felépülését követően részt vett a Kárpátok előterében vívott harcokban, majd ütegével visszaszállították Hajmáskérre. A Budapest védelméért vívott harcok során ütege Turán 75 harcokocsikkal vett részt, 1944. december 31-én Kelenföld irányába vezette ütegének támadását, amikor páncéltörő ágyú találat következtében harcokocsija teljes személyzetével együtt hősi halált halt.

„Ahogy elindultunk, gyalogság többet nem volt, és akkor kibújtunk ez alatt a vastraverz alatt, és akkor már ott szemben láttuk a kelenföldi pályaudvart, és akkor az a szerencsétlen Kulifay egy mellékutcába... [...] Megy a kocs, egyszer csak befordul így balra. [...] Mi megyünk tovább, és a kelenföldi pályaudvart kezdtük lőni. Azt lőttük, mert ott parancs [sic!]. Egyszer visszanézek, óriási nagy füst. Böszörményi út, vagy milyen utcában lőtték ki a szerencsétlent. Egy keskeny utcában. [...] Hát az egy kertben volt, páncéltörőjük beágyazva. Tehát az utcában így oldalt. Ezek előről azt mondták, azt tételezték fel, hogy hol vannak a T-34-esek, azokat keresték. [...] Ezek kilőtték onnan. Mert ezek előre lőttek, előre egy-két lövést leadtak, ezek meg oldalba telibe találták.”⁵⁵²

⁵⁵⁰ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 129076., Dr. Kuczka Antal személyi lapja

⁵⁵¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 174.

⁵⁵² Interjú Papp 1999. 4. Később említi, hogy Kulifay harcokocsija a Somogyi utcába fordult be. Az a Somogyi út lehetett, akkor pedig a Bartók Béla úton kellett menniük, ezt nevezte Papp László tévesen Böszörményi útnak.

„A Kulifay Bandi volt velük. Ez a főhadnagy nagyon hős gyerek volt, a Kulifay Bandi. Elsőrendű tiszt volt, elsőrendű tiszt volt. Elesett itt Budapest ostrománál.”⁵⁵³

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Erdélyi Emlékérem, Délvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt 1 sebesülési pánttal⁵⁵⁴

Kulik István zászlós

1920. január 21-én született Magyarszentmiklóson, paraszti családban. 1938-ban reálgimnáziumi érettségit tett Nagykanizsán, majd jegyző gyakornokként helyezkedett el Magyarszerdahelyen és Búcsúszentlászlón. 1941 október 13-án vonult be sorkatonai szolgálatra Nagykanizsára a 9. tábori tüzérosztályhoz. 1942. január 6-án kezdte el a tartalékos tiszti tanfolyam első évét Nagykanizsán karpaszományos órvezetőként. 1942. december 15-én kezdte a második évfolyamot

Hajmáskéren, mint hadapród szakaszvezető. 1943. június 1-jén visszakerült a 9. tábori tüzérosztályhoz hadapród őrmesterként, majd október 1-től előléptették zászlóssá. 1944. január 6-án leszerelték, majd május 2-án behívták az 1. rohamtűzér osztály pótosztályához. 1944. május 3-án lábtöréssel került a szombathelyi kórházba. 1944. szeptember 7-én leszerelték, majd 11-én újra behívták. 1944 decemberében Lengyelországba vitték, ahol 1945. február 5-én esett szovjet hadifogságba, és 1947. október 1-jén tért haza.

1947 decemberében feleségül vette Szegi Etelkát, és 1949-ben született meg István nevű fiuk.

⁵⁵³ Interjú Doóry 1987/II. 12.

⁵⁵⁴ RADA 2001. 490.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 57623., Kulifay András személyi lapja; [http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto/Kulifay András veszteségi kartonja](http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto/Kulifay%20Andras%20vesztesegi%20kartonja)

Hadifogságból való hazatérését követően a Magyar-Amerikai Olajipari Rt-nél helyezkedett el Bázakerettyén, mint a termelési adatkiértékelő csoport vezetője.

1956-ban bevásztatták a forradalmi munkástanácsba, ezért 1957-ben letartóztatták. A honvédelmi miniszter 1958/0187. számú parancsa alapján megfosztották tiszti rendfokozatától és lefokozták tartalékos honvéddé.⁵⁵⁵

Laczó László zászlós

1916. június 4-én született Székesfehérvárott. 1935-ben tett reálgimnáziumi érettségét, majd beiratkozott a székesfehérvári Hittudományi Főiskolára. 1939. október 15-én hívták be sorkatonai szolgálatra. 1940 januárjában kezdte meg a tartalékos tiszti tanfolyamot a 4. tábori tüzérosztálynál. A 4. tábori tüzérosztály kötelékében részt vett az erdélyi bevonulásban, mint felderítő tiszt és őrszemélyi rendfokozatban. 1940 októberétől 1941 áprilisáig fogatos tiszti hadapród tanfolyamot végzett Hajmáskéren hadapród őrmesterként. 1941. október 1-jén előléptették zászlóssá. 1941 novembere és 1943

novembere között a székesfehérvári Pénzügyigazgatóságon dolgozott számvevőszéki tisztviselőként. 1943 novembere és 1944 áprilisa között vezényelték az 5035. szerb munkásszázad századparancsnokának háttérházi hadiszolgálatra. 1944 áprilisától júniusig rohamtüzér tiszti tanfolyamon vett részt Hajmáskéren, majd áthelyezték az 1. rohamtüzér osztály állományába. A Stanislau térségében vívott harcok alatt az osztály gépkocsitiszti feladatait látta el.

1944. július 28-án, a Kárpátokba való visszavonulás során, Kraszna és Roznátov között megsebesült.⁵⁵⁶

„...később tudtam meg, hogy Laczó László zls. BMW-vel vezetett bennünket. Egyszer csak azt láttam, hogy jobbról nyomjelzősök jönnek és valami elöl kigyullad. A teljes kivilágításban ott állt Laczó zászlós véres arccal és integetett, irány balra. Kézigránátokat

⁵⁵⁵ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 7713., Kulik István személyi lapja

⁵⁵⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 687. doboz, 1944. július 31., 634934.szám. 6. számú veszteségkimutatás

dobtam szét, hogy megakadályozzam a közel támadást. Telitalálatot (mivel a rohamlöveg működőképes maradt, így csak találatról van szó – a szerző) többet is kaptunk, mert a sarkon fordulóm nem működött és így előre-hátra tingli-tanglizni kellett, míg be tudtunk fordulni balra. Laczót felhúztam a lövegre és nekivágtunk a sötétnek.”⁵⁵⁷

1944 októberétől a Budapest védelméért folyt harcok során szakaszparancsnok, majd osztálysegédtiszt volt. 1944 novemberében a Vecsés térségében vívott harcok során megsebesült.

1944. december 16-án vette feleségül Horváth Ilonát, akitől négy gyermeke született, András, Zsuzsanna, Tamás és Klára.

1945. január 30-án megsebesült Budapesten Krisztinavárosban, és az óbudai katonai kórházba került. Gyógyulását követően visszatért munkahelyére, a Pénzügyigazgatóságra, ahol 1950 augusztusáig dolgozott, majd több hivatalban és vállalatnál töltött be pénzügyi, számvevőügyi pozíciót.

A honvédelmi miniszter 1958/0187. számú rendelete alapján, mint osztályidegent, megfosztották rendfokozatától, és lefokozták tartalékos honvéddé.⁵⁵⁸

Lappints Béla zászlós

1918. március 18-án született Darufalván, kispolgári családban. 1937-ben tett reálgimnáziumi érettségit Győrben. Községházán helyezkedett el díjnokként. 1940. december 1-jén hívták be sorkatonai szolgálatra Komáromba, a II. gépkocsizó tarackos üteghez. 1941-ben tüzér bemérő tiszti iskolát végzett Hajmáskéren. 1942. október 1-jén előléptették zászlóssá. 1943. október 1-jén leszerelt. Egy győri vállalatnál helyezkedett el beszerzőként, majd 1944. április 1-jén újra behívták az 1. rohamtüzér osztályhoz.

Köszeghy Barnabás főhadnagy áthelyezését követően ő lett az 1. üteg gépkocsitisztje, ebben a beosztásban vonult el a műveleti területre. 1945. április 1-jén esett szovjet hadifogságba

⁵⁵⁷ PATAY é.n.a. 6.

⁵⁵⁸ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 91540., Laczó

Somorján, majd a Moszkva melletti hadifogolytáborból 1947. július 24-én térhetett haza. Ezután visszament a Ganz Vagongyárba bérellenőrnék.

A honvédelmi miniszter utasítására 1958-ban megfosztották rendfokozatától.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal⁵⁵⁹

I. osztályú Tűzkereszt⁵⁶⁰

Mányoki Andor zászlós

Mányoki István hadnagy testvére, aki öccse közbenjárására került a tábori tüzér alakulatától az 1. rohamtüzér osztályhoz.

„Amikor én mentem a hadtest tüzérparancsnokhoz motorkerékpárral, akkor hát látom, hogy egy ilyen szedett-vedett kocsiszlop jön. És egy torzonborz ember vezeti. Látom, egy zászlós, és akkor olyan ismerős volt a mozgása. Hát kérlek szépen, a bátyám volt. És akkor még annyit kértem a Szil Gellértől, hogy ha kap egy olyan távmondatot, hogy a Barankay kéri, hogy a Mányoki zászlóst a rohamtüzérséghez helyezték, akkor ezt megígérte nekem. [...] Valahol a bátyám súlyosan, meg a Guthy Béla is ott sérült meg, [...] aknaszilánkot kaptak mind a ketten.”⁵⁶¹

„Egy motorkerékpáros hírvivő jött a Billnitzer-csoporttól, adott egy írásbeli utasítást, hogy másnap vonuljak vissza az alakulattal a Várba. [...] Hát ezt én jól megtárgyaltam az én igen derék segédtisztemmel, a Mányoki Andor tartalékos zászlóssal, és úgy határoztam, hogy nem hajtjuk végre ezt a parancsot.”⁵⁶²

„Különben a polgári foglalkozása bíró volt. Tehát egy intelligens, tanult ember, de ezzel én már egyszer az erdélyi bevonulásnál összetalálkoztam. Akkor is ott volt annál az alakulatnál, de azok még akkor lovas tüzérek voltak, ott ismertem tulajdonképpen meg. [...] De már ott megszerettem, mert nagyon derék gyerek volt ez, komoly, nem ivott, ami nálam azért mondjam

⁵⁵⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 175.

⁵⁶⁰ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 91343., Lappints Béla személyi lapja

⁵⁶¹ Interjú Mányoki 2006/II. 10.

⁵⁶² Interjú Sándor 9.

azt, hogy döntő szerepet játszott. [...] Na, most ennek a szegény Mányoki segédtisztnak a sorsa elég szomorú. Megúsza a háborút, fogságba kerültünk, és Romániában volt egy ilyen nagy áreresztő tábor, [...] ő már kb. 10-15 nap múlva beteg lett mellettem. És vörhenyt kapott. Vagy skarlát más izé [...] és ez egy két nap alatt el is vitte.”⁵⁶³ „Csak hallottam a Sándor Dénestől, hogy ők eljutottak, kérlek szépen Foksianiig és ott már súlyos beteg volt a bátyám, és kórházba vitték még, a Sándor Dénes vitte, és ott halt meg.”⁵⁶⁴

Mányoki István hadnagy

Füzes pusztán született 1919. november 1-jén, apja Mányoki József gazdatiszt, anyja Moldoványi Jolán háztartásbeli volt. Győrben tanult a bencés gimnáziumban, a gimnáziumi érettségét 1937-ben tette le, majd két félévet hallgatott a Műegyetem gépészmérnöki szakán. Ezt követően a Ludovika Akadémián kezdte meg tanulmányait, ahol 1941. augusztus 20-án avatták hadnaggyá. Első szolgálati helye Budapesten volt a „Bercsényi Miklós” 2. tábori tüzérosztály 3. ütegénél, mint szakaszparancsnok, majd elsőtiszt és ütegparancsnok. 1943. február 2-től március 30-ig tüzér

bemérőtiszti tanfolyamon vett részt Hajmáskéren. 1943. július 18-án bevonult Hajmáskérre az első rohamtüzér tiszti tanfolyamra. 1943. október 1-jétől a rohamtüzér kiképző keret parancsnoka és a karpaszományos iskola parancsnoka, 1944. január 1-jén előléptették főhadnaggyá. 1944. március 25-től az 1. rohamtüzér osztály felderítőtisztje lett, ebben a beosztásban vonult el egységével a keleti harctérre. 1944. április 21-én gépkocsija aknára futott, de komoly sérülés nem történt. 1944 júniusában részt vett egy vállalkozásban, melynek célja egy szovjet vonal előtt sárban elakadt rohamlőveg kimentése volt. A művelet során megsérült, viszont a Zrínyi-II-es rohamtarackot sikerült kivontatni. Ezt követően harcban nem vett részt, a Kárpátokba történő visszavonulás alatt a törzsüteget és a műhelyt irányította. A Hajmáskérre való hazaszállítás elrendelésekor Billnitzer vezérőrnagy parancsba adta neki, hogy a vasúton szállított osztály beérkezését megelőzően Hajmáskérre kell érnie, ahol elő kell készítenie a műszaki átvételt. Ekkor az 1. üteg parancsnoka, Sándor Dénes főhadnagy látta el az

⁵⁶³ Interjú Sándor 10-11.

⁵⁶⁴ Interjú Mányoki 2006/III. 3.

osztályparancsnoki feladatokat, így Mányoki főhadnagy vezette ideiglenesen az 1. üteget. 1944. október 20-tól ténylegesen átvette az 1. üteg parancsnokságát. November 23-án robbanástól légnyomást kapott, majd felépülése után, december 12-én Esztergomtáborba vezényelték a rohamtüzér átképző keret parancsnokának. Közben 1944. december 9-én feleségül vette Csaba Magdolnát. 1944 karácsonyán meglátogatta feleségét a fővárosban, és az ostromgyűrű bezárulásával Budapesten ragadt. Bevonult a megmaradt rohamtüzér egységekhez. Ezt követően Billnitzer vezérőrnagy személyesen határozott meg számára különböző feladatokat, nem került vissza alegységhez.

1945 januárjában az ő vezetésével alakult volna meg a Mányoki-csoport, aminek feladata a kitörés jobb szárnyának a biztosítása lett volna, de ebből végül nem lett semmi. 1945. február 11-én az 1. rohamtüzér osztály megmaradt állománya átvonult a Műegyetemre, hogy ott várja be a szovjet csapatokat. Ennek során fején és lábán szilánktalálat érte, így ő lett az osztály első és utolsó sebesültje is. A Műegyetemen civil ruhát vett és úgy kísérelt meg eltűnni. 1945. február 12-én édesanyja lakására ment, ahol a házmester feljelentette a szovjeteknél, így február 23-án szovjet hadifogságba esett. Jászberény, Máramarossziget után a 95., 278/3, 278/7, 278/5, 7278/7. számú hadifogolytáborokban volt. A Szovjetunióból 1947. szeptember 30-án került haza. Hazatérését követően a Műegyetemi Nyomdában dolgozott munkásként.

1949-ben villany- és lánghegesztő tanfolyamot végzett, és a zuglói Fűtőberendezési Vállalatnál helyezkedett el a bojler üzemben. 1948-51 között társadalmi munkában a Magyar Öttusa Szövetség titkára volt. 1951-ben kiemelték műszaki állományba, majd vállalati diszpécser lett. 1953-ban ludovikás múltja miatt visszaminősítették hegesztőnek.

„Még mindig megvan az a minősítés, aminek a lényege az volt, hogy vissza kellett minősíteni, mert katonatiszt volt, hogy hegesztőnek és azóta is ugyanolyan szorgalmas.”⁵⁶⁵

1955 őszén újból beiratkozott a Műegyetem gépészmérnöki szakára. 1956 februárjától a Widenta vállalat szerszámrészlegénél lett művezető, majd 1956 decemberétől üzemvezető. 1958. március 25-én a honvédelmi miniszter parancsa alapján megfosztották rendfokozatától és lefokozták honvéddé. Később másodszor is megnősült és feleségül vette Palásty Izabellát. Egy gyermekük született, Ildikó. A honvédelmi miniszter (Für Lajos) 113/1992. számú parancsában visszaadta rendfokozatát, és egyben előléptette alezredessé. 2009. január 31-én hunyt el Budapesten.

⁵⁶⁵ Interjú Mányoki 2006/III. 4.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Vezérkar Főnöki Dicséret

Tüzérfelügyelői Dicséret

Hadtest Tüzérparancsnoki Dicséret⁵⁶⁶

Molnár József zászlós

Miskolcon született, 1923. augusztus 13-án. Szülővárosában végezte az iskoláit, 1941-ben tett érettségi vizsgát. 1941 őszén sorkatonai szolgálatra hívták be a miskolci 7. gépkocsizó tábori tüzérosztályhoz. 1941-42-ben Komáromban tartalékos tiszti tanfolyamot végzett, melyet követően visszakerült a miskolci 7. gépkocsizó tábori tüzérosztály állományába karpaszományos őrvezetőként. 1943. június-július folyamán elvégezte Hajmáskéren a hadapródiskolát, majd jelentkezett a rohamtüzérséghez. 1943. augusztus-szeptemberben Esztergomtáborban harckocsivezető és szerelő tanfolyamot végzett, ezután az 1. rohamtüzér osztály 2. üteg 2. szakaszparancsnoka lett. 1943 novemberében zászlóssá léptették elő. Szakaszparancsnoki beosztásában vett részt az osztály harcaiban. 1944. április 26-án rohamlővegének motorházán akna robbant.

„Nemsokkal később az én rolg-om [rohamlővegem – a szerző] /221. számú/ hátulján robbant egy akna, a légnyomás a rolg. belsejébe nyomott. Rövid időn belül éreztem, hogy a bal kezemen folyik a vér. Kiderült, hogy a bal felső feszítő izmába, a bal nyakizomba, s a fejembe kaptam szilánkokat.”⁵⁶⁷

Sebesülése miatt Miskolcra szállították hadikórházba, ahol a város június 4-i bombázásánál eltört a sérült, bal karja. Augusztus 18-án visszakerült a pótosztályhoz Hajmáskérre, ahol páncéltörő ágyúkkal szerelték fel szakaszát. Belényes-Nagyszalonta-

⁵⁶⁶ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 313/292., Mányoki István személyi lapja; Interjú Mányoki 2006/I-III.; Interjú Városház-Mányoki 2000.

⁵⁶⁷ MOLNÁR é.n. 4-5.

Debrecen-Polgár útvonalon vonultak vissza. Debrecenben megsebesült 1944. október 19-én, majd gyalogusként bevetették Sélley-Rauscher százados parancsnoksága alatt a tiszabábolnai hídfő ellen 1944 októberében. Itt október 25-én négy aknarepesztől sebesült, és beszakadt a dobhártyája, ezért az egri kórházba szállították, ahonnan önkényesen visszatért az alakulatához.⁵⁶⁸ 1944. november 6-án a Vecsés környéki harcokban jobb halántékán sebezte meg egy aknaszilánk, de nem ment kórházba.

1945. február 11-én esett szovjet hadifogságban, melyet követően Bécsbe vitték, ahol a szovjet győzelmi emlékmű építésén kellett dolgoznia 1945. augusztus 20-ig. Hazaengedése után, a miskolci Pénzügyigazgatóságon helyezkedett el adótisztként. 1948. június 5-én feleségül vette Czira Borbálát, akitől megszületett Marian nevű lánya. 1951 és 1954 között a Központi Statisztikai Hivatalnál dolgozott termékbecslőként. 1952-ben tartalékos tiszti átképzésen vett részt Cegléden. 1954-től a Borsod Megyei Tanácsnál, 1967-től a Dél-Borsodi Termelő Szövetkezet Szövetségénél helyezkedett el.

1956-ban beiratkozott a gödöllői Agrártudományi Egyetemre, ahol üzemgazdász szakmérnöki diplomát szerzett.⁵⁶⁹

Molnár Tibor Lóránt zászlós

Taktaharkányban született 1920. január 5-én. 1938. szeptember 2-án vonult be a kecskeméti 16. honvéd lövészzászlóaljhoz, majd átkerült a 15. tábori tüzérosztályhoz. Részt vett a felvidéki bevonulásban. Kecskeméten végezte el a tartalékos tiszti iskolát, és 1942-ben karpaszományos tizedes lett. A hadapródiskolát Hajmáskéren végezte el 1943-ban, majd jelentkezett a rohamtüzérséghez. Esztergomtáborban harckocsivezető és harckocsiszerelő tanfolyamot végzett. 1943. december 1-jén zászlóssá léptették elő.

1943. augusztus 1-jétől a 3. üteg 2. szakaszának parancsnoka, ebben a beosztásban vonult el a harctérre.

⁵⁶⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 4. számú veszteségkimutatás

⁵⁶⁹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 60677., Molnár József személyi lapja.; Molnár é.n. 1-10.

1944. december 11-én Érd térségében kilőtték a harckocsiját, majd december 22-én a 156. kórházvonattal a németországi Konstantinsbadba szállították. 1945. június 14-én a kórházban esett amerikai hadifogságba, és a regensburgi hadifogolytáborba került.

Kitüntetései:

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerés újólag, hadiszalagon a kardokkal

Nemzetvédelmi Kereszt

Felvidéki Emlékérem⁵⁷⁰

Móricz Ferenc gazdasági főhadnagy

1912. december 4-én született Szombathelyen Móricz István Ignác és Kapitány Irma gyermekeként. Szombathelyen végezte az elemi iskolát, polgári iskolát, majd ugyanott kereskedelmi iskolai érettségét szerzett 1932-ben. Ezután Szombathely városnál állt alkalmazásban szükségmunkásként. 1934. október 4-én vonult be katonai szolgálatra a szombathelyi 5. tábori tüzérosztály II. zászlóaljához. Tartalékos tiszti iskolát végzett, majd 1935. szeptember 27-én leszerelték.

Visszatért szülővárosába, és szellemi szükségmunkásként dolgozott. 1938. szeptember 15-én ismét bevonult az 5. tábori tüzérosztályhoz. Részt vett a felvidéki bevonulásban, ezután 1939. szeptember 1-től a szombathelyi 8. dandár parancsnokságon szolgált. 1940 májusa és októbere között a 35. tábori tüzérosztállyal volt beosztásban. Részt vett az erdélyi bevonulásban, majd 1940. december 7-től hivatásos gazdasági tiszti tanfolyamot végzett Budapesten. 1941. június 1-től 1942. szeptember 15-ig a 101. gépkocsizó vegyi harc zászlóaljnál volt a gazdasági hivatal (a továbbiakban: gh.) főnöke Piliscsabátáborban. Közben 1941. október 1-től 1942. február 15-ig Alsódabasra vezényelték az alsódabasi 6. Bevonulási Központba. 1941. november 1-jétől előléptették zászlóssá. 1942. október 1-jén előléptették hadnaggyá 1939. május 1-jei hatállyal.

⁵⁷⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által Molnár T. Lóránt zászlóssal készített kérdőíves kutatásból

1942. szeptember 15-én áthelyezték a jászberényi 5. Bevonulási Központba. 1943. szeptember 17-től az 1. rohamtüzér osztály gh. főnöke lett.

„Szóval akkor már tudtam a népnek élelmet adni, csak más probléma merült megint fel, hogy nem volt fa, és nem volt tüzelőanyag. Közben jöttek a hűvösebb, hidegebb idők. Elmentem Veszprémbe a káptalanhoz, mert ott annak volt egy nagy erdeje, hogy onnan igényeljek tüzelőanyagot. [...] a káptalan mondta, hogy sajnos nem tudnak adni, mert amit én látok az erdőben, ölbe rakott fát, arra már nekik kötésük van [...] hát mikor jöttünk visszafele, megállottam az erdőben [...] aztán két Botondot megrakattam a fával. Aztán jött az erdész a puskával, és kezdett ottan kérdőre vonni és felelősségre vonni, aztán mondtam neki, a puskával hagyja a fenébe, itten géppisztolyok vannak, itt nem érdemes játszogatni. Hanem nézze, itt van a névjegyem, Hajmáskér táborban megtalálják, az 1. rohamtüzér osztályt keressék.”⁵⁷¹

„Külön ki kell emelni még az osztály gazdasági hivatalának kifogástalan működését. Dicséret illeti Móricz Ferenc gh. főhadnagyot, aki mindig minden körülmények között biztosította az ellátást. Soha egyetlen pillanatig az osztály semmit nem nélkülözött!”⁵⁷²

„A Móricz Feri az egy valódi rohamtüzér gh főnök volt. Már vonultunk vissza és itt álltunk Bohorodchanyánál valahol az út mellett. [...] Egyszer látok vagy négy darab tehergépkocsit jönni. Előveszem a távcsövet, megnézem. Ezek az én tehergépkocsim, mi az isten-nyilat csinálnak ezek itt. Hát odaérnek, hát a Móricz Feri. *Hová mész, te? Hát, – azt mondja – megyek Stanislauba vételezni. Bolond vagy?* Hát mondom: *Lövöldöznek, már bent vannak az oroszok.* Hát azt mondja, ő megpróbálja. Hát, hogy valamit. Hát ott volt egy izé, egy óriási nagy élelmiszerraktár. Onnan felvételez. Mondom: *Idehallgass, Feri, ne történjen bajotok, az Isten áldjon meg benneteket, vigyázzatok nagyon. Vigyázunk, őrnagy úr, nem lesz semmi baj. Ha baj van, elsöprünk.* Eltelik egy óra, eltelik két óra, végül nem tudom, mennyi idő után feltűnik a négy tehergépkocsi. Távcsővel nézem. Jönnek a Móricz Feriek. Das gut und teuer (Szabad fordításban: Rendben van! – a szerző). Minden a tehergépkocsira felrakva. Élelmiszer, ital, minden, amit csak akarsz. Szóval négy darab, nem tudom, 5 tonnás vagy 4,5-5 tonnás tehergépkocsi, el lehet gondolni, mi fér föl. Tudniillik, mikor odaért, éppen fel akarták gyújtani a raktárt. Úgy, hogy géppisztollyal kényszerítette a pofákat, hogy menjenek a fenébe, majd ő felgyújtja. Ott volt az izé, a nagy rongyköteg benzinnel leöntve, és hogy meggyújtják a raktárt. *Majd én meggyújtom.* Kiállított egy pofát, vigyázni, ha oroszt lát, vagy mi a fenét... A

⁵⁷¹ Interjú Móricz 1987. 3.

⁵⁷² SÁNDOR é.n. 9.

motorok jártak, felvételeztek, és ami létezett jó, azt mind hozták. Így rettenetesen jól éltünk. [...] A hadsereg-parancsnokságnak nem volt semmije sem. Hát aztán egy könnyű gépkocsit megpakoltattam ennivalóval, és beküldtem nekik, hogy legyen mit enni.”⁵⁷³

„Leszállottak a fiúk. Két marhát onnan az út mellett volt, a jobbkat kinézték, leterelték oda a kocsi mellé. [...] mind a kettőt feldobták a kocsira [...] aztán beugráltak a kocsiba, mentünk. Hát volt két marha mindjárt ott egy iskolának a kertjében. [...] A lényeg az, hogy valami 12 darabot így elloptunk lassanként, úgyhogy nekünk problémánk soha nem volt az étkeztetéssel. [...] Akkor már jöttünk vissza Királymezőn, amikor kapok egy idézést, hogy Királymezőre menjek hadbíróági tárgyalásra. [...] Hát elmentem a bírósági tárgyalásra, és ott mondták, hogy a németektől jött feljelentés, hogy ekkor és ekkor az én alakulatom elloptott két vágómarhát. A rendszámot akkor úgy látszik meglátták, mert elfelejtettük bekenni. Hát tudok-e róla. Mert nekem tudnom kell. Mondom: *Tudok róla, de én úgy tudom, hogy az két gazdátlan elkóborolt jószág volt, és azt jogosan felteheztük a kocsira. Mi történt azokkal az állatokkal?* Mondom: *Az történt, hogy le lettek vágva, és a legénységi étkeztetésre fel lettek használva. Hogy én tudom-e ezt bizonyítani?* Mondom: *Én nem tudtam, miért rendelnek ide, én nem hoztam el az étkezési naplókat* – mondom – *hát az étkezési naplóban bent van az, hogy ezek igenis le lettek vágva. És fel lettek használva.* Csak ne rendeljék ide – gondoltam – mert akkor itten nagy disznóságok lesznek. Mindent összeloptunk. Na most a lényeg az volt, hogy hát levették a napirendről ezt az ügyet.”⁵⁷⁴

A gazdasági hivatal és a raktárak az osztálytörzsszel együtt vonultak vissza, mint a gépkocsioszlop zárása. Ezután Móricz főhadnagy is visszatért Hajmáskérre, ahonnan két hét szabadság után a főváros védelmére vezényelték az 1. rohamtüzér osztályt. „A budai dolgokról annyit tudok mondani, hogy ott én nekem, miután Stanislauból hazajövet, mert Stanislauból nagyon sok élelmet is hoztam, minden. Nagyon sokat segítettem a polgári lakosságnak is, akik ott a környéken voltak az óvóhelyen. És meglátogatott a báró Jekelfalussy és a báró Villányi, az egyik a [...] a másik úgy tudom, a párizsi nagykövet volt, és megköszönték azt, hogy ennyit segítetek ott a polgári lakosságon. És megkérdezték, hogy hát mi lehet az én sorsom. Hát mondom három eset lehetséges, vagy elesek, vagy megsebesülök, vagy hadifogságba kerülök. Aztán mondták, hogy van egy negyedik is, adnak ők nekem civil ruhát, átvisznek a svéd követségre, kapok svéd menlevelet, és nem nyúlhat hozzám senki. És akkor el van intézve. De mondom, ez nekem nem járható út, mert énnekem a legénységem ott van, és nem hagyom ott őket. Hát aztán

⁵⁷³ Interjú Doóry 1987/II. 2.

⁵⁷⁴ Interjú Móricz 1987. 5-6.

mondták, hát igen, a katonának meg ez a becsület. Így maradtam aztán ott a népemmel, és érdekes volt, mihelyt hadifogságba kerültünk, abban a pillanatban a tiszteket külön választották a legénységtől, úgyhogy többet én a népemmel nem is találkoztam.”⁵⁷⁵

1945 januárjában az 1. rohamtüzér osztály iratanyagát egyes visszaemlékezések szerint Budán ásták el, az Ady Endre utca 1. környékén található Ifjúsági Szálló parkjában. Ezek az anyagok a mai napig nem kerültek elő. 1945. január 30-án szovjet hadifogságba esett.

„Onnan vittek el minket Fogsániba, és Fogsániból Uszmányba. Uszmányban voltunk majdnem egy évig, utána felkerültünk Borovicsibe, ott voltunk hadifogságban, és onnan hoztak bennünket haza két és fél év múlva.”⁵⁷⁶ 1947. június 23-án térhetett haza.

Hazatérése után kezdetben alkalmi munkákból élt, majd 1948 decemberétől villanyszerelő tanulónak szerződött. 1949 novemberétől villanyszerelő segédként dolgozott, majd a szombathelyi Villanyszerelő KTSZ-nél helyezkedett el tekercselőként.

1948. szeptember 1-jén nyugállományba helyezték. 1950. december 10-én vette feleségül Mátyási Erzsébetet.

A honvédelmi miniszter 113/1992. számú parancsa alapján rehabilitálták és előléptették századossá. 1995. május 6-án hunyt el Szombathelyen.

Kitüntetései:

Honvédelmi Miniszteri Dicsérő Elismerés

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem, Délvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt⁵⁷⁷

Nagy hadapród őrmester

Híradótiszt volt.

⁵⁷⁵ Interjú Móricz 1987. 9.

⁵⁷⁶ Interjú Móricz 1987. 9.

⁵⁷⁷ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 67202., Móricz Ferenc személyi lapja.

Narancsik Imre hadapród őrmester

1920. szeptember 4-én született Csallóközaranyoson. 1944. november 21-én Ecser térségében a gyomorszájánál aknaszilánk találatot kapott. A Szent János Kórházba került.⁵⁷⁸ Sándor Dénes főhadnagy visszaemlékezése szerint Budapesten, az Amerikai úton halt hősi halált. „Aztán annyira megnyomták az arcvonalat, tudod, hogy egyszer csak már a Gyarmat utca, meg ezeken a környékeken voltak itt Budapesten. Oda megint kellett adjunk pár embert, ottan két derék hadapród őrmester esett el, a Drenyovszky, [...] meg a Daráncsik [sic!], ez a kettő, két fiatal hadapród. [...] Annyi volt, hogy azért mindenkit sikerült fakoporsóba tenni, és itt az Ybl Miklós téren, ott temettük el a hősi halottainkat.”⁵⁷⁹

Névery László zászlós

A II. gépkocsizó közepes tarackos ütegnél szolgált, majd az 1. rohamtüzér osztály 3. ütegeinek gépkocsi tisztje lett.

„Ott van három gépkocsi egymás mögött, azt is kihordtuk. [...] A Névery Laci is ott volt, mint gépkocsi tiszt. Annyi eszük volt nekik, hogy leszedték az elosztófejeket. De viszont volt két kilőtt kocsi, arról nem szedték le, és a Névery Laci rögtön áthozta, erre föltette, gyönyörűen beindult és hoztuk kifelé. Ilyen Studebaker amerikai gépkocsik voltak.”⁵⁸⁰

„A Turánokat javították nekünk, a mi részünkre. Ott rendbe hoztak öt-hat Turánt. Üzemképessé tettek. Honnan jött, honnan nem, én már nem emlékszem. Névery Lacival én ott találkoztam először. A szerelőműhelyben volt, annyit tudok, hogy tehát ő is a fronton lehetett, mert egy Studebaker amerikai kocsit zsákmányoltak valahol, és azzal szaladgáltak össze-vissza anyagért.”⁵⁸¹

„Névery zls-t megelőzően csak névről ismertem. Uzmányi tiszti hadifogolytáborban találkoztam vele. 1945. VIII. hó körül 2 társával megszökött. Nem tudták elfogni. Egy hónap múlva szerencsés hazaérkezéséről értesítette közvetlen társait.”⁵⁸²

⁵⁷⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1945. november 28., 9287.szám.

⁵⁷⁹ Interjú Sándor 8.

⁵⁸⁰ Interjú Hanák 1987/I. 13.

⁵⁸¹ Interjú Papp 1999. 10.

⁵⁸² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által Gyurkovits György zászlóssal készített kérdőíves kutatásból; Hanák Sándor visszaemlékezéséből derül ki,

Pál Géza zászlós

1920. május 27-én született Pestszenterzsébeten. A rohamtüzér osztály pótkeretéhez vonult be. Berekbőszörménynél halt hősi halált 1944. október 13-án aknavető telitalálatától. Holttestét az ellenség előre nyomulása miatt bajtársai kénytelenek voltak hátra hagyni, így eltemetésére nem volt lehetőség.⁵⁸³

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje hadiszalagon a kardokkal

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1. Családi és utóneve: <i>Pál Géza</i>												2. Csapattest: <i>roham. tüz. oszt.</i>		4. Rendfokozat: <i>zász. zls.</i>									
5. Születési: község, város: <i>Pestszenterzsébet</i>												3. Állománytest: <i>- u -</i>											
járás (Budapesten körüli): <i>Pest vru.</i>												6. Születési év: <i>1920. 5. 27.</i>		7. Atyjának									
megye (külföldön születetteknek ország): <i>Pest vru.</i>														8. Szülőanyjának leánykori									
														9. Házastársának leánykori									
10. Legközelebbi hozzátartozójának neve, lakóhelye és lakcíme: <i>P. Rezsőné, Sümegegsehi, Kápolna-u. 17.</i>												13. Áronosi száma: <i>1680 20 0286.</i>											
11. Gyermekének neve és születési éve: <i>Pala vru.</i>																							
13. Vallása:												14. Foglalkozása (állása, alkalmazása):		15. Okmánygyűjtő száma:									
17. Elérett, mikor, hol (év, hó, nap): <i>1944. x. 13. Berekbőszörmény</i>												Kihirdetve: <i>15</i>		16. Saját iktatószámok:*)									
18. Meghalt, mikor, hol (év, hó, nap):												Kihirdetve: <i>V. L.</i>		*) <i>Q=670.504/444-22v.</i>									
19. Eltemetett, mikor, hol (év, hó, nap): <i>Eltemetni nem lehetett.</i>												Kihirdetve: <i>V. L.</i>											
20. Megsebesült, mikor, hol (év, hó, nap):												Kihirdetve: <i>V. L.</i>											
21. Hadifogságba jutott, mikor, hol (év, hó, nap):												Kihirdetve: <i>V. L.</i>											
22. Eltűnt, mikor, hol (év, hó, nap):												Kihirdetve: <i>V. L.</i>											
23. Sérült, mikor, hol (év, hó, nap):												Kihirdetve: <i>V. L.</i>											
24. Beteg, mikor, hol (év, hó, nap):												Kihirdetve: <i>V. L.</i>											

Pál Géza veszteségi kártyája
forrás: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Központi Irattár

Papp László hadnagy

A 2. üteg gépkocsi tisztjeként vett részt a Kárpáton előterében vívott harcokban, majd gyalogos szakaszparancsnokként vetették be Ecser térségében.

hogyan négyen szöktek meg, Névery László, Hanák Sándor, Gaál Béla és Péterdy Márton l. Interjú Hanák 2006/II. 8.

⁵⁸³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám. 3. számú veszteségkimutatás

Itt teljesített bátorságáért ütegparancsnoka, Kulifay főhadnagy felterjesztette kitüntetésre. Turán harcocsival szerelték fel az üteget, ő is ott volt, amikor Kulifay András főhadnagy harcocsiját kilőtték a szovjetek.

Később szovjet hadifogságba esett.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal⁵⁸⁴

Dr. Parczér József orvos főhadnagy

Az 1. rohamtüzér osztály orvosfőnöke volt az osztály 1943. augusztus 1-jei megalakulásától. 1944. május 19-én aknaszilánktól a mellkasán megsebesült, de saját kérésére alakulatánál maradt. Az osztály orvos főnöke volt 1944. november 10-ig, amikor az osztályparancsnok tudtával megszökött.⁵⁸⁵

nemes báji Patay Gyula hadapród őrmester (zászlós)

1917. november 16-án született Egerlövön, apja bor nagykerekedő volt Mezőkövesden. A gimnáziumot Sáropatakon végezte, itt tett érettségi vizsgát. 1935-39 között a Műegyetemen tanult vegyészmérnöknek, majd a Műegyetem sportrepülő egyesületében volt oktató. Tényleges katonai szolgálatra 1941. október 13-án vonult be Budapestre, az 1. gépvontatású közepes tüzérüteghez. 1942 januárjától május 28-ig Komáromban végezte el a tartalékos tiszti tanfolyam első évfolyamát, majd 1942. november 15-től 1943. március 30-ig a második évfolyamot Hajmáskéren. Ezután

⁵⁸⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 179.; Interjú Papp 1999.

⁵⁸⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által dr. Vályi Lajos orvos hadapród őrmesterrel készített kérdőíves kutatásból

előléptették hadapród őrmesterré. 1943-ban feleségül vette Mezei Irént. A rohamtüzérséghez 1943 júniusában került, majd a rohamtüzér tanfolyam elvégzése után 1943. szeptember 30-án leszerelték, és október 1-jén előléptették zászlóssá. 1944 tavaszán a rohamtüzér osztály karpaszományos tanfolyamának műszaki kiképzője volt, gépkocsi- és motorkerékpár vezetést, valamint műszaki ismereteket oktatott. Amikor április 1-jén mozgósították az 1. rohamtüzér osztályt, a karpaszományos iskola felosztatását követően a 2. üteg 3. szakaszparancsnoka lett. 1944. április 12-től részt vett a Kárpátok előterében vívott harcokban.

„Első bevetésünk. A rohamállásba vonulásunkkor jobbra hátulról elszórt aknavetőtüzet kaptunk. Az úton vonulva az én szakaszom volt az utolsó, úgyhogy mi kaptuk. Addig nem izgatott míg egy repesz a pipámat ki nem ütötte a számból. A pipám is eltört. Dühömben jobbra hátra vaktában leadtam egy lövést egy erdős domboldal tetejére. A lövés után nem sokkal a rádióban ideges orosz beszédet hallottam. Gondoltam, hogy valakinek a tyúkszemére léptem és röktön [sic!] kiadtam a szakaszomnak a parancsot: ködgránátom becsapódására gyorstűz. A fiúknak nem kellett több biztatás, pár perc alatt, mire leadtam a tüzet szüntess parancsot, már a lövegenkénti 51 lövésből alig maradt egy pár. Viszont az aknatűz megszűnt. Pár nap múlva a gyalogosoktól hallottuk, hogy ott egy nagyobb Szovjet alakulat volt, akik valószínűleg a mi oldalba támadásunkra készültek. Gyalogosok szerint ennyi hullát még egy rakáson nem láttak. Azt a helyet el is nevezték „Halálérdőnek”.⁵⁸⁶

Harctéri helytállásáért, mivel sikeresen visszahozta rohamlövegét a Kárpátokig, és sértetlen maradt a legénysége is, ütegparancsnoka, Kulifay főhadnagy felterjesztette a Signum laudisra, de helyette csak Hadseregparancsnoki dicséretet kapott. „Ahogy vezettem, hát fölülről csurgott a vér, és ott minden véres volt. 13-14 napos szakáll, por, bűz, minden az arcomon. Semmit nem éreztem az arcomon, mint egy páncél úgy volt a kosz meg a lőporfüst meg minden, meg a vér rátapadva. Akkor börmellény volt rajtam, a börmellény az egy merő vér volt az egész.”⁵⁸⁷

Szeptember 30-án érkezett vissza az osztály Hajmáskérre, majd október 15-ig szabadságon tartózkodott. A Szálasi-féle hatalomátvétel miatt bevonult Hajmáskérre, ahonnan az osztállyal útba indították Budapestre. Október 23-tól Vecsésnél foglaltak állást. 1944. november 5-én Vecsésen egy éjszakai visszavonulás során combján megsebesült.

⁵⁸⁶ PATAY é.n.a. 1.

⁵⁸⁷ Interjú Patay 1988. 8.

„...akkor kézigránát dobálás, minden, egyszer csak egy robbanás, hogy földhöz vágtam magam, vagy a légnyomás vágott le, ugye, ezt nem tudnám megmondani, csak azt tudom, hogy én a földre kerültem, ugye, és mint hogyha tüzes vassal idecsaptak volna a bal combomra. Hát ugye felkelek [...] és azzal hajtottam a népet, de... és én mentem utánuk, de közben mindig hátrafele egy-egy sorozatot leadtam. Mögém került valamelyik srác, nem tudom melyik, elkezd kiabálni: *Álljatok meg, a zászlós úr megsebesült!* Én tudtam, hogy megsebesültem, de nem éreztem [...] Kicsit égett a seb, de nem volt baj. Hát repeszt kaptam. [...] Jött a szanitéc, bekötözött, ezek meg leálltak ottan, [...] addig ezek állandóan lőttek. De hát borzalmasan. El lehet képzelni, vaddisznók voltak.”⁵⁸⁸ Ezután Kulifay főhadnagy parancsba adta neki, hogy menjen kórházba. Mivel nem akart befeküdni, a Fő utcai lakásából járt be kötözésre a Vörös Kereszt kórházába. December 11-én vonult be újra a rohamtüzér osztályhoz az Andrássy laktanyába, mint az 5. üteg (parancsnoka Rákosi Béla hadnagy volt) gépkocsi tisztje. A gyűrű szűkülése miatt a nem harcoló részleggel áttelepültek a belvárosba, a Korzó mozi óvóhelyére. December 26-án combsérülést szenvedett, de nem ment kórházba. 1945. január 3-án löszerszállítmányt vett volna át a Váci utcában, amikor légiaknától megsebesült. „ebéd után megint felmentünk, hogy várjuk a kocsit, és megint jönnek a repülőgépek. [...] Mentünk, de már nem jutottunk el az óvóhelyre, mert már ott jött a gép. [...] Az előtte lévő háznál beléptünk a kapu alá. [...] Megfogom a kaput, hogy kinyitom, kilépek. [...] Irtó robbanás, beszakadt a lábam alatt a talaj. [...] és akkor lenézek, és akkor látom, hogy a jobb lábam keresztbe áll a bal előtt.”⁵⁸⁹ Lábát a Bajor Szanatóriumban amputálták. 1945. január 16-án a kórházban esett szovjet hadifogságba. A hadifogságból 1945. március 23-án sérülése miatt hazaengedték, és szolgálatra alkalmatlanként leszerelték.

A háborút követően saját tulajdonú bor és szeszfőzdéjében dolgozott Mezőkövesden, majd elektrotechnikusként helyezkedett el. 1948-ban született meg Katalin nevű leánya. 1955 júniusában rokkantsága és politikai megbízhatatlansága miatt elbocsátották a honvédség állományából, a létszámból törölték. 1995 áprilisában hunyt el.

Kitüntetései:

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

⁵⁸⁸ Interjú Patay 1988. 17.

⁵⁸⁹ Interjú Patay 1989/II. 2.

Rákosi Béla hadnagy

1922. november 5-én született Budapesten. Édesapja Rákosi Béla altábornagy volt, a Magyar Királyi Honvéd Légierő parancsnoka. Az elemi iskolát a fővárosban végezte, majd Kőszegen és Pécsen járt középiskolába. 1940-ben kezdte meg tanulmányait a Ludovika Akadémián, ahol 1942. december 6-án avatták hadnaggyá. Első beosztása Székesfehérvárott volt a 4. tábori tüzérosztálynál. A második rohamtüzér tiszti tanfolyamot követően az 1. üteg 1. szakaszparancsnoka lett az osztály megalakulásakor. 1944. június-júliusban páncéltörő és páncélromboló tanfolyamot végzett Pujovban, majd oktatótiszként vett részt a következő tanfolyamon. 1944. augusztus 23-án bevonult az osztályához felderítőtishti beosztásba.

1945 januárjában Budapest védelme során összeesett a németekkel, ezért nem értesítették az utolsó hidak felrobbantásának időpontjáról, és a pesti oldalon rekedt. Január 18-án esett szovjet hadifogságba, és március 20-ig Gödöllőn volt hadifogságban. Ekkor jelentkezett a demokratikus hadseregbe, és az 1. tábori tüzérosztálynál lett ütegparancsnok, majd törzsüteg parancsnok. 1945. október 1-jén szolgálaton kívüli jogviszonyba helyezték.

A Műegyetemen szerzett gépészmérnöki diplomát 1949-ben. A budapesti Dinamó Elektromotor és Gépgyárnál helyezkedett el, majd 1951-től a Villamos Forgógéptervező Irodánál dolgozott tervező mérnökként.⁵⁹¹

dr. Rácz Ferenc tartalékos főhadnagy

Győrben volt ügyvéd.

⁵⁹⁰ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 14543., Patay Gyula személyi lapja; Interjú Patay 1988.; Interjú Patay 1989/ I-II.

⁵⁹¹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 1914., Rákosi Béla személyi lapja.

A pótosztály tisztjeként részt vett az alföldi harcokban. Tiszabábolnánál ő vezette 1944. október 25-én az oroszok elleni gyalogos támadást, amikor combján lövéstől megsebesült.⁵⁹²

vitéz nemes nagylaki Rátz Tibor hadnagy (főhadnagy)

Kassán született 1920. március 22-én. A középiskola első négy osztályát a budapesti Szent Benedek rendi reálgimnáziumban végezte, majd a kőszegi magyar királyi „Hunyadi Mátyás” Reáliskolai Nevelőintézetben érettségizett, kitűnő eredménnyel. A Ludovika Akadémián magasugró bajnok volt. 1941-ben avatták tábori tüzér hadnaggyá, ezután a debreceni 17. tábori tüzérosztályhoz került. Alakulatával részt vett a doni hídfő harcokban. A doni áttörést követően, 1943. január 17-én szabadságáról tért vissza ütegéhez, közben comblövéstől megsebesült. A rohamtüzér tiszti tanfolyam elvégzését követően a 3. üteg elsőtisztje lett. 1944. január 1-jén főhadnaggyá léptették elő. 1944. április 28-án, Wáczeck Fedor főhadnagy sebesülését követően átvette az üteg parancsnokságát.

„Vitéz Rátz Tibor fhdgy., mint az 1./3. rohamüteg parancsnoka, lendületes előre törésével [sic!] a támadás lelke volt, osztályparancsnoka megsebesülése után az irányítást öntevékenyen átvette, majd amikor meglepetés szerűen orosz állásokra bukkant a sajátjának tudott területen, példaadóan bátor és higgadt magatartásával lehetővé tette, hogy a rohamlöveget elszigetelt helyzetéből kilehetett [sic!] menteni.”⁵⁹³

Az 1944. júliusi visszavonulást követően, amikor az 1. rohamtüzér osztályt visszaszállították Hajmáskérre, a 3. üteget Rátz főhadnagy parancsnoksága alatt Belényes környékén, az erdélyi harcokban vetették be. Novembertől a főváros környéki harcokban vett részt Ecser és Vecsés térségében. 1945. december 6-án ütegével csatlakozott a 10. rohamtüzér osztály Székesfehérvár irányába megindított sikeres támadásához. *forrás: hungarianarmedforces.com*

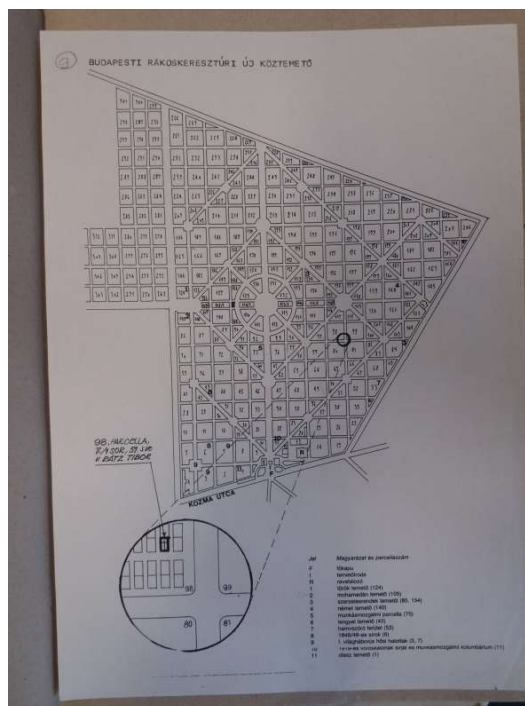
⁵⁹² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 22.v. oszt., 755. doboz, 1944. november 2., 670487.szám., 4. számú veszteségkimutatás

⁵⁹³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 307./1.rotü.oszt.pk.44.V.22.számú harctudósítás

Ezért a haditettért megkapta a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét hadiszalagon a kardokkal.

„Szent Imre herceg út sarkán, akkor is az volt, az első emeleten beszorultam, mert lent a földszinten ruszkik voltak. És akkor megjelent a Rátz Tibor rohamlöveggel, szétlőtte a földszintet, úgyhogy mi le tudtunk jönni. Úgyhogy így kimentett onnan.”⁵⁹⁴

Rohamlövegét páncéltörő-gyújtó gránáttal lőtték ki a pesti harcok során, ekkor lövegvezetője hősi halált halt, Rátz főhadnagy könnyebben sebesült. Menyasszonyáról elnevezett, Sáríka nevű 40/43M Zrínyi-II rohamlövege híressé vált, mely kilőve a Déli pályaudvar előtt állt 1945-ben. 1945. február 11-én esett szovjet hadifogságba, ahol szökés közben egy őr lelőtte.

*Rátz Tibor feltételezett nyughelye
forrás: HL Rohamtűzér Gyűjtemény*

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Tisztikeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerés újílag, hadiszalagon a kardokkal

Magyar Koronás Ezüstérem, hadiszalagon a kardokkal

Hadtestparancsnoki Dicséret

I. osztályú német Vaskereszt

II. osztályú német Vaskereszt

I. osztályú Tűzkereszt⁵⁹⁵

⁵⁹⁴ Interjú Ágotay 1992/II. 4.

⁵⁹⁵ RADA 2001. 621-623.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 1704., Rátz Tibor személyi lapja

Röder Vilmos hadnagy

1920. július 1-jén született Budapesten. Apja Röder Vilmos gyalogsági tábornok, aki 1936 és 1938 között honvédelmi miniszter volt. Elemi iskoláit 1926 és 1930 között Budapesten és Székesfehérvárott végezte. 1930 és 1934 között Budapesten, majd Esztergomban járt középiskolába a bencésekhez, ezután a kőszegi magyar királyi „Hunyadi Mátyás” Reáliskolai Nevelőintézetben tanult. 1938-ban tett reáliskolai érettségit, majd felvételt nyert a Ludovika Akadémiára. 1941.

augusztus 20-án avatták hadnaggyá, ezután a soproni 7. tábori tüzérosztály tisztje lett. 1942 júliusában, mint a 6. üteg parancsnoka került ki osztályával a keleti hadműveleti területre, majd januártól visszavezényelték Sopronba. 1943 júliusától részt vett az első rohamtüzér tiszti tanfolyamon, melynek elvégzését követően a 2. üteg elsőtisztje lett. 1944. január 1-jén előléptették főhadnaggyá. Az osztály harctérre való elvonulásakor – Kulifay főhadnagy autóbalesete miatt – ő vezette a 2. üteget. 1944 júniusában Stanislában kötött házasságot telefonon keresztül Papp-Kökényesdy Ágnessel. Később két gyermekük született, Tamás (1945-ben) és Mária (1948-ban). 1944 júliusában a Kárpátokba való visszavonulás során megsebesült.

Házasságkötése miatt 1944 októberében áthelyezték a sümegi 7. rohamtüzér osztályhoz, mint a pótkeret parancsnoka (az 1. rohamtüzér osztályban csak nőtlen tiszték szolgálhattak). 1945-ben, mint a Rohamtüzér Kiképző és Felszerelő Központ beosztott tisztje, részt vett a visszavonulásban Ukkon és Csornán át Linz környékére. 1945 májusában Linznél amerikai hadifogságba esett, ahonnan július 2-án tért haza. 1945 októberétől decemberig a budapesti 1. kerületi parancsnokságnál volt beosztott tiszt, majd 1946. februárig a 12. kiegészítő parancsnokságnál anyagi tiszt. Ekkor létszámfeletti állományba tették, majd 1946. augusztus 23-án mint nélkülözhetőt, végelbánás⁵⁹⁶ alá vonták és leszerelték.

⁵⁹⁶ Az 5000/1946. számú miniszterelnöki rendelet 1946. május 1-jén jelent meg. Ez a rendelet szabályozta az igazoló bizottságok működését, és létrehozta a „B”-lista bizottságokat. A politikai tisztogatás keretében a közigazgatásban dolgozók és a honvédség létszámának csökkentése volt a cél, valamint ezek megtisztítása a háború utáni politikai berendezkedés szempontjából megbízhatatlannak minősített személyektől. Indoklás nélkül hoztak feddés, elbocsátás, valamint végelbánás határozatokat, amelyek lehetőséget adtak a

1946-tól az Organisatio Irodafelszerelési Kft-nél helyezkedett el számvevőként, majd a Dinamó Elektromotor és Gépgyár könyvelési osztályvezetője 1951-ig. 1950-ben adminisztratív termelési szervezőnek tanult a Munkaerőtervezési Hivatalnál. 1951 januárjától a Pamutszövőipari Vállalatnál lett főkönyvelő, majd termelési vezető. 1951 és 1953 között a Számviteli Főiskolán szerzett mérlegképes könyvelő végzettséget. Közben 1952-ben a Központi Statisztikai Hivatalnál iparstatisztikusi tanfolyamot végzett. 1956 októberében munkahelyén a munkástanács elnökévé választották.

1958. március 31-én osztályidegenként honvéddé fokozták le.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Hadseregparancsnoki Dicséret

Fegyvernemi Felügyelői Dicséret

II. osztályú Vaskereszt

Felvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt 1 sebesülési pánttal⁵⁹⁷

megbízhatatlannak tartott személyek eltávolítására. A honvédség állományából több mint 15000 főt bocsátottak el 1947. augusztus 30-ig l. SIPOS-RAVASZ 1997.

⁵⁹⁷ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 297/2704., Röder Vilmos személyi lapja

Sándor (Skala) Dénes főhadnagy (beceneve: Dini)

1914. december 7-én született Trencsénben. 1933-ban tett reálgimnáziumi érettségét, majd felvették a Kereskedelmi Akadémiára, ahol kereskedelmi oklevelet szerzett. 1936-ban felvételt nyert a Ludovika Akadémiára, ahol 1939. augusztus 20-án avatták hadnaggyá. A győri 5. tábori tüzérosztályhoz került alantos tisztként. 1939 novemberében a győri 2. utász zászlóaljnál végzett gáztishti tanfolyamot. 1940. januártól márciusig a budapesti 1. híradó ezrednél végzett csapat híradótishti tanfolyamot. 1941-től 1943. szeptember 30-ig az 5. tábori tüzérosztállynál volt segédtszt. 1942. november 1-jén előléptették főhadnaggyá.

1943. október 1-jén áthelyezték az 1. rohamtüzér osztály állományába. 1944. április 12-ig a pótkeret parancsnoka, majd az osztály mozgósításakor az 1. üteg parancsnoka lett. Mivel ütegének rohamlövegekkel való ellátása nem fejeződött be, Barankay százados parancsára ütegével a teljes feltöltésig Hajmáskéren maradt. 1944 májusában a hajmáskéri gyakorlótéren nagyszabású bemutatót rendeztek a rohamtüzérség harctéri alkalmazásáról, ezen a Sándor főhadnagy vezette 1. üteg vett részt. A bemutatót Horthy Miklós kormányzó és a honvédség vezetése is megtekintette. 1944. június elején állt rendelkezésre az üteg mind a 10 rohamtarackja, és június 16-án érkeztek meg a műveleti területre.

„...körülbelül éjfél tájban érkezett vissza az üteg kilenc megmaradt lövege, illetve abból csak hat, mert Sándor Dénes lövege aknára futott. Ekkor sérült meg Sándor Dénes a lupejkai erdőben 1944. július 13-án éjfél körül.”⁵⁹⁸

1944. július végén az 1. üteg és a törzs egy részét vezette a Kárpátokba való visszavonulás során. 1944. november 22-én, Wáczek Fedor főhadnagy, majd Guthy Béla főhadnagy osztályparancsnok újabb sebesülését követően átvette a parancsnoki beosztást, és egészen a fegyverletételig irányította az osztályt.

1945. január 30-án szovjet hadifogságba esett. Az uzmányi hadifogolytáborból 1946. március 29-én Voronyezsbe, majd Georgievszkbe szállították át. 1947. július 7-én tért haza a

⁵⁹⁸ CSENGERY-PAPP 1987-88. 2-8.

hadifogságból, október 18-án elbocsátották a honvédségtől. 1947-48-ban a Magyar Vagon- és Gépgyárban dolgozott villamos tekerceselőként.

1947. szeptember 7-én házasságot kötött Marton Eleonórával, két gyermekük született, Előd és Nóra. 1949-ben villanyszerelő segédi vizsgát tett, majd Győrben helyezkedett el villanyszerelőként. 1954. április 21-től a budapesti Betonépítő Vállalatnál volt villanyszerelő technikus, majd építésvezető. 1958. március 7-én a honvédelmi miniszter parancsa alapján megfosztották tiszti rendfokozatától és lefokozták honvéddé.

A honvédelmi miniszter 69/1992. számú parancsa alapján rehabilitálta és előléptette őrnaggyá. 2004. április 24-én hunyt el Budapesten.

Kitüntetései:

Vezérkar Főnöki Dicsérő Elismerés

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt 1 sebesülési pánttal⁵⁹⁹

Sélley-Rauscher Aurél százados (beceneve Buci)

Budapesten született 1915. március 1-jén. 1936. augusztus 20-án avatták a Ludovika Akadémián tüzér hadnaggyá. Különböző gépvontatású tüzéralakulatoknál szolgált, majd 1942 nyarán részt vett a doni harcokban, mint a 121. önálló gépvontatású ágyús üteg parancsnoka. 1942. október 7-én maláriát kapott és hazaszállították. Felépülését követően a 103. nehéztüzérosztály pótkeretének lett a parancsnoka, ahonnan rohamtüzér tanfolyamra jelentkezett. Az 1. rohamtüzér osztály 1. ütegének lett a parancsnoka, majd az osztály harctérre vonulásakor a pótkeret parancsnokává nevezték ki. 1944 szeptemberében a pótkeret

⁵⁹⁹ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 47434., Sándor Dénes személyi lapja

páncéltörő ágyúkkal az alföldi harcokban vezette. 1944 novemberétől Budapest előterében egyesült a Billnitzer-csoporttal. 1944. december 23-án Németországba vezényelték, ahol a 26. Hungária SS-gránátoshadosztály páncélromboló osztályának lett a parancsnoka. Doóry Nándor őrnagy visszaemlékezése szerint, amikor a rohamtüzér pótosztályokat kivezényelték Németországba, megkereste őt Sélley-Rauscher százados, hogy adjon katonákat neki, de Doóry őrnagy megtagadta ezt. Amerikai hadifogságba esett, hazatérését követően 1949-ben a Népbíróóság, mint háborús bűnöst, hathavi fogházra ítélte és megfosztotta rendfokozatától.⁶⁰⁰

Sándor Dénes jegyzetein az alábbi megjegyzés szerepel róla: „Örökké csodálkoztam, hogy az hogy került közénk! Nem tartottam jellemes embernek, de legfőképpen nem barátnak, bajtársnak.”⁶⁰¹

Siklósi Szabó Béla karpaszományos tizedes

1943. október 4-én vonult be Párkányánára az 1. páncélosezredhez. Amikor pár nappal később meghallotta, hogy van lehetőség jelentkezni a rohamtüzérséghez, azonnal átkérte magát. Hajmáskérre került a 3. üteg állományába, ahol először gyalogsági, majd műszaki kiképzésen esett át. Decemberben beiskolázták karpaszományos iskolába, aminek Mányoki István hadnagy volt a parancsnoka. Az 1. rohamtüzér osztály mozgósításakor a karpaszományos iskola állományát bevonultatták újra az osztályhoz. Karpaszományos tizedesként került ki a 3. üteg motorkerékpáros hírvivőjeként a keleti hadműveleti területre. A Tatár-hágóra való visszavonulás során az üteg harcoló részével tartott, majd, amikor az erdélyi hadszíntérre szállították az üteget, a Belényes környéki harcokban már rohamlőveg irányzóként vett részt. Amikor az 1. rohamtüzér osztályt Budapest védelmére rendelték, ő Hajmáskéren maradt a kiképző kerettel és a pótkerethez bevonult újoncokat kellett felkészítenie. Amikor a szovjetek már Hajmáskér környékére értek, motorja mellé aknagránát csapódott, és a légnyomás miatt szájjárat kapott, a székesfehérvári hadikórházba került. Szerepel a Palásthy András által 1993-ban összeállított, életben lévő rohamtüzérek listáján (budapesti lakcímmel), így a háborút túlélte.⁶⁰²

⁶⁰⁰ BILLNITZER 2017. 193.

⁶⁰¹ CSANÁDY 1978. 5. Sándor Dénes tollal írt megjegyzése

⁶⁰² Interjú Siklósi Szabó 1987.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, 1993. november 11., Név- é címjegyzék az élő rohamtüzérekről

vitéz Szüts Ervin hadnagy (főhadnagy)

1920. május 23-án született Sopronban. Apja vitéz Szüts Antal ezredes. A kőszegi katonai reáliskolában tanult, majd a soproni magyar királyi „Rákóczi Ferenc” Reáliskolai Nevelőintézetben szerzett reáliskolai érettségit. 1939-ben felvételt nyert a Ludovika Akadémiára, ahol 1942. június 18-án avatták hadnaggyá. A nagykanizsai 9. tábori tüzérosztály 3. ütegének állományába került elsőtisztként. 1942. augusztus 1-jétől Hajmáskéren szolgált oktatóként az erdélyi tartalékos tiszti

átképző tanfolyamon, majd a tanütegnél elsőtisztként. Közben, 1942. augusztus-szeptember folyamán híradó tanfolyamot végzett. 1943. június és augusztus között a 9. tábori tüzérosztály pótosztályánál volt kiképzőtiszt. 1943. szeptember 1-től rohamtüzér tiszti tanfolyamot végzett Hajmáskéren. 1943 októberétől a 9. tábori tüzérosztállyal vett részt a Szovjetunió ellen vívott harcokban. 1943. november 20-án kézigránáttól megsebesült, melynek folytán a veszprémi és szombathelyi katonai kórházakban lábadozott. 1944. január 1-jén áthelyezték a szigetvári 10. rohamtüzér osztályhoz segédtisztnek. 1944. június 14-én az 1. rohamtüzér osztály 3. ütegéhez került ki a keleti hadműveleti területre arcvonál mögötti tiszti beosztásba. Csáthy Iván hadnagy hősi halálát követően átvette a 3. üteg 1. szakasz parancsnoki beosztását. 1944. szeptember 15-én a 10. rohamtüzér osztály leváltotta az 1. rohamtüzér osztályt, és átvette felszerelését és megmaradt löveganyagát. Ekkor Szüts főhadnagy a műveleti területen maradt eredeti osztályával, és részt vett a Torda környékén vívott harcokban segédtisztként, majd a 3. üteg arcvonál mögötti tisztjeként. 1944. október 15-én Szilágysomlyótól vonultak vissza Budapestig. 1944. november 1-jén előléptették főhadnaggyá. 1944. december 15-én egy üteg kivételével osztályát kivonták a műveleti területről és Mosonszolnokra rendelték vissza. 7 darab megmaradt rohamlövegüket leadták Mosonmagyaróváron javításra, ezt követően harcokban nem vettek részt.

1944. december 26-án feleségül vette Hajdú Edithet, akivel két fiuk született, Gábor (1946) és András (1948). Később elvált és 1952. augusztus 16-án feleségül vette Vályi Máriát.

1945. március 26-án parancsot kapott a 10. rohamtüzér osztály, hogy vonuljon vissza Németországba. 1945. május 8-án Regensburgban esett amerikai hadifogságba, ahonnan

szeptember 15-én engedték szabadon, és november 26-án ért haza Sopronba. A soproni 3. kerületi parancsnokság 1945. november 28-án vette állományba. 1946. szeptember 24-én elbocsátották az aktív szolgálatból. 1947. január 28-tól a Magyar Nemzeti Banknál helyezkedett el könyvelőként. 1948. augusztus 1-jén nyugállományba helyezték. 1951-1952 között köszörős szakmunkás végzettséget szerzett. Az 1956-os forradalom után nyugatra emigrált. A honvédelmi miniszter 1957. december 24-én kelt parancsa alapján megfosztották rendfokozatától és honvéddé fokozták le.

Kitüntetései:

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Újólagos Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

I. osztályú Tűzkereszt⁶⁰³

Takács Károly főhadnagy

Az 1. rohamtüzér osztály gépkocsi szertisztje volt annak megalakulásától 1945. februári megszűnéséig. Személyéről további információ nem maradt fenn.

Toperczer Oszkár pc. főhadnagy

Páncélos kiképző volt, más adat nem maradt fenn róla.

⁶⁰³ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 80403., Szűts Ervin személyi lapja; Interjú Egerszegi 1989. 1.

vitéz nemes harasztosi Török Pál százados (beceneve: Paja)

1911. október 24-én született Pozsonyban, apja Török András tüzér alezredes volt. Az elemi iskolát Budapesten, Szentgotthárdon és Tolnán végezte. A soproni magyar királyi „Rákóczi Ferenc” Reáliskolai Nevelőintézetben, majd 1925-től a pécsi magyar királyi „Zrínyi Miklós” Reáliskolai Nevelőintézetben tanult. Az érettségi után a Ludovika Akadémián folytatta tanulmányait, ahol 1933-ban avatták hadnaggyá. Az 1. tábori tüzérosztálynál szolgált Budapesten, 1937-től Billnitzer Ernő alezredes osztályparancsnok segédtisztjeként. 1938 decemberétől Aszódra települt át az osztály. 1940 őszén, az erdélyi bevonulásból visszatérve átvette az 1. üteg parancsnoki teendőit. A délvidéki hadjáratot követően az osztályt Hajmáskérre telepítették át, ahol a tüzérségi löiskola tanosztályaként működött. Amikor Billnitzer ezredes más beosztásba került, jelentkezett a szervezés alatt álló rohamtüzérséghez és részt vett az első rohamtüzér tiszti tanfolyamon. Kezdetben Barankay századosnak az volt az elképzelése, hogy ő lesz az osztályparancsnok helyettese, de aztán az 1. rohamtüzér osztály felállításakor mégsem kapott beosztást. Ennek oka az volt, hogy ekkor már a felállítandó további rohamtüzér osztályok egyikének parancsnokának szánták. 1944. április 1-jétől a frissen felállított sümegi 7. rohamtüzér osztály parancsnokának nevezték ki. Május és június folyamán Burg bei Magdeburgban vett részt rohamtüzér tanfolyamon és a német rohamlöveg anyag megismerése érdekében. 1944 szeptemberében mozgósították a 7. rohamtüzér osztályt és az alföldi harcok után a főváros védelmére rendelték (egy üteg az észak-magyarországi harcokban vett részt). 1945 februárjában Budapesten, a Gellért Szállóban szovjet hadifogságba esett (13 másik tiszt és 160 fő, osztálya teljes megmaradt állománya társaságában). Április végén a hadifogságból átkerült a katonai politikai osztály Nádor utcai fogházába, az 1-es cellába, ahol október elejéig tartották fogva. Innen a Markó utcai gyűjtő fogházba került, 24 pontos vádiratából 21 halállal büntethető tétel volt. 1946. augusztus 20-án megszökött a fogságból. Veress Zoltán főhadnagy szerint apja, aki ekkor már vezérőrnagy volt, szervezte meg a szöktetését. Először Ausztriába ment, ahol 1948 júniusáig tartózkodott. Itt volt az angol megszálló erők parancsnokának sofőrje, pincér az amerikai csapatok kaszinójában és csendőr őrmester a francia csapatoknál. Franciaországba ment, aztán 1948-ban Argentínában fuvaros vállalkozást alapított. 1964-ben az Egyesült Államokba költözött, vállalkozását 1981-ig vezette, nyugdíjba vonulásáig. Az Egyesült Államokban hunyt el.⁶⁰⁴

⁶⁰⁴ BILLNITZER 2017. 178-179.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők, Török Pál személyi lapja.; Interjú Veress 2007/II. 7-8.; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál 1985. szeptember 21-i levele Palásthy András részére; HM HIM

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Tisztikeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Kormányzói Dicsérő Elismerést hadiszalagon kardokkal

Újólagos Kormányzói Dicsérő Elismerést hadiszalagon kardokkal két ízben

Sondermeldung koszorú

I. és II. osztályú német Vaskereszt

Felvidéki, Erdélyi és Délvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt⁶⁰⁵

Dr. Vályi Lajos orvos hadapród őrmester

Budapesten született 1920. január 1-jén. 1941 májusától szeptemberig a 15. honvéd gyalogezred állományában tartalékos tiszti tanfolyamot végzett Esztergom táborban. A tanfolyamot követően tartalékállományba került, visszatért az orvosi egyetemre. A diploma megszerzését követően, 1944. október 1-jén bevonult karpaszományos orvos szakaszvezetőként a XI. helyőrségi kórházba, az Alkotás utcába. November 3-8. között a 9. rögtönzött gyalogzászlóalj orvosi teendőit látta el Vecsés környékén. A zászlóalj felőrlődését követően, november 10-én az 1. rohamtűzér osztályhoz osztották be, mivel az addigi orvos főnök, Parczer orvos főhadnagy hivatalosan beteget jelentett, de a valóságban hazaszökött. 1944. november 10-től az osztály megszűnéséig Dr. Vályi orvos hadapród őrmester töltötte be az orvosfőnöki beosztást.

Az Ecser környéki harcokban való szerepéért 1944 decemberében Nagy Ezüst Vitézségi Éremmel tüntették ki.

Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál önéletrajza

⁶⁰⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 188.; Interjú Török 1986; HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Török Pál önéletrajza

„[...] a zászlóalj-vezetőorvosunk, orvos nélkül voltunk ottan. Aztán jelentkezett egy fiatalember, hogy ő szeretne rohamtüzér lenni. *Oké fiam, rendben van.* Hát kérdezem *neve, miegymás, foglalkozása,* azt mondja, *orvos.* Hát mondom, *nekem orvos kell.* Hát mondja, *ő fegyverrel akar harcolni.* Mondom *ittén fegyveres harc nem lesz, nekünk orvosra van szükségünk.* Hát ez volt a Vályi Lajos, dr. Vályi Lajos, ez lett a zászlóalj-vezetőorvosunk. Fiatalember volt, de egy végtelen kedves, helyes, aranyos és lelkiismeretes fiú volt. Azzal is mentünk aztán hadifogságba.”⁶⁰⁶

1945. január 30-án szovjet hadifogságba esett. A kiskunfélegyházi hadifogolytáborból a Szovjetunióba szállították. 1948 augusztusában szállították haza, azonban Máramarosszigeten visszatartották, és a hadifogoly kórházban dolgozott. 1948. október 8-án érkezett Debrecenbe.⁶⁰⁷

Városhy Péter hadapród őrmester (zászlós)

A rohamtüzér kiképzőkeret tagja volt. A harctérre a 3. üteggel vonul el, ahol az ütegvonatnál került beosztásba. A Kárpátokba való visszavonulást követően a 3. üteg kötelékében részt vett a Belényes környéki erdélyi harcokban.

„Reggel 7 óra helyett 9 órakor kezdődik a támadás. Erős aknatűzet kapunk. Én Ravasszal a jobbszárnyon elindulok, hogy kerülővel az erdőn át az oláhok mögé jussunk. Légvédelmi gépágyúk is érkeznek, hogy közvetlen célzással/lövessel segítsék a támadást. Sikerül az ellenséges géppuskafészeket hátulról megközelíteni, de a támadás túlságosan jól sikerült, s a hátramenekülő román gyalogság szinte elsöpör bennünket. A sűrű erdőben Ravasszal elveszítjük egymást. Én géppisztolysorozatokkal védekezek az elsodrás ellen, de kapok egy célzott kézigránátot, amely elől már hiába hasalok le. Sűrű géppuska tűzben próbálom az ellenség elől kitérni. A géppisztolyomat nem tudom két kézre fogni, mert a véremtől úgy csúszik mintha ázott szappanból volna. Nagy nehezen visszavánszorgok. Bekötöznek, nincs nagy bajom.”⁶⁰⁸

A Budapest környéki harcok során a 3. üteget kísérő gyalograjok egyikének parancsnoka. 1944. november 19-én aknaszilánk találattól a nyakán könnyebben megsérült, de

⁶⁰⁶ Interjú Móricz 1987. 9.

⁶⁰⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, Palásthy András által dr. Vályi Lajos orvos hadapród őrmesterrel készített kérdőíves kutatásból

⁶⁰⁸ VÁROSHY é.n. 13.

saját kérésére osztályánál maradt.⁶⁰⁹ Részt vett az 1944. december 6-i Székesfehérvár irányába végrehajtott sikeres rohamtüzér támadásban, melynek során a 10. rohamtüzér osztály és az 1/3. rohamtüzér üteg 800 méter szélességben, és 10 kilométer mélységben nyomult előre az ercsi-i vasútvonalig. Ütegeivel beosztották a német 271. népigránátos hadosztályhoz tartozó Kündiger-harcsoportba. 1945. január 26-án megkapta a II. osztályú német Vaskeresztet.

„[...] rohanás a Daróci útra, ahol a katonai ruharaktárba beszivárogtak az oroszok. Napokig tartó küzdelemben támogatjuk a németek kísérletét az épület visszafoglalására. Végül a Zrínyivel nekihajtunk a 2,5 m[éter] magas téglafal kerítésnek, majd gyors balra át az udvaron és hátba támadjuk a meglepett ruszkit. Az utánunk jövő német lángszórós kocsit fejezi be az ellenség kifüstölését.”⁶¹⁰

Budapest ostromának utolsó napjaiban szüleinél lakott több rohamtüzér tiszt is. Szovjet hadifogságba esett.

Kitüntetései:

Bronz Vitézségi Érem

Kis Ezüst Vitézségi Érem

II. osztályú német Vaskereszt

I. osztályú Tűzkereszt⁶¹¹

vitéz nemes Vértessy László hadnagy (főhadnagy)

1922. január 11-én született Budapesten, apja vitéz Vértessy Károly nyugalmazott százados. A pécsi katonai reáliskolában érettségizett, majd ezt követően jelentkezett a Ludovika Akadémiára, ahol 1942. június 18-án avatták hadnaggyá. A komáromi 6. tábori tüzérosztállyal szolgált, majd 1943. június 3-ig a tábori tüzér központi lőiskolán volt segédtanár és ütegparancsnok. 1943. szeptember 30-ig a hajmáskéri 1. tábori tüzérosztállyal volt üteg alantós tiszt, majd a rohamtüzér tiszti tanfolyam elvégzését követően – 1943. október 1-jétől – az 1.

⁶⁰⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1945. november 28., 9287.szám. 7. számú veszteségkimutatás

⁶¹⁰ VÁROSY 1996. 5.

⁶¹¹ VÁROSY é.n. 1-28.

rohamtüzér osztály parancsnokának segédtsíztje.⁶¹² Részt vett a Kárpátok előterében, Stanislau térségében vívott harcokban.

„Vitéz Vértessy László hdgy, mint az 1. rohamtüzér osztály segédtsíztje önként vállalkozott arra és kérte, hogy a már több alkalommal súlyos harcokban részt vett felderítőtisztet leváltva, tekintettel a bizonytalan gyalogsági helyzetre és korlátolt figyelési viszonyokra, mint felderítő tiszt saját gyalogságukkal szárnyának első vonalában támadjon előre. Ezen feladatát igen erős ellenséges gyalogsági, aknavető, tüzérségi, páncéltörő és Sztálin-orgona tűzben hajtotta végre, értékes célfelderítésével és tűzmegfigyelésével osztályparancsnokának munkáját igen megkönnyítette. Felderítő járőréből felderítő tisztese hősi halált halt, mindkét rádiósa súlyosan megsebesült.”⁶¹³

A Kárpátok vonaláig való visszavonulás során „...feladatom ez időben az volt, hogy az osztály ellátó részlegeit mozgatva, azokat a harcok előrehaladásának megfelelően irányítsam mindig biztonságos helyre, annyira hátra, hogy ellenséges behatáson kívül legyenek, de a harcoló egységek támogatását is végezni tudják.”⁶¹⁴

„Átmentünk Ecserre. Vértessy L. hdgy-al itt találkoztunk, aki lánykérőbe készülvén, indulás előtt szerzett egy zsák burgonyát, s virág helyett azt vitte magával.”⁶¹⁵

1944. november 1-jén előléptették főhadnaggyá. 1944. december 31-től – Kulifay András főhadnagy hősi halálát követően – a 2. üteg parancsnoki teendőit látta el. 1945. január 30-án Budán esett szovjet hadifogságba, ahonnan 1947. szeptember 30-án térhetett haza. 1948. január 2-án feleségül vette Bán Lenkét, és még ebben az évben megszületett László nevű fiuk, majd 1950-ben Leila leányuk. 1948. január 26-án végelbánás alá vonták és elbocsátották a honvédség kötelékéből. Ekkor belépett a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetébe, majd 1955-ben a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezetébe. Először gépkocsivezetőként, majd könyvelőként dolgozott különböző vállalatoknál. 1951-52-ben mérlegképes könyvelő képesítést szerzett. A forradalmi események alatt aktív szerepet vállalt a munkástanácsban, ezért szerepe miatt 1958-ban megfosztották rendfokozatától és internálták.

⁶¹² HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők, Vértessy László személyi lapja.

⁶¹³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, 307./1.rotü.oszt.pk.44.V.22.számú harctudósítás

⁶¹⁴ VÉRTESY é.n. 2-3.

⁶¹⁵ MOLNÁR é.n. 8.

Kitüntetései:

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

II. osztályú német Vaskereszt

I. osztályú Tűzkereszt

dunaszentgyörgyi Wáczek Fedor (később: Csanády György) főhadnagy

1919. február 26-án született Budapesten. Nagy múltú katonacsaládból származott, dédapái az 1848-49-es szabadságharcban harcoltak, nagyapái tábornokok voltak az első világháborúban, apja pedig Wáczek Ferenc huszár alezredes volt, Szentes városparancsnoka. A kőszegi, majd a pécsi katonai reáliskolákban tanult, és reálgimnáziumi érettségi vizsgát tett. 1936-ban felvételt nyert a Ludovika Akadémiára. Csapatszolgálatát Győrben teljesítette a 2. tábori tüzérosztálynál. 1939. augusztus 20-án avatták hadnaggyá tábori tüzérként, és a szegedi 14. tábori tüzérosztálynál kapta meg első tiszti beosztását. 1942. április 1-jén előléptették főhadnaggyá, és áthelyezték a munkácsi 24. tábori tüzérosztályhoz segéd tiszti beosztásba. 1942. május 6-tól ütegparancsnokként harcolt a doni harcokban. A nyári timi csatában eredményes tűzvezetésével több nehézfegyvert is megsemmisített. Egy harckocsiárok elleni támadásnál a gyalogság vonalából irányította kilenc üteg tűzét.⁶¹⁶ 1943 februárjában Németországba vezényelték tüzér tanfolyamra, majd hazaérkezése után jelentkezett a megalakuló rohamtüzérséghez, és részt vett annak megszervezésében. A felállított 1. rohamtüzér osztály 3. ütegének parancsnoka lett. 1944. április 15-én az osztályt a keleti arcvonalra vezényelték. A hadműveleti területre kiérkezett üteg 1944. április 25-én esett át a tűzkeresztségen. Wáczek főhadnagy a támadásra kijelölt terület bejárása közben aknaszilánktól a combján megsérült. „Három motorkerékpárral elmentünk felderítésre, és véletlenül... [...] Szóval bementünk egy égő faluba [...] egyszer csak egy ilyen kézigránátokat hajigáltak ránk, már akkor a szovjet vonalaknál voltunk. És akkor gyorsan megálltunk, fedezékbe húzódtunk, [...] és akkor sebesült meg első alkalommal a Wáczek Fedor. Észre sem vette, mert egy ilyen kézigránát szilánktól...”⁶¹⁷ A magyar védőállások ellen meginduló szovjet harckocsik közül ezen a napon kettőt kilőttek, a többi visszavonult. 1944. április 28-án Nadvorna térségében kellett egy készülő szovjet támadást elhárítani. A ködben felbukkanó harckocsikról nem tudták

⁶¹⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 3306, FABINYI 189.

⁶¹⁷ Interjú Siklósi Szabó 1987. 3.

eldönteni, hogy szovjet, vagy német páncélosok-e, így az ütegparancsnok a rohamlővegből kiemelkedve igyekezett megállapítani, amikor fejlövéstől súlyosan megsebesült. „A következő pillanatban, egy a közelben fekvő maradt nehézpuskából egy találat ért. A lövedék a jobb halántékom fölött széttörve a bukósisakomat a fejemet érte. A meleg vér ömlését éreztem az arcomon, visszazuhanam a rohamlővegbe. Tudatküszöbömet átlépte, hogy súlyosan megsebesültem. Irány hátra!”⁶¹⁸

Wáczek főhadnagyot repülőn szállították Budapestre, felépülését követően, 1944 szeptemberétől az 1. rohamtűzér osztály pótkeretének parancsnoka, majd október 28-án átvette az 1. rohamtűzér osztály parancsnoki beosztását. 1944. november 20-án Maglód-Ecsér térségében szemrevételezés közben aknatalálat érte motorkerékpárját, melynek következtében súlyosan megsebesült.⁶¹⁹ Az oldalkocsis 750 köbcentis motorkerékpárt Mányoki István főhadnagy vezette, aki úgy emlékezett, hogy Wáczek Fedor bátyjához indult, az 1. páncélosadosztály vezérkari főnökéhez, hogy tájékoztatást adjon neki a rohamtűzerek helyzetéről, hátha egy részük a gyalogsági alkalmazás helyett a páncélosadosztályhoz tudna kerülni.⁶²⁰ A budapesti 1. számú sebészeti klinikán jobb lábát amputálták, majd december 11-én a soproni 205. számú katonai kórházba szállították. 1945. január 1-jén a 108. számú kórházvonattal Németországba szállították, és a sonneburgi katonai kórházban esett brit hadifogságba 1945. április 11-én. 1946. december 18-án szabadult a hadifogságból, és 1947 januárjában tért haza. 1947. május 16-án elítélték (az ítélet mértékéről nem maradt fenn forrás), mint az 1. rohamtűzér osztály egykori parancsnokát, mivel az elit alakulatnak számító osztály a vád szerint a nyilas uralom fenntartását segítette. 1947. december 9-én nevét Csanády Györgyre változtatta. Felvételt nyert a Közgazdasági Egyetemre, de innen 1950-ben eltanácsolták tisztí múltja miatt. 1948. január 1-jén hősi halált halt rohamtűzér tiszt bajtársának, Kőszeghy Barnabás főhadnagynak özvegyét vette feleségül, Illgen Kornélia Veronika Etelka Emma Irén Máriát, akivel öt gyermekük született. Üzemmérnökként helyezkedett el a Kohó- és Gépípari Tervező Irodánál, majd a Budapesti Mezőgazdasági Gépgyárban. Ő szervezte meg a Rohamtűzerek Bajtársi Körét. A honvédelmi miniszter 366/1993. számú parancsa alapján rehabilitálták és előléptették őrnaggyá. Németországban hunyt el 1994. március 27-én.⁶²¹

⁶¹⁸ CSANÁDY 1978. 3-4.

⁶¹⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) 8.nyv. oszt., 757. doboz, 1945. november 28., 9287.szám.

⁶²⁰ Interjú Mányoki 2006/II. 8-9. A kezdeményezésből végül nem lett semmi.

⁶²¹ BILLNITZER 2017. 191.; HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 7821., Wáczek Fedor személyi lapja.

„Waczek Fedor /Csanády György/ fhdgy. volt a viccesináló. A tisztiétkezében – az ezredes úr és Barankay szds. úr távoztával – kezdődött a vigalom. Kicsi a rakás, derékszíjak elcserélése, sapkák összekötözése stb. mind az ő ötlete volt.”⁶²²

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Tisztikeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal újólagon

Kormányzói Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

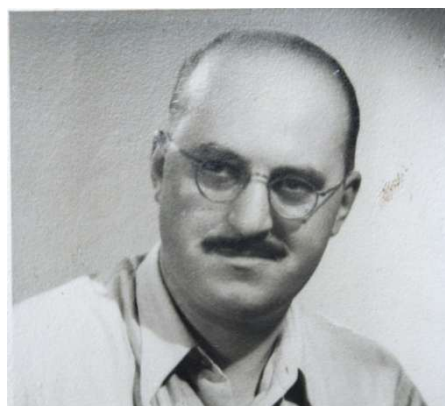
I. osztályú Tűzkereszt

Zábory (Záborszky?) Sándor pc. hadnagy

Páncélos kiképző volt az 1. rohamtűzér osztálynál. További adat nem áll rendelkezésre.

Dr. Zálnoky (Prohászka) Jenő hadnagy (főhadnagy)

1917. január 25-én született Budapesten. 1935-ben szerzett reálgimnáziumi érettségit, majd a debreceni Jog- és Államtudományi Egyetemen folytatta tanulmányait. 1938-ban megszakította jogi tanulmányait, és 1939. február 1-jén bevonult katonai szolgálatra a kassai 2. gépkocsizó könnyű tüzérosztályhoz. 1939-ben végezte el a tartalékos tiszti iskola első évét, majd 1939. október 1. és 1940. október 1. között a második évet Budapesten.

1940. október 1-jén előléptették hadapród őrmesterré. A 2. gépkocsizó könnyű tüzérosztály bemérőtisztjeként a 2. páncéloshadosztály alárendeltségében részt vett Kárpátalja, Felvidék, Erdély és Délvidék visszacsatolásában. 1941. július 1-jén osztályával került ki a keleti hadműveleti területre, azonban augusztus 9-én közelharcban váll-lövéstől megsebesült és a

⁶²² MOLNÁR é.n. 3.

tulcsini katonai kórházba szállították. 1941 novemberében zászlóssá léptették elő. 1942 szeptemberében hivatásos tiszti vizsgát tett Kassán. 1942. november 1-jén átvették hivatásos állományba. 1943. május 1-jén 1941. október 1-jei hatállyal előléptették hadnaggyá. 1943 augusztusától részt vett az első rohamtüzér tiszti tanfolyamon Hajmáskéren, majd a megalakult 1. rohamtüzér osztály gépkocsitisztje lett. A második, harmadik és negyedik rohamtüzér tiszti tanfolyamon oktató volt. 1944. március 15-ig a 2. üteg beosztott tisztje volt, majd áthelyezték a 24. rohamtüzér osztályhoz Kassára, a 3. üteg parancsnokának. 1944. április 20-tól június 1-ig a burgi első németországi magyar rohamtüzér tanfolyamon vett részt. Június 1-jén előléptették főhadnaggyá. Osztályával 1944. október 29-től Budapest védelmére rendelték, és részt vettek a főváros előterében vívott elhárító harcokban. 1944 novemberében a Pécel környéki harcokban közelharcban mindkét lábán és karján lövéstől és kézigránátszilánktól súlyosan megsebesült, és a soproni 526. tábori kórházba szállították. 1945. január 26-án beosztották a debreceni 16. rohamtüzér osztályhoz, ahol a 2. üteg ütegparancsnoki, illetve osztálysegédtiszti beosztásokat látott el. A Balatontól északra zajló harcok során folyamatosan vonult vissza osztályával Ausztria irányába. 1945. május 9-én az ausztriai Steyrnél érte a háború vége. Osztályával Mehrnbach községbe vonult, és települt amerikai felügyelet alatt. A 16. rohamtüzér osztály megmaradt hadianyagával együtt október 20-án térhetett haza. A debreceni 4. honvéd kerületi parancsnokságon létszám feletti állományba helyezték, majd 1946. szeptember 1-jén leszerelték.

1946 és 1947 között befejezte a félbehagyott jogi tanulmányait, majd 1948-ig ügyvédjelöltként dolgozott Debrecenben. Fényképész segédi oklevelet szerzett, és 1950-ig ebben a szakmában helyezkedett el. 1950-ben a Budapesti Építőipari Műszaki Egyetemen műszaki rajzoló végzettséget szerzett. 1954 augusztusában feleségül vette Vörös Irént.

Kitüntetései:

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, hadiszalagon a kardokkal

Koronás Bronzérem, hadiszalagon a kardokkal

Dandárparancsnoki Dicsérő Elismerés, hadiszalagon a kardokkal

Felvidéki Emlékérem, Erdélyi Emlékérem, Délvidéki Emlékérem

I. osztályú Tűzkereszt 2 sebesülési pánttal⁶²³

⁶²³ HM HIM Központi Irattár (Budapest) Személyi anyaggyűjtők 83328., Dr. Zálnoky Jenő személyi lapja.; Interjú Zálnoky 1986. 1-6.

6.2. A ROHANTÜZÉR TISZTEK ÉLETRAJZAIBÓL LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK

A levéltári és irattári kutatás során az 1. rohamtűzér osztály tisztikarából 65 főt sikerült név szerint azonosítani. Ez a szám magában foglal minden olyan személyt, aki akár csak rövid ideig is, de szolgált a rohamtűzérség megalakulása idején még hadrendi számmal nem rendelkező alakulatnál, vagy a már kiforrott, állománytáblával felállított osztálynál. Azért döntöttem amellett, hogy nem szűrök ki senkit a vizsgálati körből, mert, ha például a keleti harctérre történt elvonulás előtt áthelyezték is valamelyik személyt másik alakulathoz, akkor is nyomot hagyott a gondolkodásmódja, személyisége a rohamtűzérek körében. Ennek alapján minden vizsgálati szempontnál a 65 fős keret volt a kiindulópont.

Életkor:

A 65 fő közül 49 főnek sikerült meghatározni a születési évét. Mivel az osztály 1943-ban állt hadrendbe, így azt vizsgáltam meg, hogy a rohamtűzérséghez jelentkezett tisztek ebben az évben hány évesek voltak. Ebben az évben a 49 főből hatan múltak el 30 évesek, Billnitzer ezredes, Doóry őrnagy, Barankay százados, Henkey-Hönig százados, Török százados és Móricz főhadnagy. Molnár József zászlós volt 1943-ben a legfiatalabb (20 éves), utána Vértesy hadnagy és Rákosi hadnagy következtek (21 évesek), akiket az előző évben avattak fel a Ludovika Akadémián. A teljes állomány átlag életkora 25,7 év volt, ebből a hivatásos tisztek átlag életkora 27,5 év, a tartalékosoké 24,4 év. Mivel főleg a tartalékosok köréből ismeretlen a születési év, így a hiányzó adatok kis mértékben valószínűleg még inkább csökkentenék az átlag életkort. Összességében megállapítható, hogy igen fiatal tisztek szolgáltak az osztály állományában.

Származás:

A vizsgált 65 főből huszonkilencről rendelkezünk olyan információval, amiből következtetni lehet a család társadalmi státuszára.

Nemesi/katonacsalád: 14 fő⁶²⁴

Polgári/értelmiségi család: 13 fő⁶²⁵

Munkáscsalád: 1 fő

Parasztcsalád: 1 fő

Nincs adat: 36 fő

A nemesi származást a viselt névből tudjuk kikövetkeztetni, hiszen többen is használták a nemes előnevet, illetve a nemesi birtokra utaló helyiségnevet. A katonacsalád nagyrészt a ludovikás tiszteknél látható, ugyanis az akadémiára történt beiratkozáskor meg kellett adni az apa foglalkozását. A polgári vagy értelmiségi származásúak közül hárman voltak ludovikások, Mányoki főhadnagy, Guthy főhadnagy és Becsey hadnagy, a többiek tartalékosok voltak. Az ő származásukat legtöbb esetben abból az önéletrajzból lehetett azonosítani, amit az 1940-es évek végén írtak az egykori honvédtisztekkel. Ezekben az önéletrajzokban ugyanis részletesen le kellett írniuk a családi hátterüket. Munkáscsaládból Forintos zászlós származott, az ő apja lakatos volt, paraszti családból pedig Kulik zászlós, akinek az apja gazdálkodott.

Ezek az adatok a Horthy-kor tisztjeinek származási adatait tükrözik, hiszen középfokú oktatási intézménybe főként azok tudtak bekerülni, akinek a családja azt anyagilag finanszírozni tudta. Ez a tartalékosokra és hivatásosokra egyaránt igaz, hiszen tartalékos tiszt csak az lehetett, aki gimnáziumi vagy polgári középfokú végzettséggel rendelkezett.

⁶²⁴ Barankay százados, Csáthy hadnagy, Éder főhadnagy, Gömbös főhadnagy, Henkey-Hönig százados, Kőszeghy főhadnagy, Rákosi hadnagy, Röder főhadnagy, Rátz főhadnagy, Sélley-Rauscher százados, Szüts főhadnagy, Török százados, Vértesy hadnagy, Wácsek főhadnagy

⁶²⁵ Ábry zászlós, Becsey hadnagy, Billnitzer altábornagy, Bodnár zászlós, Buszek hadnagy, Csengeri-Papp hadapród őrmester, Egerszegi zászlós, Erdélyi zászlós, Guthy főhadnagy, Lappints zászlós, Mányoki Andor zászlós, Mányoki István főhadnagy, Patay zászlós

Honvéd középiskolába jártak:

Az egykori rohamtüzér tisztek közül 10 főről rendelkezünk olyan adattal, miszerint tanulmányaik során valamelyik reáliskolában tanultak.

Csak a kőszegi Hunyadi Mátyás Alreáliskolában: Gömbös főhadnagy, Kulifay főhadnagy, Rátz főhadnagy és Röder hadnagy

Csak a soproni Rákóczi Ferenc Alreáliskolában: Szüts főhadnagy

Csak a pécsi Zrínyi Miklós Főreáliskolában: Vértessy hadnagy

A kőszegi Hunyadi Mátyás Alreáliskolában és a soproni Rákóczi Ferenc Alreáliskolában: Guthy főhadnagy

A kőszegi Hunyadi Mátyás Alreáliskolában és a pécsi Zrínyi Miklós Főreáliskolában: Wácsek főhadnagy és Rákosi hadnagy

Nem ismert, hogy melyik intézményben: Török százados

A trianoni béke után a katonai középiskolákat meg kellett szüntetni. A magyar kormány úgy játszotta ki ezt a korlátozást, hogy a négy honvéd középiskola a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium alárendeltségébe került, a parancsnokokat igazgatónak nevezték át, a tanárok nem hordhattak egyenruhát és nem viselhették rendfokozatukat, de a nevelés legfőbb célja továbbra is az volt, hogy leendő honvédtisztek kerüljenek ki az iskolák falai közül. A Ludovika Akadémiára külön felvételi nélkül kerülhettek be azok, akik sikeresen végezték el a reáliskolát. 1936-tól a „honvéd” szó is bekerült az iskolák nevébe és teljesen nyíltan folyt tovább a katonai nevelés.

Ludovika Akadémiát végeztek:

A rohamtüzér tisztek közül huszonhárman végezték el a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát (lásd a lenti táblázatot).

Avatás ideje	Avatottak neve
1929.08.20.	Henkey-Hönig százados, Doóry őrnagy
1932.08.20.	Barankay százados

1933.08.20.	Török százados
1936.08.20.	Sélley-Rauscher százados
1939.01.15.	Gömbös főhadnagy
1939.08.20.	Wácsek főhadnagy, Guthy főhadnagy, Sándor főhadnagy
1940.08.20.	Kulifay főhadnagy
1941.08.20.	Mányoki hadnagy, Rátz hadnagy, Röder hadnagy, Kőszeghy főhadnagy, Éder pc. főhadnagy
1942.06.18.	Csáthy hadnagy, Szüts hadnagy, Vértesy hadnagy
1942.12.06.	Becsey hadnagy, Rákosi hadnagy
?	Toperczer pc. főhadnagy, Zábory pc. hadnagy, Papp hadnagy

Az avatási időpontok mutatják, hogy a későbbi rohamtüzér tisztek jó részét oktatta a Ludovika Akadémián Barankay százados, hiszen 1937. és 1942. között a tüzér akadémikusok tanára volt, vagyis jól ismerte a később kiválógatott beosztottjai jellemét és képességeit. Szintén érdekes összehasonlítani a reáliskolai és ludovikás évfolyamokat. Eszerint Gömbös főhadnagy, Wácsek főhadnagy, Kulifay főhadnagy és Guthy főhadnagy már Kőszegen is ismerték egymást. Többen évfolyamtársak voltak, majd a Ludovika Akadémián egyaránt tüzér szakirányra jártak, így nyolc-tíz éves ismeretség után szolgáltak együtt a rohamtüzérségnél. Ugyanez rajzolódik ki Vértesy hadnagy és Rákosi hadnagy esetében. Ez az összetartás, a bajtársiasság szempontjából nagyon előnyös.

Állománykategória:

A 65 főből huszonketten kezdték katonai pályájukat hivatásosként, negyvenen voltak tartalékosok és hárman lettek tartalékosból hivatásosok. Azok közül, akik tartalékosból lettek hivatásosok, Becsey hadnagy volt az egyetlen, aki a Ludovika Akadémiát elvégezte. Billnitzer ezredes és Zálnoky hadnagy tartalékosként került a Magyar Királyi Honvédségbe, de mivel megtalálták a helyüket, átkérték magukat hivatásos állományba.

Fronttapasztalat:

Az 1. rohamtüzér osztály mozgósítása előtt a rendelkezésre álló adatok tanúsága szerint tizenegyen vettek részt harci cselekményben. A délvidéki, erdélyi és felvidéki bevonulásokban való részvételt nem tekintettem harci tapasztalatnak, hiszen egyrészt az esetek többségében nem volt fegyveres érintkezés, másrészt a források sem említenek a rohamtüzér tisztek esetében ilyen eseményt.

A fronttapasztalattal rendelkezők közül Billnitzer ezredes az első világháborúban, majd a Vörös Hadsereg kötelékében a bevonuló románok ellen harcolt. Barankay százados, Henkey-Hőnig százados, Sélley-Rauscher százados, Kulifay főhadnagy, Wáczek főhadnagy, Rátz hadnagy, Röder hadnagy, Zálnoky hadnagy és Ábry zászlós a Don menti harcokban vettek részt. Közülük hatan sebesülten kerültek haza, kettejüket tanfolyamra vezényelték, egy főt pedig más beosztás átvétele miatt vezényeltek el. Egy fő, Szüts hadnagy 1943. október-november folyamán vett részt a keleti harcokban a szovjetek ellen, és sebesülten tért haza. Az, hogy a fronttapasztalattal rendelkező 11 fő közül heten is megsebesültek, de ezt követően önként jelentkeztek egy nagy veszteségeket ígérő csapatnemhez, nagy fokú elkötelezettséget mutat.

Rohamtüzér tanfolyam:

A teljes létszámból 36 főről tudjuk, hogy milyen rohamtüzér tanfolyamot végzett.

Jüterbogban volt képzésen 2 fő

A rohamtüzér kiképző keret tagjaként 3 fő

Az 1. rohamtüzér tiszti tanfolyamon 14 fő

A 2. tiszti tanfolyamon 9 fő

A 3. tiszti tanfolyamon 4 fő

Esztergom-táborban 3 fő

Nem végzett rohamtüzér tanfolyamot 1 fő

Barankay százados és Gömbös főhadnagy a németországi Jüterbogban vett részt rohamtűzér képzésen, majd ők oktatták Wáczek főhadnagyot, Guthy főhadnagyot és Becsey hadnagyot, akikből megalakult a rohamtűzér kiképző keret. Ők tartották az 1. rohamtűzér tiszti tanfolyamot 1943 nyarán. A sikeresen végzettek adták az 1. rohamtűzér osztály tisztikarának gerincét. A 2. és 3. tiszti tanfolyamot főként tartalékosok teljesítették. Esztergom-táborban Bodnár zászlós, Molnár József zászlós és Molnár T. Lóránd zászlós harcokosi vezető és szerelő tanfolyamon vett részt. Az egyetlen személy, aki ismerten nem végzett semmilyen speciális rohamtűzér képzést, a rohamtűzéség felügyelője, Billnitzer ezredes volt.

Átkerültek más alakulathoz:

Azok közül, akik a rohamtűzér kiképző keret, vagy a megalakult 1. rohamtűzér osztály állományába tartoztak tíz személyről tudunk, akik más alakulathoz kerültek.

Doóry őrnagy a Rohamtűzér Kiképző Tábor parancsnokhelyettese lett.

Éder főhadnagy visszakerült az I/III. harcokosi zászlóaljhoz századparancsnoknak.

Gömbös főhadnagy a Műegyetemre ment tanulni, majd Szálasi Ferenc segédtisztje lett.

Henkey-Hönig százados a 20. rohamtűzér osztály parancsnoka lett.

Török százados a 7. rohamtűzér osztály parancsnoka lett.

Szüts hadnagy a 10. rohamtűzér osztály parancsnokának segédtisztje lett.

Sélley-Rauscher százados a 26. Hungária SS-gránátoshadosztály páncélromboló osztályának lett a parancsnoka.

Röder hadnagy a 7. rohamtűzér osztály pótkeretének parancsnoka lett.

Köszeghy főhadnagy a 7. rohamtűzér osztály 2. ütegének parancsnoka lett

Zálnoky hadnagy a 24. rohamtűzér osztály 3. ütegének, majd a 16. rohamtűzér osztály 2. ütegének parancsnoka lett

Látható, hogy azok, akik más alakulathoz kerültek, ott magas beosztást töltöttek be, vagyis megbecsültséget jelentett az 1. rohamtűzér osztályban szolgálni.

Kitüntetések:

A teljes tisztikarból csupán 33 főnek ismerjük a kitüntetéseit, illetve könnyen lehet, hogy azoknak csak egy részét. Amiért feltételezem, hogy a kitüntetések listája nem teljes, az az, hogy többek esetében csak a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje ismert, ugyanis akiknek posztumusz ítéltek meg ezt a kitüntetést, azok szerepelnek a Maruzs Roland ezredes által összeállított gyűjteményben. Ezeknek a személyeknek a többi kitüntetése azonban a legtöbb esetben nem ismert, hiszen a hősi halottak személyi anyagait a Honvédelmi Minisztérium Központi Irattárából nagyrészt selejtezték a második világháborút követő időszakban.

A forrásokban megtalálható kitüntetéseket az alábbi táblázat tartalmazza.

Kitüntetés neve	Egyszer kiérdemelte	Ismételten kiérdemelte
Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem	1 fő	
Magyar Érdemrend Tisztikeresztje	3 fő	
Magyar Érdemrend Lovagkeresztje	16 fő	1 fő
Kormányzói Dicsérő Elismerés	13 fő	7 fő
Magyar Koronás Ezüstérem	1 fő	
Bátorság Érem	1 fő	
Magyar Koronás Bronzérem	2 fő	
Nemzetvédelmi Kereszt	1 fő	
Köztársasági Elnöki Elismerés (későbbi)	1 fő	
Nemzetvezetői Dicsérő Elismerés	1 fő	
Honvédelmi Miniszteri Dicséret	1 fő	
Vezérkar Főnöki Dicséret	3 fő	
Hadseregparancsnoki Elismerés	2 fő	
Hadtestparancsnoki Elismerés	1 fő	
Hadtest Tüzérparancsnoki Elismerés	1 fő	
Tüzér Felügyelői Dicséret	2 fő	
Dandárparancsnoki Elismerés	1 fő	
Rohamtüzér Felügyelői Dicsérő Oklevél	1 fő	
Csapattestparancsnoki Elismerés	1 fő	
Nagy Ezüst Vitézségi Érem	2 fő	
Kis Ezüst Vitézségi Érem	2 fő	

Bronz Vitézségi Érem	3 fő	
Életmentésért Érdemérem	1 fő	
Erdélyi Emlékérem	12 fő	
Felvidéki Emlékérem	13 fő	
Délvidéki Emlékérem	6 fő	
I. osztályú német Vaskereszt	2 fő	
II. osztályú német Vaskereszt	7 fő	
Soldermeldung	1 fő	
I. osztályú Tűzkereszt	21 fő	

A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét 23-an kapták meg, ebből ötödikként Barankay százados, vagyis az összes adományozás 4%-a az osztályhoz tartozott. (Barankay századoson kívül még két rohamtüzér érdemelte ki ezt a rendkívül magas presztízzsel járó kitüntetést, Vértess Vilmos százados és Bozsoki János zászlós. Így a rohamtüzérek az összes adományozások 12%-át jelentették.)

A Magyar Érdemrend kapcsán Maruzs Roland ezredes végzett komoly gyűjtést, de sajnos ez a mű is csak a posztumusz adományozásokat tartalmazza, így közel sem teljes körű. A Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét 82-en kapták meg posztumusz, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét pedig 794-en.⁶²⁶ Következtetni ebből az adományozások teljes számára nem lehet, de mindenesetre látszik, hogy nem könnyen megítélt kitüntetésekéről van szó. A tisztikeresztet elnyert két fő és a lovagkeresztet kiérdemelt 17 személy igen kiemelkedőnek mondható.

A Kormányzói Dicsérő Elismerésnek, vagy más néven Signum Laudisnak három fokozata volt, a Magyar Koronás Aranyérem, a Magyar Koronás Ezüstérem és a Magyar Koronás Bronzérem. Továbbá a Magyar Koronás Ezüstérem korábbi elnevezése a Bátorság Érem, melyet Éder főhadnagy kitüntetési sorában lehet megtalálni, így az is ebbe a kategóriába tartozik. A forrásokban eltérő megnevezést használtak a visszaemlékezésekben, harctéri naplókban, személyi anyaggyűjtőkben, így úgy döntöttem, nem egységesítem, nehogy bármi torzulást okozzon a változtatás és a volt rohamtüzérek által használt elnevezéseket használom. Ez alapján Kormányzói Dicsérő Elismerést, Magyar Koronás Ezüstérmet, Bátorsági Érmét és

⁶²⁶ MARUZS 2013. 10.

Magyar Koronás Bronzérmét összesen 16 fő kapott. A Magyar Koronás Ezüstérem katonai tagozatát 1939. január 1. és 1944. december 31. között összesen 549 fő kapta meg, a Magyar Koronás Bronzérmét 6734 alkalommal adományozta a kormányzó.⁶²⁷ Látszik, hogy ez egy nagy számban adományozott elismerés.

A többi kitüntetés kapcsán sajnos nem ismert az összes adományozás száma.

A különböző szintű parancsnoki dicsérek összes száma tizenöt. Ezek közül a Köztársasági Elnöki Elismerést Guthy főhadnagy már a néphadsereg tisztjeként kapta.

A vitézségi érmek száma hét, melyet kevésnek tartok, valószínűleg a források hiányossága miatt nem maradt fenn a valós szám.

Az Erdélyi Emlékérem, Felvidéki Emlékérem és Délvidéki Emlékérem is többek mellkasát díszítette. Érdekes, hogy a Délvidéki Emlékérem jóval kevesebb tiszt kitüntetéslistáján szerepel, pedig az volt a legkésőbbi a három közül.

A német vaskeresztet is többen elnyerték, ez a különböző német alakulatokkal való szoros együttműködésnek volt köszönhető. Az I. osztályú Vaskeresztet Rátz Tibor hadnagy és Török Pál százados érdemelte ki.

Valószínűleg az I. osztályú Tűzkereszt darabszáma sem teljes, hiszen aki ténylegesen, fegyverrel részt vett a hadműveletekben, az automatikusan elnyerte ezt az elismerést. Így a rohamtűzér tisztek mindegyike kiérdemelte. A sebesülési pántok száma általában nem szerepel a forrásokban, de a következő szempontban látható, hogy igen sok rohamtűzér tiszt Tűzkeresztjén volt akár több is.

Sebesülések:

A rendelkezésre álló források alapján 36 tiszt szenvedett valamilyen sebesülést az osztály felállítása és 1945 februárja között, tehát a teljes létszám 55%-a. Ebben az időszakban összesen 54 sebesülési eset történt. Huszonheten sebesültek meg egy alkalommal, hárman kétszer, öten háromszor és egy fő ötször. Sebesülés elszenvedése szempontjából Molnár József zászlós a csúcstartó, aki felépülését követően szinte azonnal újabb sebesülést szenvedett.

⁶²⁷ web.archive.org Signum Laudis...Katonai Érdemérem szócikk (letöltve: 2024.05.22. 21:53)

A sérült testrész alapján 5 esetben volt érintett a törzs, 15 esetben a fej, 20 esetben a végtagok (itt külön kiemelendő, hogy 3 főnél lábamputálásra került sor a sebesülésből fakadóan), valamint 18 olyan eset van, amikor csak a sebesülés tényét ismerjük, de az érintett testrészt nem. Azt is érdemes megemlíteni, hogy a fejlövések több esetben is a rohamlővegből való kiemelkedés miatt következtek be, aminek a hátterében vakmerőség állt. A végtagsérülések nagy részt közelharcban keletkeztek, amikor ellenséges aknavetőtűz vagy kézigránát sebezte meg a rohamtűzér tiszteket.

A sebesülés oka 7 esetben lövés, 26 esetben aknaszilánk, 3 esetben a rohamlőveg kilövése, 5 esetben légiakna vagy bomba okozta légnyomás, 4 esetben kézigránát repesz, 3 esetben baleset, egy esetben harckocsigránát repesz és egy esetben harckocsiaknára futás volt, valamint 6 eset van, amikor nincs információ arról, hogy mi okozta a sérülést. Az aknaszilánk okozta sérülések többsége gyalogsági roham során keletkezett. A balesetek közül kettő a hátszágban bekövetkezett autóbaleset volt, nem a harcok következtében történt, egy esetben pedig olyan csonttörés volt, aminek az oka nem ismert. Érdekes, hogy a kilövések száma elég alacsony, ami mutatja azt is, hogy az osztály rohamlővegeinek nagy része nem az ellenség keze által veszett oda, hanem az elégtelen műszaki támogatás, kiszolgálás miatt.

A sebesülést követően 26 esetben került kórházba az illető, 27 esetben a csapattesténél maradt és nem vett igénybe magasabb szintű ellátást, valamint egy esetről nem rendelkezünk információval. Az ismert esetek 50%-ában maradtak a tisztek az alakulatuknál, ráadásul a kórházba kerülések nagy részében egyenesen életmentő beavatkozásra volt szükség. Véleményem szerint ez is jól mutatja, hogy erős volt a morál az osztály tisztikarában, fontosabb volt a bajtársakkal való összetartás, mint az egyéni testi épség.

Hősi halottak:

Az osztály tisztikarából 1943. október és 1945. május között 15 fő halt hősi halált és egy fő (Gáspár hadapród őrmester) eltűnt harc közben. Légibomba okozta 1 fő (Barankay százados), aknaszilánk 3 fő (Drienyovszky zászlós, Pál zászlós, Fillinger zászlós), kilövés 2 fő (Kulifay főhadnagy, Kőszeghy főhadnagy), lövés 5 fő (Rátz főhadnagy, Csáthy hadnagy, Fóris zászlós, Erdélyi zászlós, Kocsner zászlós), baleset 1 fő (Bodnár zászlós), betegség 1 fő (Mányoki Andor zászlós) halálát, valamint 2 fő (Horváth zászlós, Narancsik hadapród őrmester) esetében nem ismerjük a halál okát.

Az osztály tisztikarának 24,6%-a halt hősi halált vagy tűnt el. Ezek nagy része nem klasszikus rohamtüzér szerepkörben való alkalmazás során következett be, hanem főként gyalogosként harcolva.

Hadifogságba esés:

A vizsgált 65 főből 37 személyről ismert, hogy hadifogságba esett. A hősi halált haltakat a teljes létszámból leszámítva ez azt jelenti, hogy ha azok, akikről nincs adat, nem voltak hadifoglyok, akkor is a teljes létszám 57%-a volt hadifogoly. Ellentétes esetben, ha közülük is mindenki lett volna, akkor 75% lenne ez az arány. Mivel az 1. rohamtüzér osztály tisztjeinek túlnyomó többsége harcolt a bekerített Budapest védelmében, ahol a hadifogság elkerülésére kevés volt az esély, valószínűleg a nagyobbik szám állhat közelebb a valósághoz, de sajnos biztosat sosem lehet már tudni.

Az ismert 37 személy közül 25-en lettek szovjet hadifoglyok, nyolcan amerikai, négyen pedig brit fogságba estek. Szovjet hadifogságba főként Budapest elestekor kerültek, míg amerikai vagy brit fogságba általában sebesülten, nyugati kórházban, vagy esetleg korábban más csapattesthez kerülve alakulatuk nyugatra való visszavonulása során kerültek.

A 37 személy összesen minimum 46,5 év hadifogoly időt töltött el (5 fő esetében nem ismert a szabadulás ideje, így a fogságban töltött idő hossza sem). Az ismert adatok alapján a szovjet hadifogolytáborokban eltöltött átlagos idő 19,86 hónap, az amerikai táborokban 11,2 hónap⁶²⁸, a brit fogságban 11 hónap volt, a teljes átlag pedig 18 hónap.

⁶²⁸ Sélley-Rauscher százados 48 hónapos fogolyideje nélkül ez 4,1 hónap lenne

Leghosszabb ideig Sélley-Rauscher százados volt hadifogságban, aki 1949-ben tért haza az amerikai fogságból, majd ezután fél év börtönre ítélte a Népbíróság. A szovjet hadifogságba esettek közül dr. Vályi orvos hadapród őrmester volt legtovább hadifogoly, ő 3 és fél évet töltött a Szovjetunióban, majd hazaszállítását követően még két hónapig dolgoztatták orvosként egy debreceni hadifogoly kórházban. Legrövidebb idő után Röder hadnagy, Rákosi hadnagy és Patay zászlós szabadultak, ők két-két hónappal a fogságba esést követően térhettek haza. Mányoki Andor zászlós nem tért haza a hadifogságból, ugyanis skarlátban elhunyt.

Hat szökési kísérletről van információ. Rátz hadnagyot szökés közben lelőtték, Buszek hadnagy, Egerszegi zászlós és Névery zászlós viszont szerencsésen hazaért. Gömbös főhadnagy ellen büntetőpert indítottak, melynek végét nem várta meg, hanem a szegedi börtönből megszökött és Németországba emigrált. Török százados szintén börtönből szökött meg, sikeresen. Így a szökési kísérletek 83,3%-a volt sikeres.

Emigráltak:

A háború után külföldre történt emigráció vizsgálata esetében természetesen ki kell vonni a teljes létszámból a hősi halottakat, így 49 fő a vizsgált állomány. 18 fő esetében nincs arról információ, hogy a háború vége után hogyan alakult a sorsa. A többi 31 fő közül hat személyről ismert, hogy elhagyta az országot.

Gömbös főhadnagyot hadbíróság elé állították háborús bűnösnek, aki nem várta be az ítéletet és Németországba emigrált. Henkey-Hönig százados Svédországban, Hetey zászlós Ausztráliában, Török százados Ausztria, Franciaország, majd Argentína után az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le és mindannyian külföldön hunytak el.

Buszek zászlós és Szüts hadnagy az 1956-os forradalom után hagyták el Magyarországot. Buszek zászlós Németországban telepedett le, Szüts hadnagyról csak annyit tudunk, hogy nyugatra szökött. Buszek zászlós a forradalmi eseményekben játszott szerepe miatt börtönbe került, szabadulása után hagyta el az országot. Szüts hadnagy esetében a forradalomban vállalt szerepről nincs információ.

Mindenesetre az látszik, hogy bár a rohamtüzér tisztek a háború után nem a nekik jogosan kijáró megbecsülést kapták, kevesen hagyták el az országot, és a menekültek között is

olyanokat találunk, akik okkal távoztak nyugatra. Véleményem szerint a hazaszeretet állhatott az mögött, hogy a legtöbben Magyarországon maradtak és hazájukban kezdtek új életet.

A katonai pálya vége, leszerelés ideje:

24 főről rendelkezünk adattal arra nézve, hogy mikor szűnt meg a katonai státuszuk. Jelen esetben a státusz megszűnését úgy értem, hogy nem katonatisztként szolgáltak tovább. Bár sokan tartalékos állományban maradtak még, és csak később fokozták le őket megbízhatatlanság miatt vagy törölték a hadkötelezettek sorából, de a háború után civilként kellett boldogulniuk. A katonai pálya lezárulása az alábbiak szerint alakult:

Évszám	Leszerelt személyek száma
1945-ben	4 fő
1946-ban	5 fő
1947-ben	9 fő
1948-ban	2 fő
1949-ben	1 fő
1952 után is	1 fő
1955-ben	1 fő
1956 után is	1 fő

A katonai jogviszony megszűnése az esetek túlnyomó többségében megegyezett a hadifogságból való hazatérés idejével. A hazatért fogoly az Igazoló Bizottság előtt megjelent, igazolta katona múltját és legtöbbször létszámfeletti nyilvántartásba vették és leszerelték. Az 1945 és 1949 között leszerelt tisztek mindegyike így távozott a honvédség állományából. Érdekes Guthy főhadnagy esete, akit 1946-ban leszereltek, de fellebbezett a döntés ellen és 1947-től 1955-ig folytathatta katonai karrierjét.

Forintos zászlóst 1952-ben, Ábry zászlóst pedig 1956-ban behívták tartalékos tiszti átképzésre és három hónapot töltöttek a néphadseregben aktív állományban. Az ő jogviszonyuk megszűnéséről nincs adat.

Tulajdonképpen Guthy főhadnagy kivételével senki sem folytatta katonai karrierjét, a néphadsereg nem tartott igényt ezeknek a tapasztalt tiszteknek a szolgálatára, mivel a

ludovikások osztályidegenek, a többiek általában megbízhatatlanok voltak az új hatalom szemében.

Továbbtanulás:

A háború végén a rohamtüzér tisztek túlnyomó többségét elbocsátották a honvédségből. Ezt követően új életet kellett kezdeniük. Tizenhárom személyről van tudomásunk, akik leszerelésük után valamilyen felsőoktatási intézményben tovább tanultak.

Felsőoktatási intézmény	Név
Közgazdasági Egyetem	Wácsek főhadnagy
Budapesti Műszaki Egyetem	Doóry őrnagy, Guthy főhadnagy, Mányoki hadnagy, Becsey hadnagy, Buszek hadnagy, Rákosi hadnagy, Ábry zászlós
Számviteli Főiskola	Röder hadnagy, Vértesy hadnagy
Debreceni Jogi Egyetem	Zálnoky hadnagy
Gödöllői Agrártudományi Egyetem	Molnár zászlós
Gépjárműipari technikum	Csengeri-Papp hadapród őrmester

A tizenhárom fő közül tízen hivatásosok voltak és csak hárman tartalékosok. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a tartalékosok egy kialakított egzisztenciából kerültek behívásra a honvédséghez és leszerelésük után folytatni tudták korábbi életüket. A ludovikásoknak nem volt olyan végzettségük mellyel el tudtak volna helyezkedni, így a legtöbben segédmunkásként dolgoztak és később tanultak tovább, hogy új karriert kezdhessenek már a civil életben.

A tovább tanultak közül öten 1950 előtt fejezték be a tanulmányaikat, 1950 és 1956 között négyen, 1956 után ketten, Molnár zászlós és Ábry zászlós. Vagyis az egykori tartalékosoknak nem volt sürgős a továbbtanulás, hiszen csak Buszek zászlós kezdte meg a tanulmányait közvetlenül a hadifogságból való hazatérését követően.

Egy fő kivételével valamilyen műszaki vagy gazdasági szakon szereztek diplomát az egykori rohamtüzér tisztek. Zálnoky hadnagy korábban megkezdett jogi tanulmányait fejezte

be. Molnár zászlós bár a Gödöllői Agrártudományi Egyetem hallgatója lett, de ott üzemgazdász szakmérnökként diplomázott.

Érdekes, hogy Guthy főhadnagy és Rákosi hadnagy pályája a háború után is párhuzamosan futott, hiszen mindketten jártak a kőszegi Hunyadi Mátyás Alreáliskolába, utána a Ludovika Akadémián végeztek tüzértisztként, a rohamtüzérséghez kerültek, majd a hadifogság után a Műegyetemen tanultak, egy időben.

RÉSZKÖVETKEZTETÉS

A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály tisztikara magasan képzett, elkötelezett, bátor és önfeláldozásig kitartó katonákból állt, akik vállalták a magas veszteségekkel járó bevetéseket és a végsőkig vezették beosztottaikat. A tisztikar alkalmassága és rátermettsége alapkőve volt az osztály eredményességének.

7. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatás elején feltételeztem, hogy a rohamtüzérség a Magyar Királyi Honvédség egyik legütőképesebb csapatneme volt. Ezt az egykori rohamtüzér tisztek memoárjait, emlékiratait olvasva gondoltam így.

A disszertáció megírásakor igyekeztem a lehető legalaposabban rekonstruálni az 1. rohamtüzér osztály harctéri alkalmazásának körülményeit, a harcok részleteit és eredményességét. Ezt követően a rohamtüzér tisztek életrajzainak felvázolásán keresztül bemutattam azokat a katonai vezetőket, parancsnokokat, akik meghatározták a rohamtüzérség hírnevét. Az életutak kiértékelése számomra bebizonyította, hogy a rohamtüzérséghez került honvédtisztek szigorú válogatáson mentek keresztül, jól képzettek és motiváltak voltak.

Szintén bemutattam az 1. rohamtüzér osztály által alkalmazott legfőbb haditechnikai eszközt, a 40/43M Zrínyi-II rohamtarackot, összehasonlítva más rohamtüzér osztályok által használt löveganyaggal. Ebből az összehasonlításból megállapítható, hogy a magyar fejlesztésű Zrínyi-II rohamlöveg komoly harcértéket képviselt, a versenytársakkal összehasonlítva elmaradottabb magyar harckocsigyártásnak sikerült kiemelkedőt alkotnia ezzel a rohamlöveggel. (Hozzá kell tenni, hogy egyesek részéről kritika érte a Zrínyi 105 milliméteres tarackját, hogy nem elegendő a lövedék energiája a modernebb szovjet harckocsik páncélzatának átütéséhez. Ugyanakkor a Zrínyi rohamtarackot nem erre a célra tervezték és gyártották, erre a Zrínyi-I rohamágyút szánták volna.)

Szorosan kapcsolódik ide, hogy a visszaemlékezések tanúsága alapján a Zrínyi-II rohamlövegek többsége nem a rohamtüzér harcfeladatok során semmisült meg, hanem a Kárpátokba való rosszul szervezett visszavonulás során műszaki meghibásodás miatt a légénységnek kellett megrongálnia és harcképtelenné tennie. Ezzel párhuzamosan az 1. rohamtüzér osztály rohamlövegei nagy számú szovjet páncélost lőttek ki, így magas fokú harcértéket képviseltek.

A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály tisztikara fejezetben bemutatott rohamtüzér tisztek közül ketten haltak hősi halált bizonyítottan a harcjárművük kilövésekor. Közülük Kulifay András főhadnagyot a budapesti csata során Turán harckocsival érte a hősi halál, nem Zrínyi-II rohamlöveggel, Kőszeghy Barnabás főhadnagy pedig StuG-III rohamlöveggel harcolt és ekkor már a 7. rohamtüzér osztály ütegparancsnoka volt. A sebesülések között találunk öt

esetet, amik a rohamlőveg kilövése során keletkeztek. Ezek közül kettő kilövés történt bizonyíthatóan a Kárpátok előterében vívott harcok során, Buszek Lőrinc zászlós és Csengery-Papp Zsigmond hadapród őrmester Zrínyiét érte páncéltörő gránát találat. Forintos István zászlós rohamlővegét a budapesti harcok során, Molnár T. Lóránt zászlósét pedig az Érd irányába végrehajtott ellenlökés során érte találat. Tudomásunk van még a Déli pályaudvarnál kilőtt Zrínyi rohamlővegről, aminek Rátz Tibor főhadnagy volt a parancsnoka, ez a Sárika névre keresztelt rohamtarack a főváros eleste után még hónapokon át állt a Városmajor szélén. Ezzel együtt öt rohamlőveg kilövéséről van tudomásunk. Mivel a keleti hadműveleti területre való elvonulás és a Kárpátokba való visszavonulás közben biztosan nem kapott az osztály új löveganyagot, így ezt az időszakot külön kezelem. A harcokból való kivonás során a megmaradt rohamlővegeket az osztály átadta a 7. és a 10. rohamtüzér osztályoknak és a források hiánya miatt nem tudjuk, hogy a később használt rohamtarackok új ellátmányból származtak, vagy visszakapták az eredetileg használt Zrínyi-II-eket. Így azt lehet biztosan kijelenteni, hogy az 1944. júniusáig 31 Zrínyi-II rohamlőveget szállítottak ki a keleti hadműveleti területre az 1. rohamtüzér osztály löveganyagaként, ezek közül kettőt a szovjetek kilőtték.

Az 1. és 2. ütegről annyi információ maradt meg, hogy a Kárpátok vonalát elérve már csak négy rohamlővegük maradt meg. A 3. üteg a visszaemlékezések szerint teljes rohamtarack állományával rendelkezett, amikor elérték a Tatár-hágót. Ez ellen szól, hogy két Zrínyi-II-vel kiegészítették, mielőtt átszállítva Erdélybe, harcba vetették az erdélyi elhárító harcok során. Ha a két ütegnek (és a velük tartó törzsnek) csak négy lövege maradt, akkor ebből következik, hogy az eredeti hadi állomány szerinti 21 Zrínyi-II-ből 17 elveszett. Ehhez a két üteghez tartozott Buszek zászlós és Csengery-Papp hadapród őrmester, tehát a feltételezett 17 rohamlővegből kettőt lőtt ki az ellenség bizonyíthatóan, a többi 15 rohamlőveg nagy része valószínűleg műszaki okokból vált harcképtelenné a karbantartási kapacitás és lehetőségek elégtelen volta miatt. A visszavonulásról szóló visszaemlékezések többször említik, hogy az út melletti patakba kényszerítették a németek a Zrínyiket, vagy kénytelenek voltak megrongálni az elakadt rohamtarackot.

A források tanúsága szerint a konkrét harci cselekmény során elveszett kis számú rohamlőveg ellenére a rohamtüzérek nagy veszteségeket okoztak az ellenséges páncélosoknak és az előerő soraiban is nagy pusztítást végeztek. Sajnos a fennmaradt források hiányos voltára tekintettel nem lehet számszerűsíteni a rohamtüzérek eredményességét, de az elszenvedett és az okozott veszteség aránya alapján mindenképpen kijelenthető, hogy magas harcértéket képviselt a csapatnem.

Ugyancsak feltételeztem a kutatás elején, hogy az osztályparancsnok személye nagy mértékben meghatározta a csapatnem harctéri hatékonyságát. A levéltári anyagok rendszerezése során többször találkoztam olyan megjegyzésekkel az egykori rohamtüzér tisztek részéről, miszerint komoly rajongás övezte Barankay századost. Az osztályparancsnokot Döce becenéven nevezték enyhe sántítása miatt, ami a közvetlen, baráti viszony jele. Ahogy a tiszti életutak elemzése során rámutattam, a hivatásos tisztikar 23 Ludovika Akadémiát végzett tagjából valószínűsíthetően tizennégynek oktatója volt. A rohamtüzér csapatnem megszervezésének kezdetén ezek a fiatal honvédtisztek önként jelentkeztek egykori tanáruk parancsnoksága alá. Mivel ismerték Barankay századost, így kétség nem férhet hozzá, hogy tudták, az osztályparancsnok teljes elkötelezettséget vár el beosztottjaitól. Ezt mutatja az is, hogy a megnősült tiszteket áthelyeztette más rohamtüzér osztályhoz, hiszen az 1. rohamtüzér osztálynál csak olyanok szolgálhattak, akik csak a rohamtüzérségnek élnek és nem torpannak meg az életveszélytől sem.

Szintén az osztályparancsnok iránti mély tiszteletet mutatja, hogy az osztály állományának egyöntetű kérésére felvette az alakulat a hősi halált halt parancsnok nevét.

A disszertáció megírása során azt is vizsgáltam, hogy a rohamtüzérséghez jelentkezett önkéntesek szűrési feltételei milyen hatással voltak a harctéren tanúsított bátorságra és vitézségre.

Az első rohamtüzér tiszteket Barankay százados maga válogatta ki. Ez garanciát jelentett a csapatnem parancsnoki állományának elkötelezett keménységére. Ezt követően a legénység kiválasztásakor már a kiválogatott tisztek végezték el a szűrést, akik csak a legrátermettebbeket engedték maguk közé, hiszen így a saját megbecsültségüket is fenntarthaták. Ahogy Wácsek Fedor főhadnagy leírta a visszaemlékezésében, mind a jelentkezők műveltségét, mind pedig elszántságukat tesztelték, és csak a legalkalmasabbak maradhattak és kezdhették meg a rohamtüzér kiképzést.

A visszaemlékezésekben többször is olvashatók olyan események, amikor egy veszélyesebb vállalkozásra önkénteseket kértek. Az ilyen feladatokra rendszerint meg is voltak a jelentkezők, a rohamtüzérek nem rettentek vissza a nagyobb veszélyektől sem.

Patay Gyula zászlós írt naplójában egy esetet, amikor még a Budapest körüli védelmi harcok folytak és néhányan elmentek a fővárosban moziba kikapcsolódni. A filmhíradóban bemutatták a rohamtüzérek harcait és a nézők megtapsolták a fekete kezeslábast és rohamtüzér

csapatjelvényt viselő rohamtűzér tiszteket. Ennek a megkülönböztető jelzésnek a viselése nagy megtiszteltetést jelentett, melynek a kiérdemlésére a viselői mindent meg is tettek.

A disszertáció összegzéseként elmondható, hogy a rohamtűzér csapatnem históriája a második világháborús hadtörténet egy szűk, de igen érdekes szegmense. Rövid, nem egészen kétéves fennállása során a magyar királyi honvéd rohamtűzérség a szervezés első lépéseitől eljutott odáig, hogy nyolc rohamtűzér osztály állt hadrendben, akik beírták a rohamtűzér csapatnemet a magyar hadtörténelembe.

Ahogy a bevezetőben írtam, a disszertáció megírásának fő motivációja az volt, hogy egy nyolcvan éves hiányt pótoljon. A kilencvenes években volt egy kezdeményezés az egykori rohamtűzér tisztek részéről a rohamtűzérség történetének megírására. Az ebben résztvevő volt rohamtűzérek magas életkora, a betegségek és elhalálozások sajnos gátat szabtak a munka folytatásának. Ezt a munkát folytatta Palásthy András és Bonhardt Attila, akik hangfelvételre rögzített interjúkat készítettek az idős rohamtűzérekkel. A munka ezután mintegy két évtizedig megállt és a forrásanyag a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltárban állt. Úgy szembesültem ezzel, hogy néhai nagyapám, Kovács József Jenő egykori rohamtűzér tisztről kerestem valami forrást, ugyanis a szovjet hadifogságból való visszatérését követően nem szívesen beszélt háborús emlékeiről. Édesanyám úgy tudta, hogy hadnagyi rendfokozatot viselt, de részletekkel nem tudott szolgálni. A kutatás során kiderült, hogy nem hadnagy volt, hanem hadapród őrmester, majd zászlós a sümegi magyar királyi 7. rohamtűzér osztály állományában és csak a háború után kapott tartalékos hadnagyi rendfokozatot. Sajnos az ő személyes történetéhez ennél nem sikerült közelebb kerülnöm, de az ő révén szembesültem a rohamtűzér csapatnem történetének feldolgozatlanságával, a korábban összegyűjtött anyaggal és a Rohamtűzér Bajtársi Kör hírleveleivel, amik elindítottak azon az úton, hogy rendezzem azt a tartozást, amivel a hadtörténet és a hadtudomány adós maradt a rohamtűzér katonák felé.

A disszertáció megírása során katonatisztként is sokat tanultam. Hálás vagyok, hogy megismerhettem ezen kiváló emberek életének egy fontos időszakát. Ismét köszönettel tartozom mindazoknak, akik elindítottak a kutatásban és azoknak is, akik támogattak benne.

Rohamtűzérek előre!

8. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Bizonyítottam, hogy a két világháború közti magyar katonai szakirodalomban komoly vita zajlott a kísérő tüzérséggel kérdéskörével kapcsolatban, és ennek alapján megállapítottam, hogy a tüzérség fejlődését a kor tüzértisztjei figyelemmel követték és azzal kapcsolatban élénk tudományos vita folyt. Kimutattam, hogy az elvégzett elméleti munka megkönnyítette a csapatnem megszervezését és segített a kezdeti nehézségeken átlendülni.
2. Bebizonyítottam, hogy a magyar királyi 1. rohamtüzér osztály személyi állományának kiválasztásakor támasztott szigorú követelményrendszer hozzájárult a kiemelkedő harctéri eredményekhez.
3. A rendelkezésre álló források felhasználásával rekonstruáltam a rohamtüzér osztályok harci alkalmazásának elveit, ezek érvényesülését az 1. rohamtüzér osztály esetében a magasabb szintű kötelékek hadműveletei során. Ezek alapján bizonyítottam, hogy a rohamtüzérek megjelenése a harcmezőn a többi fegyvernem katonáira is bátorító hatással járt, valamint rávilágítottam, hogy a csapatnem alkalmazási feltételeinek teljesülése esetén kiemelkedő harcértéket képviselt.
4. Elsőként rekonstruáltam a magyar királyi 1. rohamtüzér osztály történetét a levéltári források és a résztvevők visszaemlékezései alapján. Ezek alapján értékeltem az új csapatnem felállítását annak szervezettsége és vezetettsége szerint és megállapítottam, hogy a harctéri helytállás nagyban függött az osztályparancsnok által támasztott szigorú követelményektől, a magasabb szintű előljárók támogatásától és megfelelő alkalmazásától, valamint a támogatott alegységek felkészültségétől a csapatnemmél való együttműködésre. Bizonyítottam, hogy a galíciai hadszíntérről való visszavonulás során keletkezett veszteségek túlnyomó többsége az előljáró parancsnokok által tanúsított, nem megfelelő alkalmazás miatt történt.
5. Elsőként sikerült rekonstruálni az 1. rohamtüzér osztály tiszti állományát és összeállítani a tiszti életrajzokat. Az életrajzok elemzésekor bebizonyítottam, hogy a rohamtüzér tisztek a korszak tisztikarának elitjéből kerültek ki, magas szintű képzettségük mellett a csapatnem harctéren nyújtott teljesítményéhez az is hozzájárult, hogy hajlandók voltak vállalni a magas arányú veszteségeket is.

9. AJÁNLÁSOK

A disszertációt ajánlom a történelem, azon belül a hadtörténet iránt érdeklődőknek, ugyanis egy katonai egység történetének lehető legalaposabb feldolgozását jelenti. A mikrotörténeti kutatások alkalmasak arra, hogy egy kisebb témát minél több szemszögből vizsgáljunk, így érdekes bepillantást engednek a múlt egy apró szeletébe.

Ajánlom a jelen munkát a Magyar Honvédség felső vezetésének, hiszen tanulságul szolgálhat egy új csapatnem megszervezése esetén. Úgy gondolom, hogy a múltból pozitív és negatív tanulságokat egyaránt érdemes levonni, és ez az 1. rohamtüzér osztály története esetében sincs másként.

Ajánlom a disszertáció tanulmányozását a haderőfejlesztési program keretében haditechnikai eszközök beszerzését végző döntéshozóknak, ugyanis a rohamtüzér csapatnem felállításának folyamata során komoly figyelmet fordított a hadvezetés arra, hogy a lehető legalkalmasabb haditechnikai eszközt kapják a fiatal csapatnem katonái.

Szintén ajánlom a tüzér fegyvernemhez tartozó katonáknak, hiszen az elmúlt években ismét hadrendi elemként felállított önjáró tüzérosztály valamilyen szinten elődjének tekintheti a második világháborús rohamtüzéreket.

Ajánlom továbbá azoknak a fiataloknak, akik jelenleg a Magyar Honvédség valamelyik oktatási intézményében tanulnak, akár a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán, illetve az Acélkocka Altsztképzési Rendszerben, vagy a Honvéd Kadét Program valamelyik szintjéhez tartozó oktatási intézményben. Úgy gondolom, hogy nagyon fontos, hogy a fiatalok példaképeket találjanak, akiknek az életútjából motivációt, erőt meríthetnek. A rohamtüzér katonák igazán alkalmasak arra, hogy ezt a példakép szerepet betöltsék.

Végezetül ajánlom munkámat minden magyar katonának, hiszen a rohamtüzér csapatnem katonái a második világháború harcterein bizonyították rátermettségüket, áldozatkészségüket és a haza sorsa iránti elkötelezettségüket, ami minden magyar katonával szemben követelmény.

10. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁGA

A disszertáció elkészítése során elért kutatási eredmények hasznosíthatók a haderőtervezés során, hiszen rávilágítanak, hogy a legmodernebb, a harcfeladathoz alkalmas haditechnikai eszköz birtokában képesek a katonák hazájukat a legmagasabb szinten megvédeni.

Használható a disszertáció a kiképzési programok összeállításakor is, ugyanis megmutatja, hogy fontos a szövetségesektől eltanulni a lehető legtöbbet, majd a megszerzett tudást a hazai viszonyok között adaptálni. A rohamtüzér tanfolyamokon fontos alapelv volt, hogy a vezetők élen jártak a feladatok teljesítésében, és csak azután követeltek meg valamit a kiképzendőktől, miután bemutatták, hogyan kell helyesen végrehajtani. Továbbá fontos, hogy a ritka és drága harceszközöket csak a legalkalmasabb, legrátermettebb emberekre szabad rábízni, a haza szolgálatára a társadalom legjobbjaira van szükség.

Gyakorlati haszna van a disszertációnak a jövő honvédtisztjeinek képzése szempontjából is, hiszen Cicerót idézve, „a történelem az élet tanítómestere.” A leendő honvédtisztek tanulhatnak abból, ahogy a rohamtüzér tisztek a beosztottjaikról gondoskodtak, ahogy képezték és vezették őket.

11. LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

HM HIM Hadtörténelmi Levéltárban (HL) őrzött iratok

HM 8. nyilvántartó és 22. veszteségi osztály iratai (veszteségi anyagok)

VKF 1943 eln. 1. osztály iratai

VKF 1943 hdm. csf. iratai

VKF 1944 hdm. csf. iratai

Rohamtüzér gyűjtemény 1-5. doboz

Rohamtüzér gyűjtemény rendezetlen anyag 1-3. doboz

7. gyaloghadosztály iratai

II. fondőcsoport – Területi hatóságok, alakulatok 1740-1945, M. kir. Honvédség és
Csendőrség csapatanyag 1919-1945, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtüzérosztály
anyagai

V. fondőcsoport, V/6 Magyar Királyi Ludovika Akadémia Iratok

Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye (TGY) 3306 Fabinyi József, 3651
Szabó István

A Hadtörténelmi Levéltár Rohamtüzér gyűjtemény anyagai között kéziratban fennmaradt visszaemlékezések

Billnitzer é.n.	Billnitzer Ernő (é. n.): Feljegyzések a rohamtüzérségről. Kézirat, 2. doboz
Buszek é.n.	Buszek Lőrinc (é. n.): A magyar királyi rohamtüzérség hadrendbe állítása. Kézirat, 2. doboz
Csanády 1978	Csanády György (1978): A magyar rohamtüzérség története 1943. januártól 1945. február végéig. Budapest. Kézirat, 2. doboz
Csengery-Papp 1987-88	Csengery-Papp Zsigmond karpaszományos őrmester 1987-88-ban, Budapesten magnószalagra vett visszaemlékezésének leirata, 2. doboz
Mányoki é.n.	Mányoki István feljegyzései főleg Patay Gyula naplója alapján a végén két térképvázlattal és Vértessy László 3 oldalas kézírásos megjegyzéseivel. Kézirat, 2. doboz

Molnár é.n.	Molnár József (é. n.) visszaemlékezése az 1/2 üteg harcaira és kísérő levele. Kézirat, 2. doboz
Patay é.n.a	Patay Gyula (é. n.a): Visszaemlékezés az 1/2 üteg harcaira. Kézirat, 2. doboz
Patay é.n.b	Patay Gyula (é. n.b) naplója. Kézirat, 2. doboz
Rohamtüzérek é.n.	A rohamtüzérek II. világháborús harcairól rendezett konferencia programja a rotü. szervezetéről, a nyolc osztály harcainak legfontosabb adatairól. Kézirat, 1. doboz
Sándor é.n.	Sándor Dénes (é. n.): A magyar rohamtüzérség. A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály története. Kézirat, 1. doboz
Városcy é.n.	Városcy Péter (é. n.): <i>Az 1/3. rohamtüzér üteg a II. világháborúban 1944.IV.12.–1945.II.13-ig.</i> Kézirat, 2. doboz
Városcy 1996	Városcy Péter (1996) <i>előadás terve a HOHE konferenciájára, ami elmaradt. Helyette a rohamtüzérek 1996. I. negyedévi összejövételén olvasta fel,</i> 2. doboz
Vértesy é.n.	Vértesy László: Kiegészítések az 1. rotü. oszt. 1944.VII. 23-29-ig terjedő harcaihoz. Kézirat, 2. doboz

A Hadtörténelmi Levéltár gyűjteményében megőrzött, egykori rohamtüzérekkel készített interjúk:

Interjú Ágotay 1992	Palásthy András által Ágotay Istvánnal 1992-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Bozsoki 1985	Palásthy András által Bozsoki Jánossal 1985 nyarán készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Buszek 1987	Palásthy András által Buszek Lőrincsel 1987 nyarán készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Buszek 1988	Palásthy András által Buszek Lőrincsel 1988. november 2-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.

Interjú Csányi 1986 I-II	Palásthy András által Csányi Balázssal 1986 októberében készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Molnárné Kovács Mária, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Csengeri Papp 1987-88	Palásthy András által Csengeri Papp Zsigmonddal 1987-ben és 1988. október 27-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Molnárné Kovács Mária, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Csics 1987	Palásthy András által Csics Györggyel 1987-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Molnárné Kovács Mária, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Doóry 1987 I-III.	Palásthy András által Doóry Nándorral 1987-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Doóry 1988 I-II	Palásthy András által Doóry Nándorral 1988. október 25-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Éder 1986 I-II	Palásthy András által Egerszegi Károllyal 1986 októberében készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Egerszegi 1988 I-II	Palásthy András által Egerszegi Károllyal 1988. október 23-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Egerszegi 1989	Palásthy András által Egerszegi Károllyal 1989. szeptember 27-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Garád 1987 I-II	Palásthy András által Garád Róberttel 1987. szeptember 27-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Győrik 2006	Bonhardt Attila által Győrik Jánossal 2006. május 27-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Hanák 1987 I-II	Palásthy András által Hanák Sándorral 1987. augusztus 16-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.

Interjú Hanák 2006 I-II	Bonhardt Attila és Számvéber Norbert által Hanák Sándorral 2006. november 14-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Harkay 1986 I-II	Palásthy András által Harkay Tihamérral 1986-ban készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Harkay 1987 I-II	Palásthy András által Harkay Tihamérral 1987-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Mányoki 2006 I-III	Palásthy András által Mányoki Istvánnal 2006. október 19-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Móricz 1987	Palásthy András által Móricz Ferencsel 1987-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Papp 1999 I-II	Palásthy András által Papp Lászlóval 1999. október 23-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Patay 1988	Palásthy András által Patay Gyulával 1988. október 28-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Patay 1989 I-II	Palásthy András által Patay Gyulával 1989. szeptember 20-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Regős 1994 I-II	Palásthy András által Patay Gyulával 1994. augusztus 6-án készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Sándor	Palásthy András által Sándor Dénessel készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Siklósi Szabó 1987	Palásthy András által Siklósi Szabó Bélával 1987-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.

Interjú Török 1986	Török Pál magnószalagra mondott visszaemlékezése Palásthy András kérdései alapján. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Városey é.n.	Palásthy András által Városey Péterrel ismeretlen időpontban készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Városey 1999 I-III	Palásthy András által Városey Péterrel 1999-ben készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Városey-Mányoki 2000	Palásthy András által Városey Péterrel és Mányoki Istvánval 2000. április 27-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Veress 2007 I-II	Palásthy András által Veress Zoltánnal 2007. április 5-én készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Kátay Aladárné, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.
Interjú Zálnoky 1986	Palásthy András által Zálnoky Jenővel 1986 októberében készített, magnószalagon rögzített beszélgetés. Legépelte: Molnárné Kovács Mária, lektorálta: dr. Bonhardt Attila.

HM HIM Központi Irattár, Személyi anyaggyűjtők

<http://hadisir.hu/hadisir-nyilvantarto> oldalon fellelhető veszteségi katonok (letöltve: 2020.01.28.)

internetes forrás:

web.archive.org Signum Laudis...Katonai Érdemérem szócikk (letöltve: 2024.05.22. 21:53)

12. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Anderson 2016 Thomas Anderson: Sturmartillerie: Spearhead of the Infantry. London, 2016.
- Árvay 1932 Árvay Viktor: Tüzérség és harckocsik együttműködése támadásnál. Magyar Katonai Szemle II. évf. (1932) 12. szám, 121-126.
- Badinszky 1926 Badinszky László: Aknavetők, gyalogsági kísérő és tankelhárító lövegek. Magyar Katonai Közlöny XIV. évf. (1926) 3-4. szám, 237-243.
- Bangha 1920 Bangha Imre: A tankok. Magyar Katonai Közlöny VIII. évf. (1920) 1-2. szám, 88-97.
- Benke 1940 Benke József: Elgondolások a jövő háborújáról Magyar Katonai Szemle X. évf. (1940) 1. szám, 31-41.
- Billnitzer 1934 Billnitzer Ernő: A korszerű gyalogsági és lovassági löveg mozgatása. Magyar Katonai Szemle IV. évf. (1934) 3. szám, 76-80.
- Billnitzer 1938 Billnitzer Ernő: Harckocsi elhárító ágyú – gyalogsági löveg. Magyar Katonai Szemle VIII. évf. (1938) 3. szám, 59-64.
- Billnitzer 2017 Billnitzer Ernő: Két világháború emlékei [szerk. Bonhardt Attila]. Budapest, 2017.
- Bíró 1996a Bíró Ádám: A 40/43M Zrínyi-II rohamtarack fejlesztése és alkalmazása I. rész. *Haditechnika* 30. (1996/1) 66 – 71.
- Bíró 1996b Bíró Ádám: A 40/43M Zrínyi-II rohamtarack fejlesztése és alkalmazása II. rész. *Haditechnika*, 30. (1996/2) 43 – 45.
- Bíró 1997 Bíró Ádám: Hungary's unknown warrior: Zrinyi assault howitzer. Development and application of the 40/43M Zrínyi-II assault howitzer. *Armour modelling* (1997/10) 102.
- Bokross 1940 Bokross László: Gyalogsági (lovassági) üteg. Magyar Katonai Szemle X. évf. (1940) 3. szám, 638-642.
- Bonhardt 2015a Bonhardt Attila: A magyar páncélos fegyvernem kiépítése 1920-1945. In: Hattyár István–Páncél Mátyás (szerk.): A magyar páncélosalakulatok története. Harckocsik, páncélosok a magyar haderőben. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015.

- Bonhardt 2015b Zrínyi-II rohamtarack. A Magyar Királyi Honvédség páncélosai. PeKo Publishing Kft., Budapest, 2015.
- Csatay 1931 Csatay Lajos: Korszerű könnyű tüzérség. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 5. szám, 117-132.
- Cziegler 1929 Cziegler István: A megfigyelés kérdése a korszerű tüzérségnél. Magyar Katonai Közlöny XVII. évf. (1929) 9. szám, 890-893.
- Cziegler 1930 Cziegler István: A tüzérség feladata a harcokcsik elleni védelemben. Magyar Katonai Közlöny XVIII. évf. (1930) 5. szám, 436-448.
- Czigler 1928 Czigler István: Páncéljárműves csapatok támadásának tüzérségi támogatása. Magyar Katonai Közlöny XVI. évf. (1928) 5. szám, 492-496.
- Deák 1931 Deák András: A tüzérség motorizálása. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 5. szám, 147-150.
- Demény 1922 Demény Géza: Tüzérfelderítő és tüzérközvetítő járőrök. Magyar Katonai Közlöny X. évf. (1922) 2. szám, 129-136.
- Dombrády-Tóth 1987 Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: A Magyar Királyi Honvédség 1919-1945. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987.
- Elekes 1934 Elekes Antal: Tüzérség a mechanizált seregtestek kötelékében. Magyar Katonai Szemle IV. évf. (1934) 11. szám, 135-145.
- Elekes 1935 Elekes Antal: A rögtönzött gyors seregtestek tüzérsége. Magyar Katonai Szemle V. évf. (1935) 5. szám, 69-77.
- Fári 2006 Fári László Márton: A Magyar Királyi Honvédség Rohamtüzér Osztályainak létrejötte, és alkalmazásuknak elméleti kidolgozása. *Studia Caroliensia* (2006/3–4) 447–454.
- Farkas 2005 Farkas Jenő, Dr: A Szent László Hadosztály Katonái írták...(jegyzet). Gödöllő, 2005.
- Ferjentsik 1921 Ferjentsik Ottó: A támadás. Magyar Katonai Közlöny IX. évf. (1921) 7-8. szám, 417-438.
- Fuller 1923 John Frederick Charles Fuller: The reformation of war. London, 1923.
- G. 1927 G.: A hadsereg motorizálásának befolyása a hadműveletekre és a vezetésre. Magyar Katonai Közlöny XV. évf. (1927) 11. szám, 923-933.

- Galló 2003a Galló Krisztián: A magyar királyi 2. páncélosadosztály galíciai harcai 1. rész. *Belvedere Meridionale* XV. évf. (2003) 1-2. szám, 49-57.
- Galló 2003b Galló Krisztián: A magyar királyi 2. páncélosadosztály galíciai harcai 2. rész. *Belvedere Meridionale* XV. évf. (2003) 3-4. szám, 35-47.
- Galló 2003c Galló Krisztián: A magyar királyi 2. páncélosadosztály galíciai harcai 3. rész. *Belvedere Meridionale* XV. évf. (2003) 5-8. szám, 38-46.
- Galló 2004 Galló Krisztián: A magyar királyi 2. páncélosadosztály galíciai harcai 4. rész. *Belvedere Meridionale* XVI. évf. (2004) 1-2. szám, 32-41.
- Gerbert 1931 Gerbert Károly: A harckocsik összműködése a többi fegyvernemekkel. *Magyar Katonai Szemle* I. évf. (1931) 4. szám, 14-25.
- Gerbert 1929a Gerbert Károly: Páncélsapátok. *Magyar Katonai Közlöny* XVII. évf. (1929) 10. szám, 973-984.
- Gerbert 1929b Gerbert Károly: Páncélsapátok. *Magyar Katonai Közlöny* XVII. évf. (1929) 12. szám, 1201-1213.
- Gerbert 1934 Gerbert Károly: Páncéloscsapátok és motorizált erők alkalmazása. *Magyar Katonai Szemle* IV. évf. (1934) 5. szám, 34-53.
- Gosztonyi 1992 Gosztonyi Péter: A Magyar Honvédség a második világháborúban. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1992.
- Góthay 1943a Góthay Artúr: A rohamtüzérség. *Magyar Katonai Szemle* XIII. évf. (1943) 7. szám, 51-52.
- Góthay 1943b Góthay Artúr: Páncélos seregtestek tüzérsége. *Magyar Katonai Szemle* XIII. évf. (1943) 8. szám, 239-242.
- Halberstadt 2003 Halberstadt, Hans: Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig. Hajja és Fiai Könyvkiadó, Debrecen, 2003.
- Hart 1924 Basil Liddell Hart: The Development of the „New Model” Army: Suggestions on a progressive but gradual mechanicalisation. *Army Quarterly* IX. évf. (1924) 1. szám, 37-50.

- Hart–Hart 1999 Hart, S.– Hart, R.: A II. világháború német páncélosai. Hajja és Fiai Könyvkiadó, Debrecen, 1999.
- Haskew 2014 Haskew, Michael E.: A II. világháború fegyverei. Kossuth Kiadó, Budapest, 2014.
- Hazai 1931 Hazai Imre: Gyakorlati tapasztalatok a gyalogsági ágyu harcászati alkalmazása terén. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 4. szám, 41-50.
- Heigl 1927a Heigl Frigyes: A tüzérségi anyag tökéletesítése a háború alatt. Magyar Katonai Közlöny XV. évf. (1927) 6. szám, 571-585.
- Heigl 1927b Heigl Frigyes: A tüzérségi anyag tökéletesítése a háború alatt. Magyar Katonai Közlöny XV. évf. (1927) 7-8. szám, 639-659.
- Heigl 1927c Heigl Frigyes: A tüzérségi anyag tökéletesítése a háború alatt. Magyar Katonai Közlöny XV. évf. (1927) 9. szám, 742-759.
- Heigl 1927d Heigl Frigyes: A tüzérségi anyag tökéletesítése a háború alatt. Magyar Katonai Közlöny XV. évf. (1927) 11. szám, 933-938.
- Heigl 1928 Heigl Frigyes, Dr.: Korszerű harckocsielhárító fegyverek. Magyar Katonai Közlöny XVI. évf. (1928) 3. szám, 277-298.
- Heszlényi 1935 Heszlényi József: Motoros alakulatok tüzérsége. Magyar Katonai Szemle V. évf. (1935) 5. szám, 144-160.
- Horváth 1931 Horváth László: A harckocsik alkalmazása és a jövő harcászata. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 2. szám, 17-31.
- Horváth 1940 Horváth Sándor: Páncélos seregtestek. Magyar Katonai Szemle X. évf. (1940) 11. szám, 311-324.
- Hughes–Mann 2000 Hughes, Dr. Matthew–Mann, Dr. Chris: A T-34-es közepes harckocsi. Hajja és Fiai Könyvkiadó, Debrecen, 2000.
- Illésfalvi–Kovács–Maruzs 2011 Illésfalvi Péter – Kovács Vilmos – Maruzs Roland: „Vitézségért”. A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel kitüntetettek a második világháborúban. HK Hermanos Kiadó, Budapest, 2011.
- Illésfalvi–Szabó–Számvéber 2005 Illésfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: Erdély a hadak útján 1940-1944. Püldo Kiadó, Debrecen, 2005.

- Kerekes 2015 Kerekes András: The role and creation of the Royal Hungarian assault artillery, and the Zrínyi-II assault howitzer. *Hadmérnök* 10. (2015/2) 75–88.
- Kovács 1997 Kovács Vilmos: A Zrínyi rohamlöveg, a rohamtüzérség fegyvere. Az 1997. szeptember 16-án lezajlott rohamtüzér konferencián elhangzott előadás (kézirat). 1. (HL Rohamtüzér Gyűjtemény)
- Kovács 2014 Kovács Vilmos: A magyar királyi Honvédség tüzérsége (1920-1945). In: Balla Tibor – Csikány Tamás – Gulyás Géza – Horváth Csaba – Kovács Vilmos: A magyar tüzérség 100 éve. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. 147-211.
- Kovács házy 2013 Kovács házy Miklós: A Zrínyi járműcsalád története I. rész. *Haditechnika* 47. (2013/6) 10 – 24.
- Kovács házy 2014 Kovács házy Miklós: A Zrínyi járműcsalád története II. rész. *Haditechnika* 48. (2014/1) 52 – 57.
- Kováts 1939 Kováts Kálmán: A szovjet-orosz tüzérség. Magyar Katonai Szemle IX. évf. (1939) 2. szám, 44-59.
- Kováts 1931 Kováts Kálmán: Összműködés a tüzérséggel. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 3. szám, 19-29.
- Kurucz 2014 Kurucz Ádám: Vitézként a hungarista úton: Dr. vitéz jákfai Gömbös Ernő. Katonaújság 5. szám (2014. október) 14–19.
- Láng 1943 Láng Dénes: A gépkocsizó tüzérség fejlődési lehetőségei. Magyar Katonai Szemle XIII. évf. (1943) 6. szám, 593-597.
- Markó 1928 Markó Árpád: A gyalogság nehéz fegyverei. Magyar Katonai Közlöny XVI. évf. (1928) 11. szám, 1064-1073.
- Marton 1927 Marton Gábor: A gyaloghadosztály tüzérségének felfegyverzése. Magyar Katonai Közlöny XV. évf. (1927) 11. szám, 180.
- Maruzs 2013 Maruzs Roland: Középkereszt, tisztikereszt, lovagkereszt. A Magyar Érdemrend hősi halottainak emlékkönyve. Budapest, 2013.
- Mátyás 2019 Mátyás Botond: A 40/43M Zrínyi-II rohamlöveg korszerűségének szempontjai. *Hadtudományi Szemle* 12. (2019/1) 117-128.
- Mátyás 2020 Mátyás Botond Hunor: A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály személyi állományának kiválasztása és kiképzése. In: A

- hadtudomány és a 21. század [szerk. Kovács Petra-Pollák Orsolya Luca]. Budapest, 2020. 208-221.
- Mayer-Csejkovics 1929 Mayer-Csejkovics Károly: A jövő hadviselése és annak eszközei. Magyar Katonai Közlöny XVII. évf. (1929) 1. szám, 23-42.
- Mersich 1935 Mersich Jenő: Az utolsó kétszáz méter a támadásban. Magyar Katonai Szemle V. évf. (1935) 7. szám, 10-26.
- Miller 2002 Miller, David: The great book of tanks. The world's most important tanks from World War I to the present day. Salamander Book, London, 2002.
- Módlly 1923 Módlly Zoltán: Lövegek és aknavetők a németeknél és a franciáknál. Magyar Katonai Közlöny XI. évf. (1923) 5-6. szám, 292-303.
- Nádori 2016 Nádori Attila (szerk.): Harckocsik és páncélozott járművek 1900–1945. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2016.
- Németh 1931 Németh József: A gyorsan mozgó csapatok időszerű kérdései. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 9. szám, 29-49.
- Nevenkin 2014 Kamen Nevenkin: Bécs még várhat. A budapesti hadművelet bevezető szakasza. PeKo Publishing Kft., Budapest, 2014.
- Osztovics 1933 Osztovics Ferenc: Támadás tűzhenger oltalma alatt. Magyar Katonai Szemle III. évf. (1933) 4. szám, 49-59.
- Ölvedi 1969 Ölvedi Ignác (szerk.): Szemelvények a szovjet katonai teoretikusok és katonai írók műveiből 1917-1940. Budapest, 1969.
- Praznovszky 1941 Praznovszky Kálmán: A gyalogezred korszerű fegyverzete. Magyar Katonai Szemle XI. évf. (1941) 9. szám, 568-579.
- Rada 2001 A Magyar Királyi Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története (1830-1945) II. kötet [szerk. Rada Tibor]. Calgary-Budapest, 2001.
- Rákosi 1922 Rákosi Béla: A modern közelharctüzérség. Magyar Katonai Közlöny X. évf. (1922) 4-5. szám, 304-314.
- Rákosi 1932 Rákosi Béla: A tábori tüzérség korszerű harcáról. Magyar Katonai Szemle II. évf. (1932) 6. szám, 33-44.
- Ravasz 2003 Ravasz István: Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XXI. századi világháborúban 1914-1945. Püldo Kiadó, Debrecen, 2003.

- Riedl 1930a Riedl Lajos: A tüzérség a világháborúban és a jövőben. Magyar Katonai Közlöny XVIII. évf. (1930) 6. szám, 548-565.
- Riedl 1930b Riedl Lajos: A tüzérség a világháborúban és a jövőben. Magyar Katonai Közlöny XVIII. évf. (1930) 11. szám, 1051-1063.
- S 1921a S.: A gyalogság támogatása a harcban. Kisérő és támogatótüzérség. Magyar Katonai Közlöny IX. évf. (1921) 1. szám, 54-58.
- S 1921b S.: Kisérő tüzérség. A Militär Wochenblatt 1920-21-iki évfolyama 121. számában megjelent cikk alapján. Magyar Katonai Közlöny IX. évf. (1921) 4. szám, 258-263.
- S 1921c S.: Még egyszer az „összműködésről”, a kísérő gépek és tüzérségről. Magyar Katonai Közlöny IX. évf. (1921) 10-11. szám, 690-695.
- Saáry 1937 Saáry István: A kísérő lövegtől a lovas ágyús szakaszig. Magyar Katonai Szemle VII. évf. (1937) 11. szám, 54-63.
- Schweiz 1987 A. P. Schweiz: Die Ungarische Sturmartillerie. *Der Sturmartillerist* 37. (1987. április) 1967-1970.
- Sipos-Ravasz 1997 Magyarország a második világháborúban. Lexikon A – ZS [szerk. Sipos Péter – Ravasz István]. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997.
- Spielberger 1967 Spielberger, Walter J.–Feist, Uwe: Sturmartillerie from Assault Guns to Hunting Panther. Aero Publishers, Fallbrook, 1967.
- Suhay 1928 Suhay Imre: A motorizálás kérdése és jelenlegi állapota a nyugati államok hadseregeiben. Magyar Katonai Közlöny XVI. évf. (1928) 6. szám, 583-592.
- Suhay 1929 Suhay Imre: Angol páncélos csapatok 1928-ban. Magyar Katonai Közlöny XVII. évf. (1929) 2. szám, 190-195.
- Szabó 1994 Szabó József (1994): Ismeretlen dokumentumok az 1. magyar hadseregről. *Új Magyarország Magazin* 4. évf. 48. sz. (1994. február 26.)
- Szabó–Számvéber 2003 Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945. Püldo Kiadó, Debrecen, 2003.
- Szalay 1940 Szalay Tibor: Adjunk-e a zászlóaljnak üteget? Magyar Katonai Szemle X. évf. (1940) 8. szám, 361-364.
- Számvéber 2001 Számvéber Norbert: Adalékok a budapesti hídfőben harcoló magyar alakulatok harcértékéhez az újabban hazatért levéltári források

	tükrében. <i>Ad acta. A Hadtörténelmi Levéltár évkönyve 2000.</i> Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 2001. 68-75.
Számvéber 2012	Számvéber Norbert: A sarló és a kalapács között. Magyarországi harcok 1944-45, 1956. Nagy csaták 11. kötet. Duna International Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.
Számvéber 2018	Számvéber Norbert: Páncélosok a budapesti csatában – 1944. október 29. – 1945. február 13. Jaffa Kiadó, Budapest, 2018.
Szovjet haderő 1942	A szovjet haderő ismertetése csapattest- és osztályparancsnokok részére. Attila-Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1942.
Tarnay 1931	Tarnay József: Kisérő tüzérség. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 6. szám, 144-153.
Trewhitt 2000	Trewhitt, Philip: Páncélozott harcjárművek. Gabo Könyvkiadó, Budapest, 2000.
Ungváry 2005	Ungváry Krisztián: A magyar honvédség a második világháborúban. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
Ungváry 2021	Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. Budapest, 2021.
Veress D. 1984	Veress D. Csaba: A Dunántúl hadi krónikája 1944-1945. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1984.
Virágh 1931	Virágh László: A tüzérség motorizálása korszerű hadseregekben. Magyar Katonai Szemle I. évf. (1931) 10. szám, 43-60.
Wagner 1934	Wagner János, dr.: Gyorsanmozgó seregtestek. Magyar Katonai Szemle IV. évf. (1934) 4. szám, 44-55.
Zugi 1938	Zugi Aladár: Gépcsoportok alkalmazása és harca. Magyar Katonai Szemle VIII. évf. (1938) 6. szám

13. Képmelléletek

1. képmelléklet: A második rohamtűzér tiszti tanfolyam résztvevői egy Klöckner teherautón. Előtérben Mányoki István főhadnagy, a tanfolyam parancsnoka, háttérben a „Zrínyi” Rohamtűzér Parancsnokság körlete, az E53-as épület⁶²⁹

⁶²⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, 2. doboz

-5/ 2.sz.melléklet.

Pályázó tisztek /: ht.,psz.,tsz.:/ és tthts-ok
részéről.

I./ Követelmény a./ önként jelentkezés.
b./ 42 évnél ne legyen idősebb
c./ sportkedvelő, erős fizikuma, rá-
nemés szellemű legyen.

II./ Kérdőpontok a pályázatnál :

- 1./ Név
- 2./ Rendfokozat
- 3./ Állományviszony /: ht.,psz.,tsz.:/
- 4./ Csapattest
- 5./ Jelenlegi beosztása /: pk.,sgt.,táv.b.ti.,
ü.alantostiszt, stb.:/
- 6./ Eddigi beosztásai /: pl.7 hónap ü.alantosti.,
5 hónap üpk.a harctéren.:/
- 7./ Harctéri szolgálata, mikor, hol, milyen
beosztásban.
- 8./ Háborús kitüntetései.
- 9./ Sobesulősei
- 10./ Milyen gépjármű vezetői igazolványa van
- 11./ Sporteredményei
- 12./ Családi állapota
- 13./ Gyermekei neme és kora
- 14./ Jelentkezésének rövid indokolása.

5635

2-2
348

2. képmelléklet: Jelentkezési lap hivatásos tisztek és tiszthelyettesek számára⁶³⁰

⁶³⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. augusztus 5., 5635.szám/el.n.1.oszt.-
1943., Rohamtü. kiképzésre jelentkezési felhívás

M.kir.honvéd "Zrínyi" rohamtűzér kiképző keret parancsnokság. v. Török Pál szds

1. Heti kiképzési tervzet.
1943.VII.19-24.

Idő:	Hétfő VII.19.	Kedd VII.20.	Szerda VII.21.	Csütörtök VII.22.	Péntek VII.23.	Szombat VII.24.
5 h 10 ^I 6 h 10 ^I	Sport, testedzés a rohampályán, rossz idő esetén az E-30-as gk. szinben /; Tanf. oktati-ek:					
7 h 30 ^I	7 h 30 ^I -10 h 15 ^I Zrínyi rolg. be- mutatása, ált. is- mertetése, szok- tató lövészet E-30. Összes ok- tatótisztek.	Rádió kikép- zés E-53. Guthy fhdgy.	Gk. Turán hk. Zrínyi rolg. vezetési gy- akorlat. E-30. Hajmáskér D. műt és kör- nyéke. v. Gömbös fhdgy. Becsey hdy.	Gjm. szerkezet- tan, Gjm. szere- lés. E-30. v. Gömbös fhdgy. Becsey hdy.	Gjm. szerkezet- tan, Gjm. szere- lés. E-30. v. Gömbös fhdgy. Becsey hdy.	Harcászati E-53 Barankay szds.
9 h 30 ^I	11 h 15 ^I tanf. psági jelentke- zés, ált. tudniva- lók kihirdetése.	Gyalogsági fegy- vertan E-53. Wácsek fhdgy.			Gk. Turán hk. Zrínyi rolg. ve- zetési gyak. E-30, Hajmáskér D. műt. v. Gömbös fhdgy. Becsey hdy.	Gyal. fegyver- tan E-53. Wácsek fhdgy.
10 h 30 ^I	E-53, 12 h táb. tű, közp. isk. pk- ánál jelentke- zés.	Gk. forg. és a- nyagi szolg. E-53. v. Gömbös fhdgy.				
11 h 30 ^I						
14 h	Tűzérismeret E-30.	Repülő felisme- rés E-53. gr. Festetics szds.	Gyalogsági é- les lövészet. E-30. Kőbányai lövölde. Wácsek fhdgy.	Gjm. karbantar- tás E-30. v. Gömbös fhdgy. Becsey hdy.	Rádió kiképzés E-53 Guthy fhdgy.	Szabad idő, pihenő, eltávozás.
15 h	Wácsek fhdgy.					
16 h		Mozielőadás Tábori mozi.				
17 h	Távbecslés. Rohampálya. Barankay szds.	Rotü. ált. szer- vezete E-53. Barankay szds.				

3. képmelléklet: Az első rohamtűzér tiszti tanfolyam első hetének kiképzési terve⁶³¹

⁶³¹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 1. doboz, Általános tudnivalók a tanfolyamra Török Pál százados számára kiállított példánya

- 8 - 5.sz.melléklet.

J E L E N T K E Z É S I L A P
a rohamtűzérősséghez való beosztásra, tart.tű.tisztek és ti.
jelöltek részére.

I. Állománytest tölti ki.

1./ Név :
2./ Rendfokozat:.....
3./ Állománytest :
4./ Születési hely és idő :
5./ Anyja neve :
6./ Tényleges szolgálatának ideje:-tól.....-ig

II. Ha jelentkezik a rohamtűz-hez töltsse ki az alábbi adatokat:

7./ Esetleges harctéri szolgálat :.....
 a./ mettől, meddig :
 b./ hol :
 c./ milyen beosztásban :.....
8./ Esetleges háborús kitüntetései:.....
9./ Sebesülései :.....
10./ Milyen gépjárművezetői jogosítványa van:
11./ Milyen honvédségi tanfolyamokat és mikor végzett,
 azokon belül milyen szakkiképzési ágazatot: /:pl.
 felderítőtiszt, bomló tiszti, fogatos tiszti, gép-
 kocsi tiszti, távbeszélő tiszti, stb.:/.....
.....
12./ Polgári foglalkozása :.....
13./ Családi állapota :.....
14./ Gyermekeinek száma és kora :.....

Kelt:.....1943.....hó.....n.

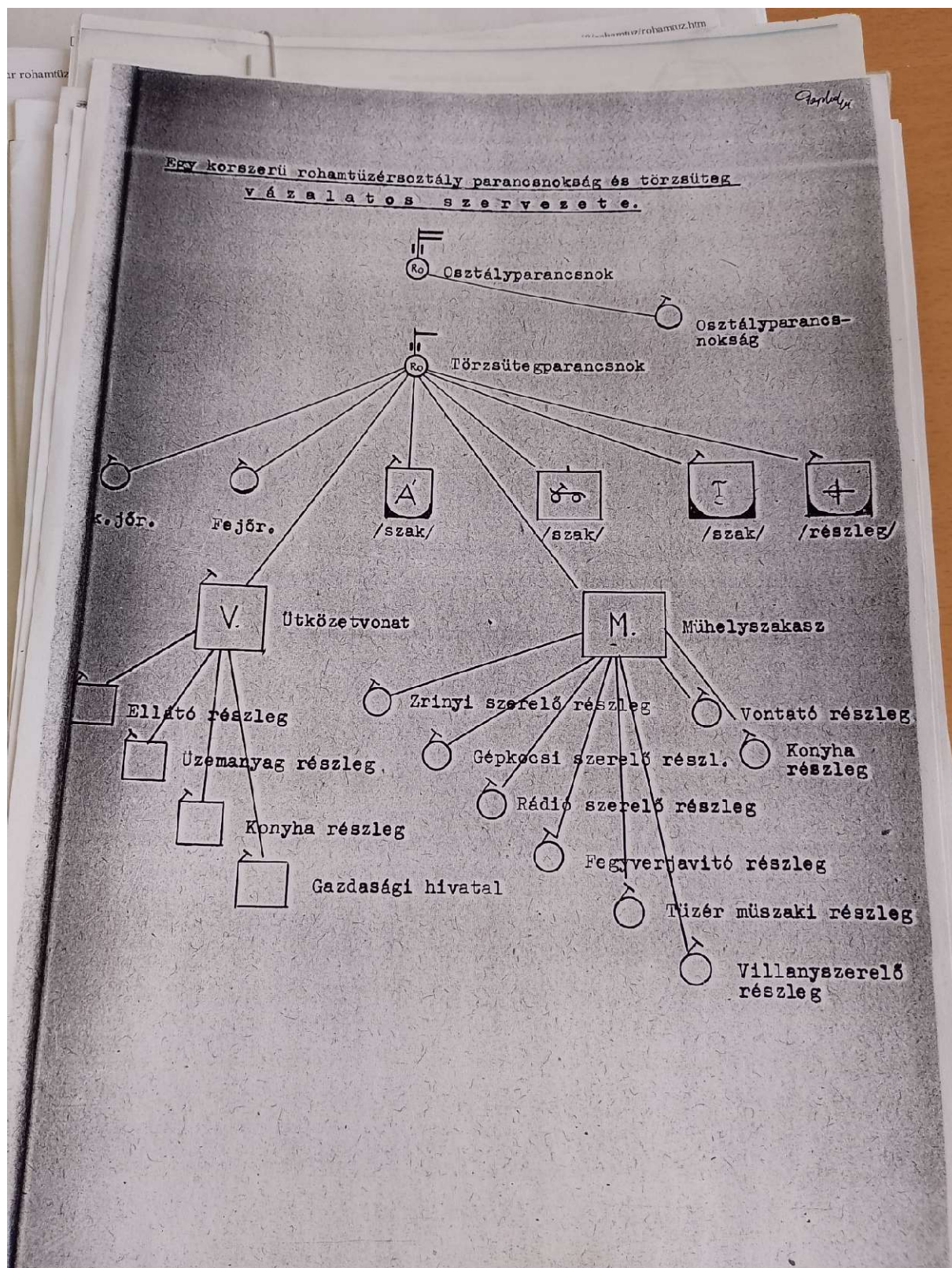
.....

5635

551

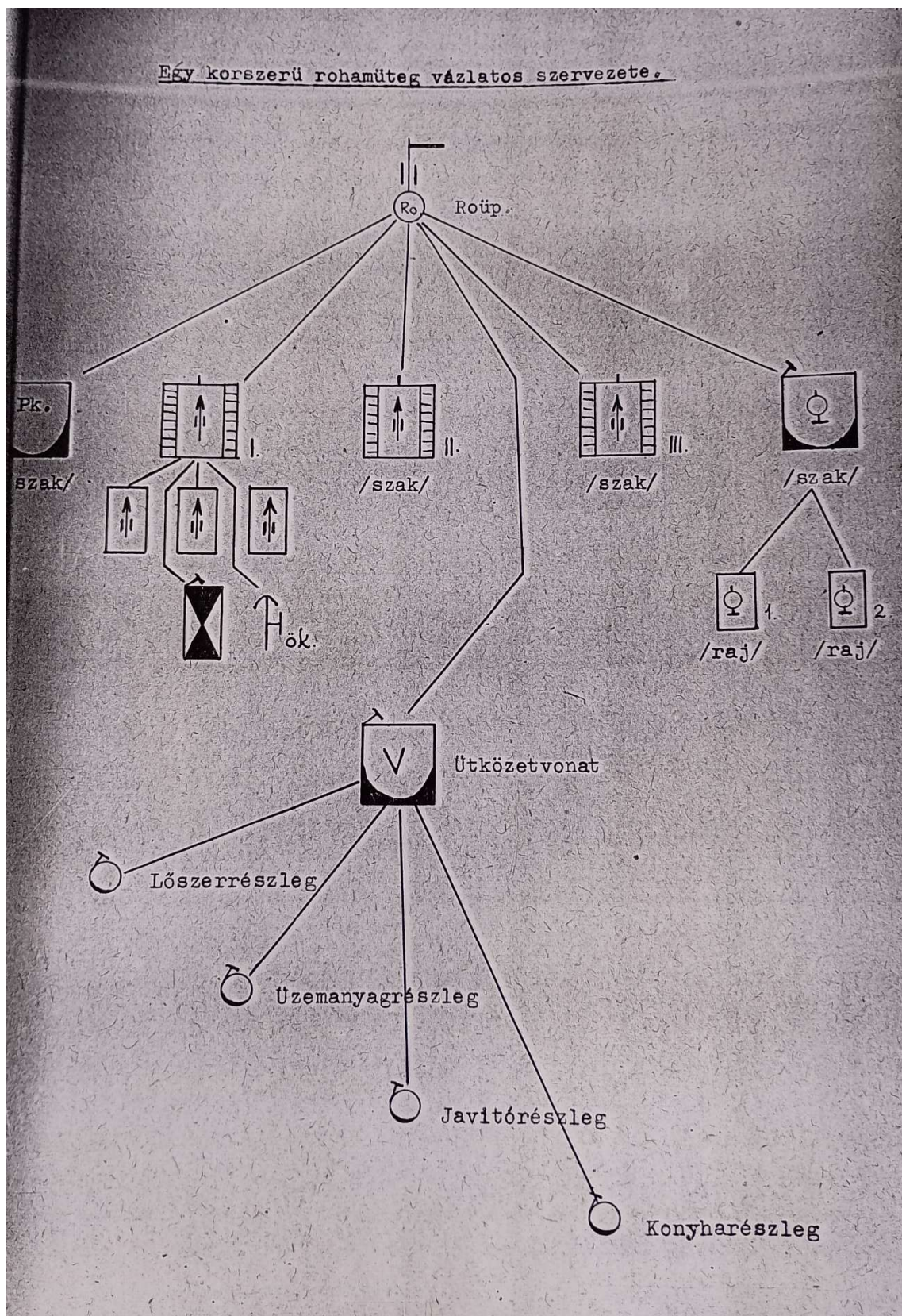
4. képmelléklet: Jelentkezési lap tartalékos tisztek és tisztjelöltek számára⁶³²

⁶³² HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) VKF, 281. doboz, 1943. augusztus 5., 5635.szám/el.n.1.oszt.-1943., Rohamtű. kiképzésre jelentkezési felhívás

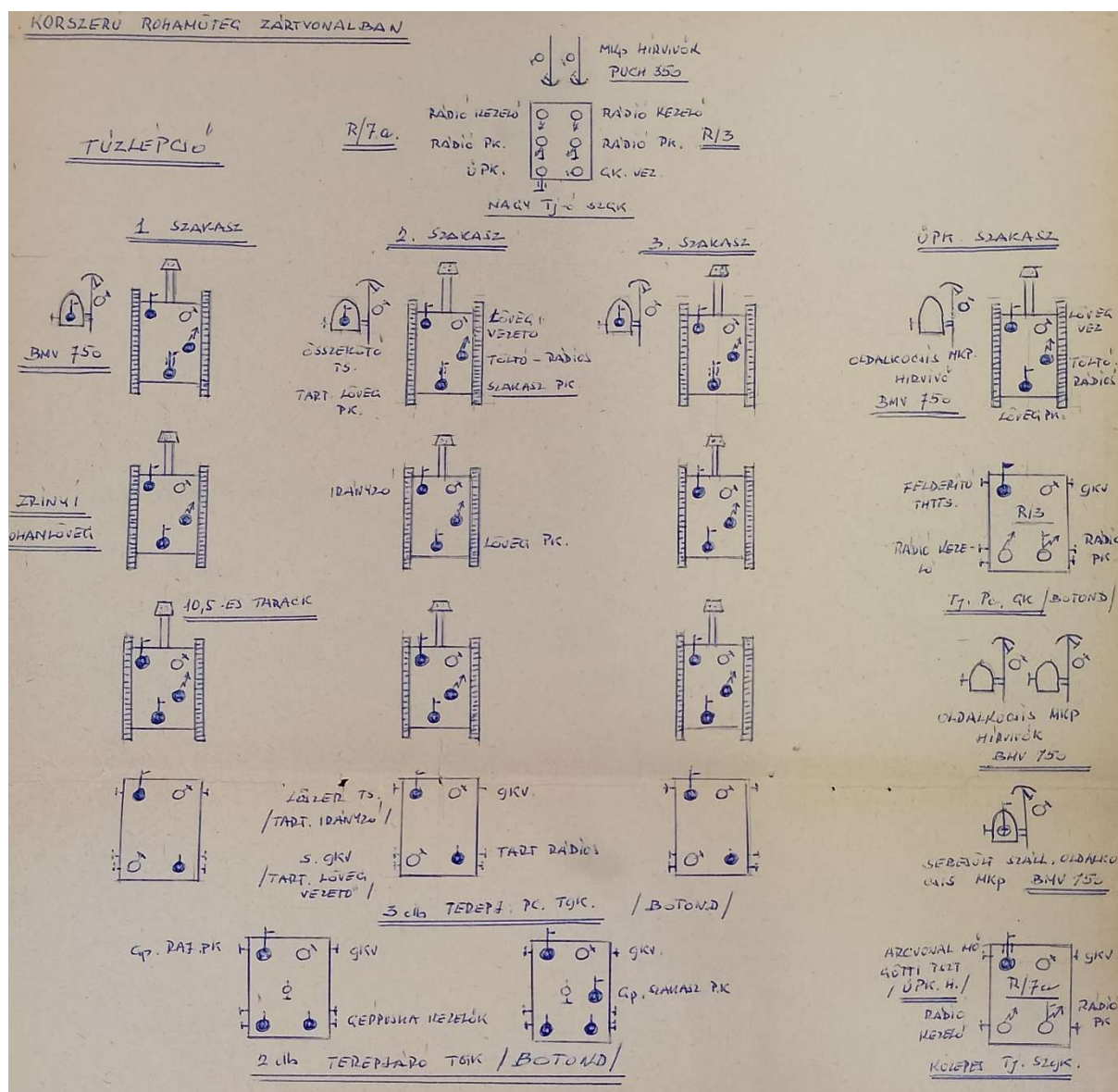
5. képmelléklet: A rohamtűzértároló parancsnokság és törzsűteg szerkezeti ábrája⁶³³

⁶³³ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűz gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rohamtűzértároló emlékeztető, II. A rohamtűzértároló szervezete

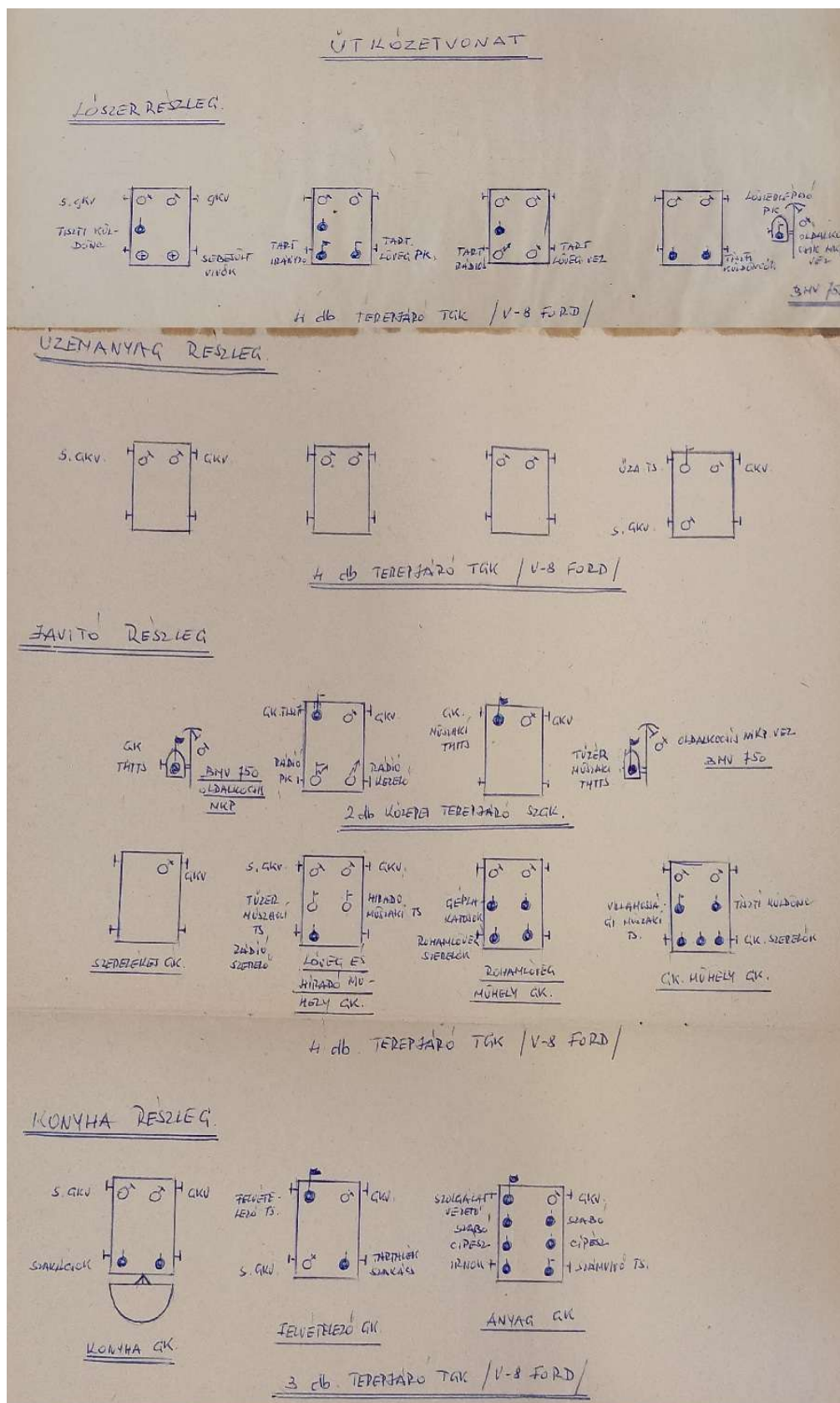
6. képmelléklet: Egy rohamtűzér üteg szervezeti ábrája⁶³⁴

⁶³⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Rohamtűzér emlékeztető, II. A rohamtűzér szervezete

7. képmelléklet: Egy rohamtűzér üteg tűzlépcső vázlata⁶³⁵

⁶³⁵ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Csengeri Papp Zsigmond: Korszerű rohamtűzérüteg zárt vonalban felállításának vázlatrajza, 1987.

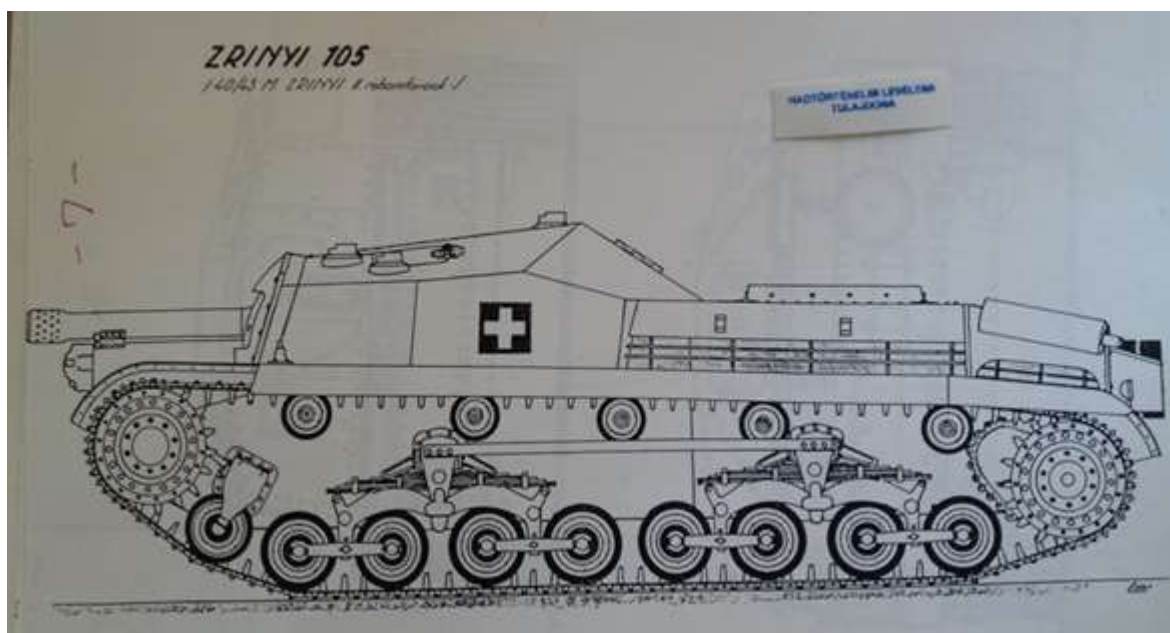

8. képmelléklet: Egy rohamtűzér üteg ütközetvonalat vázlata⁶³⁶

⁶³⁶ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtűzér gyűjtemény, rendezetlen iratok, 2. doboz, Csengeri Papp Zsigmond: Korszerű rohamtűzérüteg zárt vonalban felállításának vázlatrajza, 1987.

9. képmelléklet: A felállítandó rohamtüzér osztályok állománytáblája.⁶³⁷

⁶³⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz, M.kir.honvédelmi miniszter 43000.e.ln.1./a.-1943

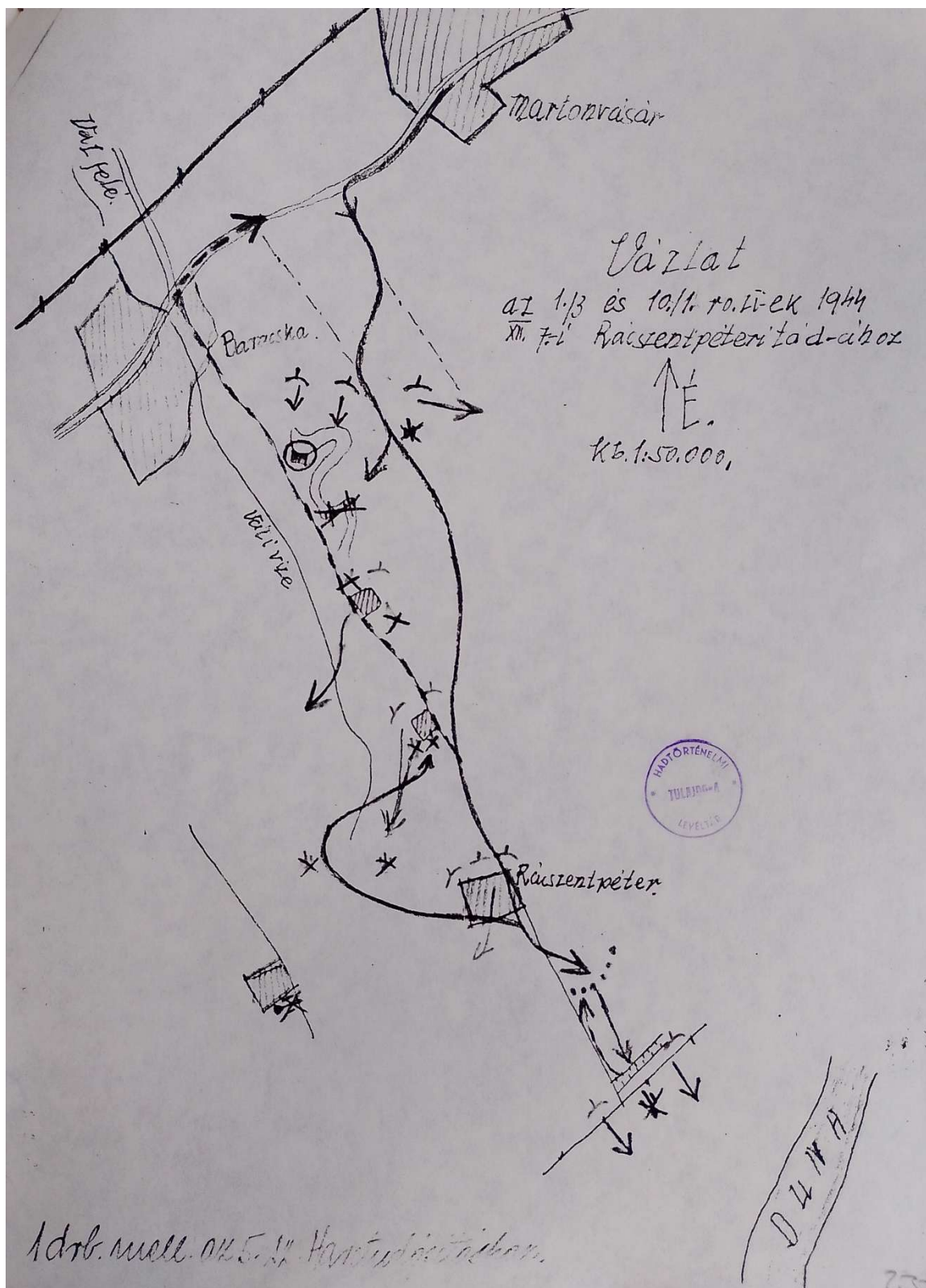
10. képmelléklet: A 105 milliméteres 40M tarackkal szerelt Zrínyi-II rohamlöveg tervrajza⁶³⁸

⁶³⁸ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) Rohamtüzér gyűjtemény, 2. doboz

11. képmelléklet: A VII. hadtest helyzete 1944. július 23-án, reggel⁶³⁹

⁶³⁹ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest) M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 9. doboz, II. 1477. M. kir. 7. gyaloghadosztály anyagai, 2548/VII.hdt.1.a.44.VIII.4. szám Harcleírás a VII.hdt.VII.23-tól 31-ig tartó harcáról 14.

12. képmelléklet: Az 1./3. és 10./1. rohamtűzér ütegek 1944. december 8-i támadásának vázlata⁶⁴⁰

⁶⁴⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest), M. kir. Honvédség és Csendőrség csapatanyag 1919-1945, 40. doboz, II. 1690. M. kir. 10. honvéd rohamtűzérosztály anyagai, 397/10.rotü.pk.44.XII.14.szám. 5. számú Harctudósítás az 1944. évi december hó 7-től 9-ig terjedő harcokról, melléklet

A szerző megjelent publikációinak jegyzéke

- A 40/42M Zrínyi II rohamlőveg korszerűségének szempontjai. Hadtudományi Szemle XII. évf. (2019) 1. szám, 117-128.
- A magyar királyi 1. rohamtüzérosztály harctéri alkalmazása a rohamtüzérek emlékiratai tükrében. In: Biztonság és honvédelem. Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok II. [szerk. Pohl Árpád]. Budapest, 2020. 1133-1148.
- A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály személyi állományának kiválasztása és kiképzése. In: Hadtudomány és a 21. század [szerk. Kovács Petra – Pollák Orsolya Luca]. Budapest, 2020. 208-220.
- A Magyar Királyi 1. Rohamtüzérosztály harctéri alkalmazása a rohamtüzérek emlékiratai tükrében. Fejezetek a hadtörténelemből 9. Az ókori hadtörténettől a modern fegyveres konfliktusokig. A Fialat Hadtörténészek Országos Konferenciájának anyagai [szerk. Bene Krisztián-Fazekas Ferenc-Kiss Márton-Sarlós István]. Pécs-Budapest, 2021. 287-307
- Hadtörténelmi tanulságok egy új csapatnem megszervezéséről – Rohamtüzérség, avagy önjáró tüzérség. Hadtudományi Szemle XIV. évf. (2021) 2. szám, 45-54.
- A kísérő tüzérség témakörében folytatott hadtudományi vita (1920-1943). In: Hadtudomány és a 21. század [szerk. Dr. Szelei Ildikó]. Budapest, 2022. 89-105.
- Argument on infantry support gun on academic level (1920-1943). Hadtudományi Szemle XV. évf. (2022) 4. szám, 23-36.
- A magyar királyi 1. rohamtüzér osztály törzsütegének tiszti kara. Hadtudományi Szemle XVIII. évf. (2025) 1. szám 149-169.